Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS ·

Allmänna Sektionen

Hist.
Sv.
Saml.
Ex. A

JON STÅLHAMMAR.

SOFIA DRAKE.

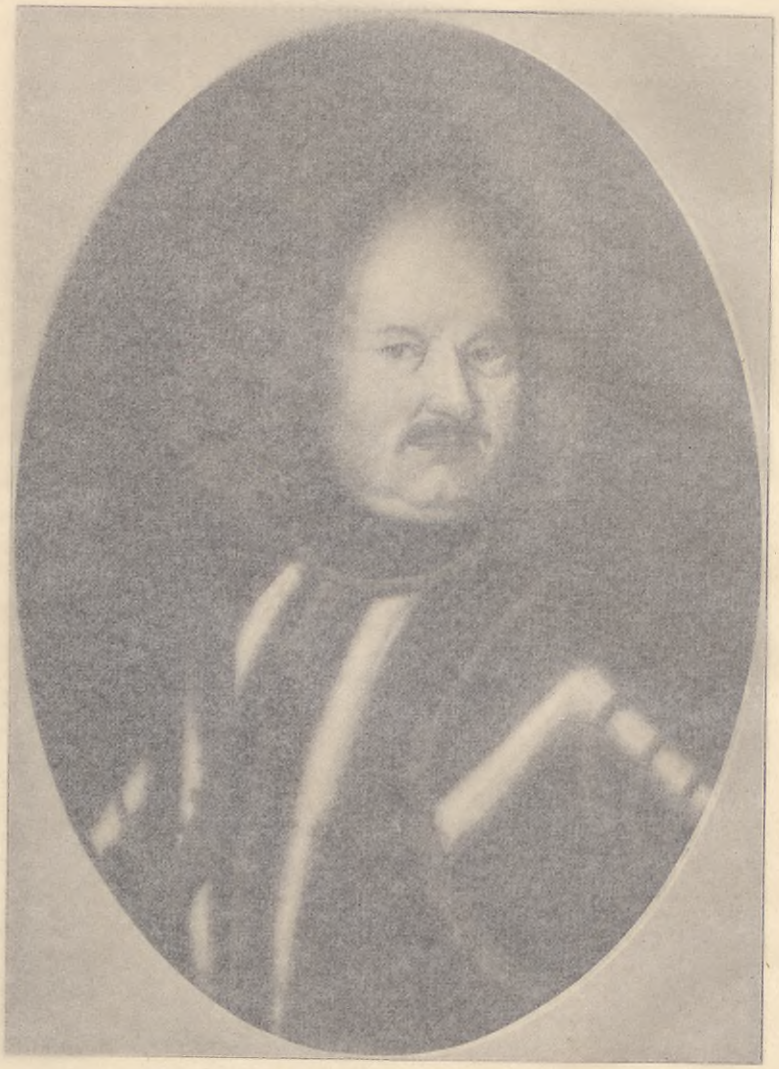

JON STÅLHAMMAR.

SOFIA DRAKE.

KAROLINSKA KRIGARES DAGBÖCKER

JÄMTE

ANDRA SAMTIDA SKRIFTER

VII

DISTRIBUENT
GLEERUPSKA UNIV.-BOKHANDELN I LUND

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

200 exemplar

LUND
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET
1912

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBL.

INNEHÅLL.

Förord ..... I—XXXIV
Jon Stålhammars bref 1
Dagboksanteckningar af Henrik Spåre 193
Självbiografiska anteckningar af Anders Westerman 257
Berättelse af Jonas Wallberg 305
Inlaga af fångarna i Tobolsk till Piper och Rehnsköld 313
Hyllningsskrifvelse till furst Gagarin 325
Personregister 331

FÖRORD.

Kanske skall man vid den här föreliggande sjunde delen af Karolinska Krigares Dagböcker anmärka, att den har en brokigare eller, om man så vill, oroligare prägel än de föregående. Detta skulle då bero på att det icke, såsom åtminstone i de två närmast föregående delarna, hufvudsakligen är *en* berättare, som har ordet, utan flere, hvilket ju måste ge ett mera splittradt intryck. Själfva temat är ju annars detsamma: krig och fångenskap. Såtillvida träder emellertid kriget här mera i bakgrunden, som intet af de nu meddelade bidragen har något egentligt krigshistoriskt intresse. Men utg. har ingalunda bundit sig uteslutande vid detta och skulle i hvarje fall ej kunna tillmötesgå en sådan fordran. Han är i viss mån beroende af hvad tillfället för i hans väg, men hoppas dock alltid kunna meddela sådant, som i alla fall har sitt värde för historien.

Det har ju en gång under en litterär strid, för hvilken utg. stod ganska främmande, antydts att dagböckernas värde egentligen inskränktes till det intresse de egde för personhistorien och hvilket man naturligtvis ej ville förneka *). Det lilla sidohugget tog utg. för sin del ej mycket illa. Han hade så mycket mindre rätt att beklaga sig, som han i förorden ofta nog uttalat meningar, för hvilka han ej påräknade gillande af alla. Dessutom var det väl närmast de skrifvande »karolinerna» som underkändes såsom histo-

*) Se Ernst Carlson öfver »Carl XII:s fälttågsplaner 1707—1709» i Hist. Tidskrift 1908, sid. 70 (Öfversikter och granskningar).

riskt vittnesgilla. Det hade jag naturligtvis ej heller utan vidare utgett dem för. Dock — våra mellanhafvanden utjämnades i frid vid ett personligt sammanträffande. Helt vänligt uttalade då min s. k. vederdeloman sin ledsnad öfver att »han var nödsakad lägga så tunga stenar på professorns hjärta». För att mildra denna ledsnad försäkrade jag i min tur att det gjorde ingenting, ty jag välte dem genast af mig.

Denna gång kunde den lite nedsättande anmärkningen kanske ha mera fog för sig. Det beror nu på hvad man menar med »personhistoria». Det och det hände den och den — sådana voro hans öden. Det kan tyckas vara likgiltigt nog för oss andra, men besynnerligt nog uppfattas det i allmänhet ej så, enär biografier utgöra en ganska omtyckt läsning. Och om nu personliga öden råka vara inflätade i folks och länders och sammanknutna med djupgående brytningar, så vinna de allt åtskilligt i betydelse och kunna nästan sägas vara en historia i kort sammandrag. Det kan spegla sig mycket nog i ett ringa vatten — eller för att begagna en annan bild: pulsen förnimmes i hvarje ledamot äfven på afstånd från hjärtat. Absolut ointressant vore endast en absolut isolerad människa — om en sådan kunde finnas.

Öfver hälften af föreliggande del upptages af de bref, som ryttmästaren, snart nog majoren och till sist öfverstelöjtnanten vid Smålands kavalleri *Jon Stålhammar* åren 1700—1708 skref hem till sin fru Sofia Drake. Under dessa år träffade hon, där hon satt hemma på Salshult och styrde, ingen enda gång sin man och hon återsåg honom heller aldrig.

Jag står i förbindelse till deras ättling i femte led, min värderade vän öfverste Carl-Adam Stålhammar på Salshult för tillåtelsen att få offentliggöra brefven i denna samling.

Han har också satt mig i tillfälle att bifoga porträtt af brefskrifvaren och adressaten efter originalen i familjeporträttsamlingen i det gamla fädernehemmet.

Brefven från maken därute i det stora kriget samlades och gömdes en gång som en dyrbar skatt af kärleksfulla händer och ha sedan, jämte ett rätt betydande familjearkiv, pietetsfullt vårdats af följande generationer. Tänk om släktminnena på detta sätt omhuldats på alla våra herregårdar, små och stora — hvilket dyrbart »riksarkiv», skulle icke då stått forskare till buds! Hvad Salshult *) beträffar, har saken möjliggjorts därigenom att gården, fastän icke af fideikommissnatur, i mer än tvåhundra år stannat inom ätten. Den starka pietetskänslan har också förlänat stället en »historisk» stämning, förnimbar för hvarje besökande med sinne för sådant. Han skall redan vid inträdet i förstugan fängslas vid anblicken af det präktigt skurna och målade gamla hufvudbaneret, omgifvet af hällebarder och fyra präktiga ryttarepukor, märkta med ättevapnet samt därunder på sin lavett malmkanonen med Drakevapen.

Det där är emellertid ej egentligen förenadt med öfverstelöjtnant Jons — eller som han själf tecknade namnet: Joens — minne, utan pekar ett led tillbaka. Till honom alltså, som drottning Kristina från rätt och slätt Hammar upphöjde till Stålhammar. Som trosspojke — då hette han ännu bara Per Jönsson, om någon brydde sig om att veta hans namn, hvilket knappt var troligt — som ryttare o. s. v. hade han varit med på ett annat stort krigs tid, det trettioårigas, och fått se många länder. Han slutade som öfverste vid Smålands kavalleri, ett regemente som intagit en mycket förnäm plats i ett historiskt ögonblick, ty det var

*) Salshult ligger i Östra härad, Jönköpings län och Stenberga socken. Den nuvarande herrgårdsbyggnaden, uppförd i förra delen af 1800-talet, ligger ej alldeles på samma plats som den gamla. En till denna hörande flygelbyggnad står emellertid kvar. Gården ligger på en höjdsluttning med blicken öfver sjön och fjärran blånande skogsåsar.

i spetsen för det som Gustaf Adolf red sin sista ridt. Det lyser igenom att utom Per Hammars egen duktighet har en ung flickas bevågenhet och spirande kärlek haft sin del i hans upphöjelse, ty han blef gift med den jungfru v. Vitten, under hvars fader han en gång tjänte som trosspojke. Hennes blickar ha hvilat på vall- och trosspojken och det har tändt något i hans eget hjärta, men som fick gömmas så länge.

Det blef andra floder än Rhen och Donau och andra slagfält än trettiåriga krigets, som sonen Jon fick vara med vid. Tillfälliga omständigheter vållade att han ej kom att deltaga i Carl XII:s första stora bataljer, men vid Weichsel och Vabis hade han tillfälle att visa, att han på intet sätt vansläktats. Vid Holovczin kämpade han likväl för sista gången och kanondundret vid Desna-öfvergången hörde han ej mer. Den trötte krigaren, som nyss jordat sin äldste son uppe vid öfre Dnjepr, hade då för alltid lagt ned sina vapen. Han slapp både Poltava och Perevolotjna med hvad som därpå följde.

Under de åtta år han deltog i kriget har han rätt flitigt skrifvit hem till sin fru. Icke går han i den delen upp emot Carl Gustaf Creutz, som under åren 1700—1709 antages ha skrifvit minst ett par hundra hem till sin fru, men under det att af Creutz' bref endast 10 veterligen blifvit bevarade till vår tid *), finnas af Stålhammars 85 kvar. Detta är dock tydligen icke hela summan af hans bref, några ha uppsnappats eller eljest gått förlorade på vägen till hemmet. Då ingenting alls finns kvar af hustruns svarsbref — de offrades väl åt lågorna vid undersökningen af kvarlåtenskapen därnere i Ukrajna — och Stålhammar ej i likhet med åtskilliga andra brefskrifvare numrerat sina, kan man ej veta, hur många som gått förlorade, blott här och där af uttryck i de bevarade finna att sådant inträffat.

*) Se N. Herlitz, i Karolinska förbundets årsbok 1911, där dessa bref finnas meddelade.

Om läsaren väntar sig att i hans bref finna något starkare återljud af krigsbullret — vi skola begripligtvis ej förstiga oss i att tala om någon *ledtråd* i händelsernas virrvarr — så skall han finna sig bedragen. Äfven i Creutz' bref finns ej mycket däraf, fast han intog en militäriskt vida mer framskjuten ställning än Stålhammar. Några korta rader här och där, om hvad brefskrifvaren haft att uträtta, hur han redt sig i de krigiska mötena, hvilka ryttare som stupat eller hvilka som blifvit sårade i kamratkretsen, de besvärliga marscherna, de än uppdykande, än snart försvinnande utsikterna till snar fred — det är så godt som allt. Men det betingas redan af korrespondensens natur: hans frus intresse var ju hufvudsakligen fästadt vid hvad som rörde mannens välbefinnande och utsikterna för hans snara hemkomst; det öfriga låg ju till större delen utanför hennes horisont. — För att i denna del något hjälpa upp saken och laga att krigets röda tråd, hvarpå likväl alltihop hänger, ej tappas bort, har utg. i noterna i korthet antydt det allmänna krigsläget och syftet med det ena eller andra företaget. Jag kan alltså bespara mig mödan att här vidare ingå på sådant.

Men om läsaren i dessa bref saknar åtskilligt, som han kanske väntat finna, så ha de dock en ersättning att bjuda. Förutsatt hälst, att han förstår något af den historiska läsningskonsten. De bereda dessutom ett omedelbart nöje genom den saftiga humor och drastiska kraft i uttrycken, som ofta färgar dem. De äro mycket *roliga* att läsa. Mer eller mindre förstås; ibland äro de flyktigt nedkastade, skrifna i trötta stunder, på mellanstunder af tungt arbete och mycken omtanke. Därtill innehåller det ena brefvet ofta upprepningar ur det andra — intill tredje och fjärde led — beroende på postgångens osäkerhet i fiendeland. Kom ej det ena fram, så skulle väl det andra eller tredje hinna målet. Men de ha kommit fram och både fru Sofia och vi få till öfverflöd höra talas om samma sak.

Det är klart att vid en så intim brefväxling, förd i så frisk omedelbarhet, brefskrifvarens person måste framträda i skarp belysning. Här meddelar sig oförbehållsamt en rättfram, enkel krigare, ingalunda betungad med vidare lärdom — en sak som han själf finner anledning att beklaga, när han kommer ut bland de i sin stil eleganta och lysande latintalande polska adelsmännen, med hvilka han ju måste få åtskillig beröring. Nu uppflammar hos honom en plötslig vördnad för latinet såsom på en gång all lärdoms moder och yppersta uttryck och häraf komma de upprepade förmaningarna till fru Sofia att framför allt se till att gossarna därhemma lärde latin. Hans största lit står därvid till kyrkoherden i Åsheda, mäster Lars, som emellanåt skall resa till Salshult att examinera och öfverhufvud tillse att husläraren gör sin flit. Men när så äldste sonen Jahan Adolf kommer ut till honom i kriget och befinnes fullt så olärd, som man någonsin kunde vänta af en ung smålandsjunker, som kanske mera sällan varit utom häradet, men säkert ihärdigt följt hundarna på drefvet, om det så bar igenom ett par kyrksocknar, och flitigare vakat vid tjäderspel än vid grammatica latina — då ger sig hans missräkning luft i lifliga uttryck. De gå ut både öfver den stackars husläraren, som också kommer till Saxen, och öfver mäster Lars.

Att det är en öm och god make och familjefader, som för pennan, lyser fram öfverallt och tar sig emellanåt ganska rörande uttryck. Ja — det kommer ibland något verkligt gripande öfver hans ord. Hans gudsfruktan synes varm och innerlig; tydligen af det enkla slag, som hans öfverste krigsherre gynnade, och inte af det där utländska Halleska slaget, som denne i det längsta icke kunde förlika sig med. Längre fram skulle just detta bli så många karoliners tröstarinna och stöd i olyckorna. Vackert och tilltalande framskymtar på så många ställen i brefven det patriarkaliska förhållandet mellan befäl och underordnade,

som så länge utgjorde lifsnerven i Carl XI:s indelningsverk. Rent militäriskt visade ju detta för öfrigt sin otillräcklighet i sin bristfälliga expansionsförmåga, när det gällde ett långvarigt krig utom Sveriges gränser. Tremänningar, femmänningar och ståndsdragoner visade ju tydligt hvar skon klämde. Carl XI hade förmodligen aldrig tänkt sig att Sverige, mot sin vilja, kunde råka in ett »världskrig», där det gällde att skydda dess intressen långt ute på främmande valplatser eller att politiska förvecklingar kunde uppstå, där Bengt Oxenstjernas balanseringskonst ej räckte det minsta.

Med all sin nyktra syn på lifvet är Jon Stålhammar i hög grad en stämningens man. Han skrifver efter ögonblickets intryck och läsaren gör klokt i att ej alltid taga hans uttalanden alltför strängt efter ordalagen. Doktor Ellen Fries, som tidigare haft att syssla med dessa bref, har nog läst dem med litet för stor andakt. Om han t. ex. verkligen varit i det hela så trött vid kriget och så uppsliten som han påstår, hvarför lämnade han då ej alltsammans? Carl XII, som tydligen haft aktning för en tapper och duktig krigare, har ju öppnat utsikt för honom att med heder draga sig ur besvärligheterna och komma hem till sitt kära Salshult, sin hustru och sina barn. Men han ville det egentligen aldrig på fullt allvar, och sonens ankomst i kriget, som han länge motsatt sig, blir slutligen det band, som på ett afgörande sätt fasthåller honom. Det ligger ingenting vemodigt eller tragiskt i att dö på sin post; det vemodiga ligger väl snarast i att man vägrat den erbjudna aflösningen medan tid var och så till sist finner att man nu ingenstans kommer, utan *måste* följa med mot okända öden. — Här fanns dessutom en annan stark hållhake, icke fullt så tilltalande som den andra. Man kunde förtjäna en hop på kriget, om man ej som den oeftertänksamma ungdomen lefde ur hand i mun, utan förstod konsten att spara och därtill kom ihåg att man lefde i fiendeland, där det gick an att taga för sig. Men hvad vill man säga om det?

Det är ett drag, som återfinnes hos en hel hop af

Ädla skuggor, vördade fäder,
Sveriges hjältar och riddersmän.

Han hade fått för sig, att bli stor godsägare där hemma i Östra härad och brefven äro, till öfvermått för den i dessa stycken ointresserade, fulla af råd och anvisningar till fru Sofia angående förpantningar och egendomsköp. Hon var utan tvifvel mycket läraktig eller, rättare sagdt, samstämmig. Och hon har, också hon, haft många föregångerskor i tidigare dagar här i Sverige, då männen långa tider voro ute och krigade och hustrurna under tiden sutto hemma och styrde med fasta händer — kanske väl så hårda ibland som männens.

Skulle nu allt det där och en del annat, som man ej här hinner peka på, endast ha intresse för »personhistorien»? Nej — det går nog åtskilligt däröfver. Öfverstelöjtnanten är, med allt hvad han personligen är, tillika en tidsbild, en typ. Han är i så många afseenden just typen för en äldre, indelt svensk officer. Han hade en mängd vederlikar rundt omkring i regementerna. Man jämföre C. G. Creutz' nyss omtalade bref med Stålhammars. I vissa drag äro de hvarandra lika som två bär, och där man ej kan använda så bindande ord, äro i alla fall parallellerna lätt funna.

Här tar alltså det krigshistoriska intresset på en omväg vid, och fast brefven innehålla så ytterst litet af krigshistoriska detaljer, gömma de dock sådant, som kan tjäna till allmän krigshistorisk belysning. Tappra, pålitliga och på många sätt präktiga voro dessa äldre officerare, men de hade det (mänskliga) felet att vara litet för kära i hemmet. De passade ej riktigt bra för ett så långvarigt krig, där det *måste* göras åtskilligt våld på mänskliga känslor; aldra minst passade de för ett ryskt fälttåg, som ej *kunde* slutas an-

norstädes än i Moskva, såvida man nämligen ej lyckades göra ända på tsar Peter någonstädes på vägen dit. Han var nog ej så mycket det stora ljus, som man velat göra honom till, men han var odisputabelt en vild, elementär — alltså i dubbel mening omoralisk — kraft. Carl XII har uppfattat honom vida säkrare än hans hedervärda gamla officerare gjorde. De trodde sig utan tvifvel taga en hederlig genväg hem genom kapitulationen vid Dnjepr. Det var ju en honnett vapennedläggelse inför en förment öfvermakt — med ransonering och fred i snar utsikt. Människan är i alla fall inte mer än människa! Men det är hon just tvungen till att vara ibland och kan också vara det. Hade de rätt besinnat sig, så hade det väl kunnat gå upp för dem, att profvet denna gång ej var så öfvermänskligt som det tycktes. De misstogo sig grundligt om »genvägen» hem.

D:r Ellen Fries' namn har ofvan anförts i sammanhang med dessa bref. Den posthuma andra delen af hennes »Teckningar ur Svenska Adelns familjelif» (1901) innehåller under öfverskrift »En karolins lefnadsöden» en hufvudsakligen på dessa bref grundad längre uppsats (s. 84—145). Men äfven andra papper i familjearkivet ha användts. Talrika utdrag ur brefven ha meddelats och ett par af de längre anföras i sin helhet. Språket är dock moderniseradt, hvarigenom många små småländska vildblommor, som sannolikt kunnat fröjda en språkforskares öga, gått förlorade; öfverhufvud har mycket af tidsdoften härigenom förflyktigats. Men hon hade väl knappast något val; de gamla lapparna skulle nog ha tagit sig underliga ut i den moderna omgifningen. Värre är kanske, att det samlade intrycket af brefven lidit en hel hop på denna sönderhuggning och utplockning af s. k. godbitar, ehuru ett annat förfaringssätt ju svårligen låtit förena sig med uppsatsens syfte, och förf. har visserligen försökt att så godt som möjligt binda ihop fragmenten i sin framställning. Om de

inströdda reflexionerna ofta kunna vara ganska riktiga, så förvånas man ibland öfver en viss brist på förstånd för situationen. Eller kanske man ej bör förvåna sig. Att D:r Fries finner Carl XII:s beslut att afsätta konung August »olyckligt» må ju så vara; det har sagts så många gånger att vi alla nu böra veta det. Den egentliga olyckan var väl den, att hans besittning af polska tronen utgjorde ett allvarsamt hot mot Sveriges säkerhet — den radikala utvägen låg då i verkligheten rätt nära, både på grund af antecedentierna vid valet och af de inre polska tillstånden. Och om Carl XII:s tankar varit, eller om de ej från början voro, dock klarnade till ett fast beslut att hindra Polen från att bli ett sönderfallande land och knyta det till Sverige i stället för Ryssland, dit han fann det afgjordt orienteradt vid krigets början, så var det från svensk synpunkt ingen dålig statsmannatanke. Hvad det betyder för norra och östra Europa att Polen ej längre finns —, det skall man vara blind för att icke se!

Men det är onödigt att uppehålla sig vid detta och åtskilligt annat. D:r Ellen Fries' arbete har utan tvifvel funnit sin tacksamma läsekrets, men den befattning hon tagit med Stålhammars bref, borde ej göra det öfverflödigt att här i sin helhet offentliggöra dem. Endast tre korta bref ha här utelämnats, på de på vederbörlig plats angifna skälen. Hvad det yttre skicket af brefven beträffar, så är det naturligtvis mycket växlande: från helark till små sammanvikna kvartlappar *). Handstilen är drifven och ledig och om det latinska ordspråket om lärda mäns piktur talar

*) Förseglingen visar i de flesta fall ättevapnet med bostäfverna I. S. H. — Någon gång användes ett sigill, som visar ett upprättgående lejon med en hammare samt omskriften *Muth und Stærke,* antagligen från gamle Per Hammars tid, eller ett annat med två kyssande dufvor på två hjärtan med omskrift *Intime Sincere* (hans egna initialer). I enstaka fall har Mörnerska vapnet användts, antagligen skrefs brefvet vid besök hos regementskamraten Hampus Mörner.

sanning, så utgör Stålhammars handstil ett af de vackrare bevisen för hans »olärdhet». Läsaren hittar lätt andra, om han är road af sådant.

De många hälsningarna i brefven till namngifna personer — till hvilka utg. ej alltid tagit hänsyn i personregistret men mera i noterna — ge oss en föreställning om hvad det var för folk, som bodde på de många små herrgårdarna i Östra härad och angränsande trakter. Numera äro nästan alla dessa släktnamn försvunna ur trakten och på herrgårdarna sitta väl mestadels medlemmar af det forna hedervärda bondeståndet.

Ett par ord om fru Sofias släktförhållanden böra ej saknas. Bland de tre Drakeätter, som vunnit inträde på vårt riddarhus (vi lämna här den mindre lyckade sammansättningen *von Drake* ur räkningen) nämligen Drake af Hagelsrum, Drake af Intorp samt Drake af Torp och Hamra, tillhörde hon den sista. Den förstnämnda, som ensamt fortlefver, förer ätten Hands gamla vapen, men med handen i rödt fält i stället för blått; Intorparna förde Store-vapnet, sparren och stjärnan, men i guld i stället för i silfver; blott Torp- och Hamraätten har några drakesymboler. Men malmkanonen på Salshult är präglad med Handvapnet samt bokstäfverna E. D. De beteckna utan tvifvel Erik Drake, gen. major och v. guvernör i Pomern, dödad i duell 1673. Huru den kommit till Salshult är ovisst, då Drakesläkterna ej varit ingifta i hvarandra, såvida det ej berott på att, då Salshult i slutet af 1600-talet inköptes från assessor Per Rääf, den fått följa med. Säljarens moder Hebbla Drake var nämligen syster till nämnde generalmajor.

Beträffande porträtten finns ingen anteckning — såvidt den ej gömmer sig i någon af de af utg. rätt flyktigt granskade många lådorna i familjearkivet — när och af hvem de målats. Första anblicken af dem visar genast att de målats samtidigt och af samme konstnär. Likaså att denne ej just hört till landets främste. Då fann gamle Per

Jönsson Stålhammar en vida förnämligare porträttör i själfve Ehrenstrahl, men det fina porträttet hänger på Gripsholm. Man ser i ett af Jons bref att han sändt hem sitt »konterfej» — säkert i liten skala — och man kunde tänka sig att det tjänat till förebild, då det nu gällde ett större porträtt i oljefärg. Orsaken hvarföre man måste föreställa sig en senare tidpunkt för tillkomsten är, att Sofia Drake synes väl förnämt utstyrd för att vara en blott ryttmästarefru; dessutom har hon tydligen lämnat rosengården ett stycke bakom sig. Nuvarande frun på Salshult, min goda fränka, tycktes till och med mena att hade Carl Snoilsky sett porträttet, så är det ovisst om han skrifvit sin vackra dikt »Frun på Salshult». Men skalder äro mycket oberäkneliga och det är dessutom ej hennes skönhet han prisar, utan hennes lugna själ och milda hand.

Det nästföljande och näst längsta bidraget i denna del är också från en indelt officer i Sveriges här, men han hade sitt stamhåll på finsk jord. Det är här ej fråga om bref utan om en dagbok. Den ger alltså laga försvar åt seriens hufvudtitel — ett försvar som det numera blir allt svårare att finna. Utg. har ju alltid A. Hummerhjelms dagbok i reserv.

För kaptenen, slutligen (1730) tituläre öfverstelöjtnanten *Henrik Spåres* (själf skref han sitt gamla ättenamn: Spåra) dagbok har utg. att tacka den flitige antecknarens ättling i fjärde led, Herr Alfons Spåre i Helsingfors, som godhetsfullt ställt den till förfogande på Universitetsbiblioteket härstädes.

Handskriften, alltigenom med antecknarens egen hand, i liten oktav, är inhäftad i ett gammalt pergamentsomslag med vidsydd, omvikbar kant. Tyvärr ha trots detta två hela lägg gått förlorade och det på viktiga ställen af anteckningarna. Redogörelsen för fälttåget under Adam Ludvig

Lewenhaupt samt vidare med den kungliga armén till kort före Poltavakatastrofen saknas, likaså för de första åren af hans fångenskap. Men en samlare af historiskt dokumentmaterial får i den delen ej vara för nogräknad. Att det åldriga kärlet ej är alldeles helt, utan har fått stora hål, hindrar ej att fornforskaren aktsamt uppställer det på sin hylla.

Mera gällande vore då den invändningen att detta uppställande redan en gång ägt rum, enär dagboken tidigare offentliggjorts i »Svenska litteratursällskapets Afhandlingar», Helsingfors 1887, af prof. C. v. Bonsdorff. Men dels torde denna skriftserie ej vara mycket spridd i Sverige, dels är det blott en del af dagboken (1700—1722) som blifvit tryckt, under det att här äfven det föregående medtagits. Visserligen är äfven min publikation af dagboken så till vida ofullständig, som jag stannat vid antecknarens återkomst till fäderneslandet efter fredsslutet. Men det är en åtgärd, som jag ej här särskildt behöfver rättfärdiga, enär den vidtagits äfven vid tidigare tillfällen.

Henrik Spåre var när kriget utbröt 35 år gammal och det är tydligt att anteckningarna för alla de gångna åren, med sina korta notiser om familjehändelser, tjänstförrättningar, resor o. d. ej erbjuda någon underhållande läsning. Men det är åtskilligt att hämta äfven här, som ingalunda saknar intresse för den, som vill sätta sig in i tidens förhållanden, särskildt beträffande krigsväsendet. Spåre tjänstgjorde, efter inträdet i krigstjänst, först vid lifgardet i Stockholm såsom musketerare. Notisen, att den femårige kunglige prinsen en dag öfvat hela regementet i handgrepp, skulle verka nästan komisk — om man ej erinrar sig att det är den blifvande härföraren Carl XII, som här aflägger ett tidigt lärospån i befälskonst. Nu faller man i stället i tankar. Ofvanpå excercisen förärade gossen regementet 100 riksdaler i dricks pengar. Dem hade han naturligtvis fått af sin sparsamme fader. Att det varit en glädje för honom

att dela ut dem inser man lätt, då man vet hur gärna och nästan väl frikostigt han vid mötande tillfällen delade med sig under kommande år.

År 1668 återvände Spåre till Finland och tog tjänst vid Björneborgs regemente. Det är på gränsmarkerna mellan Satakunda och Tavastland han slår sig ned eller flyttar sina bopålar från det ena »illacka» bostället till ett, som man hoppas, något bättre. Det är de många buktande sjöarnas område, och den som bättre än utg. vet hur det ser ut vid »Näsijärvis dunkla våg» — man antar att den dessemellan kan glittra bra i solskenet — vid Roine med drottning Karins forna enkesäte Liuxiala — vid Länigelsivesi och Keuru — han kan sätta in det nödiga landskapsscenerіet för hans så noggrannt förtecknade resor hit och dit. Det inträffar för öfrigt den eller den förändringen i hans omgifningar och i hans hem; han har grundat familj, barn födas — »Gud gifve lycka och välsignelse» — barn dö — »Gud fröjde deras själar» — detta öfverlåtande af allt »åt Herranom» tjänar att lysa upp dunkla öden.

Vid krigets utbrott hade Spåre ej hunnit längre än till fältväbel, sen raskar det på till fänrik, löjtnant och kapten. Skada blott att dagbokens luckor snart bli så stora. Troligen har han ej haft mycket att meddela om händelserna, men helbilderna, efter hvilka vi sträfva, samlas ur hundrade här och där upplockade småbitar. Ingen får föraktas utan bör omsorgsfullt granskas och passas in.

Spåres handstil är ej alltid lättläst, hälst i fråga om ortnamn, med hvilka utg. ej kan vara så förtrogen som med våra egna. Bokstäfverna a och o t. ex. äro förvillande lika. Felläsningar kunna alltså förekomma, men därföre att ett namn ena gången skrifves så och straxt bredvid annorlunda, böra sådana ej genast misstänkas, ty konsekvens i skrifning är ej författarens sak och var öfver hufvud ej heller tidens. Stundom har utg., som naturligtvis jämfört Bonsdorffs tydning, måst förkasta denna. Med en icke be-

römvärd ihärdighet läser han namnet på den stad i Sibirien, som tjänade Spåre till uppehållsort, såsom *Tumje;* Spåre visste bättre och har också skrifvit *Tumjn.* Icke heller var det lyckligt att förvandla det ryska *jam* (skjutsställe) till det här rent obegripliga svenska *jemn.*

Som ett bihang till Henrik Spåres dagbok följer äfven här den i samma pergamentsomslag inneslutna, tyvärr också den defekta, berättelsen om sonens *Henrik Johan Spåres* rätt märkliga och skiftande öden, innan han kom åter till fädernejorden.

I det tredje bidraget är det en fältpräst, bataljonspredikanten vid gardet, magister *Andreas Westerman,* som har ordet. Det märks på personregistret, att en prästman med framstående bildning är med i spelet, på de många namn på teologer med eller utan doktorshatt, som här finnas och hvilka annars äro ytterst sällsporda i dessa register. Konungar, furstar, krigare och diplomater, turkar och tatarer brukar det vara godt om; af fältpräster kan en och annan förekomma, men den högre teologiska lärdomen brukar vara utesluten.

Äfven i Westermans redogörelse åsyftar framställningen närmast att lämna data i en självbiografi, ehuru han i verkligheten ger mycket mera och det har inte kunnat falla utg. in att afklippa dess början, ehuru den räcker ett godt stycke utanför krigets. Åt andra hållet har han dock efter vanligheten gjort detta och han bör då här tillfoga så mycket, att Westerman efter sin återkomst ur ryska fångenskapen befordrades till regementspastor vid gardet, 1726 blef prost och kyrkoherde i Gefle samt afled 1739. Hans son i andra giftet med Maria Kristina Gyllenkrook var Johan Westerman, baron och grefve Liljencrantz, Gustaf III:s bekante finansman.

Det är Herr domprosten C. A. v. Engeströms be-

nägna medgifvande, som förskaffat utg. tillfälle att här offentliggöra Westermans anteckningar efter den på Liljencrantzska fideikommisset Heby i Södermanland förvarade handskriften. Denna är emellertid icke Westermans egenhändiga, utan en i början af 1800-talet eller snarare i slutet af föregående århundradet gjord afskrift, som tillhört majoren, friherre Th. Gyllenkrook, död 1805. Den tyckes vara ganska pålitligt gjord; endast i fråga om polska m. fl. ortnamn kunde man misstänka felläsning (af trol. ursprungliga felteckningar!), men utg. har sökt, såvidt möjligt, afväpna härifrån flytande invändningar genom att i noterna införa ortnamnens teckning efter moderna kartor (Andrees). Ehuru utg. hyser en lätt förklarlig misstro och varsamhet i afseende på papper af andra klassen, har han denna gång ej kunnat komma längre. Det vore skada att ej befordra skildringen till trycket; den försvarar mycket väl sin plats i samlingen.

Om det är själfva urskriften, som förelegat C. Chr. Gjörwell då han i »Det Svenska Biblioteket», tredje delen, införde sin lefnadsteckning af förf., är ej godt att veta. Han säger att en »wärd wän» meddelat honom prostens »egenhändiga lefwernesbeskrifning» och det är ovisst om detta skall pressas efter orden. Men man var den tiden ej så noga med uttrycken. Nu för tiden vill man också veta hvad de värda vännerna heta. Det kan ha en viss vikt för bedömande af äktheten. Huru som hälst, så synes denna handskrift på ett l. annat ställe innehållit något mera än den här aftryckta, se noten sid. 263. Om flere uteslutningar förekommit, så får man hoppas att de ej haft större vikt än denna.

Det var år 1705 som Westerman började sin tjänstgöring som fältpräst. Han talar om hur konungen räckte honom handen till välkomst. Carl var alltid uppmärksam och aktningsfull mot sina fältpräster, »magistrarna», som de kallades, fast de väl sällan voro detta. Men Westerman

bar med rätta titeln, såsom, efter nuvarande språkbruk, filos. doktor. Ja, Carl var mer än uppmärksam. Det berättas ju från början af Bendertiden huru general Lagercrona yttrat till konungen, att han lemnade prästerna för stor frihet och att de behöfde munlås. När olyckor, som här, hade upprört deras sinnen, hände det att de utlade sina texter bra nog närgånget ibland och de tycktes mena, att de, som gamla testamentets profeter, hade rätt att politisera. Det tyckte väl Carl ej annars om, men nu svarade han: låt prästerna vara i fred, de tala efter sitt samvete!

Man följer med intresse berättarens revision af sina fälttågsminnen och finner snart att det är en noggrann och bildad upptecknare man har att göra med. Med en egen känsla läser man hurusom efter den heta och liksom en storm frambrusande slaktningen vid Holovczyn, då det blef Westermans tur att öfvergå Vabis, han i moraset på andra sidan anropades af döende, till hvilka han på knä i gyttjan fick tala tröstens ord. Det var hastande gerning ty deras stunder flydde.

Berättelsens gång får läsaren själf följa tills den leder ända långt bort till Solvytschegodsk. Om sina fångenskapsår här är W. i det hela mycket tyst, utom när han talar om de ej sällsynta eldsvådorna i den ruskiga trästaden eller de ännu oftare förekommande begrafningarna af svenska fångar. Personhistorien har här en mängd fasta data.

Solvytschegodsk synes ha varit en högst otreflig ort för de svenska fångarna på grund af innevånarnes utprägladt fientliga sinnelag och de styrandes ogenhet och trakasserier. En annan fånge på platsen, löjtnanten F. Chr. v. Weihe har därom mycket att berätta i sin dagbok (Hist. Handl. 19). Det enda företräde orten kunde ha, var att den, såsom belägen vid Dwinas biflod Wytschegda, nära dess inflöde i hufvudfloden, kunde inbjuda till flyktförsök *)

*) Försök ha också gjorts och med lyckligt resultat alltemellanåt. Men nog behöfdes det friskt mod för att som löjtn. vid Östgöta ka-

öfver Archangelsk, där engelska och holländska skeppsförare ej brukade vara så omedgörliga. Någon gång omtalar v. Weihe sin medfånge Westerman, såsom i anledning af en hos denne begången stöld, hvarvid en nattvardskalk af silfver och bordskärl af tenn tillgripits.

De två följande skrifterna, fältväbeln *Jonas Wallbergs* berättelse och *fångarnas i Tobolsk* inlaga till Piper och Rehnsköld ha blifvit utg. vänligt meddelade af docenten Dr P. Sörensson, som påträffat dem i Riksarkivet. De funnos där i Handlingar rörande Nordiska Kriget XXVI och XXVII: Svenska fångar i Ryssland 1700–1715 samt Sv. fångar i R. eller strödda handl. 1716 samt odaterade. De första siffergrupperna (XXVI och 1700–1715) gälla den sistnämda skriften, de andra Wallbergs berättelse. Undersökningar i Krigsarkivet om dennes senare lefnadsöden ha varit resultatlösa. Efter en kort skildring af anfallet på skansarna jämte andra episoder på Poltavadagen samt hur han fördes till Moskva på tvångsarbete, öfvergår Wallberg till sina arbetsår i sydryssland, vid Woronez och Ziroda. På det första stället blef uppehållet endast kort, på det sistnämnda betydligt längre. Ziroda l. Seroda är tydligen detsamma som *Serotinskaja Stanez,* nämnd af J. P. Falk i Beytr. Zur topogr. Kenntniss d. Russ. Reichs. I Petersburg 1785. Det är anledning att dröja något vid den obekanta och obetydande orten med dess omgifningar, eftersom tusentals svenska fångar ha svultit och trälat här. Det var egentligen en vanlig kosackstanitza – hyddor vid ett par

---

valleri, frih. W. L. Taube (hans fångenskapsort var Wologda) sätta sig i en båt och längs Suchona och Dwina ge sig af den hundramilasträckan med alla mötande äfventyr ned till hafvet. Man förstår lätt att det ej var den första raska handling han utförde. När han till sist engång satt i rådspurpurn hade han en del stolta minnen att friska upp sig vid i dåvarande tids futtighet.

gator, en kyrka, allt omgifvet af en jordvall med ett par kanoner — som Peter synes ha velat förvandla till en riktig stad. Den låg — eller ligger kanske fortfarande — vid mellersta Don, på den högra, kulliga stranden; den venstra är flack och bildas af själfva steppen. Men äfven den högras kullar, som skiljas från hvarandra af djupa regnraviner — de enda ställen där trädväxt visar sig — öfvergå vesterut i den oöfverskådliga steppen. Till stor del är det en saltstepp med glest växande grästufvor och saltplantor: Salsola, Statice, Salicornia, Chenopodium maritimum m. fl. På andra ställen med en annan markbeskaffenhet — svarta jorden — växer Amygdalus nana och Prunus pumila med små brunröda kärfva körsbär, och där finnas platser med rik gräsväxt, mycket tjänliga till åkerbruk.

Det är detta Seroda, som den stackars Wallberg kallar för »plågorummet» (liksom *città dolente,* Dante*) och om hvilket Crafoord (Kar. Krig. Dagb. III) säger att där »en stor dell af våra Suenske för hunger och kiölld blefvo döda sosom flugor» *(la perdutta gente).* Det var bara dystert att på en hvilostund sitta på den kala Lysii Gori, en af de högste strandkullarna, och titta ned i den långsamt flytande Don. Här i denna så främmande värld kunde susandet i björkar och aspar nere i ravinen — ty de växa ännu här — endast verka som en vemodsfull erinring. Där de träden finnas, brukar den präktiga sorgmanteln (Vanessa Antiopa) på sina sammetsmörka, kostbart spetskantade vingar fladdra fram mot hösten; den är också lika vanlig i Ryssland som i Sverige. —

Det lilla utg. vet om Seroda har har han hemtat ur

---

*) *Per me si va nella città dolente,*
Per me si va nell' eterno dolore,
Per me si va tra la perdutta gente.

Det är ur inskriften öfver afgrundsporten, här afskrifvet för den som ej har Dante till hands.

Falk.*) Och om »Lybske Savoda» vet han ej mera än det som meddelats i noten sid. 310. Dit kom aldrig Wallberg, tycks det, utan han fick stanna vid en stad på vägen, Usman, som ligger o. 60 verst sydligare, öster om Woronez' floddal. Där sysselsattes han med att bränna kol. Skogen har således sträckt sig hit, kanske sådan som i det angränsande guvernementet Pensas engång så väldiga ekskogar och stolta lindar, hvilkas försvunna härlighet P. S. Pallas i en af sina reseskildringar med vemod tänker på. Där bodde, vanskötande allt omkring sig, Rysslands kanske sämsta folk, och han har nog tyckt att det är så illa ställdt, att de härligaste nejder så ofta skola vara bebodda af det värsta patrask. Han fick ju vara lite försiktig i sina uttryck, enär han dedicerat sin bok till den stora kejsarinnan Katarina-Messalina.

Men att döma af Wallbergs antydningar, måtte folket i guvernementet Tambow ej varit bättre än i Pensa och det var ej underligt att han med en korporal och två gemena af Östgöta kavalleri försökte en rymning — den tredje i ordningen. Hvad det inbragte honom berättar han i uttrycksfulla ord. Så kom han till Serotin igen; sist till

---

*) Det är ett sorgset vittne han framkallat i denne man. Född i Westergötland, Linnés lärjunge och en tid informator i hans hus, kom han till Ryssland och fick anställning där. I ständig kamp med en ohjälplig hypokondri, som ingen förrädisk vallmosaft kunde döfva, hade han härute i Ryssland på långa resor det vidsträcktaste fält att öfva den iakttagelsens konst han lärt af sin store mästare — tills demonerna en natt blefvo honom öfvermäktiga. Det skedde i Saransk, en gång fångenskapsort för så många plågade svenskar, om hvilka han säkert hört något talas. Ty till mästarens och hela skolans lynne hörde att vara, som det hette, »kuriös», vetgirig i fråga om allting. Bland det sista den olycklige skref ned var, att den värdige metropoliten Benjamin kommit några gånger för att intala honom tröst och det var också denne som, mot polisens gensägelser, medgaf hans begrafning. Trofasta vänner sörjde för att hans iakttagelser ej blefvo förspillda. De fylla tre kvartband.

Petersburg — där tsar Peters egen kurir hjälpte honom på flykten.

Tobolsk i Sibirien är ju de svenska fångarnas liksom »klassiska» ort och på Serotin har man ej tänkt. Ennes i sin fångförteckning nämner det en enda gång, *) så vida ej *Geroda* är felskrifning, ty då blir det tre. Woronez har han litet bättre reda på och Lybske Savoda döljer sig kanske under »järnbruk långt inne i Ryssland». Men allt detta är rätt naturligt. I Tobolsk vistades o. 800 svenska officerare och en stor del af Sveriges riddarhus var här representeradt, om också hufvudsakligen i kaptens-, löjtnants- och fänriksgraderna. Ty det högre befälet ville tsar Peter ha närmare under sina ögon. Men här nere i sydryssland, i utkanterna mot Svarta hafvet, var det endast underofficerare och manskap, **) som gingo på arbete under en slafpiska, föga mindre tung än den Faraos fogdar en gång i tiden svängde öfver Israels barn.

Att lita på de *siffror* som Wallberg meddelar om de ihjälplågade i Serotin — 6,650 skulle varit deras tal — skulle vara mycket förhastadt. Hager är än värre med talet 7,600; mest modest är Crafoord med 763. Detta är åter alldeles för lågt. Genom utgifvandet af Pipers dagbok med bilagor ha nya blad af svenskarnas fånghistoria slagits upp för oss och vi ha här uttalanden af en, som var van att handskas varligare både med siffertal och ord. Sid. 169 heter det att af de 5000 man, som arbetat i Woronez, Taborow (Tambow?) och Zerod, endast 1,328 voro öfriga, de andra ha dött af hunger. Detta beriktigas emellertid på ett annat ställe (sid. 62, del 2, koncept) så, att det efter rullorna kan bevisas att af de 5000 vid 1712 års början endast lefde kvar 2,307, bland dem knappt 400 friska. Men det är egentligen ej den exakta och hemska dödlighetspro-

*) För P. Blomberg styckjunkare.

**) I misshugg hade en regementsskrifvare vid gardet råkat komma dit, som också reklamerades af Piper.

centen bland fångarna vi här söka fastställa, utan närmast endast det, att hunger, umbäranden af många slag och onaturligt grym behandling samverkat att fruktansvärdt decimera skarorna. *)

Det är en trist betraktelse, som emellertid ej här skall fortsättas. Vi upptaga i stället en annan. När man tänker på hvad alla de, som ändtligen kommo hem, fått genomgå i Ryssland, som sannerligen var värre än mödorna på Carl XII:s fälttåg, och som de därborta i fiendelandet bestått t. o. m. med spänstigt sinne och trotsigt mod; när man vidare besinnar hur uppfinningsrika de visat sig i afseende på medel att genom allehanda arbeten förbättra sin ställning, samt sist, men icke minst, hur liten procenten dock var af dem, som genom att svika tro och fosterland skaffade sig lindring, så får man anledning att beundra svensk seghet och själsstyrka. Sitt onda buro de, icke i ett eller två år, utan i tio till tolf. Men då ställer man sig nödvändigtvis något undersam inför det påstående vi så ofta fått höra, att Carl XII:s här nere i Ukrajna 1709 egentligen var en invärtes uppsliten, uttröttad och förbrukad här, som med inre nödvändighet gick nederlaget i möte. En nedslagenhet, en tryckt stämning kan ju för en tid göra sig gällande och äfven ha ledsamma verkningar. Men det är så mycket som talar emot, att det var några slaktefår, som fördes fram på Poltavas fält. De blefvo i vissa moment illa anförda och känslan häraf har nog gjort sig gällande i lederna. Än sämre blefvo de »anförda» vid Dnjepr. Nog af — det var nu en besegrad här, som tågade igenom triumfportarna i Moskva och sedan på Peters bud spriddes öfver det vida ryska riket. Men det var en i viss mening ganska obesegrad, ja triumferande här, som vände tillbaka 1722. En stor del af dem hade nu blifvit »veteraner» och

*) Äfven A. M. Dahlberg (»En Karolins Lefnadslopp») nämner i förbigående Seroda — »andra afsändes till Seroda, Waronitz och Schefsk, hvarest ock största delen creperade».

voro böjda af år och mödor, men ganska visst funnos många, som med glädje efter en tids hvila skulle gjort ett nytt, ett vedergällningståg in i tsarens länder, *om* de hade haft en Carl XII att tjäna under. Men som Kagg skref ned i sin fångabok vid underrättelsen från Fredrikshall:

— — — — — — — — — — — — —

vårt handtvärck dåger ej, vår mästare är död.

Allt det där, invänder man, kan ju låta bra och kanske innehålla sin sanning, men hvad språk talar då det följande aktstycket, inlagan till Piper och Rehnsköld därnere i Moskva, undertecknad af »samtliga svenska fångar i Tobolsk»? Där visar sig ju en båge spänd så hårdt, att den synes färdig att brista! Ja — men den brast inte; dess inre spänning fördelade sig i de enskilda medlemmarnes energi att hvar för sig häfda sin ställning och kämpa sin kamp så godt de kunde. Aktstycket (jag bör här anmärka att själfva originalet gått förloradt i Ryssland och att det är den till senaten i Stockholm d. 15 Juli 1713 inlemnade kopia som här föreligger) är ganska gripande att läsa och har nog ej förfelat sitt intryck på de båda »höggrefliga Excellenserna», som för visso ingenting högre önskade än att de kunnat afhjälpa nöden. Inte var det kung Carl, på hvars samvete den borde tynga som en sten, snarare då Statskontoret här hemma, ehuru utg. är alltför litet inne i dess förhållanden och tillgångar för att här tillåta sig ett bestämdt omdöme.

Det är ej heller med skrifvelsens påföljder eller yttre historia (hvarom man ej får direkt ledning i Pipers dagbok eller tillhörande papper), vi här skola sysselsätta oss. Det är vid en särskild punkt man stannar. Ingen eger rätt betvifla att verklig nöd har framtvingat skrifvelsen. Naturligtvis har denna ej tryckt alla lika; alla ha de ej med djup oro eller slö hopplöshet blickat mot morgondagen. Där satt Olof Hård (Kar. Krig. IV) och vägde varsamt på efterföljansvärdt Westbo-vis mot hvarandra tillgångar och

utgifter samt förde ordentligt sina räkenskaper, till egen fromma och eftervärldens upplysning. Där ha funnits de som voro långt bättre situerade än han och som kunde draga större vexlar på hemmet, ehuru afdragen ofta blefvo stora nog; dessutom gjorde de stora afstånden och den *vis inertiæ*, ofta ökad genom en *vis malevolentiæ*, som innebodde i de ryska förhållandena och sinnena, att man hann att svälta en stund innan hjälpen kom. Man bodde liksom på Saturnus, där tidsföreställningen har en annan valör än på jorden. Nåväl — men om ej underskriften ljuger, hvilket man vägrar att tro, så ha de *alla* gjort sig solidariska med sina fattiga kamrater. Nu pekar skrifvelsen (och här är den ömma punkten) på en utväg till räddning, som man ej borde fresta de svaga att beträda genom att slå döförat till för deras klagan. Det kunde komma den stund då »alle raisons aufhören».

Att gå i rysk tjänst, så länge Sverige och Ryssland befunno sig i krig mot hvarandra — på detta fanns det visserligen intet annat namn än landsförräderi. Men om det någonsin kunnat åberopas »förmildrande omständigheter», så funnos de väl enligt skrifvelsens antydningar här. Det är framför allt ej militäriskt resoneradt, men det får väl i alla fall kallas »mänskligt».

Hvem har uppsatt skrifvelsen? Säkert icke öfverstelöjtnant Kaulbars själf, som ju annars förde fångarnas talan och på samma gång hade öfveruppsikten öfver dem. Naturligtvis får han anses innesluten; utan hans vetande och mer eller mindre frivilliga bifall, kan den ej ha kommit till stånd. Snarast kunde man tänka på en af prästerna — det fanns 15—20 sådana i Tobolsk — möjligen i främsta rummet på regementspastorn vid Björneborgs regemente Gabr. Laureus, som intog en framstående ställning bland fångarna och var inspektor för skolan i Tobolsk. Kanslisten J. Dittmer kunde nog äfven sätta upp en skrifvelse och på lämpligt ställe inpassa de latinska orden *in rerum*

natura, men man betviflar nästan att han skulle dristat använda starka ord till sin gamle förman Piper. Rösten är snarare en orädd präst's.

Dock det där är ju endast gissningar. Vi vända oss i stället till fakta. Huru många var det som tillgrepo den antydda desperata utvägen att gå i tsarens tjänst? Vi ha ej tillgång till Kaulbars' i skrifvelsen omtalade specifikation, utan blott till uppgifter från andra, icke officiella håll. Enligt Kaggs dagboksanteckningar skulle omkring 40 på olika ställen namngifna personer ha svikit sin trohetsed; enligt Ennes ha o. 50 officerare och vederlikar (bland dem ett par, tre präster) antagit rysk tjänst. Båda uppgifterna gälla ensamt Tobolsk. De flesta officerarne ha tillhört kavalleriet och bland dem ej mindre än 6 Schlippenbachs dragoner, hvilkas chef, gen. major Wolmar Anton v. Schlippenbach år 1715 själf i Moskva gick i rysk tjänst. Men blotta siffror, vore de också pålitligare än dessa, äro ännu ingenting att operera med. Fallen ha alla haft sin egen inre historia. Ibland har kärleken till ryska flickor spelat in. Känner man som svensk ledsnad öfver att det var så pass många som sveko sin tro, så har man dock anledning till glädje öfver att hos det stora flertalet troheten mot konung och fosterland behöll seger. Denna hade ju ett mäktigt stöd i känslan af att en ohjälplig klyfta skulle skilja affällingarna från det älskade, det efterlängtade *hemmet*. När fredsbudet ändtligen kom till Tobolsk d. 5 Nov. 1721, så firades det med tacksägelsegudstjänst i den lilla svenska träkyrkan, som så länge söndagligen församlat karolinerna. Pastor Laureus predikade öfver texten: var trofast intill döden! Ja — de hade varit så trofasta, som mänsklig skröplighet medgaf, åtminstone på den tillryggalagda vägsträckan.

Det var dåligt folk nere i Serotin, och äfven i Tobolsk fanns det tillräckligt af patrask och utskum, af hvilket fångarna vid sina tillfällen fingo lida öfvervåld. Flere blefvo ihjälslagna, hälst efter en eldsvåda eller när brännvinet tog

öfverhanden i dåliga hjärnor. Tyvärr hade flere fångar själfva arbetat i facket som smygbrännare; andra voro arrendatorer af tsarens bränneriер. Men det framlyser också af skrifvelsen och är för öfrigt kändt ur mängen anteckning, att där också fanns barmhärtiga människor, som ömmade för deras nöd och hjälpte så godt de kunde. Vi kunna godt föreställa oss, att där så småningom utvecklat sig ett vänligt förhållande mellan de bättre af stadens innevånare (tyvärr förtjänade ej alla fångarna tilläggsordet: bättre) och deras svenska gäster. Vi veta det bestämdt, t. ex. af v. Wreechs anteckningar. Hans skola, med allt godt den för öfrigt har stiftat, har spelat en utjämnande roll. Det gick ju också ryska barn i den. Herrar Stålhammar och Gripenhjelm t. ex. (bägge lärare där) ha säkert fått mottaga månget vänligt: god dag Andrej Karlovitj, hvart går lille far? Hur mår Ers välborenhet Nikolaj Nikolajevitj? Fast de gingo i musjikdräkt, syntes det nog att de voro stolta krigare, ehuru nu med inför Gud ödmjukade hjärtan. De ledo för Sverige; själfva trodde de fullt och fast att de ledo för sina egna synder. Men en parder kan icke lägga bort sin medfödda skrud, och äfven om han råkar bli kolsvart som den från Java, ser man i alla fall pantermönstrets rosor skimra med sidenglans.

Med Febr. 1722 inträdde det en viss tomhet på gatorna i Tobolsk. De tioåriga, långväga gästerna försvunno. I den svenska kyrkan, hvarifrån det söndagligen hörts främmande psalmsång, var det nu tyst.

Grafvarna på den svenska kyrkogården *) därute vid

*) De voro ingalunda få. Hos Kagg kan man räkna till närmare 150 omtalade dödsfall och i verkligheten uppgingo de nog till ett par hundra. Man bör komma ihåg att många af svenskarna hade hustru och barn härute och bland barnen var väl under rådande förhållanden dödligheten emellanåt stor nog. För hvilka grafskändare fångarnas begrafningsplats kunde vara utsatt från den sämre befolkningens sida kan ses hos Kagg. Han är en utmärkt antecknare för

galgbacken brydde sig ingen mera om och de små träkorsen ruttnade ner, sedan deras inskrifter utplånats af tiden. De saknade alla den sneda armen under den horisontala och man kunde därföre knappast tro, att det var några rätta kristne, som hvilade här.

Till tjänst för den läsare, som vill veta hvar han i den tryckta litteraturen kan finna fångarnas meddelanden om sig själfva, införes här en öfversikt af det tyvärr långt ifrån rikhaltiga materialet. Uppgifterna äro ordnade efter lokaler. Här upptagas dock ej de hos B. A. Ennes (2 Bd. Bilagor) tryckta utdragen ur O. Krebs, G. A. Piper, N. Bonde m. fl. Af dessa skildringar beröra endast Krebs (med Svijask och Kasan) samt Piper (Galitsch och Tschuchloma) äfven andra orter än de här anförda.

Moskva. C. Pipers dagbok (Hist. Handl. 21) betydelsefull på grund af antecknarens ställning, äfven för andra orter. A. L. Lewenhaupt (Kar. Krig. Dagb. II), E. L. Smepusts dagbok (K. K. D. III). A. M. Dahlberg (»En karolins lefnadslopp» utg. af A. F. Antoni).

Simbirsk. G. H. v. Borneman? (Sånger af en svensk fånge i Simbirsk, utg. af M. Weibull.) Här finnas begripligtvis inga »notiser», men samligen har stor vikt för kännedomen af fångarnas inre lif och är i den delen enastående.

Serotin. J. Wallberg (d. d.) samt Crafoord (K. K. D. III.)

Solvytschegodsk (samt *Ustjuga).* F. Chr. von Weihes dagbok (Hist. Handl. 19). A. Westermans självbiografi (d. d.).

På denna ort satt också fången den flitige och mycket begåfvade antecknaren fänrik R. Petre, hvars dagbok

---

Tobolsktiden, bättre t. o. m. än den annars så observante Pihlström, helt enkelt på den grund att denne 1714 förflyttades till Tomsk.

börjar hela denna serie (K. K. D. I) och egentligen är liksom samlingens pärla. Skulle han ej ha skrifvit någonting om sin långa fängelsetid? Det vore föga likt honom, och upphittaren af en sådan dagbok vore värd en belöning.

Solikamski. J. M. Lyth (K. K. D. II).

Tjumén. H. Spåres dagbok (d. d.).

Tobolsk. A. Pihlströms dagbok (Hist. Handl. 18). O. Hårds dagbok (K. K. D. IV). L. Kaggs dagbok (Hist. Handl. 24). G. Mallien (K. K. D. V). C. F. v. Wreech (Historie von denen Schwedischen Gefangenen. Sorau 1728, viktig för kännedomen om skolan i Tobolsk).

Tomsk. A. Pihlström (l. c.).

Men huru långt räcker detta? Där fanns svenska fångar i Petersburg och dess närmaste omgifningar; i Wologda och Totma vid Suchona; i Archangelsk; i Jaroslavl, Kostroma och Galitsch; i Smolensk, Kaluga, Kolumna, Tula och Skopin; vidare Saransk och i Wolgastäderna Tscheboksari (»Sabaksar») Kasan (jämte Svijask), Samara; vid Wolgas bifloder: Wjatka (fordom Klinov), Ufa och på flere andra ställen. Allt detta i europeiska Ryssland. Dock voro alla dessa ej på långt när af lika betydelse som fångdepoter; det tycks egentligen (utom Petersburg, Moskva och Serotin-Woronez för arbetsmanskapets räkning) ha varit Wologda, »Klinov», Saransk och Solikamski, som härbergerat ett något större antal officerare — uppemot 100 hvardera — under det att på några af de uppräknade ställena endast smärre grupper varit internerade. Allt detta är att förstå *efter* 1711, sedan de stora transporterna till Sibirien egt rum. Dock rådde ingalunda fasthet i förhållandena; smärre förflyttningar ha hela tiden inträffat.

I Sibirien — det nuvarande nämligen, ty på den tiden räknade sig de, som sutto i det vester om Ural belägna Solikamski, som »sibiriska» fångar — var det utom hufvudstaden Tobolsk med sina tidtals 700—800 fångar äfven det nära Ural belägna Werchoturje med 70—80 fångar, Tjumen

med 80—90, Tomsk (117 sändes dit 1714), Surgut, Beresov, Krasnojarsk, Jenisejsk, Irkutsk vid Bajkal, ja ända bort till Jakutsk, som tjänat som förvisningsorter för, ju längre österut liksom allt djupare begrafna olyckliga — som väl var, här fåtaliga.

Nu för tiden ha begripligtvis dessa nejder förlorat det mesta af sin hemskhet. När man i den illustrerade ryska resehandboken ПУТЕВОДИТЕЛЬ ПО ВСЕЙ СИБИРИ (Guide a travers la Sibérie) ser den långa fasaden af universitetet i Tomsk, visserligen något kasernartad, men mot hvilken Lunds Academia Carolina till dimensionerna tar sig helt blygsam ut, vidare teatern och de granna hotellen, prakten af museet i Irkutsk o. s. v. så förstår man hur annorlunda allt blifvit. Endast bilden af en schaman med sin trolltrumma påminner flyktigt om att all odlingshistoria har djupt gående rötter.

Det behöfver väl ej betonas att hvad som här anförts om fångarna blott är rent öfversiktligt och liksom skrifvet ur ett fjärran, ty deras historia är alltjämt oskrifven. Ennes lade en för sin tid mycket vacker grundval, men ingen har ännu byggt vidare.

Den *hyllningsskrifvelse* till Sibiriens guvernör, furst Matvej Petrovitj Gagarin, som här följer, tillhör utgifvarens samlingar och innehålles i en samtida handskrift, hvars öfriga innehåll utgöres af de tal drabantkorporalen frih. Bror Rålamb höll i Tobolsk på stora bemärkelsedagar, d. v. s. kung Carls namnsdag den 28 Jan. och födelsedag den 17 Juni. Därmed tycks han ha hållit på i flera år — handskriften är tyvärr defekt — och dessa festtal omtalas stundom i fångadagböckerna.

Den omsorg som nedlagts på handskriften — den är försedd med små inklistrade elegant tecknade symboliska vignetter — kunde antyda att den varit författarens eget

samlingsexemplar. Man frågar sig hvad hyllningen till furst Gagarin har att göra här och om frih. Rålamb vill gälla som förf. äfven till denna, då han otvifvelaktigt är det till det öfriga innehållet. Utg. känner ej tillräckligt frih. Rålambs bildningsgång för att kunna bedöma, om han kunnat skrifva denna något pompösa latinska adress — åtminstone skulle han nog kunnat ge det svenska grundlaget till den och på så sätt betraktat sig som författare. Kanslisten Dittmer eller en af prästerna kan sedan ha verkställt öfverflyttningen till latin. Som den föreligger skrifven vittnar den emellertid ej om säkerhet i latinska språket, som i hvarje fall afskrifvaren ej behärskat. De värsta bockarna ha, utan hänsyn till vanliga utgifvareregler, rättats, ty latinska grammatikan tål inga kompromisser, utan kräfver obetingad lydnad.

Vid hvilket tillfälle hyllningsskriften upplästs för eller öfverlämnats åt fursten, därom saknas hvarje underrättelse.

Men åtgärden att införa den i denna samling kräfver intet försvar. Furst Gagarins minne är värdt denna honnör från svensk sida för all den godhet han en gång visat olyckliga landsmän. Man kan ju ej bläddra i en svensk fångbok utan att finna bevis på det. Visserligen är det ej ådagalagdt, ehuru högst troligt, att den rysspojke, som en dag kom in till pastor Laureus med en pung innehållande 500 dukater (800 rub.) och strax försvann, var utskickad af fursten. Både Kagg och Hård omtala att de hvardera fått 3 rubel på sin lott, den senare med tillägg att fursten antogs vara gifvaren. Det var den gången en mannaskur, men annars duggade det lite jämt och samt. Och det var ej blott i sådant han visade sin mänsklighet. Då en fånge bad att bli förflyttad till Moskva, där hans föräldrar, efter hvilka han mycket längtade, sutto fångna, svarade fursten, att sådant kunde han ej bevilja, däremot skulle han gerna få följa med fursten, när denne härnäst reste till Moskva, på det villkor att han också återvände med honom. Denna

gifmildhet och godhet hindrade ej alls, såsom också synes af anteckningarna, att man vid öfverträdelser af författningarna ingalunda fick påräkna furstens öfverseende.

Om utg. haft de erforderliga förbindelserna i Ryssland, skulle det varit en stor tillfredsställelse för honom att här meddela furstens porträtt. — Vid hans minne har tsar Peter hängt en förbrytares stämpel. Det angår oss icke här i Sverige, där tsarens rättfärdighet ej står i hög kurs; ehuru det visserligen skulle kännas smärtsamt om en man, som visat så mycket ädelmod mot eländiga, befunnits ha otrohet mot sitt eget fosterland på sitt samvete. Hos Waliszewski, hvars värde som källa här är omtvistligt, finner man uppgifvet att han öfvertygats om stora försnillningar. Äfven på sådant får man i viss mån lägga tidsomständigheters och vanornas mått. Tänk hvad galgarna borde stått tätt som en skog i Ryssland och i *en*, högre än den Agagiten Haman, Medahta son, i staden Susan hade tilltänkt den stackars juden Mordechai, borde ha hängt tsargunstlingen furst Alexander Danilovitj Mensjikov. Och denna sak hade just passat att »uppteckna i rikskrönikan för konungen».

Meningen hade varit att i denna del också införa löjtnanten H. M. v. Seulenbergs berättelse om sin fångenskap. Men då det dröjde något innan utlåningsförhållandena kunde vederbörligen ordnas, fick man afstå härifrån. Som den emellertid numera blifvit för utg. tillgänglig på härvarande landsarkiv, hoppas han kunna införa den i nästa del, som redan är under förberedelse. *)

---

*) Då utg. från olika håll fått mottaga rätt enträgna uppmaningar att ombesörja ny upplaga af de i bokhandeln ej mer tillgängliga första delarna, ber han att här få meddela följande: jag beklagar nu mera att jag ej från början gjorde upplagan något större, t. ex. 300

Hvad korrekturet af texterna beträffar, så har utg. äfven denna gång haft förmånen att kunna lita på Biblioteksamanuensen B. Möllers säkra öga. En viss normalisering i afseende på bruket af stora bokstäfver har denna gång iakttagits; för den i de olika texterna något vacklande hållningen bär icke korrekturläsaren, utan utg. själf ansvaret. För den som, i likhet med bataljonsprästen Westerman iakttar någorlunda konsekvens i den heder, han bevisar medmänniskors titlar — och som nästan alltid tecknar ordet GUD med tre stora bokstäfver — får man ha lite mera undseende än med dem, som skrifva som det faller sig. Att individualisering leder till en viss godtycklighet är ledsamt, men utg. kan för sin del ej alldeles gilla den bekväma slätstrukenheten, som, där det ej gäller namn, förvisar de stora bokstäfverna till början af punkten. Korrekturet till J. Wallberg och Tobolskfångarnas skrifvelse har i Riksarkivet lästs af docenten P. Sörensson, hvarvid originalens skrifning iakttagits. Att dubbelt *w* sällan synes i Stålhammars bref beror ej på någon normalisering, utan är brefskrifvarens sak.

Utg. begagnar här tillfället till ett par rättelser beträffande föregående del. I förordet åberopas Siltmann för uppgiften att Cederhielm blifvit sårad vid Poltava. Det var en alldeles onödig omgång, ty Cederhielm berättar det själf i sitt, af utg. för öfrigt omtalade, bref till Carl XII från Riga $^{20}/_{8}$ 1709. Början, som utg. råkat glömma, omtalar: »uti den allmänna olyckan förleden d. 28 Junii hade jag denna

ex., men jag hoppades då föga på framgång, hvilken också lät vänta på sig tills ett par, tre delar utkommit. Priset pr del, 8 kr., är också så högt det tål, men det når ändå ej upp till självkostnadspris, då allt sammanräknas. Bokhandelsprovisionen gör bristen ännu större. En ny upplaga, som ej omfattade *samtl.* delar skulle ej tjäna till annat än att flytta defekten från tidigare delar till senare. Korrekturet kräfver största uppmärksamhet och vana; utg., som ej längre själf kan åtaga sig det, är glad om han kan försäkra sig om öfvadt biträde för hvarje ny del, men misströstar fullkomligt att erhålla det för samtl. delarna.

enskylta, at jag blef sårad och fången, då jag i god mening vid slutet ännu wille hjälpa til at bringa något manskap til stånd». (Gjörwell, Det Svenska Biblioteket 1 delen). I personregistret bör vid namnet *Riben (Riebe)* läsas: Mathias, hofkirurg, arkiater.

Ett mindre riktigt — eller åtminstone för missuppfattning egnadt — uttryck i föreliggande del, noten sid. 19, bör här anmärkas. Smålands kavalleri åtföljde *icke* från början Carl XII på hans polska tåg, d. v. s. det hörde icke till någon af de två kolonner l. afdelningar på hvilka detta försiggick. Först d. 20 April 1702 kom nämligen Nieroth med regementet till Wilna, där gen. major C. G. Mörner då befann sig, och d. 25 Maj bröt denne upp härifrån med de trupper, som stodo under hans befäl. På aftonen den 8 Juli stötte han, följaktligen också Sm. kavalleri, till Carl XII — tids nog till slaget följande dag vid Kliszov. Jon Stålhammars äldre broder Jahan fick där kämpa för namnets heder; om någon af brorsönerna också redan var med vet man ej.

Den dosa, hvaraf en afbildning åtföljer denna del, är svarfvad och graverad i Tobolsk af kornetten vid N. Skånska kavalleriet Barthold Ennes. Den är af elfenben eller rättare mammut-tand — som ju ofta påträffas i Sibiriens interglaciala lager — och tillhör Söfde kyrka i Skåne, där den länge, dock icke numera, användes som oblatdosa. En broder till kornetten var kyrkoherde i Söfde och på den grunden har den kommit dit. Herr kyrkoherde Blomstergren har haft vänligheten att sätta utg. i tillfälle att meddela denna bild. Den har ledsamt nog måst förminskas till ung. half storlek och gör därföre ej det rätta intrycket.

Gravyren på dosans lock, nattvarden, är både daterad och signerad. Där läses: *Anno 1721 Die 5 Novemb:is in Tobolsko & Siberia fecit B. Ennes.* Det var den dag då fredsbudet hann fram till Tobolsk.

Namnet Ennes är ju ett fint namn i de svenska fån-

garnas historia. Kornetten själf hade i förening med ryttmästaren Georg Mallien (af hvars något klena skaldskap läsaren ser prof i del V) samt kornetterna Gustaf Horn och Johan Barry bildat en väfskola, där det tillverkades »tapeter» af silke med guld- och silfverblommor till furst Gagarins stora sal i palatset uppe på Tobolsks Kreml. Därpå förtjänade de så mycket att de söndagligen kunde mätta 12 hungriga kamrater.

Han skref dessutom åtskilligt under kriget och fångenskapen, men det brann upp här hemma i Skåne.

Vid sin återkomst ur fångenskapen fann Ennes sitt boställe upptaget af interimskornetten. Han fick visserligen kunglig resolution på att denne skulle afflytta. Men lydnadens tid var förbi; den siste, som förstod konsten att befalla, hvilade i Riddarholmskyrkan. Då återstod ingenting annat än att utmana den tredskande på duell och ge honom ett par nyp med värjan. Så var saken bilagd »i godo», och han fick sitt boställe tillbaka.

Hans sonson Barthold Anders Ennes, kapten vid Jönköpings reg. med majors afsked, tyckte att han också borde virka tapeter till en minnessal och så skref han de två banden Biografiska Minnen af Konung Carl XII:s Krigare, som alltjämt utgör hufvudverket för vår kännedom om dem.

Del VIII är under förberedelse och utg. hoppas däri kunna meddela dels J. Cederhielms bref 1700—1706, dels några redogörelser från krigshändelser i Polen och under ryska fälttåget af C. G. Mörner, A. Marderfelt och N. Gyllenstierna, hvartill originalen finnas i arkivet på Esplunda. Innehafvaren af detta grefve Axel Mörner har välvilligt ställt dem till förfogande.

Lund i Oktober 1912.

Aug. Quennerstedt.

I S H

S D

ÖFVERSTELÖJTNANTEN

VID SMÅLANDS KAVALLERI

JON STÅLHAMMARS

BREF TILL SIN FRU

SOFIA DRAKE

1700—1708.

Aldrakieraste mit lilla hierta
och utvaldaste vehn i denna värdhen

Såsom åtter lägenheet medhgifvess kan iagh icke undherlåtta digh min kieraste vehn vetta låtta huru medh oss tilstår, som gudhi ährat vij alla ehn till dato hafva helsan, Gud låtte migh samma tiendher ifrån digh sampt våhre kiere barn och venner förspöria skall migh aldrigh intet högre kunna hungna, och låtter iagh digh vetta att vår konungh tillika medh alt vårt infanterij i går ginge tilsiöss öf:r Sundhet på Sälandh och der lanstege och tiördhe Juten strax ifrån landhet och toge bort dhe styckena och skanserne som han der upbygdt och ihelskötte till en 70 mahn på plattsen af de danska och blef intet mehr en några stycken soldater och färgemehn dödhe och bleseradhe. Alt vårt cavallerie står enu her i landet dock lärer några gå till våhra på Sellandh snart, och hopass vij nu dhett lährer oförtöfvat blifva fredh emedhan iuten intet för har villiat låtta sigh till något bekuema fören nu de ta på och begiera fredh öf:r alt. Jagh skref för 3 dagar sedhan digh till medh en rusthållare Joen i Hålsby i Alseda soken iagh tuifler intet uthan du redhan dhett bekåmit tillika medh dhe 30 d:r Sm:t och andra saker iagh hemskikade. Tack mit lilla hierta för några bref iagh nu uthj dese dager af din

Come[n]danten *) och Chasia Klingspore låtta tienstl. helsa digh mit hierta, iagh vahr hoss dem, de må vehl, och iagh talladhe medh dem om våhra bref, mehn mahn frucktar att her går sehlan någon hitt eller hädhan till oss medh några skep, ty ähr bäst att intet skrifva fören du får bref ifrån oss då iagh skall låtta digh vetta på hvadh påst du, mitt lilla hierta, skrifva skall, nu till ett slut ähr du tillika medh våhra k. barn och mamma 1000000 falt hälsadher och gif digh tilfredhz gudh dhen allerhögste lähr medh sin milderika nådh och biståndh vehl hielpa oss en gångh enu tilsammans medh glädhie; herren Jesuss uppehål[le], beskydhe och bevahre digh bådhe till lif och siel och låtte sine hellige änglar ledhsaga oss uthj alt vårt förehafvandhe hvar medh iagh uthj min sista ändhe stadhiget ähr och förblif:r mitt aldra kieraste hiertass

trogne mahn och hörsame ti[enare]
Joen Stålhammar.

Chalmar d. 1 Junij
A:o 1701.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Cete
à Salshult Presentament.

Aldrakieraste mitt lilla ♡:ta och vtvaldaste beste vehn i dena verdhen.

Rättsom iagh vahr på brygian och skulle gå till siöss i Jesu nampn kåm Regimentzquarteermästaren Gyllenpamph

*) Kristoffer Falkengren, öfv.-löjtnant, blef kommendant i Kalmar 1696. Han torde ha frånträdt denna befattning, enär öfverste Mathias Königsfelt anges vara kommend. 1700. Att det likväl är fråga om den förre ses af fruns namn, ehuru ättartaflorna ej nämna henne Katarina (»Kaisa» — i brefvet med omkastning af bokstäfverna —) utan Anna Margareta.

och brackte migh ditt alldrakierste bref. Fängnar migh att du ähr vedh helsan, och giör nu för Gudhz skul och gif digh tilfredhz; iagh ähr viss dherpå att Gudh hielper oss en gångh medh helsan och glädhj[e] vehl tillsammanss och få lefva uthj mångh åhr medh förnögielse ihopa. Hvad oxsarne anbelanger sampt stutarne ähr bäst att dhe behålla [dem] så länge dhe villia och vij intet behöfva dhem. Ingen pänningh fick iagh af Per Nilsson i Skiögle uthan han ähr skyldigh 7 D:r Sölf:t. Dhen sädhen som vij fick uthj Hulsvik står all i hägen [ɔ: hägn] hoss bondhen i Gunatorph mehn nu minss iagh icke huru mycken hon vahr; han lär intet taga dherifrån. Fätt [ɔ: fäet] i Säby ähr bäst att låtta hempta, om dhu har någon lägenheet der medh. Gudhi vahrij ähra vij ha nu idagh få[tt] godha tidendher ifrån våhr kongh att han har s[l]agit totalliter Conungen i Pollandh och lär vij medh Gudhz hielp snart kåma tilbakarss hem igien.

Kieraste mitt lilla hierta less intet vedh iagh skall skrifva digh till medh skepen som vij ähre på; dhe skolla strax gå tilbakarss och då skall du få vetta hvartt du skall stella dina bref på. Helsa, nest digh, syster Maij Rosenquist *) och iagh skall hielpa Joen Lorenss hvadh iagh kan, glöm intet våhre k. barn, och förlått detta hastiga skrifvandhett **). Gudh dhen allerhögaste velsingne och bevahre digh till lif och siel, far nu vehl, far vehl. iagh ähr uthj min sista ande-[d]räkt din trognaste make och tienare uthj dödhen

J. S:Hammar

Kalmar d. 2 Junij
1701

fahr vehl gudh vehlsingne digh uthj alla dina lifzdagar. Valle!

---

*) Anna Maria R. gift med löjtn. vid Smålands kavall. Gabriel Gyllenpamp.

**) Brefvet är skrifvet i flygande fart och på sina ställen svårläst.

P. S. Carl Stålhammar ähr siuk och blif:r nu effter i Kalmar dock hopass iagh att han kåmmer sigh.

Rättnu på timan gå vij till segelss uthj Jesu nampn; gudh vahre medh oss allesampetl. Helsa Anderss Leionhielm och Ebba *) valle!

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
cete
à Salshult Presentament

Hiertanss aldrakieraste min vtvaldaste enda vehn
och nest Gudh högsta glädhie

Jagh, emedhan så godh lägenheet medhgifvess, måste iagh effter min högsta åstundhan låtta digh min endaste vehn förnimma att iagh d. 11 Junij, som vahr 3:die dagh pingess kåm hitt till landz i staden Räfvel **), gudhj ähret, vehl öf:r siöen, som vij vohre uthj 9 dager på vattnet, och stodh iagh migh temeligen denna gången att iagh kundhe vehl bådhe ätta och dricka, och kommo hästerne och vehl öf:r fast dhett stodh hårt medh dem, och miste iagh 2:ne stycken ryttarehästar, en för hälta, och för häsle[?]. Hanss Kongl. Maij:tt ähr medh armeen upbruten och vahr Gen.

---

*) Anders Leijonhielm, kapten vid Jönköpings reg., död som generalmajor och friherre 1727, var gift med Ebba Emerentia Leijoncrantz. Det första namnet är så flyktigt skrifvet, att man ser föga mer än att det börjar med L. samt slutar med hielm, samt bör vara trestafvigt; men personen i fråga kunde nog vara hemma i landet, ty reg., för tillfället garnisoneradt i Wismar, kom först till Polen 1702. »Syster Ebba» får ofta hälsningar i de följ. brefven.

**) Under våren öfverfördes från Sverige o. 10,000 man, som landstego dels i Reval, dels i Pernau, och sedan marscherade till Dorpat, som var mötesplatsen. D. 29 maj hade Carl XII själf från vinterkvarteret i Lais uppbrutit hit. D. 17 juni gick han därifrån söderut.

Majoren *) medh dhe 2:ne Compagnien her uthj stadhen Räfvel ener vij kåmmo hit och gick her ifrån andre dagen effter tillika medh dhe andh[r]e 3:ne Compagnien sin mars ända ått Dårpt till kånungen som ähr 32 mil her ifrån och ener vij ha vahrit her 8:ta dagar och vijllat våhra hästar marsera vij effter, och syness våhr mars sampt disegnen vahra att atacuera Saxserne som sigh hafva ihopsamblat vedh Kåkenhusen **) som intet långdt ähr ifrån Rijga, och lärer snart giella om medh dem och våhra, Gudh gifve oss lycka för Christi skul. Rysserne begyna och låtta se sigh uppå derass gränss och sänga och brän[n]er grufveligen der de fällass fram. Gudh låtte dem blifva så betalter i åhr som i fiol. Dyrt uppå brödh her uthj Es[t]landh ähr intet och går dhett temeligen till medh andra matvaror. Gudh låtte så länge vahra.

Tänk mit kieraste hierta, rättsom vij skolle segla ifrån Kalmar rymbde dhen som stad[d]e sigh för qusk[!] till migh medh klädher och alt iagh gaf honom, och vahr han hemma i Möcklarph[?] hetter Hanss och har sin hustru der boendess. Helsa Magnuss Joensson, han kienner honom vehl, gudh hielpe migh vehl hem engångh, skall han vehl bettalla laget för omaket. Zakriss Trålless sventienare rymbde och uthj Kalmar medh alla dess tågpeningar och klädher. Lätt sägia honom Zakriss dett att han steller hitt en braf ryttare istellet elliest går hanss munderingh vndher. Ty karlar ähr här intet tilfångz. Tänk min kieraste vehn: bror Carl Stålhammar som vahr så siuk att han blef effter oss i Kalmar och hadhe Daniel hoss sigh, må nu gudh vetta

*) Carl Nieroth, generalmajor samt öfverste för Smål. kavalleri 1700.

**) Kockenhusen ligger åtminstone 80 km. öster om Riga. Carl XII, som ville hålla fienden i ovisshet om hvar anfallet skulle ske, beordrade J. A. Meijerfeld med en afdelning ditåt och har förmodligen låtit ord falla om sin egen tilltänkta marsch dit. Saxarne å sin sida ha låtit utsprida, att de stodo mycket manstarka vid Kockenhusen för att draga Carls uppmärksamhet dit.

om dhe kåma effter eller icke; ähr han intet blefven rätt frisk, ähr mit rådh att han kåmer her aldrigh, ty här ähr en misbehagel. ort och elackt fålk, lika klädha som tattarne pläga vahra, och ingen förstår derass språk. Iagh finer intet bättre vahra för digh min aldrakieraste lijlla vehn till att skrifva migh till, så iagh kan få dhett, säkrare en uppå Ståckhålms pästen, som adresceres på Kongl. fältlägret åtta Riga, ty om en skrifver medh några som segla hittåt kan dhett lätteligen blifva ligiandess vedh siökanten som ähr långdt ifrån oss. Jagh hopass altidh få lägenheet att skrifva digh min aldrakieraste ♡:ta till. Gudh som all mackt kåmer utaf låtte mine bref fina digh och våhre k. barn vedh helsan och gott tilståndh, vohre ingentingh migh kierare her uthi verden att förnimma. Jagh får nu see till hösten huru dhett vill [ett stycke bortskuret ur brefvet] — [för] sörgier oss, gudh dhen allerhögste låtte digh lefva och må vehl så har iagh all glädhie her i verden nogh. Inga päningar har iagh fått uthaf Per Nilsson i Skiögle för de rästerandhe åhrss skatter, dhett ähr best och [ɔ: att] strax lätta utaga dhet och sedhan blifva rätt vedh afsäghningen ifrån gården, och taga Joen i Mörsebo ditt istellet, som iagh endelless tilförne honom låfvat dett du mitt kieraste hierta kan dem samptl. vetta låtta. Cornetenss sohn i Fröredha, som nu förer dese brefven hem, låfvar uthj höst villia resa hitt öf:r till oss, om så ähr får du mitt aldra kieraste hierta lägenheet me[d] honom att skrifva, dock hopass iagh medh Gudhz hielph att de[t] lährer intet länge vahra, uthan vij få vehl fredh emedhan att käisarens ambasideör ähr hoss kånungen och nu der om trägit anhåller. Till ett slut vill iagh af mitt inerste hierta önska digh min trognaste ven och aldrakieraste ♡:ta sampt våhre k. barn och mamma allskiönss velsingnelse och att fredhsens Gudh ville helga Edher öfv:r alt bådhe till lif och siell, som iagh dagl. altidh uthj mine böner skall hafva, hvar medh iagh nu

och i grafven ähr mitt k. hiertass hörsamme ven och förtrogna maka

Joen Stålhammar.

Räfvel d. 16 Junij
A:o 1701.

Helsa Capt. Leionhielm och fruen, förgiett icke våhre k. små barn och alla våhra godha venner, förgiet icke digh sielf som uthj hvar time finss uthj mine tankar medh 1000-falt vehlsingnelse och godt anönskatt adiö! valle!

Jagh skickar nu hem silf:rbägaren, mine svarte böxsor och boissråcken, som ligia ihopa medh bror Gyllenpampss klädher, [och] som iagh nu intet mehr får bruka. Aldrakieraste vehn, lätt nu se att du intet ledhz alt för mycket vedh. Gudh dhen allerhögste lehrer vehl medh Jesu hielp laga att vij medh fredh och glädhie snart kåmma tilhopa. Lätt barnen entel. läsa och skrifva. Helsa preseptoren och bedh honom giöra sin högsta flitt medh dhem. Nu farvehl, farvehl.

[Af annan hand:] Een tienstskyldigst helsning och skyldigst hörsam respect förmehles till wälb:na fruu Ryttmesterskan min högtährade fruu syster ifrån mig, som skall oaflåtelig och oförandelig finnas till mitt yttersta högtährade fruu systers trogne ödmiukaste tienare, Gud bevare fruu syster och alla småsyskonen. Wara så gunstig och hålla godh granskap med min k. hustru[?] Maija lilla adieu till 1000falt gott.

G[abriel] Gyllenpamph.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
Cete
à Salshult Presentament

Aldrakieraste hustru och utvaldeste enda ven her uthj verdhen

Såsom iagh nu medh pästen her ifrån har lägenheet att skrifva digh mitt kieraste hierta till, kan iagh icke undherlåta uthan jgiönom detta låtta digh vetta mit tilståndh, som gudhi ährat ähr helsosampt; Gudh dhen aldra högste låtte migh slickt igien förspörgia ifrån digh mitt endeste hierta och våhre kiere barn och venner. Jagh skref digh till för 14 dager sedhan ifrån Räfvel medh Cornet Per Joenssons *) sohn uthj Fröreda, då iagh skickadhe hem mine svarte klädher och en silfv:r stop; iagh hopass icke annat uthan dhett lährer nu vehl vahra framkåmit. Nu ähre våhre 3:ne Compagnier, som bror Jahan komenderer, kåmbne hit till stadhen Dorpt, som ähr 28 mihl uthj landet från Räfvel och marsera vij nu alt effter armeden, som ähr upbruten och går Hanss Kongl. Maij:tt directe på Saxserne som nu ähro infalne uthi Liflandh 6000 mahn och stå vedh en liten stadh Venden **). Gudh dhen aldrahögste velsi[g]na oss medh en nådigh seger så lehrer vehl snart spöriass något ifrån oss och ähre vij nu lyckel[ige] så lährer vehl blifva snart fredh medh Pålandh. Ryserne lätta se sigh iblandh uthi Pieps siöen och villia iblandh landhstiga mehn de få korta beske[d] tilbakarss. Her uthj landhet ähr en gräseligh hetta att mit på dagen ähr dett så varmpt som uthj en badhstufva

*) Kornetten Pehr Jonsson (senare ryttmästare) i Fröreda (rusthåll i Järeda socken, Kalmar län) ägde också frälsehemmanet Germunderyd i Alsheda, Östra härad. Hans omtalte son, Erik Fröberg, gick till en början in för rusthållet vid Sm. kavall.; tjänade sedan upp sig vid olika reg. (major vid Benderska drag., nämd af Koskull, Kar. Kr. VI) adlad af Carl XII, död som öfverste 1751 på Gölberga säteri i Skirö.

**) Det var blott ett saxiskt ströfparti på några hundra man, som framträngt till Aa-strömmen.

D. 28 Juni kom Carl XII till Venden. Stålhammar var, som brefvets datum utvisar, ännu ett par dagar senare kvar i Dorpat.

och plågass vij träfeligen der af; elliest gudhj ske låf ähre vij alla vedh hellsan, mehn här ähr dräfeligit dyrt effter alt dhett som en mäniska tränger till. Om icke dhett licknass till fredh uthj höst sökier iagh ett gu[n]stigit afskedh emedhan iagh ähr ledhse att släpa migh länge medh detta oroliga arbetet som förderfvar kråpen och upfräter alt hvadh en mäniska någonsin kan ihopskraapa. Kieraste mit lilla hierta enehr du vilt skrifva migh till, så ähr bäst medh påsten på Ekesiöö, Ståckhålm, Dorpt och Kongl. armehn, så får iagh dett säkert, ty påsterna gå nu ricktit her emellan. Mitt aldra kieraste hierta nest digh sielf helsa mamma och våhra k. små barn sampt bror Leionhielm och syster, syster Maja Rosenquist och sägh henne att bådhe faderen och sohnen *) må vehl. Helsa och kiörkioherden och hanss hustru. Bror Möller lef:r och ähr vedh helsan, Axcell Räf **) liger her uthj Dorpt rent för döden och lerer vehl aldrigh mehr kåma sigh f[öre] emedhan han ähr helt eländigh. Så snart iagh får l[ägenhet] skall iagh skrifva digh mitt kieraste ♡:ta till. Emedhlertidh lätt se [du] giör dett samma, och less icke förmycket vedh. Gudh hielper oss vehl medh glädhie tilsammanss. Slutl. önskar iagh digh mit kieraste hierta och endaste glädhie sampt våhra k. barn uthj Gudhz dhen alldrahögstes milderika beskydh och beskierm bådhe till lif och siel och iagh uthj dödhen ähr och förblif:r din trognaste maka och hörsame ti[enare].

Joen Stålhammar.

Dorpt d. 30 Junij
1701.

P. S. Helsa Adolph Rosenquist ***) så snart iagh får

*) Hvilka som menas med dessa personer, är mindre tydligt. Hennes egen fader var längesedan död, son hade hon ingen. Antagl. menas svågern och dennes son.

**) Axel Johan Rääf i Småland, vid lifgardet, stupade vid Thorn 1703.

***) Löjtnant vid Sm. kavalleri, afsked 1701.

lägenheet skall iagh sökia hanss afskedh. Bror Carl ähr intet kåmen effter oss; Gudh vett antingen han ähr i Svergie eller han ähr öf:rkåmen. Adio, Valle.

Kieraste mit lilla hierta helsa presäptoren och lätt entl. barnen läsa flittit. Nu Gudh alsmäcktigh bevahre Edher samptl. bådhe till lif och siel ifrån alt ont, amen, adiöö, farvehl. Helsa Knut Silf:rSpare och dess fruu. Valle.

A Madame
Madame *Sophia Drake*
Cette.
à Ekesiöö et Salshult. Present [Utanskriften af annan
Recommenderas. hand]
dätta fik iag d. 29 Julij 1701 [har Sofia Drake antecknat] –

Högdtäradhe aldhrakieraste mitt lilla hierta
och vtvaldeste beste vehn her uthj verdhen

Såsom iagh nu ähr her uthj stadhen Riga och fant bådhe bror Casper Stålhammar *) och svägerskan vedh godh helsa, som tienstl. låtta helsa digh mitt lilla hierta, gudh ske ähra iagh tillika medh bror Jahan Stålhammar och alla grannarne lefva och ähre en till dato vedh godh helsa och behållet ekipasie, gudh dhen allerhögste låtte migh samma tiendher bådhe ifrån barnen och digh få förspöria skall migh ingen tingh högl. hungna att vetta, och låtter iagh digh mitt k. hierta förnimma att Gudh dhen allerhögste har nu velsingnat våhr allernådigeste kånungh medh seger emott våhra fiendher idett att för 8 dager sedhan **) han sielf gick öf:r

---

*) Äldste halfbrodern Kasper, öf.-löjtnant vid Österbottens reg. gift med Agneta Dachsberg.

**) D. 9 Juli. Smål. kavalleri deltog icke i öfvergången.

Efter segern vid Düna försummade Carl XII ej ett ögonblick att tillgodogöra sig dess frukter och sände d. 11 Juli gen.-major C. G.

Dynaströmmen medh några 1000 mahn och slogh nedh 2000 Saxser och Ryser her strax vedh stadhen och fick ett träfeligit bytte på allahandha ficktuallier och munderningsaker till många 1000 mahn, men deriämpte till att beklaga många af våhra förneme officerare bådhe blefne slagne och queste, hvar iblandh ähr Hr Öfv. Adolph Mangnuss Klingzspore dödhskuten och hanss lik bisat her i stadhen. Och ähro nu fienderna slagne på flyckten och förföllia vij nu samptl. efft:r dem och hafva vij fått in bådhe Kobrun, Kåkenhusen och hufvudhstadhen uthj Kurlandh, Mitto benembdh, altså hopass vij alla att dhett snart blif:r gott och fredh så att vij snart kåmma hem igien. Försten af Hålsten kåm igår *) till kånungen och haf:r godha tiendher ifrån Tyslandh att dher höress intet anat en fredh medh tyskerne. Iagh skickar digh medh bror Gyllenp[amps] bref **) her inuthj relation på huru tilgångit ähr; enehr du har låttit igiönomläsat, lätt bror Leionhielm och Kielman få sedhan läsatt. Helsa dhem mycket tienstl.; alla våhra grandhar undher Regimentet bådhe höga och låga lefva och ha helsan, bedhie helsa alla sina hemma vahrandhe. Aldrakieraste hiertta lätt nu se, less intet för mycket vedh, gudh hielper oss snart medh helsan tilhopa igien. Helsa nest digh sielf våhr k. mama och våhra kiere små barn. 2:ne bref, ett ifrån Räfvel och ett ifrån Dorpt har iagh digh tilskrefvet, mehn inga ifrån digh mit k. hierta igien bekåmet. Förlått migh att iagh skrif:r så hastit; iagh vill sluta medh 1000000-falt godt tilönskat att Gudhz mäcktiga handh nådhel. ville velsing[n]a och bevahra bådhe digh o[ch] våhre k. små

Mörner till Mitau att bemäktiga sig saxarnes hufvudmagasin. D. 13 Juli uppbröt konungen själf från Riga, som han aldrig mera återsåg.

*) D. 18. Han hade med sig Dahldorff, som efter några år blef öfverste vid Smål. kavall.

**) De fyra sista orden tillagda i marginalen.

barn bådhe till lif och siel hvar medh iagh uthj dödhen oaflåtteligen ähr och förblif:r.

Min högdtäradhe aldrakieraste lijlla hierttass
trogne mahn och hör[samme] tienare
Joen Stålhammar.

Rijga d. 20 Julij
A:o 1701.

Nilss och Gabriel be helsa digh mitt lilla hierta. Skrädare Per i Kielleråhs ähr hoss migh och har helsan; Joen i Öxnabergh mår vehl och ber helsa sine föreldrar.

P. S. helsa bror Adolph och hanss fru sampt Syster Maria Rosenquist och segh: Joen Lorenss blif:r braf karl *).

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
ma tres honoré chere feme
C[ette]
à Ståkholm et Ekesiöö
Salshult.

Recomenderas tienstl. Her[r]ar Pås[t]mästerne till godh befodran.

Aldrakieraste mitt lilla hierta och vtvaldeste besta vehn

Rättnu bekåm iagh ditt angenema bref datterat Boo d. 25 Augustij hvilket iagh [ɔ: mig] af hiertat fängnadhe och der iempte jnnerligen gudh tackadhe som digh min aldhrakieraste vehn sampt våhre k. barn medh helsan och gått tilståndh nådheligen uppehåller och vehlsingnar. Och som

*) Jonas Lorentz Gyllenpamp, hennes svågers son, nu 13-årig, omtalad i ett föregående bref, tycks ha befunnit sig i Riga. Blef kornett vid Smål. kavall. 1704 och har sål. tidigare tagit tjänst vid regementet. Hans bana blef dock dyster nog, emedan han, återkommen från ryska fångenskapen 1723, slutade på Vadstena hospital.

bror Jahan Stålhammar nu reser hem, sänder iagh några saker medh som her uthj ligiandhe upsatz utviser, och ähro dese saker alla uthj en sä[c]k vehl insvepte och försegladhe medh [lakun] singnete. Gudh gifve att dhett kåmme vehl digh till handa och finna Edher samptl. vedh helsan och gått tilståndh. Hvadh mit tilståndh vedhkåmmer tackar iagh Gudh för helsan som ähr her dhen aller besta. Her begynnar [elliest] fålk och hestar mycket siukna och döö. Gudh hielper oss vehl till rätta och engångh slipa Pålen medh fredh, ehvadh dett endå sedhan skall blifva af. Dhett ähr intet vehl att våhr bögningh så illa rinder; du måste rätt taga en klok täckare som just tar af tacket och täcker vm så mycket som otät ähr att för gudhskul han blif:r täckt. Nilss Spirlodh får her knapt så många päningar han lefver dagen medh, ty måste hanss hustru betalla kiöpmanen och dhe 30 d:r ville du som tagess i Hasle lefverera till Zakriss och Joen i Såndåkra Sieflo gål och taga quitentie der på. Stackarss Knut Silfver Spare *) huru illa dhett ähr medh honom uppå dett sättet har han stält sigh. Med Änghult skall så bli att vi villia effter Kongl. Maij:ttz bref bytta oss till och gifva igien Granhult och Därsiöö. Alla våhra grannar lefva enu, så när som Joen för Skiröö och Giöllennerotz mågh Jahan **) för Bärgh, hvilket du kant helsa derass hustruer alla samptl. och sägia dem, dett så snart någon dör skall iagh låta digh dett vetta. Nu för hastigheeten skul vill iagh sluta detta bref medh en hiertl. helsningh till digh

*) Inom den stora familjen Silfversparre omtala ättartaflorna tre med namnet Knut, alla samtida med Stålhammar. Två af dem, som voro med ute i kriget, äro uteslutna, den tredje (tab. 37) måste alltså vara den rätte. Han hade varit major vid Sm. Kav. och var gift med Margareta v. Scheiding. I hvad afseende han ställt sig illa är okändt; man ser blott af brefserien, att han alltjämt åtnjöt S—s förtroende och vänskap, samt att åt honom ofta anförtroddes uppdrag i hemorten.

**) Johan Gyllennieroths (f. d. löjtn. vid Sm. Kav.) här antydde svärson kan ej identifieras efter ättartaflorna.

min k. wehn, mama och våhre k. barn iempte gudhz milderika beskydh och beskierm bådhe till lif och siel. Och iagh i dödhen ähr och förblif:r.

Min aldra kieraste lilla Sophias
trogne mahn och tienare
Joen Stålhammar.

Schiadhen i Pålan [Szkydi, »Schauden» i Samogitien] d. 25 Septembr 1701.

Svåger Möller*) lefver och har helsan och ähr nu som för ryttmest:re. Helsa syster Stina Drake sampt bror Fredrik och hans quina.

P. S. Såm dhett intet blif:r af att bror Jahan reser hem, skickar iagh intet sakerne hem denna gången. För Änghult kan du bettalla räntan till Cronan effter iordeboken till dess iagh kåmer hem att få giöra ricktit medh byttet och du kan taga igien af bönderna.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
Cete
à Salshult. Present.

[bekom dätta d. 24 Novemb. påtecknadt af S. D.].

Aldra kieraste hustru och min vtvaldaste enda vehn

Medh några radher kan iagh icke vndherlåta uthan min aldrakieraste ven notificera mitt tilståndh tackandhess iagh

*) »Svåger» Möller var förmodl. Johan Müller l. v. Müller vid O. Wellingks reg. Han lär ha varit gift med Beata Drake, men hvem hon var, upplysa ej de mot Torp- och Hamrasläkten så ogynsamt stämda ättartaflorna. De känna ej ens S—s svåger Fredrik Drake oaktadt han var kapten vid gardet. »Syster» Stina D. kan svårligen vara densamma som fru Sofias liknämnda faster.

dhen allerhögsta Gudhen för en godh helsa och vehlbehåldna saker en till dato. Gudh dhen allerhögsta låtte migh samma tiendher igien ifrån Edher samptl. få förspörgia skall migh ingen tingh högl. hungna att förnimma. Jagh ähr ennu her uthj Pålandh 20 mihl ifrån våhr armé comenderat och förmena vij att snart gå till armén tilbakarss. Uthj Mijto, en stadh uthj Kurlandh belägen, ähre alla ambasiderare ifrån potentaterne tilsammanss. Hvadh dhe sluta lährer gifver tidhen. Slät apera[n]tie nu förtidhen syness vahra till fredh; dock kan dhen allerhögste Gudhen snart vmvenda potentaternes hierta till fredh. Muscovitten ähr åtter infällen uthj Est- och Liflandh medh 17000 mahn och ähre störste dellen af våhre Regimenter dit marserade att hålla ett bass medh honom; Gudh stå dhem bij för Christij skul. Kånungen ähr medh dhe öfverige gången uthj vinterquarter uthj Kurlandh vedh Litoiske gränsen; huru länge dhe lärer stå stilla gif:r tidhen. 3:ne bref har iagh ifrån digh, min allerkierste vehn, bekåmit hvilket iagh medh hiertanss glädhie fängnat. Dhen allerhögsta Gudhen velsingne och bevahre Edher samptl. bådhe till lif och siel och upehålle Edher medh lif och helsan och att vij enu en gångh måtte se våhr andhra medh glädhie. Möller ähr och her medh oss comenderat, måhr vehl, låtter helsa samptl. A. k. vehn du medh samptl. våhra k. bahrn, mamma, bror Carl S. H., Maja Rosenquist och samptl. granfruarne ähra 1000falt helsadhe. Nu Gudh bevahre Edher samptl. bådhe till lif och siel; hvar medh iagh i dödhen ähr och förblif:r

M. h. a. k. vens trogne mahn och skyldige tienare
Joen Stålhammar.

Plutelij d. 18 Octobr
A:o 1701 *)

*) Brefvet är skrifvet från Platelle i Samogitien, en liten stad eller ort belägen vid en sjö, o. 30 kilometer i S. O. från Szkudy. Så värst långt in i »Pålan» hade Stålhammar således denna gång ej trängt. Sammanhållet med dateringen af de båda brefven framgår, att S. måtte

Dhen vnga Wlsaxsen i Giölbärga ähr dödh, elliest lefva mestadelss våhra grannar; Anderss i Boabärgh, Ivar i Öxnabärgh helsa derass vårdnadher. Pistollen låter helsa digh och dotter lilla, helsa och Druta sampt alla mina gåsar. Gudh velsingne Edher alla i Jesu nampn.

Mangnuss trumpete låtter helsa sin hustru.

a Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
à Ståckhålm
Ekesiöö
et Salshult Present.

Recomenderes tienstl.

(bekom d. 25 Novemb.)

Aldrakieraste hiertta och min endaste glädhie uthj dhenna värdhen.

Jagh låtter dhigh min k. vehn förnimma att vedh min ankåmst hit till Chalmar blef iagh i förstone af Genneral

---

ha hört till den kommendering, bestående af 600 man rytteri under öfversten för Sv. adelsfanan Alexander Hummerhielm, som sändts öfver kurländska gränsen för att skydda Sapiehas gods mot Oginski.

Om ambassadörernas fredsmedlande församling i Mitau vet historien ingenting, blott att holländska sändebudet Cranenburg och det franska markis de Bonac hvar för sig gjort sina förslag hos Carl XII.

Konungens högkvarter var Würgen, som visserligen var utsedt till vinterkvarter, men där låg han ingalunda stilla, utan gjorde i början af December plötsligt ett besök hos Hummerhjelms afdelning, som utsträcktes till ett ströftåg ända ned till Kowno vid Njemen, som besattes.

Sjeremetiev hade med sina härjande skaror infallit i Lifland och Schlippenbach led vid årets slut nederlaget vid Erastfehr, men faran från det hållet var ej så trängande, att några större truppsändningar dit kunde ifrågakomma. Det fanns folk närmre, som var mycket farligare än moskoviten.

I ett har S. rätt: apparanserna till freden voro mycket släta.

Lieutnanten *) befalt att öfversenda Corporalen med fålket till Rijga och sielf för min person gå hemåt till vidare ordre, då iagh och hemsände medh ryttaren Joen Johansson i Nåttebäck begie bröfierdingarne och min sängh medh täcket och örnegåttet i meningh strax kåmit effter. Mehn sedhan har Gen. Lieutn. sigh betänkt effter 2:ne dyngs förlåp befalt migh gå medh fålket öf:r i Jesu nampn, dhett iagh nu giör till Rijga, och altså fick nu jntet sända min vagn hem medh rusthållarne effter de då alla vohre bårta, dy haf:r iagh den nu nedhsatt her uthj mit quarter hoss min värdh Petter Johansson medh sellar, töm, besel, och en 1/2 tuna strömingh, som iagh kiöpte, den du mitt kieraste hiertta och endaste tröst nest min gudh, kan igiönom bönderna medh första låtta afhempta. Gudhz helliga nampn vahri evinnerl. ährat, vij finge nu sådanna hvngnel. tiender att våhr nådigste kånungh har åtter slaget kånungen i Pållan att han förlorat 10,000 mahn på platzsen iempte och han, kånungen i Pållen, blefven sielf på plattzsen dödhskutten **). Dy håpass man nu intet länge få giöra i Pållan och lährer vij medh Gudhz tilhielph få fredh medh Pållen såledhess snart. Här ähr och tiendher inkåmbna att Rysen har

*) Frih. Reinhold Rehbinder, landshöfding i Kalmar län och på Öland.

Stålhammar har blifvit hemsänd efter rekryter, förmodl. ingen större kontingent efter det kunde ifrågasättas att de skulle öfverföras af en korporal. För ett ögonblick har han stått nära det efterlängtade lugnet på Salshult.

Hvarför S—r ej från början kom att åtfölja sitt reg. till Polen, framgår ej ur brefven. Hindret — af hvad beskaffenhet det nu var — måste ha yppat sig under vintern eller vårmånaderna 1702, ty i mars var det som Carl XII anträdde sitt polska tåg, på hvilket Smål. kavalleri medföljde.

**) Det är segern vid Kliszow d. 9 Juli 1702, Dünaöfvergångens årsdag, som ryktet här har utbroderat. Smålands kavalleri hade i slaget sin plats på vänstra flygeln. Öfv.-löjtnant J. Stålhammar, brefskrifvarens broder, förde befälet öfver tre skvadroner. Fem stodo under Nieroths eget befäl framför denna flygel.

vahrit 8 mihl nähr Rijga och belägratt Dorpt *), hvilken medh dhen högstess biståndh ähr nu åtter bortiagat och der ifrån afslagen, så att han förlorat stöcken, mycket fålk och alt pagatiet. Dhett berättass och att dhe våhra ha fått ett stortt bytte vedh dhen pålniske armén. Våhra Regimenter her i Smålandh ha vahrit vedh slaget bådhe till häst och fott. Gen. Major Stenbåk ähr bleserat och fången. K. mitt lilla hiertta laga att Enhörningh entl. kåmer till tinget emot Zakriss Trålle **) och han agerer min sak som en ehrlig vehn emot honom, dher han icke för tingzrätten inkåmer medh bönskrifft att han oförsvarl. och obetänksampt emot migh tallat och tar sina ordh tilbakarss igien inför sijttiande rätten. Dhetta skepet iagh går nu medh bort, hörer hemma her i Kalmar och går strax tilbakarss igien hitt till Kalmar. Så snart gudh hielper oss öf:r skall iagh skrifva digh min k. vehn till och låtta vetta huru migh i resan har gått. Imedhlertidh och intill min dödhstundh skall du mitt allerkieraste hiertta och vtvaldaste besta vehn sampt våhre k. barn uthj mine dagl. böner vahra, att I sampte uthj dhen alsmäktigess beskydh och beskierm förvahradhe blif:r bådhe till lif och siel och att Gudh vmbsidher effter dess nådige villie ville af nådhe och barmhertighet engångh oss tillsammanss förhielpa medh fredh, glädhe och ett önskel. tilstånd. Nu vill iagh sluta och biudha fara vehl, Jesuss medh sina hellijge Englar vahre hoss oss på bådha sidh[or] och af ett kierl. hiertta såvehl

*) Det kunde begripligtvis ej falla Sjeremetiev in att belägra Dorpat så länge Schlippenbachs fälthär ej var tillintetgjord och en svensk flottilj ännu fanns på Pejpussjön, men sedan Schlippenbach lidit svåra förluster vid Hummelhof d. 19 Juli, härjade ryssarna på många ställen obehindradt. Afslagna blefvo de visst icke och förlorade ej sitt byte, men de drogo sig dock oförmodadt tillbaka, kanske skrämda af segerryktet från Kliszow.

**) Zakris Trolle i Mickelstorp (Nye S. Ö. H.) hade en son med samma namn, som var kornett vid Smål. kavall. Möjligen har fadren med anledn. af S—s hemsändande utspridt förklenliga rykten. Af ätten

digh samptt alla våhre k. barn troligen helsatt hvarmedh iagh till min sista dödhstundh ähr och förblif:r

Digh min allarkieraste vehn och endaste
glädhie nest min Gudh
Din trogne mahn och ödhmiukaste tienare
Joen Stålhammar.

Chalmar d. 19 Augustij
A:o 1702

P. S. Vij hafva nu motvin och en ligia her och venta på så snart vindhen blif:r godh gå vij fort i Jesu nampn. Adiöö medh 100000falt gott af inerste tårar önskatt! Vale!

[På sista sidan] Galloner vahr här i stadhen intet att få vthan allenast dese 2:ne unss silf:r och gull som iagh her innelyckt digh min aller k. vehn öf:rsender. Lätt barnen enttel. få en preseptor och förmana dem att läsa och skrifva, till Gudh vill iag kåmer igien medh Gudhz hielph adiöö! helsa Adolph.

A Madamme
Madame *Sophia Drake* cete
à Salshult treshumbl.

[Ett kortare bref från Kalmar, skrifvet d. 22 Augusti, är af väsentligen lika innehåll som det föregående.]

Aldrakieraste mitt hiertta och endaste glädhie
uthj dhenna värdhen.

Som iagh nu har lägenheet att skrifva medh sieparen tilbakarss fodhrar min skyldigheet min kieraste ven att vetta låtta mit tillståndh och min resa som gudhj ähret gick

Enhörning lefde den tiden endast två manliga medlemmar, båda kaptener. Den afsedde var Jon Enhörning.

lyckel. öf:r siöen på 6 dager fast iagh slett mycket ont idett att dhett vahr en förgräseligh stårm och ovädher alla dagerne iagh der vahr, och kåm vij hitt till Rijga d. 27 förledhen Agustij, gudhj ährat medh lif och behåldne saker. Her uthj Liflandh, ia på några mihl nähr Rijga, graserer Rysen jemmerl. medh brännandhe och härgiandhe bådhe medh fålk och cretur, så här ähr en stor frucktan öf:r alt för fienden *). Här församblass fålk ifrån alla orter, som medh första skolla gå till honom att sökia drifva honom utur landet, gudh stå oss bij! Jagh har nu ingen aperantij att kåmma till våhr armé emedhan de ähro så långdt bårta. Här blif:r påsten förtagen att ingen får någon cunskap ifrån dem, eij heller de ifrån oss. Jagh lährer få her hästar till detta fålket och måste gå medh de andre fort. Gudh vett hvadh dhett blif:r utaf medh detta vnga fålket som ähr så oexcerserat. Gudhj ährat bror Casper och svägerskan ähro vedh en godh helsa och må vehl; be helsa digh min allerkierste vehn och endaste glädhie.

Jagh skref ett bref iagh lembnadhe uthj Chalmar mitt lilla hierta till, som du får ner du hämptar vangnen hoss min värdh Petter Johansson, der uthj iagh lätt digh vetta att iagh slutade kiöp medh fogden Anderss Nilsson i Bärga om hemmanet Wlfvarph, såledhess att du skulle skika honom vedh nyårssdagen 444 D:r Sölf:r; då skulle kiöppebrefvett ligia färdigit att föllia, hvilket du behagar att effterkåmma. Skulle några bref kåmma eller vahra, sedhan iagh bårtreste, kåmbne ifrån armén, skicka dhem på ChalsCrona; medh påstiackten går dhett fort hitt alt som åfftass, dett du mitt lilla hiertta och giör, ia stundum ått Ståckhålm och Rijga tör dett iblandh gå fortt. Jagh skall intet försuma någon lägenheet iagh kan och har tidh att skrifva. Jagh fant her hoss bror Chasper litet af mina saker som bror

*) Det är nederlaget vid Hummelhof som medfört detta. Rysarnes härjningar kunde väl framkalla både fasa och hämdlust. Rent militäriskt betydde de naturligtvis ingenting.

Jahan Stålhammar hit sänt, mehn dhett bästa har de behållit hoss sigh. Jagh skicka och dett nu hem till min värdh uthi Chalmar, som min k. vehn kan afhempta låtta, som på innelyckte lista spetificeres.

Cornet Robak*) ähr, medh dhett fålket han gick öf:r medh i vårase, hoss Gen. Major Meidel, som förer en liten armé för sigh sielf uthj Litoen. Her sägiess han skall kåmma tilbakarss hitt ått igien att gå emot Rysen. Alla päningarne och sakerne, som han hadhe medh sigh, ähre her nedhsatte uthj Rijga, som skolla här blifva till vidare ordre iempte och de iagh medh migh hadhe. Her höress intet af hvem som ähr bårta eller slagen vedh Regimentet, mer en Ryttmestare Per Lodh ähr fången och illa bläserat; cornet Gabril Larsson och den unga Cornet Bråkenhielm**) fångne, lilla Johan Carl Rosenquist ähr och dödhskuten af Rysen.

Min aldrakieraste vehn och nest Gudh högsta glädhie, sampt alla våhra kiere barn ähre 100000falt helsade. Och ber iagh att barnen entl. få preseptor och lära läsa och att de fruckta gudh, så håpass iagh medh Gudhz tilhielph att Gudh hielper oss enu en gångh tilsammans medh fredh och glädhie, som iag dagl. uthj mina böner der om bedhie skall. Lättse att om fålket har någon tidh lätt rödhie up Salshultz ängien och fälla nedh den dungen dhe begynte, hvar om alt iagh nogsampt vett du giör din flitt. Gudh dhen

---

*) Två med namnet Robach ha tjänat vid Smålands kavalleri, där båda hunno ryttmästaregraden. Den ene, Aron R., tog afsked 1707 och återvände hem; den andre, Carl R., blef fången vid Dnjepr, 1709. Om en af dessa är här fråga.

En tredje, Diedrich R., var lifdrabant.

**) Pehr Lood blef i så fall snart fri. Vid Smål. kavall. tjänade — utom han själf — tre af Peder Bråk-Bråkenhjelms söner, *om* någon af dem varit i saxisk fångenskap, så var det endast för kort tid; grundligt fången blef först 1709 kornetten Hans Georg.

Johan Carl Rosenquist blef mycket riktigt dödskjuten af ryssen, men det skedde flera år senare vid Poltava.

aller högste upehålle digh min k. vehn vedh helsan och lifvet att iagh enu en gångh blefve så lyckel. få se digh och kysa din lilla mun. Helsa våhr godha mama, Maja Rosenquist, Adolph Rosenquist och Hedevik på Kiörketorph, våhr kiörkioherre *) och hanss hustru. Nu till ett slut öf:r-lefvererar iagh digh, barnen och alla godha vehner uthj dhen alsmäcktigass beskydh och beskierm bådhe till lif och siel och iagh till dödhen, ia till yttersta endan förblif:r

Mitt aldra kieraste lilla hierttass trogne mahn
och hörsame tienare
Joen Stålhammar.

Rijga d. 2 Septe[m]br
A:o 1702

Innelagda bref skikass strax fort för dess angelägenheet skul. Min rustvangn medh sellen skikar iagh nu medh och till Chalmar den du ville låtta afhempta, dy han stodh här mest fördarfvatt.

P. S. Dhett ähr fulkåmel. sant att Corporal Daniel Håkensson ähr slagen, ty här ähre ryttare som ha sett honom ligia dödh på plattsen. Gudh trösta hanss hustru och små barn. Gudh låtte aldrigh digh min kieraste ven spöria slika tiender ifrån migh. Bror Fredrik Drake ähr medh hoss Gen. Major Meidel, adiöö, valle till 1000 godh natt!

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
Cette
à Salshult Presentament

ankom d. 9 Ocktob.
Svarte därpå d. 13 dito.

*) Magister Magnus Nicander var 1692—1709 (hans dödsår) kyrkoherde i Näshult och Stenberga.

Mitt aldra kieraste hiertta och endaste glädhie her i verdhen.

För tre vickor sedhan skref iagh digh till mitt kieraste hiertta medh dhen Kalmahre farkåsten iagh kåm hitt på, som gick geradhe tilbakarss då iagh sende hem något af mina fördarfvadhe saker iempte rustvangnen. Vill icke annarss förmodha uthan dett ähr vehl digh, mitt kieraste hiertta, till handa kåmmit. Önskar och att detta måtte treffa digh och våhre kiere barn uthj ett önskel. och helsosampt tilståndh, hvilket ähr migh dhett kieraste her i verden att förnimma. Gudhj ährat iagh har helsan än till dagz; gudh gifve att på bådha sidhor continuvera måtte. Mehn iagh less giemmerl. och får vij här ingen bokstaf ifrån armén, ty påsten ähr af fienden förhållen att ingen får någon bokstaf ifrån dem, så att man icke vett huru medh dem tilstår. Rysen har giemerl. hanterat her i landet så att dhett ähr obeskrifvel. Han har tagit bort bådhe mahn och quina och icket skonat dhe spedha barnen, som [han] delss satt på gierdzgårss stafvarne och delss på elden kastat, huss och sädhen på marken upbränt och alt förstört hvar han vahrit.

Nu går iagh ut medh mit manskap som fått munderningar till länss af Cronan och skall stå på vackt mot Ryska gränsen *). Gudh gifve oss lycka och bevahre oss för den gryma fiendenss velde. Lätt se mitt kieraste hiertta, skrif migh till hitt på Rijga så får iagh vehl dett. Jagh skall så giöra digh igien så offta någon lägenheet medhgifvess. Ingentingh nytt kan iagh skrifva mehra om, en dett iagh iembl. less vedh. Kieraste mitt lilla hierta helsa nest digh sielf och våhre kiere barn medh 1000falt gott och för gudhz skul lätt barnen läsa och flittit skrifva att [de] lera något. Helsa och alla våhra grannar, Maja Rosenquist, Adolph, Lisken Strålle **), Eb[b]a Leionkranss, våhr präst

*) Däraf tycks ej ha blifvit något, sedan ryssarna så oförmodadt drogo sig tillbaka. Åtminstone inskränktes det till vakthållning i Rigas närhet.

**) Elisabeth Stråle af Ekna, g. m. ryttmästaren vid Sm. k. Carl

och corp. Nilss Nilsson. Nu himelenss herre, Jesus Christus bevahre, velsingne Edher samptl. bådhe till lif och siel och iagh intill min dödh, ja uthj grafven förblif:r

Min aldra k:aste venss
trogna mahn och tienare
Joen Stålhammar.

af Rijga d. 19
Septembr 1702.

P. S. Bror Chasper och syster låtta flitet helsa digh mitt l. ♡:ta och besta vehn.

Helsa Sven Erickson Spolle och bedh honom giöra sin flit uthj alt hvadh han kan. K. ♡:ta lätt migh vetta hvad dhett dömdess vedh tinget om Zakriss i Mickelstorph *) och migh. Adiöö valle!

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
à Cete
Ekesiöö et Present
Salshult

Aldrakieraste mitt lilla hiertta

Jagh låtter digh mitt kieraste hiertta vetta att jagh ennu liger her i Riga och lehrer medh första gå ått Mitto medh Hr öf:rsten Packul **) att sökia op pållackarne, Gudh må hielpa oss.

Gudh ske låf en till dagz har iagh helsan sampt mitt fålk och. Gudh låtte migh gladhel. tiendher ifrån digh

---

S—r, död vid Caun 1702 förmodl. under den Hummerhjelmska kommenderingen.

*) Se noten sid. 20.

**) Öfv. Georg Reinhold Patkull förjagade Okt. 1702 ett parti littauer som brutit in öfver kurländska gränsen och bemäktigat sig Goldingen. Men äfven på denna expedition tycks S. ej ha kommit med.

sampt barnen bekåmma. En har iagh icke fått några bref af digh. Skrif migh till på Riga medh Ståckhålmss påsten, så får iagh dett säkert. Lätt se, vahr intet latt att skrifva, iagh skall icke heller vahra. Ifrån våhr armé har iagh icke fått en bokstaf enu och icke heller någon mäniska har fått bref och vett vij intet huru dher tilstår. Gudh gifve oss godha tiender ifrån dem.

Flintenstenss sohn har nu druckit up alt dhett han ägdt och sitter nu insat i ståkhuset för han giort hemgångh uthj ett huss. Stackarss olyckel.!

Helsa nest digh och barnen sampt alla våhra grannar 10000-falt, ingen nämbdh och ingen glömbdh hvarmedh iagh till min graf förblif:r

Min allre kierastes vehn och lilla hierttass
trogne mahn och tienare
Joen Stålhammar.

Rijga d. 6 Octobr
1702.

A Madamme
Madamme *Sopiha Drake* cete
à Salshult. Present.
Recomenderes tienstl.

dätta fick iag d. 9 Novemb.
Svarte där på sama dagh.

Riga d. 27 octobr
1702.

Aldrakieraste min vtvaldaste besta ven her i verden.

Detta ähr nu dhett 6:te brefvet iagh digh min allerkieraste ven tilskrefvet haf:r sedhan iagh kåm hitt till Riga, mehn beklagar rett hiertel. att iagh ingen bokstaf, sedhan

iagh reste bårt, ifrån din angenema handh bekåmit. Dhett må nu Gudh vetta hvru dhett tilstår medh Edher. Gudh hungne migh medh godha tiender ennu engångh, och kan iagh vehl tänkia att du har skrifvit, mehn du måste adrescera brefven på Riga, och icke till armén, ty då gå dhe her uthj covart [ɔ:kuvert] förbij, och Gudh vett hvart, emedhan pålackerne eller Oginskiss partij tar bort påsten emellan armén och her att vij icke få en bokstaf förnimma dherifrån. *) Jagh har nu medh detta skrefvit bror Jahan S:Hamar till, som iagh fick se af ett bref han bror Chasper tilskref ifrån Strålsundh att han har tagit afskedh ifrån Regimentet och bett honom skrifva migh till, hvadh beske[d] han hadhe medh sigh hem, om några ordre vohre till migh ifrån kånungen eller Gen. Majoren eller icke, och hvem som ähr blefven Major vedh detta vmbytet, emedhan iagh vehl kan tänkia att Mörner ähr blefven Öfverstel:t i hanss stelle. Skulle nu intet iagh vahra ihugkåmen till Major vore illa och ha de giort en dödhl. syndh deruthj för alt dhett ondha iagh för Regimentet lidher och utstår. Dock ske Gudhz villie och icke min, mehn om så illa ähr, skall en sielm tiena en dagh längre uthan strax sökia mit afskedh, Gudh må försörgia oss effter sitt nådiga behagh endå; fast dhett blif:r icke så fett kan dhett blifva så hett, ty att iagh som ha tient nu uthj 30 åhr vedh Regimentet, skulle nu en som vohro fremmande eller en, som knapt 3 åhr vahrit dher vedh, migh comendera, dhett går aldrigh an. Dock håpass iagh

*) När detta bref skrefs, befann sig Carl XII på återväg norrut från Krakau och hade hunnit till trakten af Vislicza på väg till sitt närmaste mål Sandomir. Han bars visserligen ännu på bår till följe af sitt benbrott, men tänkte just under de närmaste dagarna kunna stiga till häst.

Jahan Stålhammar hade nu tagit afsked och H. Mörner af Morlanda (tab. 4) blifvit öfverst.-löjtn. i hans ställe. S—r befarar att, på grund af hans långa frånvaro från reg., någon annan blifvit utnämnd till major med förbigående af honom.

att [det] icke ennu sker. Skrif bror Jahan till att han lätter migh strax vetta huru medh all tingh ähr tilgångit, att iagh kan rätta migh der effter. Skrif förgudhzskul och du migh till hvar påst på Ståkhålm och Riga, och intet på armén, så får iagh dett, att iagh her uthj min stora ledhsamheet kan hafva ett rodha [!] och trösta migh vedh. Gudh gifve att du mitt k. ♡:ta vohre vedh helsan sampt och våhra k. små barn.

Möller ähr blefven Öfverstelieut: undher finnarne der sahl. Klingzspåren *) tilförne vahr.

Helsa nest digh och barnen, mama och Kilman, bedh honom skrifva migh till. Hvar medh iagh till min dödh, ia uthj grafven ähr din trogne mahn och hörsame tienare.

Joen Stålhammar.

Helsa Adolph och bedh honom skrifva migh till. Helsa alla godha venner. Kanske iagh blif:r her i vinter emedhan ingen meniska kan kåmma till armén her ifrån till lanss.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
Cete
à Salshult. Presentament.
Recomenderes.

[Riga hösten 1702. **)]

Aldrakieraste mitt lilla hiertta
och vtvaldeste beste vehn.

För några dager sedhan skref iagh digh min allerkeraste ven till, hvilkett iagh ladhe uthj bror Jahan Stål-

*) Adolf Magnus Klingspor, öfv. vid Nylands kavall., död af blessyrer vid Düna.

**) Brefvet är numera (ty en del är bortskuren) odateradt och har i saml. fått ett oriktigt nummer genom blyertsanteckningen (af D:r

hammarss bref, emedhan iagh af dess bref ifrån Strålsundh daterat och bror Chasper tilskrefvet, förnimmar han tagit afskedh och [är] hemrester. Nu som han i sitt bref inntet nämbner om migh eller hvadh der uthe vedh Regimentet pascerat ähr, hvem som ähr blefven avansierat, ty ber iagh honom att han ville på pästen till Rijga migh tilskrifva bådhe om ett och annat, hvilket iagh för guss skull efven ber digh mitt k. hiertta giöra att jagh en gångh måtte då få bref af digh. Ty en ingen bokstaf har iagh bekåmit sedhan iagh reste ifrån Salshult, *) fast iagh vehl vett att du mitt kierste hiertta har skrefvett, och icke så alldelless förgiettet migh. På pästen åtт Ståkhålm skall du skrifva, ty dhen gå[r] altidh her rickttit emellan. Och adrescera brefven på Rijga och intet till armén, så gå dhe icke förbij. Ty nämbnar man Kongl. armén, gå dhe förbij åtт Kurlan mehn blifva alla af fienden bortagne. Läg dem hoss Kielman så steller han dem fort, ty iagh har nu honom der om tilskrifvit och vill bettalla honom påstpenningarne. Icke dhett ringaste få vij kunskap ifrån armén, icke heller har iagh fått sedhan iagh kåm hitt fast iagh många bref skrefvitt hafver. Bedh Ki[e]lman skrifva migh altidh till och giör du dhett samma att iagh har något att trösta migh vedh uthj min ledhsame och engslige her vahrande. Om någon annan ähr blefven Major, så tar iagh afskedh, hvilket du migh din meningh der om entl. tillskrif:r. Gudh låtte nu detta finna digh mitt k. ♡:ta och våra kiere små barn uthj ett gått och helsosampt tilståndh; gudh låtte migh engångh

[ett stort stycke af brefvet bortskuret]

Bror Chasper sampt syster låtta flittit helsa digh mitt

H. Wieselgren?) »Riga 1701 i Aug.» Detär uppenbarligen skrifvet i Oktober l. November 1702 och sluter sig i innehållet nära till brefvet af d. 27 Okt. d. å.

*) I denna form ett ogrundadt påstående, varieradt från det nyssnämnda brefvets »sedan jag reste bort», d. v. s. sista gången lämnade Kalmar.

k. ♡:ta; dhe bevisa migh alt gott. Ingen fyrck har iagh fått sedhan iagh reste bort af kongen; alla päningarne som hörde Regimentet till har gienerallen tagett bort och utlagdt till annat Kongl. Maj:ttz nytta, mehn låfvat dem medh första igien bettalla.

Nu Gudh bevare Edher samptl. bådhe till lif och siel. Geeneral Fröllick vill entl. jagh skall blifva major för dhe tråpar iagh her comenderar och anbudit migh sin fulmackt som han har ordre på att gie ifrån kongen, ty håller iagh detta så länge stilla till iagh får se vidare hvad dhett blir.

[Slut och utanskrift saknas.]

[Ett breffragment, dat. Riga d. 4 November 1702, innehåller blott några ekonomiska detaljer samt helsningar.]

Riga d. 8 Desembr
A:o 1702.

Aldrakieraste mitt vtualdeste kierste hierta och endaste glädhie.

Jagh tackar digh min k. vehn af alt hierta för ditt migh angenema bref, daterat Salshult d. 13 Octobr som migh d. 2 Desembr blef medh pästen her i Riga handbrackt. Hvilket mig ♡:tl. glädhier att J samptl. må vehl, och ähr [detta] dhett första bref iagh ifrån digh bekåmit sedhan iagh bortreste och har iagh längtat nogh att få vetta huru der hemma förviste emedhan sålenge medh bref drögdt haf:r. Nu gudhskelåf att i må vehl. Jagh har och orsack att tacka gudh som migh hertill vedh helsan uppehållit haf:r fast iagh her nogh haf:r att bestella. Jagh har nu af LifRegimentet *) fått hitt en hoper af manskap och hästar utur

*) Lifregementet till häst, hvars d. v. chef var J. Spens. — Regementet befann sig hos Carl XII i Polen.

Svergie så att iagh medh Smålendinga nu ähr till 150 man stark och liger her och håller vackt och partie her omkringh. Nu gudhskelåf att Hanss Maj:tt har vahrit så nådigh och hulpet migh till major i Mörnerss stelle, som iagh fått vetta igiönom en auditör som kom ifrån kånungen. Ingen bockstaf har iagh enu fått ifrån armén och ingen här vett huru medh dem tilstår dhett ringaste. Gudh gifve oss fredh enu en gång!

Dhett glädher migh hiertl. att våhre kiere barn läsa så flitit och att du har fått presepter till dem. Mäster Larss *) i Åsheda har iagh tilskrefvet och tackat för sitt omak och ber vidare dher medh continuera.

Angåandhe byttet som svåger Gyllentörner giort medh våhra västgiöta gårdar, så ähr dhetta min villie att vij behålla först så långdt dhett räcker ränta emot ränta uthan någon stägrandhe: Kiänstuba, Keisarkulla och Skiögle. **) Hvadh öf:rstiger betalless medh päningar 4 1/2 prosento effter dess låfven och bref. Mehn östgiöta gållen vill iagh intet ha. Angående Enghulta byttet ser iagh att Törner har skrifvit villia skafa immition och ricktit medh. Ener han sådant giort skrif honom till att [han skall] få en diskredhtion af ett par behåldna slacktoxsar dem du honom medh lägenheet skikar.

Kiereste mitt lilla hierta, skrif mig offta till och få dem [ɔ: brefven] ått Kielmahn, så får iagh dem. Jagh har honom der om tilskrifvit. Jagh vett nu aldrigh huru snart iagh kåmer till vårt fålk; dhe[t] kan intet vehl skee för en som Gudh gif:r fredh emellan Svergie och Pålandh,

---

*) Lars Algærus, kyrkoherde i Åsheda. — Huslärare på Salshult blef D:s Anders Wetterman, som låddes studera till präst och hvars personliga bekantskap S. fick göra i Sachsen längre fram. Hans tacksamhet mot mäster Lars blef då betydligt minskad.

**) Det förstn. skattehemman i Hultsjö sn, W. h.; det andra frälsehemman i Näshult sn, Ö. h.; det tredje säteri (delvis skatte-) i Skirö sn, Ö. h.

att våhr armé kåmer närmare hit åt, ty emellan armén och migh ähr öf:r 120 mihl och Rysa och Pålacker står her emellan, som dagl. ge dhe våhra att giöra.

Så snart skiepen begyna att gå, skall iagh till Carls-Crona öf:rsenda så lijn som [lin-]fröö effter aftallet. Mit fålk iagh haf:r öf:rfört ähro alla vedh helsan och behåldne. Jagh förnimmer att officer[are] skolla vahra medh bror Jahan Stålhammar hembkåmne att ricretera. Jagh önskar få vetta om några bref ifrån kånungen till migh der om ankåmbne vohre. Om Bängt i Bodha vett iagh intet annat en han ähr vedh lifvet och helsan. Dhe ähro alla kåmbna vehl fram till kånungen som vohre medh Cornet Roback; der iblandh vahr och bror Fredrick. *) Her tallas nu vehl att våhr kånungh skulle kåma hit bättre medh armén. Gudh gifve comfirmation der på. Helsa syster Ebba, Maja Rosenquist, och alla mina godha venner och bekanta, ingen utsluten, Adolph och Hedevik Silf:rSparen och Anna Maja, ia Knuth medh. Lät migh vetta huru dhett ähr medh honom. Får du talla medh Axcell och Chaisa Gyllenanker **) helsa dem sampt syster Gretta Rosenquist medh. Helsa Sven Ericksson i Ekerdha, och bedh honom giöra anstalt att leer och steen blif:r hemfört till Uplanda att i våhr blif:r murat uthj farstekammaren och sallen der i nya bygningen och att taket repareras på henne. Målaren ähr

*) Såsom i ett föreg. bref nämndes förde gen.-major Johan Georg Maydel befäl öfver en afdelning, med hvilken han bl. a. hade till uppgift att skydda Sapiehas gods i Samogitien. När han bröt upp därifrån är icke kändt, men den 22 Nov. stötte han efter en utan tvifvel äfventyrlig marsch till konungens armé med sina trupper, bestående, utom hans eget reg., af Sv. Adelsfanan samt Kruses och Patkulls reg. till häst. — Med denna afd. ha tydligen de nämnde officerarne varit.

Fältherrn Sapieha, som fann det kusligt att stanna kvar utan detta skydd, begaf sig också på väg till konungen med sitt folk och hann fram ung. samtidigt.

**) Att förstå: Axel Rosenquist, f. d. ryttmästare vid Sm. kavalleri, och hans fru Katarina Gyllenankar.

bäst ha der ifrån, han skemmer mehr en han bättrar, och skall iagh skrifva Kielman till han skall se på hvadh som fellass att vij blifva velhl af medh dett bostellet. Bönderne skolla alla giöra spån tilsammanss dhett mästa som ske kan, att vij medh tidhen få täcka att våhra huss blifva täta engångh. Lätt migh vetta om klå[c]kan går rätt. *) Laga att dhen lilla ladhan blif:r vehl upsatt till en stal för våhra egne hästar sampt loeladhan giörss alt som iagh sadhe åtf Peter och att hon blif:r vehl högh och medh 2:ne logar.

Nu Gudh medh sine helige englar lägre sigh hoss digh sampt våhre k. barn och mamma, hvilka alla kierl:gen af migh helsadhe ähro och iagh uthj dödhen ähr och lef:r min ♡:tanss aldrakieraste lilla kierastess Sopas trogne mahn och skyldige tienare så länge iagh hetter

Joen Stålhammar.

P. S. Bror Chaspar och svägerskan lätta tienstl. helsa digh min k. vehn. Skrif oss flitigare till her effter en her till. Helsa och alla våhra k. barn och bedh dem läsa flitit. Adiöö! Valle till 10000 godh natt och dar. Helsa lilla Druta sampt alla ihop.

[I ett helt kort bref »i hast af Riga d. 22 Desembr» tackar J. S. sin fru för trenne »nu rätt å radh» ankomna bref. Med nästa post vill han skrifva utförligare. Å detta bref har S. D. antecknat: kom d. 9 Febr. svarat härpå d. 14 febr.]

Aldrakieraste mitt lilla hiertta och besta vehn.

Medh senaste påsten skref iagh digh min aldrakieraste

*) Nej — det gjorde hon inte. Här menas klarligen ej salsklockan på Salshult utan Sofias fickur. Först från Polen kunde S—r sända ett, som skulle vara »galant».

vehn till; önsker att vohre digh nu tilhanda kåmit emedhan der uthj lågh dhen begierta atesten om Enghulta byttet. Ett par oxser skall vehl Törner haa, men han måste skafva alt till slut att vij få ett fulkåmbl. byttesbref ifrån Ko[n]gl. Maj:tt och Cronan, och dhett kan intet ske fören som hemmanen blifva syntta och värderade och samma värderningh skikass up till Camaren, då sedhan byttesbref föllier. Altså hastar dhett intet medh skänkatien till Törner; dock skrif honom till att han skall få oxsarne dem du och kan senda honom; dock måste han stella alt till ricktit slut. Jungfält behöfvess icke ge något, uthan skrif honom till och försäckra der han har något omack der vedh, skall iagh tiena honom så mycket igien om iagh lefver. Enehr mina heman som vij gifva igien blifva af lantmätaren synta och mätta, så begier lantmätar Roman der till, emedhan iagh talt medh honom der om för och af honom dett begiert. Ener vij mista Uplanda ähr bäst vij ha bruket i Änghult; dock drögh der medh dhett längsta för knick[te]hållet skul att de skafa en knickt i stellet för dhen dödha.

Gudh hielpe oss, dhett tallass nu intet mycket om fredh, ehuruvehl her få vij inga tiender ifrån kongen uthan menass att han står medh armén vedh Varso; *) Rysen står medh sin armé vedh Pläsko 40 mihl her ifrån alt färdigh och mehner villa åtter besökia oss. Gudh stå oss bij för Christij skul och dempe han[s] stora mackt.

Och som detta ähr dhett första bref iagh skrif:r digh

---

*) Carl XII hade tillbrakt juldagarna vid Savichost och befann sig, då brefvet skrefs, sedan han öfvergått Weichsel, på väg till Jacobovice i trakten af Lublin, där han för en tid uppslog sitt högkvarter. Han befann sig sål. ett godt stycke söder om Warschau. Men dit upp hade han beordrat Rehnsköld med en afdelning till skydd för en af kardinalprimas utlyst församling.

Pleskov, nedanför Peipus, var ryssarnas fasta punkt, hvarifrån de bröto fram med sina härjande skaror, förutgångna af flitigt utsända rykten om hur öfverväldigande många de voro.

min aldrakiersta vehn till på dhetta nu ingångna nya åhr, så vill iagh önska digh en nyåss gåfva nembl. Jesum alless våhr frälsare och sahlighgiörare, att medh sina hellige änglarss beskydh villa velsingna och bevahra Edher samptl. mine kiere anhörige ifrån alt ont bådhe till siel och lif, och förhielpa migh medh helsan och fredh uthj dhetta åhr kåmma till Edher och fina Edher samptl. medh helsan och önskeligit tilståndh. Aldrigh ledhess iagh så vedh som iagh har iort sedhan iagh kåm hitt till denne ledhe orten och här ähr iemmerl. dyrt, ty fruktar iagh om intet iagh kåmmer her ifrån till armén snart, förtär iagh alt hvadh iagh ägier och kan medh detta läget intet länge hålla vtt. Bror Chasper lärer få sitt afskedh och lärer i våhr gå hem till Svergie; stacker han begiönar nu blij malade. I våhr så skall iagh sända lijn och hörfröö hem till Edher, som sagdt vahr. Sven Erson måte talla medh Mangnus Joensson och laga att Skiög[l]e bönderne giöra husarutan clar effter den synen som Mangnuss hölt och bönderne har den zedellen hoss sigh som iagh gaf dem. Längden till östgiöta gållen skall sändass medh påsten på Bankebärga, så får bonden den och kan resa till Chamerer Dankvart*) medh och taga quitantie på den enna tilbakarss. Helsa våhr k. mama; bror Fredhrick Drake har iagh intet hört af uthan förmeness dee ähre kåmbne till kånungen. Ingen bockstaf har iagh ennu icke fått sedhan iagh kåm hitt ifrån någon vedh armen och icke heller har vij få[tt] vetta huru tilstår. Gudh hielpe migh vehl her ifrån detta ledhsama lägiet. Mit kierste hierta laga att dhett byttet medh västgiötta gårderna blif:r ricktit hoss svåger Gyllen Törner och Kienestuba, Kiesarekulla villa vij behålla. Vill svåger gifva Siögle ähr iagh vehl nögd och hvadh öf:rränta som oss skulle falla betaller han medh päningar, nembl. 4 1/2 prose[n]to, effter sit bref som han

*) Peter Danckwardt, landskamrerare i Östergötland. Under Fredrik I landshöfding och friherre.

skref oss till fören någon handel vahr umtalt. Helsa honom, bedh att han skrif:r migh till. Östgiötta gållen villia vij intet ha. Som iagh sehr af ditt angenäma [bref] att fruu Estrij Sabelfält *) har betalt 50 D:r, ty måste hon skafa ett fulkåmbel. pantebref på Balslät att för dösfalskul kan vahra en säkerheet.

Mit aldrakieraste lilla hierta skriff migh flitit till. Helsa våhr godha gambla kiörkoherde sampt dess k. hustru och barn och iagh tack[ar] honom, som migh uthj sina böner till Gudh eij försumar; hielper mig Gudh hem, skall iagh intet glöma honom bort. Glöm nu intet digh sielf och våhr k. mamma sampt och våhra kiera små barn. Bedh dem fruckta Gudh och studera flitit att dhe uthj Heranss frucktan kunde tilväxsa och sigh förmehra. Helsa och lilla Äfva, ener Gudh helper papa hem, skall hon ha pängagena[!]. Nu Gudh alsmäcktigh vppehålle Edher alla samptl. bådhe till lif och siel och hielpe migh enu en gångh kåmma till digh, min allerkieraste vehn och kysa din lilla mun för en iagh dör. Hvar medh iagh vill nu sluta och recom[men]dera digh och Edher alla uthj Jesuu Christij hänghn och besky[dd] till lif och siel hvar medh iagh i dödhen ähr min allerkie[r]stass

ödhmiuke tienare och trogne man till dödhen
Joen Stålhammar.

Rijga d. 3 Januarij
A:o 1703

P. S. Nilss lätter flittit helsa sin k. hustru Stina och sina k. barn, han har helsan och måhr vehl. Gamble Såhne i Mörsebo ähr hoss migh och ber helsa sin hustru, han har helsan.

---

*) Estrid Sabelfelt till Irrekulla och Örsholm var sedan 1676 enka efter löjtnant Anders Ulfsax.

Bror Chasper och syster Angneta låtter flitit helsa digh min kierste vehn, och lilla Niutgiss sampt lilla Mörner *), som fölgde migh ut, giör och dett samma. Jagh har hulpet honom till fändrik her i Riga och står han sigh braf nu allenast hanss fru mohr ville skika honum några päningar dem han vehl behöf:r. Skrif henne till der vm och bedh henne dett giöra. Jagh har måst länna honom päningar uthj sitt trångmåhl. Helsa Flintsten och bedh honom sända några päningar till sin såhn, elist lidher han nödh; bedh honom om han har något fadherl. hierta dett giöra. Adiöö min aldra kieraste ven och sötasta Sopa. Gudh låtte migh få snart se digh enu en gångh, så skall iagh aldrigh mehra resa bårt mehr. Vale!

Min aldra kieraste vehn helsa syster Eba, syster Maja Rosenquist, fruen på Giölbärga **) och henness barn sampt alla prästerne der om kringh såsom och prosten ***) och dess k. hustru, bror Adolph medh sin lilla kulla. Bedh honom skrifva migh till för gammal venskap och bedh honom taga mina bysor till sigh uthj godh ackt. Tagh min bysa igien ifrån Anton Chronebårgh †) strax. Helsa mäster Hanss och hanss hustru. Bedh honom mura vehl uthj dhe öfverste kambrena sampt undher bögningen till iagh kåmer hem, vill gudh; helsa och Nilss Nilsson och dess hustru.

A Madamme
Madame *Sophia Drake* Cete
a Salshult Present.

---

*) Förmodl. Hans Diedrik M. af Morlanda (tab. 5), son af öf. löjt. vid Smål. kavall. Han blef 1702 fänrik vid Österbottens reg. Hans (styf-)mor var Helena Fleming.

**) Frun på Gölberga i Skirö var Anna Armsköld, enka efter Per Nilsson Ulfsax. Hennes styfbarn och barn voro många.

***) Häradsprost var Joh. Lindevall g. m. Brita Wallerius.

†) Anton Efraim Croneborg hade varit löjtnant och var, tycks det, bosatt i Stenberga socken. Han omtalas i ett par följ. bref

Min vtvaldaste aldrakieraste vehn och endaste glädhie i' denna verdhen.

Jagh tacker digh mit kieraste hierta för du nu ähr så flitigh migh att tilskrifva, önskar att dhetta måtte finna Edher samptel. mine kiere anhörige uthj ett godt och sielfönskeligit vehlstån[d]. Hvadh mit angåandhe tackar iagh Gudh för helsan, Gudh låtta på begie sidher så framgient con[t]invera. Jagh vill icke annarss förmodha uthan mina bref som iagh svar på skrefvit effter min k. vehns begieran lära vahra framkåmbne. Jagh sehr och att många af våhra ryttare ähro bortdödhe och efven Myckelstorpa munderningh medh hvilket ähr mycket jlla för dhen stackass Larss, som ähr fattiger. Jagh kundhe vehl her hafva lägenheet att upsättia munderningh igen, om han till migh en suplick giöra ville undher sitt nampn ock befalningzmanss Kielmahn så skall dhett ske allenast Zakriss vill afstå sin del, dett iagh snart svar på venter. Inga bref har iagh ennu fåt från armén, uthan nestledhen påst fick bror Chaspar ett från Gen: Major N[i]erot, då han der uthj frågar effter migh om iagh lef:r eller dör, ty hvarken han ifrån migh eller jagh ifrån honom har fått några bref, fast vij på bägie sidher offta kunna skrifvit. Nu begiyner några få bref ifrån armén. Jagh håpass medh Gudhz ielp att dhett blif:r snart godt emellan Pållan och oss som nu förspörgiess. Helsa nest digh sielf sampt våhra kiere barn och lilla Druta, mamma och alla bekante vehner. Laga att Pistollen steller Adolph sina pistoller igien, som iagh fick honom att ge honom tilbakarss. Nu dhen allerhögste gudhen velsingne digh och barnen bådhe till lijf och siel och jagh inuthj dödhen ähr dhin aller hörsameste och trogne mahn och tienare

Joen Stålhammar.

---

och Stålhammar varnar eftertryckligt sin fru att ha något med honom att skaffa. Han var dömd för någonting, hvarom ättartaflorna iakttaga tystnad.

Riga d. 26 Januarij
A:o 1703.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
a Salshult Present.

ankom d. 5 martj 1703

Aldrakiereste mitt lijlla endaste hierta.

Min aldrakierastess angenema bref af Hulta d. 5 Januarij ähr migh medh senaste påst hitt till Rijga vehl ankåmit. Fängner migh af alt mitt innerste hierta att mina k. anhöriga må vehl. Mitt tilståndh angåandhe tackar iagh Gudh för en godh helsa och ähre alla medhafvande officer och ryttare behåldne och lefva, så nehr som dhen drängen Per Zefredhsson i Hielmhorfva medh migh utskickadhe, han ähr dödh, dett du mitt ♡:ta kan sägia honom [att han] steller sigh en annan ryttare.

Enu ingen bokstaf har iagh fått ifrån någon vedh Regimentet, ia och icke ifrån bror Jahan Stålhammar heller. Dett giör migh ont, att du skrifver på 8 vikor icke ha fått något bref af migh. Altså vndrar iagh hvru dhett skall vahra tilgångit medh påsten, i dy iagh kan sägia att mäst hvar annor vekia, sedhan iagh kåm hit, har iagh skrefvet digh, mit kieraste hierta till, der uthj svarat på alla dina bref ehvadh du migh tillskrefvet haf:r.

Jagh sehr att fogden i Bärgia åttrer sigh om Wlfvarph och icke [vill] hålla kiöph; dy ähr bäst att mit ♡:ta skrif:r rätt Hofmarskalken *) till och der uthj läger fogdens bref,

*) Ägaren till Ulfarp i Stenberga s:n kallas i ett följ. bref Bagge. Peder Bagge af Berga var hofmarskalk hos Hedvig Eleonora. Bosatt i Stockholm, har han således haft gods äfven i Östra härad; hans fader hade varit landshöfding i Jönköping.

som han skref migh till, hvru mycket han derföre begierte och begier hanss svar der om medh första, ja eller neijh. Vill han, så vahre [det så]; vahr och icke, behåller hvar sitt. Jagh haf:r nu skrefvet Lanshöfding H:r Lindehielm *) till och gifvit min mehning tilkenna om dhett rusthållarna söckia sine päningar igien af migh, som iagh effter befalningh har upburit; dhett [är] intet vehl giort af Gen: Majoren **), som så asingnerer på dhem, som har betalt till migh. Jagh vett icke den dagen iagh kan kåmma her ifrån till armén och blif:r dhett intet fredh i Pålandh, som mahn nu nest Gudhz tilhi[e]lph håpass, emedhan dhe nu ähro tilsammanss uthj Varsoo och derom tracktera ***), frucktar iagh dhett blif:r intet så snart. Lätt se, skrif migh flitit till, och lätt migh hvetta om vesgiötta gårdhebyttet, om Gyllentorner besteller vehl der om eller icke. Hans östgiötta går vell iagh intet ha. Bedh bror Jahan StålHammar skrifva migh till; iagh har intet bref fått ifrån honom. Gudh tröste dhe stackarss rusthållare, som dhe nu så illa hantera. Gudh ske lof vij icke har någott rusthål. Flintensten har de kiört benet af medh en vangn på gatan. Stackarss dhett arma svinet dhett blif:r rätt uthe medh honom om icke faren skickar honom päningar att hielpa sigh medh.

Helsa nu nest digh sielf våhr k. mama och våhre kiere barn sampt alla som migh effterfråga medh 1000falt godt. Dhen allerhögsta gudhen velsingne och bevahre digh

---

Fogden i Berga hette Anders Nilsson. Efter allt krånglet lyckades fru Sofia få Ulfarp i sin hand 1706.

*) Mårten Grelsson Lindhjelm, frih., landshöfding i Jönköpings län sedan 1696.

**) Nieroth, regementschefen.

***) Så till vida är detta riktigt som kardinalprimas (men ingalunda konung August) utlyst ett rådsmöte i Warschau och Carl XII förklarat sig villig att förhandla om fred. Men på grund af kardinalens tveksamma hållning och den inre obotliga splittringen fick saken ingen som hälst politisk betydelse.

till lif och siel och låtte oss ennu en gångh kåmma tillsammans medh fredh och glädhie. Och iagh till min dödh förblif:r

Min aldrakierastes ven och trogna mahn så lenge iagh lefver

Joen Stålhammar.

Rijga d. 23 Febr.
A:o 1703.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Cete
a Salshult Present

Recomenderes

fick dätta d. 13 april om affton d. 14 dito suarte iag därpå.

Aldrakiereste mitt lilla hiertta och vtvaldeste enda vehn her i verden.

Jagh tackar digh min kiereste vehn, som ähr så flitigh att skrifva migh till. Ditt sista angenema bref af Salshult d. 14 Febr. har iagh medh största fängnat ehrhållit. Glädhier migh att I samptl. hafva helsan, mine k. anhörige och må vehl. Hvadh mitt vedhkåmer, har iagh och orsack att tacka Gudh, som migh en till dato vehl uppehållit, fast iagh her i Riga min ledhsamheet måst tilbrackt, och har iagh ennu jnga bref fått ifrån någon vedh armén. Vett Gudh huru medh dem tilstår att vij her ingen viss påst af dhem hafva kundhe. Her håppass mahn igiönom spargamenter att Gudh gifver oss snart fredh medh Polandh, Gudh gifve vidare continuvation. För 8 dagar sedhan gick ett parti her ifrån, som och från Mito till Bersen, der af

fienden bekåmit kunskap och mötte dhe våra, som vohro 1800 mahn, medh 4000 pålakar och Ryser, då en stark axsion dem emellan förelöp *). Dock gudhj ährat, dhe våhra behölle platsen effter 3:ne timarss fäcktande, att af Ryserne på platsen ligiandhe blefve 1,500 man och der till några pålacker, som icke hinte att kåmma vndan emedhan [!] dhe vohre till häst och togo snart flyckten. 50 mahn af våhra ähre dödhe och blesserade, der iblandh Major Wrangel sampt åtskillige Capitener och Lieutnanter medh undher officerare. Her sägiess att våhr kånungh nu skall slagit Saxserne och Ryser, som sigh medh hvarandra vedh Warso samblat, totaliter **). Gudh vändhe alt till dhett bästa medh våhr lilla hoop emot dese mäcktige starka.

Jagh finner af dine bref, du min k. vehn har betalt Sven Månson 50 D:r Smt, hvilket vahr alt nogh. Dhe öfverige 30 D:r har iagh vehl påkåstat hanss såhn, innan han blef präst, medh resor och mehra, och skall han intet ha mehr. Vadh halfnadhbruken vedhkåmer, giör dher medh som du bäst tycker, så medh dett ena som andra, ty knickthållet på gårderne ähr nu ett stort och svårt besver. Jagh sehr att vij skolla nu giöra dragoner åtter. Dhett måste Flintsten skafa, så vill iagh her skafa adelsryttare

*) Gen. major Stuart, som nu var guvernör i Kurland, hade beordrat öfverste Adam Ludvig Lewenhaupt att besätta Birsni (Birsen), som Oginski bemäktigat sig för att därifrån oroa svenskarne i Kurland. För att försäkra sig om denna stödjeplats hade denne kallat ryssarne till hjälp. Under de krigsrörelser, som sammanhängde härmed, blef Lewenhaupt den 19 mars vid Saladen öfverfallen af en öfverlägsen rysk-littauisk här, men tillkämpade sig en lysande seger. Carl XII belönade segraren med gen. majors fullmakt.

Petre, som själf var med i striden, uppger förlusten till 40 döda och 100 blesserade. Bland de fallna var Hans Henrik Wrangel, major vid Helsinge reg.

**) Antecipation på segern vid Pultusk, som Carl XII vann d. 21 April. Den 25 mars — brefvets datum — var Carl nätt och jämt hunnen till Warschau.

om vij skolle tränga att våhr komme någott vedh. Hanss såhn går här rätt älendigh och har ingentingh att hielpa sigh medh, och har han icke heller något på lijfvet. Dhett fålket iagh medh migh förde sampt drängarne hafva helsan och gå i behål. Så snart siepen begyna att gå, skall iagh till Carlskrona medh någon lägenheet sända digh mit ♡:ta 2:ne tunor linfröö. Helsa syster Eba: hon skall ha något medh. Lijn ähr nu her så dyrt som i Svergie, dok skal något föllia medh. K. min vehn, laga att vij få Wlfvarp; skrif fogden till, han skall intet bry fålk förgiefvess, ty dhett bekåmer honom medh tidhen illa. Nu föllier och ett bref till Mörnerss fruu, skika dhett fort. Medh dhe gårdarne i Västergyllen och det byttet önskete iagh dhett vohre vehl skett. Medh Adolph[s] skul minss iagh nu intet sammanhanget. Räntan för 1702 skall han betalla eller bonden i Hiertary *), ty iagh fick inga päningar af honom nähr iagh reste. Nu måste iagh emot min villie sluta medh en 1000 000falt helsningh till Edher samptl. Dhen store Gudh gifve vij enu en gångh finge medh fredh och glädhie see och fängna hvar andhra och iagh i medhlertidh, ja in uthi dödhen ähr min k. lilla vehnss

trogne mahn och tienare

Joen Stålhammar.

Rijga d. 25 Martij
1703.

P. S. Helsa alla våhre k. barn sampt lilla Druta medh. Be dem läsa och studera flitt[it] till dess Gudh vill iagh kåmer hem, och laga att vij ha godh preseptor till dem.

Her spargeras för vist att öfversteliutna[n]t Ähren-

*) Hjertaryd, frälsehemman i Korsberga.

skanss *) ähr vist dödh blefven vedh armén. Helsa nest digh sielf alla våhra graner och venner der hemma. Ingen bokstaf har iagh hört af bror Jahan Stålhammar sedhan iagh kom hit.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Ma honoré
chere Fame
à Ståkhålm et Ekesiöö. Present.

Kom d. 4 Maij 1703 suarte därpå d. 20 Maij.

Aldrakieraste min hustru och vtvaldeste enda vehn nest min Gudh her i verden.

Sedhan iagh sistledhen medh mitt skriffvandhe min aldrakieraste vehn vpvackta måndhe, har iagh vahrit så lyckeligh och fått 2:ne bref af din angenema handh, dhet ena af Wäxsiöö d. 20 Martij, dhett andra af Salshult d. 14 April der uthj ett af Adolph Rosenquist. Fängnar migh af alt mit hierta att I samptl. må vehl och ähro vedh helsan; Gudh låtte så länge på alla sidor continuvera. Hvadh mit tilståndh anbelangar, ähr iagh her enu medh fålket som iagh hadhe medh migh ifrån Svergie, behåldne så nehr som 2:ne ryttare, som blefve döde, den ena Pär Sifredhsonss, som iagh för skref om och den andra Perss sohn i Stora Skiögle **), Joen för Raneskruf ähr och dödh blefven, eliest de andra behåldne. Jagh har fåt nu 2:ne bref ifrån Gen. Major Nerot, som och ifrån Öfverstelieutnant Mörner. Cor-

*) Gerhard Ernst-Ehrenschantz vid fortifikationen, död $^{3}/_{2}$ 1703 i Warschau. Hans familj tycks ha varit bosatt i Sjösås sn. Kronobergs län.

Det är öfv. löjtnant E., som uppsatt den skildring af slaget vid Kliszow, hvaraf Adlerfelt betjänat sig.

**) Stora Sjögle, skattehemman i Skirö sn.

net Roback ähr medh dhett manskapet vehl framkåmmit till Regimentet och lefva. Hvadh angår att ryttmästerne sökia min tienst emedhan iagh icke ähr vedh Regimentet, och icke heller kan kåmma så länge dhett ähr så osäkert emellan armén och här, ähr intet mit vållandhe, och må dhe dhett giöra, iagh hoppass dhett blif:r intet utaf. Vill hanss Maij:tt så behaga, står dhett till Gudh och honom. Dock tror iagh att enu blifver intet så hastigdt det bestelt. Gudh tröste dhen som blif:r ifrån comenderat; han måste utstå mycket besvär och förtret, som iagh nu snart uthj 2:ne åhr utstått haf:r och her dagel. utstå måste, så uthj ett som annat att man der öf:r all coragie försviner [ɔ: mister], dock håpass iagh enu en gångh få lee åtт mine falske ovenner om Gudh undher migh lifvet enu några åhr. Jagh har så mycket att giöra medh dhe päningarne, som Robaken her uthj Ränteriet insat haf:r 11039 1/2 [D:r] Sölf:t, som sedhan Gen. Fröligh *) utagit och consumerat, inan iagh får dem tilbakarss igien. Dock håpass iagh dhett lärer vehl ske, så snart päningar her inkåmma.

Jagh sendher nu till Karlskrona medh en siepss Capitein Lieutnant — hetter Johan Devit, bor på Prinsegatan strax vedh Amiralitet[et] — 1/2 seppundh Rakitzer-lin och en tuna linfröö, som her kåster 30 D:r Sölf:t, dhett du ville medh en vangn låtta bönderne afhempta, och skicka så en vacker ost till bemelte CapitenLieut. för sitt omack. Hanss sedhel föllier her uthj derpå, som och en sedhel från Flintensten på 20 D:r, som hanss far skall gottgiöra. Lättse mitt lilla ♡:ta läna ingen meniska några päningar, ty en kan snar[t] taga skada der på. Skrif sielf Ba[g]gen till om Wlfvarp; vill han så ähr gått, hvar och icke, måste vij låtta blij der vedh. Dett ähr vehl du kiöpte Änghult; laga nu så att intet de gårdarne fara illa, och medh bruk steller du

*) Generallöjtnanten friherre Carl Gustaf Frölich förde som guvernör befälet i Riga, sedan grefve E. Dahlberg tagit afsked och 1702 återvändt till Sverige.

som du vill. Kielman har iagh skrefvit till om Uplanda *) bostelless besicktningh; iagh tuiflar icke uthan han hielper till rätta, hvadh han kan. Bror Chasper kåmer hem endera dagen; han får sitt afskedh, han ähr hel siukligh bådhe han och hustruen. Dhe 20 D:r du har länt Larss i Mickelstorp bedh Zakriss betalla dett och lär han dett vehl giöra, och befatta digh sedhan intet mett. Sven Erickson skall ha 12 D:r och fogdeskepan och mehr intet. Vill han intet där medh vahra benögdh, må han se sigh om andra rådh. Från Weidenhielms **) fruu har iagh fått dina bref. Hvadh Gyllentorner ***) föregif:r om sina reser och osta[r] ähr bara prack. Ostana har han gifvit till här[r]en för han skall hielpa honom till rätta på sin ärass restitution, och lätt honom bettalla så dhett enna som dhett andhra hvadh han skyldigh ähr. Inga päningar skolla rusthållarne betalla på Gen. Majorens sedhlar, som iagh har tagit päningar före, utan villia dhe ha päningar må de tålla sigh till dess jagh kåmmer till dem, så skolla de der få dem, och i medhlertidh må de vahra ograverade för det. Du må icke tuifla mitt lilla hierta uthan iagh har quitantie på dhe päningar iagh lefvererar ifrån migh. Jagh venter nu rätt högl. att kåmma her ifrån, och så snart min resa gieller, skall iagh skrifva digh min alldrakieraste vehn till. Her kåm tidinger ifrån kånungenss armé at våra har åtter slagit Saxserne totaliter †). Gudh stå oss bij och förhielpe oss

*) Upplanda i Hvetlanda sn., hvarom talats i ett par föreg. bref, har till senare tid varit majorsboställe för Smål. husarer. Men på denna tid tycks det ha varit ryttmästareboställe.

**) Lars Weidman-Weidenhjelm, kapten l. major vid Österbottens reg. Hans fru var Kristina Klint.

***) Hvarigenom Magnus Spak-Gyllentorner, f. d. regementskvartermästare vid Smål. kavalleri och, sås. gift med Brita Stålhammar, brefskrifvarens svåger, lidit skada till sin ära, är obekant. Då för restitutionen endast behöfdes några ostar till en okänd maktinnehafvare, kan skadan ej ha varit betydlig. — Bodde på Kyrketorp i Solberga sn.

†) Vid Pultusk.

enu en gångh till fredh för Christij skul. Ingen bockstaf har iagh fått ifrån Jahan Stålhammar sedhan iagh kåm hitt; Gudh vett hvadh dhett ähr för en bror. Helsa honom ener du får talla medh honom. Her spargera dhe han skal gifta sigh och få sahl. Gripenval[d]ss enkia, Madam Lofvesin. Gudh gifve så vehl vohre, dhett vohre ett vackert partij, mycke hedherligare en dhett gambla, som har stått lenge på *). Medhfölliandhe bref till Malmen skicka dhett fort.

Helsa nest digh sielf våhr k. mama och vårra kiere barn. Himmelenss Gudh velsingna och bevahre Edher alla samptl. bådhe till lif och siel. Lättse att barnen studera flitit och lätt dhem intet ha för mycket sielfsvål och helsa Mäster Larss i Åsheda och bedh honom ha den godheeten och continvera her effter som her till medh exsammundh medh dem.

Om dhen gulla fållen vill intet blifva bradh [!] så ähr bäst att sällia bort honom om du får något siel [ɔ: skäligt] för honom. Helsa syster Eba och syster Maja Rosenquist, bror Adolph och hanss lilla Heda. Tacka dem för dhe ha vahrit så godha och skrifvit migh till. Helsa och våhra godha prestefålk sampt Corporal Nilss Nilsson i Prästarph och hanss k. hustruu. Helsa och Kielmahn och hanss hustru och tacka honom för han skrifver migh så offta till. Jagh ähr hanss tienare igien.

Dhetta brefvet skickar iagh medh en ryttare, som har få[tt] afskedh. Ähr Erick Erssonss sventienare för Boatorph i Hornary socken. Nu, Gudh bevare digh och Edher alla

---

*) När Anna Brita Lood dog, veta ättartaflorna ej om, lika litet som om något nytt gifte för Jahan Stålhammar. Den af ryktet utpekade Katarina Lovisin var sedan 1693 enka efter öfv. löjtnanten vid Östgöta kavalleri Johan Gripenwald.

Anna Brita har kanske ej haft gåfvan att uppfostra flickor väl; hennes fem döttrar gjorde åtminstone mycket enkla giften. Den yngre sonen, omtalad i brefvet $^{23}/_{12}$ 1705, gick det ej bra för; den äldre var så mycket duktigare.

bådhe till lif och siel och förhielpe migh en gångh att vahra så lyckeligh medh fredh och glädhie kåmma hem till Edher och finna Edher samptl. medh lif och helsan, hvilket iagh och dagl. uthj mina böner hafva skal och iagh till dödhen förblif:r min aldrakierastess vehn och godha hustruss

trogne mahn och skyldige ti:e
Joen Stålhammar.

Rijga den 19 maij
A:o 1703.

svarat härpå d. 18 Junij.

Rijga d. 15 Junij
1703

Aldrakieraste min hustru och vtualdaste enda vehn och glädhie uthj denna värdhen.

Som iagh nu medh så godh lägenheet har tilfälle att få skrifva min åldra k. lijlla vehn till medh bror Chaspar Stålhammar, som nu har fått sit afskeedh och går hem åtт Svergie, som för honom nu uthj sin ålderdom och besverliga tidher mycket nyttit och tienl:get ähr, önsker nu som iagh altidh dagl. uthj mina böner till min Gudh giör och giöra skall, våhr herre ville velsingna och vppehålla Edher min[e] k. samptl. och att detta finna måtte min aldrakieraste lilla vehn uthj ett sielfönskeligit tilståndh. Hvadh mit vedhkåmmer så har iagh orsack att tacka Gudh för helsan, som ähr dhen besta, mehn beklager migh att iagh ähr så olyckeligh och måste så lenge vahra ifrån kånungen och Regimentet. Jagh skrifver och supliserar tidh och offta att kåmma her ifrån, mehn Gen. Lieutnant Fröligh supliserar till kånungen tilbakarss och begier att iagh medh detta

manskapet skall få bli her *). Nu kan iagh icke vetta hvilken som vinner, skulle iagh intet vahra så lyckel. att få kåmma till kånungen och armén, att giöra migh till vidare emplogie miriterat uthan måste ligia här och bli jemmerl. bryder dagh och nat, lährer iagh sökia att biudha dem fara vehl. Jagh skref medh en siepss Cap. Lieut., som vahr hemma i KarlssCrona digh min k. vehn till och sende hem 1/2 skepundh lijn och en tuna linfröö; iagh vill icke anderss förmodha uthan att dett ähr digh vehl handkåmit. Inga bref ifrån din angenema handh har iagh hafft på en 6 vikor. Gudh dhen allerhögste låtte digh, alla våhre k. bahrn må vehl. Lätt se skrif migh till medh nesta påst huru dhett hemma tilstår, ty dhett ähr min största hungnadh uthj dhetta ledhsamma, främmandhe, långliga hervahrandhet ifrån mina vähner. Lättse, för alt lätt barnen flitit studera och lähra något gott uthj heranss frucktan, att dhe uthj längden och nähr Gudh gifver dem ålderen kundhe förtiena sigh ett styke brödh. Helsa nest digh min aldra k. vehn

*) I slaget vid Hummelhof d. 19 Juli 1702 hade ifrån Riga kommenderadt manskap deltagit och där lidit svåra förluster (Kelch); Frölich har önskat att hålla Rigas besättning så fulltalig som möjligt. Men trots Dorpats och Narvas fall 1704 lopp Riga alls ingen fara, så länge svenska flottan behärskade sjön, och fiendens anslag mot den viktiga fästningen kunde ej ha någon framgång, så länge svenska fälthärar på andra platser gåfvo honom nog att skaffa. — Trots sin seger vid Gemäuerthof Juli 1705 fick Lewenhaupt visserligen lämna Kurland och ställa sig under Rigas murar, men Carl XII:s tåg mot Grodno återställde med ens svenskarnes herravälde i Kurland. Och när Lewenhaupt 1708 tågade ur Östersjöprovinserna för att förena sig med den kungliga fälthären, så sväfvade Riga därigenom icke i ringaste fara. — Den som var rädd då, det var tsar Peter. Fast nästan ingen svensk soldat mer fanns häruppe i öppna landet, lät han 1708 rasera Dorpats murar, bränna staden och bortföra innevånarne på Nebukadnesars vis. I strategisk vikt öfverträffade det dock på visst sätt själfva Narva och hade utgjort stödjepunkten för hans företag i Lifland.

Det var först när Perevolotjna hade beröfvat Sverige sin fälthär, som Riga och Reval kunde belägras och intagas.

och barnen, våhr k. mama, och alla våhra godha vehner mycket flitit. Ackta vehl, om Gudh gifver digh några peningar, ty dhe behöfvass vehl till dhett som behöfvess i längden. Hvarmedh iagh slutar och befaller digh uthj våhr Gudhz mäcktiga beskydh och beskerm bådhe till lif och siel och iagh uthj dödhen förblif:r

Min aldrakieraste vehnss trogne mahn och
ödhmiuke tienare
Joen Stålhammar.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
a
Salshult Present.

Aldrakieraste hierta och vtvaldeste beste vehn.

Min aldrakierastess och bäste vehnss angenema bref af Salshult d. 18 Junij bekåm iagh nu sistledhen påstdagh och fängnar migh af alt mit hierta att du sampt våhre k. barn mår vehl. Herren Gudh låtte alt framgent så continuvera. Jagh tackar och Gudh för helsan, sampt och alla ähre enu behåldne, som iagh bortförde uthan dhe iagh sist skref om. Ähnu ähr iagh her i Rijga, dock har iagh nu fått ordre såsom och skiep att gå her ifrån. Dock vett iagh icke vist vppå h[v]art stelle eller ort dhett sker fören ordre kåmma vidare. Så snart iagh går bort skall iagh skrifva medh påsten min aldra kieraste vehn till och ähr bäst du skrifver migh nu intet mehr till fören då [du] får vetta hvar iagh blif[ver] utaf. Jagh beklagar att våra fattiga bönder så måste gå bort och blifva soldater och på dett sättet lembna gårdarne öde. Jagh märker du har ett godt asistantie af Kielmahn; iagh har intet förtient något annat

af honom en det som asistensierligit vohre. Ty iagh har nu gifvit H:r Gen. Lieut. Stuvert sin häst tilbakarss som hanss ryttare Anderss hadhe, effter dett vahr en sinkemähr, som intet dågde, och tagit Anderss till migh. Vill han betalla 120 D:r Sölf:t till Månss och Joen i Ömestorp hestepäningar, så vill iagh her kiöpa hanss Anderss en rytt[are] häst igen. Dett han kan skrifva migh till om; ellist har han hella munderningen behållen. Hvadh bostellet Vplanda angår, så lähre dhe godha herrar få syna medh mahnér. Att iagh ähr eller skall vahra obligerat att lembna bor och bänkar uthj hvart rum, dhett skall de visa migh Kongl. Reglemente uppå, elliest hoppass iagh dhett skall mögl. löpa af der medh. Ty dhen bygningen kåstar medh kiellaren och hvadh der på vahr giort, enehr iagh reste bort mehr en iagh fått till bygningzpäningar, som ähre, om iagh minss rätt, 215 D:r Sölm:t. Dock får du sielf se af copian der på, som lågh in hoss kiöpebrefz lådan. Helsa dem alla och bedh dem giöra migh rätt. Kanske iagh kan betalla dem medh min tienst igien om så skulle tränga. Bedh bror Knut Silf:rSpare vahra min fulmäcktige så på detta bostellet som Majorssbostellen*). Ingen sängh ähr iagh oblig[er]at att lembna på något bostelle och dhett dett fellass panel kan du gifva päningar åt dhen styfva Fruen så kan hon lätta giörat så på hersk**) som de pläga hafva, dock effter verdie. Hvadh angår att flyttia dhen gamble store stallen, ähr best sättia den i linnia medh den lilla ladhan, dock så långdt ifrån, att du kan ha en liten fårhuss eller annat i mellan. Den lille stallet lätte du huga uppå och giöra som iagh har vist åtT Adolp R—t, bedh honom bestella. Vlfvarpa husbondhe hetter [Peder] Bag[g]e, ähr Hof-

*) Stålhammar afträder ett ryttmästareboställe och tillträder ett majorsboställe. Hvad den tillträdande ryttmästaren hette, vet utg. ej, men hans fru här hemma har haft sina påståenden, hvad panelet (brädfodringen) beträffar, tydligen grundade.

**) »På herrskapsvis», ståtligt.

marskalk; skrif honom till och lägh alla fogdenss bref deruthj sampt copia af hans reverss. Finer du att Sven Erson ähr intet braf, så tagh digh en annan, och bedh Knut Silf:rSpare han hielper migh till rätta uthj dett han kan, skall iagh dett ährl. förskylla ener iagh kåmmer så nähr; sker dett intet så giör du dett. Helsa bröderne, så vehl bror Chasper som Jahan S: H. Bedh dem skrifva migh till; af b:r Jahan har iagh fått nu ett bref. Lättse mitt lilla ♡:ta, laga vehl om Änghult och att iagh får hem mycket temmer dit, att om iagh lefver och kåmer igien, skall iagh giöra en braf gårdh der af. Laga att vij få mycke spån i förrådh. Jagh skicker her innelyckt en obligation på Hr Wätterham, samme som gaf oss giernet, dett du kan låtta upkräfva. 15 D:r Sölf:nt item och en på 5 D:r Sölf:t som Anderss Jonson i Dalla skall betalla; han ähr hemma i Nydalla socken. Tilhålt Sven Erickson att han bettallar dhe päningar han skulle vedh förledit åhr upbära af Ekesiöboen för dett huset för tobaket som han kan digh visa igiönom mina skreffter.

Nytt her på orten ähr alla handa, dock icke rätt notabelt*). Fredhen tallass littet om; Gudh vett best enehr dhett sker. Min aldrakieraste ven och besta Sopa lilla,

---

*) Det beror på tycke och hur vidt man fattar uttrycket »orten». Tsar Peter hade i början af Maj intagit Jama och Nyen, och på den sistnämnda platsen anlagt ett fäste, som han kallade St. Petersburg. Det var förstås ännu blott ett drakägg, lagdt i en tillfällig rede, och det berodde helt och hållet på solen, som skiner öfver onda och goda, om det skulle kläckas.

Vid Systerbäck på finska sidan hade Cronhjort i början af Juli fått mottaga en hård stöt af ryssarne, hvilkas anfallskraft likväl tycktes för tillfället bruten, så att de efter något härjande på gränsen drogo sig tillbaka.

Fastän Narva ännu kunde fria sina egna murar, så kunde det likväl icke skydda sina omgifningar för påhälsningar af plundrare, och det försök H. R. Horn gjorde att genom ett anfall på Jama förekomma dylikt, hade ingen framgång.

helsa nest digh sielf och alla våhra k. barn, sampt mamma och våhra godhe grannar sampt kiörkioherden och corporal Nilss i Prästarph. Stakars Gyllentörner som ähr siuk. Helsa dem samptl. i Kårsbärga socken, alla våhra godhe vehner. Nu iagh innesluter Edher samptl. uthj dhen allermäcktigaste högste gudhenss nådige beskydh och beskierm till lif och siel, hvarmedh iagh inuthj dödhen framherdar min aldrakieraste venss trogne mahn och hörsame tienare.

Joen Stålhammar.

Rijga d. 21 Julij 1703.

Helsa Jahan Adolph, Octo och Adam lille. Bedh dem lära sigh vehl läsa, räckna och skrif[va]. Helsa och Anna Sophia och lilla stackarss Drutekin. Gudh hielpe Edher samptel. att iagh finge se Edher ennu en gångh. adiöö.

Aldra kieraste hierta och vtualdeste enda vehn her i värden.

Såsom iagh nu omsidher hafver bekåmit Kongl Maj:ttz nådigste ordre och befalningh *) att marsera her ifrån och taga alt dhett svenska manskapet medh migh bådhe till foott och häst, som alla Regimenter tilhörige ähre, hvilke kåmma till 4 à 500 mahn, siövägen ått Dansick, der [ɔ: om]

---

*) Carl XII var nu upptagen med Thorns belägring. Det var just icke själfva fästningen han brydde sig om, det var Augusts där inneslutna infanteri han ville komma åt.

Det förefaller som en något menlös anmärkning, när D:r Ellen Fries med anledning af Carl XII:s order yttrar: »orderns klokhet kunna vi, som se hur framtiden gestaltade sig, med skäl betvifla». — Visst begagnar sig historien ibland af till utseendet mycket lätta vikter, men *så* lätta äro de väl sällan.

Det märks nogsamt, hvilka lärare i historia svenska folket haft. Det ginge väl an, om det bara visade sig i sådana struntsaker.

vij för fienteligheten kundhe landhstiga; hvar och icke, måste vij gå till Statien [!]. Gudh gifve nu oss lycka och godh vin på resan och att [jag] en gångh kunde kåmma till armén igien. D. 11, som ähr öf:rmårgon och Gudh vill föruna oss godh vin, gå vij till segelss. Altså skrif migh till her effter intet hitåt uthan på armén. Så snart Gudh hielper migh fram, antingen hit eller tidt, skall iagh skrifva digh, min kieraste vehn till. Gudh gifve dett stodhe vehl till medh digh. Jagh har icke på en långh tidh fått något bref af digh. Medh mit sista bref iagh skref sende iagh uthj 2:ne obligationer; vill icke hopass uthan dhett lär vahra framkåmit. Inga bref har iagh hafft ifrån bror Chasper sedhan han reste her ifrån; och nu medh detta skrif:r iagh honom till och öf:rsender en växsel på dess 1702 åhrs lantlön 834 D:r 10 öhre Sölf:t. Bedh honom skrifva migh svar på armén uppå alt dett iagh honom tilskrifvit haf:r.

Kieraste min enda vehn och glädhie, helsa nu, nest digh sielf, mama och våhra kiere barn samptl. som och bror Jahan S:H., Kielman och alla våhra väner och grannar medh 1000 falt godt. Gudh gifve oss en gångh fredh för Christij skul att vij åtter en gångh måtte kåmma tilsammanss medh glädhie, och så få slipa så stort besvär, omack och försvär[?] som iagh nu haf:r. Nu till ett slut vill iagh Edher samptl. uthj Gudhz dhen allerhögstess milderika beskydh och beskierm bådhe till lif och siel recomenderat hafva och iagh i dödhen ähr och förblif:r

Min aldra k. vens och endaste glädhie
trogne mahn och tienare.
Joen Stålhammar.

Rijga d. 9 Augustij
1703.

Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
à Salshult Present.
Recomenderes.

Aldrakieraste vehn och vtualdaste endha glädhie her i värdhen.

Såsom Gudh dhen allerhögste effter ett rätt surt och mycket svårt utståandhe i siön nu uthj 4 vikorss tidh i altför gräseligit stårm och ovädher entel. migh tillika medh dhe medh migh hafvande flere, som sigh af alla Regimenter tilsaman giör 400 mahn föruthan många officerare, gudhi ährat, vedh Danssick på redhen ankåm. Då migh mötte hanss Kongl. Maij:ttz bref och ordre, att iagh migh sampt medh migh hafvandhe manskap en 7 mihl der ifrån uthj en gamal pålsk fästningh Påutzsick benämbd [skulle begifva], hvarest iagh nu ähr så länge Gudh behagar, och hafver her nu så mycket att giöra, att iagh har begie henderna fulla. Jagh ähr rätt engsligh att iagh icke fått något bref af din angenema handh på en långh tidh. Gudh fadher velsinge och bevahre digh min kieraste vehn för all olycka, att du tillika medh våhre kiere anhörige måtte lefva och ha helsan, och att iagh måtte snart få något bref ifrån digh, min k. Sopha. Du min hiertanss vehn tror aldrigh huru ont vij nu uthj 4 vikor på siön vtstått hafve. Mehn nu, Gudhi ährat, ähre vij gladhe att [vara] kåmbne på landet igien. Gudh gifve vij vohre så lyckeligh att vij en gångh komme till armén igien. Hanss Kongl. Maij:tt står medh våhr armé för stadhen Torn, 25 mihl her ifrån, och bombarderer densamma. Så snart våhr Herre förhielper han[s] Kongl. Maij:tt att få dhen stadhen in hopass vij dhe lähre begyna att tracktera om fredh. Jagh vahr inne uthj Danssick och talte medh derass president. Dhe ähro grufveliga rädhe dher för dhe Svenska. Dher vahr och hembliga uthj förstadhen 300 mahn Saxser som pasadhe uppå migh, som ville öf:r rumpla migh och mit manskap. Mehn Gudh vahre ährat som migh halp att iagh fick kunskap der af fören iagh stegh till lanss, då vij ginge bättre up vedh stranden och kåmm så hijtt. Så snart iagh får lägenheet skall iagh skrifva min k.

vehn till. Gudh ske låf: han[s] Maij:tt skref migh till rätt ett öf:r måttan nådigdt bref till, och försäkradhe om all Kongl. nådh.

Helsa, nest digh, bägie brödherne, mamma och våhre k. barn sampt alla våhra granner 10000falt. Nu Gudh velsigne Edher alla bådhe till lif och siel. Och iagh lefver din allartrognaste mahn och skyldigaste tienare så länge iagh lefver.

Joen Stålhammar

af fästningen Putzsijck *)
d. 16 Septembr 1703.

P. S. Här ähr iagh komendant, ingeniör, förvarkare och gudh vett hvad icke iagh nu för en karl skall vahra. Gudh hielpe migh vehl tillrätta. Valle!

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
à Östedt ett Wäxsiöö
Salshult.

Inlösess wijdh Wexiöö Post. medh 9 öre S:ntt.

[Sofia Drake har ej antecknat datum för mottagandet].

Aldrakieraste min vtvaldeste vehn och högsta glädhie her i värdhen.

Dhett vett nu dhen alsmäcktige store Gudhen om du min allerkieraste, söttaste hustru lef:r eller huru dhett står till, emedhan iagh nu ingen bockstaf sedhan Junij månadh ifrån din angenema han hafft. Gudh strafe migh aldrigh så hårt att iagh något ont förspörgia skulle ifrån Edher mine kiere anhörige.

Jagh ähr nu her vedh Dansick och sehr på att Sax-

*) Putzig, längst in i Putziger Wiek, o. 40 km. NV. om Danzig.

serne*) siepass in ått Svergie. Jagh har legat uthj 2:ne månadher uthj en fästningh hetter Putzsick, derest iagh har vahrit comendant och nu går iagh först till Regimentet. Jagh skref strax iagh kåm hit på pålska grundhen min a. k. vehn till; vill håpass dhett vahra framkåmit. Nu skrif:r iagh detta medh Öfv.Lieut. Sinklar**), som går ått Svergie tilbakarss igen och skikar littet smått hem medh honom, som du min k. vehn hoss honom kan afhempta och innelagda lista utviser. Min aldhrakieraste lilla Sopha, du tror aldrigh huru iagh begynner tråtna och ledhass vedh detta mödhosama slepet. Gudh hielpe migh vehl her ifrån. Ingen fredh tallass her om och frukter iagh detta vahrer till dess mästedellen ähre tråtnadhe.

Kierste mitt l. hierta helsa våhra k. barn och hålt dem till gudhzfrucktan, och att dhe i medhlertidh lära något gott att dhe uthj längden kundhe hafva nytta af. Lätt se om du vilt skrifva migh till eller iagh måtte få något bref af din kieraste handh fören iagh budher farvehl. Nu Gudh som all mack[t] haf:r velsingne och bevahre Edher samptl. bådhe till lif och siel, som af migh 10000000falt helsadhe ähre. Herren Gudh före migh åtter engångh till Smålandh igien. Helsa bege brödherne och alla våhra granar och vehner. Nu iagh öf:rlefvererar digh min a. k. besta hustru uthj Jesu våldh bådhe till lif och siel och

till dödhen ähr dhin allertrognaste mahn och t:e
Joen Stålhammar.

---

*) Fångarna från Thorn, som gifvit sig d. 4 Okt. På Dantziger redd låg en flotta under Cl. Sparre för att hemföra uttjänt manskap och transportera fångarna.

**) Carl Anders Sinclair var öfv. löjtn. vid Åbo läns reg. och hade förut tjänt vid Helsinge reg. Men för att saker skulle kunna hämtas hos honom, måste han bott i en viss närhet till Salshult. Utg. är något oviss, om det verkligen är fråga om denne, men ättartaflorna erbjuda ingen annan att välja på.

Olifva Klåster
d. 23 Novembr
1703.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
c[e]te
à Salshult

bekom dätta d. 6 Januarij 1704 svarte därpå d. 14 dito.

Aldrakieraste hierta och vtvaldaste besta vehn her i verdhen.

Min aldhra kierastes venss 2:ne angenema bref sedhan iagh ähr kåmen hitt till armén ähro migh vehl inhendigadhe fast dhe ähro mycket gambla, dhett ena af d. 4 Julij, dhett andhra af d. 15 Septembr förledhen. Fängner migh och mycket öf:r min aldhrakierastes vehnss godha helsa och vehlmågan som och att våhra k. barn måhr vehl, och att dhe så vackert har lärt sigh att skrifva som iagh sehr uthaf dess migh angenema bref, som iagh af så står glädhie har fängnat [mig öfver] att af glädhie fast mina ögon har runit, och tackar iagh dem samptl., iemvehl och dhe bege mina k. små för sina kiere helsninger, som icke ennu ähro så gambla att dhe har lärt skrifva. Herren Gudh bevahre Edher alla för all olycka, skadha och farligheet och låtte dem uthj Herranss frucktan stetzse tiltaga och förkåfrass uthj alla gudhl.- och kristeliga dygder.

Hvadh mitt tilståndh anbelangar, så har iagh stor orsack att tacka Gudh för en godh helsa och för en nådigh konungh. Hopass medh Gudhz hielph iagh skall vehl kåmma till rätta, fast iagh kan sägia, iagh har mycket att giöra, bådhe uthj ett och annat. Juledagen vahr iagh så lyckeligh kåm uthj en stadh uthj Armelandh, hetter Mehlsak och fick talla medh svåger Fredhrick Drake. Gudh ske låf,

han måhr vehl, mehn svåger Möller ähr medh Rensiöldhz armé, länger uppe uthj Pålan *) och har iagh enu intet få[tt] talla medh honom. Dock Gudhi ehrat, han lefver och måhr vehl. Gudh ske låf vårt fålk vedh armen ähro alla vehl fri[s]ka och stå vij nu uthj vinterquarter her uthj Prösen och håppass vij få blij her öf:r vinteren, 5 mihl ifrån Dansick. Vahr så godh skrif migh nu till på Dansick och giör utanskrifften till Hr Residenten CijperCrona **) som stilla liger uthj Dansick, så får iagh dett strax. Jagh öf:rsender nu her innelyckt en sedhel af Hr Gen. Major Nierot på dhen hesten iagh her uthj [ɔ: ute] har kiöpt för Hr Ryttm:tr Johan Prinsenskiöldh, hvilken ähr vehl så dyr och godh som dhen iagh fick af honom, så att hanss munderningh nu ähr rätt vehl behållen. Jagh håppass och att du mitt k. hierta nu redhan har fått mitt bref och de saker som iagh skickadhe hem her ifrån Dansick medh Hr Öfv.Lieutnanten Bror Sijnklar som vahr her och togh emot dhe Saxsiske fångerne. Skulle de ennu icke vahra ifrån honom hämptadhe skika strax till honom effter dem, och skrif migh till hvadh du har fått, och om du fick ricktitt effter medhfölliandhe då uppsatt. Hiertanss kieraste vehn vahr så godh, nest digh sielf, helsa alla våhra godha vehner och graner, ingen nämbdh och ingen glömbdh. Alla våhra her varandhe officerare och granner lefva och må vehl. Slutl. Edher samptl., mina kiera anhöriga uthj dhen allerhögstess mäcktiga beskydh och beskerm ine-

*) Under Thorns belägring hade Rehnsköld stått i Storpolen och där utgjort ett skydd för den mera svenskvänliga storpolska konfederationen. Men just i dessa dagar anträdde han sitt tåg mot Czenstochova, hvarifrån han fortsatte söderut i afsikt att öfverrumpla konung August i Krakau. Denne hade dock funnit tid att draga sig undan till Sandomir, äfven hit förföljd af Rehnsköld.

**) Pehr Cuypercrona, svensk kommissarie, senare resident i Danzig; efterträdde sås. sådan sin fader.

slutass medh förblif[van]de till min dödh min allerkierastes vehns

hörsame tienare och trogne mahn
Joen Stålhammar.

af Dansick d. 8
Januarij 1704.

Kieraste mitt lilla hierta skrif migh snart svar till och drögh icke så länge.

P. S. Uthaf medhfölliandhe Hr Lieut. Eingerss *) sedhel finner du att han emotagit uthj Dansick af min Gabril mine sköne flintepistoller som och en sadhel medh hel munderningh ener han reste hem, och låfvat till digh min kieraste vehn lefverera, dett iagh och håpass han och effterkåmit.

Kieraste mitt lilla hierta helsa bror Chasper, bed honom skrifva migh till om han har ricktit bekåmit dhen wäxselsedhellen till Ståckhålm på sin 1702 åhrs löhn, som iagh uthj agustij ifrån Rijga honom öf:rsende, hvar effter iagh kan migh rät[t]a.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Cete
à Stetin, Strålsundh Ystadh
ett Ekesiöö
porto 23 öre.

Hr Befalningzman Kielman ähr så godh och skicker min k. hustru detta bref som iagh medh sky[l]dh. tienst aftienar.

bekom dätta d. 25 Febr. 1704
Svarte härpå den 15 Martij.

*) Ehinger.

Aldrakieraste hustru och vtkåradhe besta vehn.

För 8:ta dagar sedhan effter min skyldigheet ifrån Dansick, då iagh uppå Regimentz vängner vahr der, mände iagh medh pästen på Hambårgh min aldhrakieraste vehn tilskrifva. Vill icke andherss förmodha ehn dhett min a. k. vehn nu lährer vahra tilhandakåmit [!] ia gudh gifve vedh helsan medh Edher samptl. mina k. anhörige, och ett sielfönskeligit tilståndh. Och som nu så godh lägenheet förefaller ähr iagh gladh åtter medh några radher att åtter min k. vehn mit tilstån notificera. Jagh har stor orsak att tacka Gudh som migh vedh helsan upehåller, fast mahn her ett stort dageliget slääp måste vtstå, så att ehn der igiönom snart bårt tråtnar. Dock hvadh iälper, iagh ähr endå gladh att iagh engångh kåm till Regimentet igien *), ia de alla sigh der öf:r frögdade, fast sombl. mente iagh skulle icke ha kumit. Jagh ladhe uthj dett sista brefvet, iagh skref min lilla kierste till, en sedhel, som min Genneral har aproberat en häst iagh kiöpte här för Hr Ryttm:re Johan Printzsensiöldhz rusthål, Fuglaleken **), undher mit compagnie, hvar af sehs kan huru iagh den hesten, iagh fick uthaf honom, har betalt. Altså sändher du bemelte sedhel till honom och låtter taga min til honom gifv[n]e revers tilbakarss. Jagh skickadhe och en sedhel medh samma som Lieutn. Einger har gifvit min Gabril på en sadhel medh alt behör sampt mina siöna flintepistoller, som han i Dansick togh af honom att digh hemma öf:rlefverera. Skulle dett nu intet vahra skett, så fråga dereffter och lätt migh dett vetta,

*) Sedan han i mer än ett och ett halft år varit skild ifrån detsamma och gått miste om deltagandet i stora och lysande företag. Han hade därjämte gått förlustig tillfällena att utmärka sig under sin högste krigsherres ögon.

**) D. v. s. tjäder- eller orrleken; »Fågelleken» har också Tegnér kallat sin dikt.

Ett »Fogelleken» var skattehemman i Almesåkra, ett annat frälse i Bäckaby sn., båda i Westra härad.

och skrif migh nu offta till på Dansick och svenska Residenten Hr KijperCrona, så får iagh dett hvar iagh ähr. Jagh har intet fått något bref af din angenema handh sedhan i förledhen såmarse daterat; Gudh låtte Edher samptl. må vehl, och att iagh engångh vohre så lyckeligh att medh fredh och glädhie få kåmma till Edher och se Edher uthj godt tilståndh, men Gudh vett enehr dhett sker ty nu tallass intet mycket om fredh uthan alt rustass til kåmmande våhr åtter att begyna på medh hvarandhra. Gudh stå oss bij i Jesu nampn. Nu till ett slut så, nest digh sielf och våhra k. barn och mama, så helsa alla godha vehner och granner som i synerhet Magister Larss Algerus och vår preseptor medh, bedh dem så laga att vårra barn lähra vehl studera så uthj ett som annat, att dhe på tidhen kunna hafva någon nytta der uthaf, ty soldatter vill iagh intet gierna ha dem till *), ty dher får mahn vehl slitta ont och litet nogh profit vedh, och på sistone en utsleten kroph för alt byttet och profiten. Alla våhra officerare bedhia tienstl. helsa digh, de må nu samptl. vehl och ha vij nu våhra vinterquarter 4 mihl ifrån Dansick uthj Marievärder, ett gått landh. Gudh gifve dhett måtte vahra för oss något länge.

Om dhen gulla fållen intet vill fort, så giör digh af medh honum att en behöf:r icke kåsta for på honom. Jagh har her måst gifva för mitt avantiemente 100 dukater till Kantiliet, så att rätnu begyner pongen ropa hielph! och nu får vij inga månadhzpäningar, gudh vett hvar uthaf blif:r. K.

*) Det blefvo de likväl alla tre. Än mer: alla af släkten, som varit i statstjänst, ha med helt få undantag intill denna dag varit militärer och äfven döttrarna ha till det mesta ingått giften med sådana. En af ättens döttrar, från början af 1700-talet, nöjde sig inte ens med det, utan tjänade, förklädd till karl, en tid såsom artillerikonstapel. Det visar sig således, att Jon grundligt misstog sig på sin ätts tendenser.

mit lilla hierta läna inga päningar bårt om Gudh gif:r oss några, och acta dem vehl.

Nu himmellenss Gudh bevahre digh min a. k. vehn och alla våra k. barn samptl. Jagh fängnadhe migh högl. öfv:r derass angenema bref. Hvarmedh iagh till dödhen ähr och förblif:r min a. k. vehnss och sötestess hustruss trogne mahn och tienare

Joen Stålhammar.

Stanquarteret vedh Marienbårgh d. 17 Januarij
A:o 1704.

Helsa lilla Druta och alla dem andre mina k. barn medh alt godt.

Aldrakieraste hustru min vtualdaste beste vehn.

Min aldrakierastess angenema bref hafver iagh nu fyra, så gott sakt uppå en gångh, ehrhållit. Fängner migh högel. af alt mitt jnnersta hierta öf:r alless Edhra mina kiere anhörigess godha helsa och vehlståndh; Gudh låtte så länge I lefva alt framgent continvera.

Hvadh mit tilståndh anbelangar har iagh och orsack att tacka dhen allerhögsta Gudhen för en godh helsa och sundh krop, fast iagh elliest ähr af Gudh hemsökt något medh motgångh och bekömmer, idett att för en 3 vicker sedhan blef dhen hästen dödh som iagh fick af Printzskyldh, och några dagar der effter rymbde en kurländhz drängh bårt, emedhan iagh på Regimentz vängner vahr comenderat till Dansick; gick igiönom fönster jn uthj min kammar och utog mit skatul, som iagh nyss migh kiöpt hadhe. Slogh dhett söndher hvar uthj han fant i päningar 800 D:r sölf:r i dukater; sedhan togh han så många klädher han kundhe tarfva sampt en godh häst och for dher medh sin vägh, hvartut har ingen meniska kunat ehrfara. Så att iagh ener

iagh kom hem igien, ägde iagh icke en fyrk. Dock håpass iagh att Gudh hielper migh vähl till rätta igien, ty iagh tackar Gudh för en nådigh konungh, gunstiga comendör[er] och många godha vehner, som iagh kan sägia alla fängnadhe sigh högl. öf:r iagh åtter kåm till Regimentet. Gudh giffve du min kieraste vehn kundhe skafa migh ett par brafva drängar ut medh richriterne i våhr, vohre dhett rätt vähl för migh, ty Gabril gaf iagh afskedh. Dhett vahr intet om honom, han hadhe försatt alt dhett her uthj som iagh hadhe, så nehr som 2:ne dhe störste hästarne vohre behåldna allenast, mehn alt dett andra vahr bårtta. Så iagh kan icke mycket rosa uthaf detta kriget en till dato, få nu se hvadh Gudh behagar att giöra.

Rättvehl, ährat vahre Gudh, har iagh nu å nyo munderat migh medh alt hvadh iagh kan tarfva. Gudh bevahre migh för vijdare olycka och slika arga mäniskor. Ehvadh du skrif:r om dhen herren Printzsenskiöldh att du måst bettalla till honom 120 D:r Sölf:r för hästen, har han giort som ingen braf karl och skall honom betalt blifva om iagh lef:r. Jagh har här för 3 månadher sedhan, effter min till honom gifvene revers, kiöpt rätt en siön ryttare häst till hanss munderningh sampt gifvit hanss sventienare 2 D:r Sölf:r päningar alt effter vårt slut. Och nu så bedrägeligen giör han uthj min frånvahran. Mehn hvadh skall iagh sägia. Enehr en giör som en vill, giör han som han ähr. Dock skall han icke dö medh dhen synden om iagh kåmer så nehr en gångh.*) Jagh håppass nu att du lähr redhan haa fått mitt bref, som sedhlerna uthj lågo då du uthan kruss reser till honom eller skicker någon viss till honom och visa honom dena min mehningh [ɔ: maning] att han strax betal-

*) Den »aflösning», som Stålhammar hade tillernat afskedade ryttm. vid Smål. kavalleri Johan Printzensköld, kom han aldrig i tillfälle att utdela, men ryttmästaren hade god tid att ångra sig, ty han dog först 1720. Sofia Drake, som mannen vill skicka på honom, var nog i stånd att säga folk sanningen.

lar tilbakass, ty iagh ville ha önskt att hästen ha varit i hälfvitte för en iagh fick dhen skinke mähren. Han blef bådhe halt och blindh fören han dodh.

Lieut. Sven Mattson ville du bettalla 30 D:r Sölf:r, fast iagh enu icke ha fått rätt på bemelte päningar af Granquisten; dock får iagh dem vehl af honom. Granquisten ähr nu Lieut. undher dragonerna, som nu nyss uprättadhe ähre*) och står sig braf; fast han icke får lön uthj Svergie, får han her brafva månatzpäningar, hvilket han giorde så lenge han vahr hoss migh comenderat. Bror Fredhrik Drake har iagh talt medh en gångh iulleaffton. Han badh helsa digh min k. vehn. Möller ähr hoss Rensiöldhz armé och mår vehl. Gudh gifve nu hanss lägenheet så vohre, så finge iagh de päningar af honom, som iagh behöfde vehl. Min kieraste vähn är bekymbrat och önskar att iagh vehl skulle vahra uthaf medh de päningar iagh upbar uthj Svergie: Gudh gifve dhett hadhe vahrit 100 gånger så många ha de nu rätt vehl behöfz vedh Regimentet. Kiera vehn fruckta icke för min handterningh, ty så lenge iagh lefver och mit hufvudh vitter up skall iagh aldrigh annat giöra en dhett som en braf cavaller bör giöra, fast iagh marker att dhe stackarss förtalsamme Småländingar, som nu sittia bak kakelongnen och steka päron, ha något att skualdra på en braf karl, dock skall iagh vijsa contrere medh Gudhz ielp och iagh får lefva något litet.

Jagh har hafft dhen ähran många gånger tallat medh min nådige konungh**) och ähr försäkrat om hanss nådh. Gudh gifve eliest något vacant blif:r dett iagh vill haa.

---

*) Stenbocks (sedermera Hjelms), Meijerfelts, Dückers och Taubes dragonregementen uppsattes 1704. Dessutom uppsattes Cl. Ekeblads infant.-regemente.

**) Högkvarteret var denna vinter Heilsberg i Ermeland. Konungen tog sin bostad i biskopspalatset.

Hampuss Mörner *) och iagh ähro alla timmer tillsammanss, han ähr rätt redhl. bådhe nähr och fier. Ber mycket flitit helsa digh. Alla våhra graner som Pär Erson och Bängdt i Bodha, Anderss i Bodabärgh, Joen i Öxsnabärgh, Sven för Prästarph **) och elliest alla de andre må vehl och helsa de sina. Hämingh i Bodha han blef dödh innan han hinte kåmma till armen. Gudh ske låf vårt fålk har helsan och måhr rätt helt vehl bådhe medh maat och dricka, bettre en någonsin de hadhe uthj Svergie. Dock, Gudh hielpe oss snart ditt medh fredh och glädhie! Nilss i Skiögle låtter helsa sin hustru och bara ber att hon måtte skrifva honom till. Gamble Såne ähr enu hoss migh och mår vehl, han låtter helsa sin hustru och ber entel. att hans begie störste söner måtte kåmma hitt till honom, så skolla de vehl få godh lägenheet ener de kåmma. Dett kan best ske medh Reckriterne i våhr.

Om Ödmundatorp ***) blif:r falt för 1000 D:r Sölf:t så behålt dett fast dhett vore 1100 D:r Sm:t. Major Leionhielmss bref, som lågh uthj mit, har iagh stelt honom. Han måhr vehl. Helsa s. Eba och Maja Rosenquist. Gyllenpampen †) måhr vehl. Helsa Knut S:Spare. Jagh tackar honom, som icke glömer vår gambla venskap. Jagh ähr vehl förnögdh att han stackar fick läna päningar. K. barn, helsa våhr preseptor och sägh honom att här ähro rätt många onga Magister, som gå her och auskultera effter tienster; mehn icke dess mindre skall han vahra hoss migh uthj frist mine att giöra min högsta flit att recommendera

*) Öfv.-löjtnant Hampus Mörner (i ättartaflorna heter han *Hans*) frih. af Morlanda.

**) Prästorp ligger i Näshult sn; de andra i Stenberga. Bönderna här tyckas själfva rida för sina rusthåll.

Anmärkas bör att häruppe samma namn på ställen emellanåt möta i olika socknar.

***) Säteri i Näshult sn. Ö. h.

†) Det är säkert här fråga om Johan G. (tab. 1).

honom enehr något ledit blif:r. Skrif migh till hanss nampn *).

Kiöpmahnens bref ifrån Christianstadh har iagh fått, hvilken fodhrar 90 D:r 17 öhre, hvar uthj lährer vahra Lieutnant Duses skul uthj om iagh minss migh rät, dy ville du lägia Dusenss obligation uthj dit nästa bref du skrif:r migh till, så vill han her betallan och enehr du får se min obligation ifrån kiöpman kan du betalat. Der lärer och vahra Marelss skul der uthj, hvilket han och skal en gångh betalla.

Säteriss friheet har iagh söckt på Enghult **), mehn iagh frucktar dhett lähr intet gå an, uthan ehn hadhe annat säterij slå ut istellet. Sune behr att hanss gåsa[r] entl. skolla kåmma hitt till honom och att Pär Gabril S:Hammar tar dem medh sigh. Lättse entl. stel migh 2:ne brafva drängar medh samma lägenheeten. Pär vartt dödh emedhan Gabril vahr ifrån dem; altså gick alt sin koss.

De saker iagh skickadhe digh medh Sinklar var: 4 ahln. rött skarlaken; ett stycke annat tygh; 12 ahln. nättelduk; 2:ne förgylta silf:r bägare, uthj bägarne ståpadhe iagh 2:ne stycken gull- och silf:r bandh, som kåstadhe 2 D:r ahln

*) Det var Anders Wetterman och S—r fick sedan anledning att komma ihåg det.

**) Kring detta Änghult (frälsehemman i Nottebäck sn. Uppvid. h.), som han ville förvandla till herregård och förse med ståtligare byggnad samt fördenskull förskaffa säterifrihet åt, ha Stålhammars tankar kretsat, vare sig han befann sig i Polen, Saxen, eller på väg till Ryssland.

Då det icke gick att utan vidare få säterifrihet för Änghult, skulle dylik öfverflyttas från det Hillebarderna tillhöriga Säby i Bäckaby sn. (Westra h.). Men Carl XII sade nej härtill. Stålhammar gaf emellertid icke tappt utan lade in en ny supplik. Hoppet om en nådig resolution härpå (Carl XII hade dock vid det laget mycket viktigare saker att tänka på) skimrar ännu för den sjuke och tröttkörde i sista brefvet.

Stålhammars framtidsdröm om »säteriet Änghult» med sin tillämnade ståtliga herrgårdsbyggnad har så totalt förrunnit, att själfva *namnet* numera blott hålles kvar af Änghults sjön och som det tyckes af ett torp. Det närbelägna Klafreström har väl uppslukat alltsammans.

S. m:t; 2:ne justaakar af teen; dito en flaska och uthj en liten låda ladhe iagh en raar spegel af siölpadhe som och ett patronekiök. Skrif migh till om du har få[tt] dett. Han låfvadhe migh på parol att du dhett redhel. skulle få dett till digh. Påpelmahn har iagh nu hulpit till corporal vedh Regimentet, om hanss morbror vill nu sända honom päningar behöf:r han dem rätt vehl. Sventienaren för Svenamo ähr dödh. Jagh har kiöpt en siön häst her som venter på dess Recrit. Jagh kiöpte en häst af min Gen.-Lieutnant som kåstadhe 100 dukater, han ähr rätt siön.

Enähr du får talla medh mina syskon Chasper, Jahan, Britta S:Hammar, Lisken Strålle och derass barn helsa dem. Stackarss Gyllentorner som ähr siuk; hanss såhn *) måhr vehl. Mangnus Rääf ähr nu min adiutant; dhett blif:r en braf karl af honom. Jagh skall hielpan till Cornet nu medh allerförsta. Axcel Rääf ähr dödh; var fändrik af gardit. Alla dhe Richritehästar, som Lanshöfdingen Lindenhielm och Kielman i förledhen såmarse utsände, har hanss Maij:tt befalt dhe skolla taga igien och strax betalla rusthållarne päningarne. Der iblandh vahr 2:ne gambla märer, som Kielmanskan plägar ha för sin charet, hvilket icke medh nåder blef uptagit och lär de nu få bref der om, som icke mycket lähr dåga och till ringa avantasie. Joen E[n]hörningz sohn **) blef skutten för Torn, dhett vahr embne till en hel braf karl. Alla våhra ogiffte Ryttmästare låtta helsa Anna Sophia ***). Lättse; fruckta Gudh, hålla Ehr braf, så blir vehl något af. Jahan G:pamp tallar och något iblandh. Om hushållet vill iagh nu intet skrifva, uthan Gudh gifve

*) Okänd för ättartaflorna.

**) Okänd för ättartaflorna, som försäkra, att fadren »Jonas» dog barnlös, hvilket kan vara formelt rätt, då det inträffade 1707.

***) Stålhammars äldsta 13-åriga dotter. Blef 1709 gift med major H. A. Klingspor. Hvad Johan Gyllenpamp beträffar, som ännu hörde till de ogifta ryttmästarne, så gifte han sig i sinom tid med Beata Mörner af Tuna.

digh helsan och lifvet, förstår du dhett så vehl som iagh. Gudh alsmäcktigh låtte rätt våhra k. barn växsa up till Gudhz nampns ähra och att gåserne för Jesuu nampns skul studera flitit, och bedh dem aldrigh tänkia på att blifva soldater, ty dett ähr bara omak och löner litet. Helsa dem alla 10000falt. Förgiet intet lilla Efva; papa kommer vehl medh Gudhz hielp en gångh hem. Helsa och våra redhl. prästefålk; bedh prästen nu hålla up att giöra barn. Corporal Nilss i Prästarp och hans hustru helsass flitit sampt Mäster Hanss och hanss hustru, H:r prosten i Kårsbärga och hanss hustruu; Adolph och syster Heda, Nilss Silf:r Spare och Anna Maja.

Jagh håpass dhett blif:r vehl snart gott af ty pålackarne ha nu satt af sin kongh *) och lährer således kriget vahra mest alt i Pålandh.

Her inneuthj ähr en sedhel som Kirstin i Öxsnabärgh skall ha för en häst henness sal. mahn har upsat för Lilla Skiögle. Heisen ähr rymbder till fienden och Per Gabriel Wlsax **) ähr ifrån Regimentet bortkiörder uthan afskedh, mehn Törnefält ***) begår sigh vehl, mehn ähr illa sönderhugen af Pålackarne.

Enehr du skrif:r migh till adresera alla mina bref på svenska Residenten Hr ChyperCrona uthj Dansick så får iagh dett säkert ehvart iagh ähr. Dhett sista vahr intet mehr en 3 vikor gammalt; på Växsiö pästen ähr vist bäst

*) D. 6 Febr. 1704 uppsade konfederationen i Warschau konung August tro och lydnad.

**) Han kallas (tab. 19) för reg.-kvartermästare och med sitt dåliga vitsord hvilar han sedan 1731 i ättegrafven i Karlstorps kyrka.

***) Törnefeltarnas släktregister tycks vara ofullständigt som så många andra. De förtecknade ha *alla* tjänat vid Helsinge reg., och som detta nu stod i Kurland, kunde S—r om dem ingenting veta. De brukade nog stupa i krig, men som en af dem säges ha stupat »vid Holofzin», hvilket ej kan stå på Helsingarnas fanor, faller ett förvirradt ljus öfver någon annan medlem af ätten, som S—r tydligen har känt väl.

ty dhett går strax medh påstiackten öf:r. Nu iagh skrif:r nu rätt så länge att bådhe du och iagh[!] lähr les[s] vedh att läsat. Jagh vill nu sluta medh en troinnerl. bön till dhen allerhögste gudhen att han af nådhe, för Christij skulle, ville velsingna och bevahra ifrån all skadha och olycka Edher alla samptl. mine kiere anhörige, och att Gudhz fredh som öf:rgår alt förståndh förvahre Edher andhe, kroph, lif och siel till Harrens Jesu Christij store tilkåmelsess dagh. Och iagh uthj min graf ähr din trognaste mahn och tienare

Joen Stålhammar.

Af vinterquarteret uthj
Marienverder d. 8 Martij 1704.

Vinterquarteret
Domero *) d. 21 Martij
1704

Hiertanss aldrakieraste hustruu och min vtualdaste enda vehn och glädhie.

Som iagh nu medh H:r Ryttmäster Skiöte **), som åtter går hem, af Östiöta Cavalleriet att rechritera, har lägenheet att skrifva, kan iagh icke undherlåtta, uthan min aldrakieraste vehn medh mit lilla bref molestera. Gudh låtte dhett trefa digh sampt våhra k. barn vedh helsan och ett sielfbegierligit tilståndh. Jagh tackar mycket för du nu ähr så flitigh att skrifva, och har iagh nu åtter bekåmit dit angenemma bref som Falkengren ifrån Chalmar migh skikadhe. Gudh vahre ährat att I må vehl och lefva.

---

*) Damerau ö. om Friedland.

**) Till hvilken Skyttesläkt(?) denne hörde, kan ej ses af ättartaflorna.

Eliest sehr iagh och uthaf H:r Lanshöfdingen Falsburgz*) bref att de begiera hemmanet Drâtningahult**) att utbytta och att iagh ett annat istellet utnämbna skulle. Ty har der medh icke så stor hast, att en får betänkia sigh hvadh till vederlagh begierass skall; altså kan du så oförmarkt förnimma hoss Camereraren om en får uthj annat län begiera vedhelagh eller hvadh för hemman dhe kunna taga att jordebökerne icke rubass skolla. Dhett ähr ett gått hemman och måste mahn hafva ett godt heman igien.

De saker som iagh sände hem medh Sinklar syde iagh in uthj en linpåsa och lefvereradhe honom igiönom Major Leienhielm i händer. Och kan iagh aldrigh troo att den enna silf:rstoppen, spegelen och asken skulle blifva bårta, och bör Sinklar skafa rätt på det, ty hadhe han intet villat tagit emot det, hadhe iagh vehl fått en annan som dett gierna hadhe giort. Jagh vill icke annarss förmodha uthan du nu lähr ha fått dhett brefvet, som iagh sende Gen. Lieut:z sedhel uthj som och Ehingerss. Lättse: gif intet Printzsenskyldh någon fredh fören han betallar strax tilbakarss; dhett vahr intet cavaleris[kt]. Låt och munsiör Ehinger strax ge pistollerne och sadhellen medh hölsterne tilbakarss. 30 D:r S:mt betaller du till Lieut. Suen Lindh i Raslebögdh, så behåller iagh dhe andra i stellet som iagh togh af honom; helsa honom. Bror Fredhrick skref iagh för några dager sedhan till om att han ville betalla migh effter iagh nu så olyckel. vahrit medh den leda drängen, som rymbde bort medh 800 D:r sölf:t. Jagh får nu se om han vill giörat eller icke. Håkan i Rösiöhålm***) lef:r och måhr vehl, mehn kan intet slippa. Helsa syster L. Strålle och sägh henne att Anderss S:Hammar mår rätt vehl, och iagh

*) Gustaf v. Falzburg var sedan 1701 landshöfding i Kronobergs län.

**) Drottninghult, frälsehemman i Helleberga sn., Uppvidinge h.

***) Skattehemman i Näshult sn., Ö. h.

försäkrar han blif:r en rätt vaker och braf karl. Helsa och Wetterhamb och sägh honom att han skall skika Poppelman päningar att mundera sigh medh; iagh har nu hulpit honom till corporal vedh Mörnerss compagnie. För rusthål[let] Svenamo*) ähr hvarken karl eller munderingh [i] behål, mehn häst har iagh kiöpt derföre till karlen kåmer hit derifrån. Preseptoren kan iagh omögel. her hielpa så snart, effter her ähr många som gå och auscultera effter tienster. Bedh honom patientera, iagh vill giöra min högsta flit. Bedh mäster Larss Algerus icke tråtass vedh gåsana och exsaminera dem och gifva metode till derass studier. Lef:r iagh skall iagh tiena honom och de hanss igien, hvar och icke villie vij frögda oss medh hvar andra uthj den tilkåmmande glädien.

Du tror aldrigh hvadh iagh dagl. för hella Regimentet har att giöra. Gudh gifve att iagh lenge kunde herda ut medh alt detta.

Kan du få Wlfvarph vohre vehl, hvar och icke måste man ha tålamo. Får du säkert kiöpa Ömenarph uthan g[r]avation så giör det om medelen så tilsägia. Lätt sökia Lanshöfdingen om asi[s]tensie att Skröder skall strax betalla och gif copia af räckningen. Lätt se mit lilla hierta: skafa migh svenska drängar om du kant, ty dhe andre sielmarne vij ta, ryma bort från oss och giöra oss stor skadha, alla som tränga till att ta dem an. Kielman skrif:r migh till och excuserar sigh att han intet rådher [ɔ: rår för] att bönderne ähre tagna. Lätt intet Zakriss i Öf:råkra**) blifva ryttare uthan han steller sigh en annan till gården. Den naren som vill ge sigh från askan i elden. Gut vett nu om dhett uthj våhr tidh blif:r fredh, ty nu begyna de sägia att konungen vill begyna reli[gi]onskrigh emot alla catolikarne, och då lär vahra en slät apperantie att kåmma mer till

*) Skattehemman i Nydala, W. h.
**) Öfveråkra, frälsehemman i Näshult, Ö. h.

Smålandh. Gudh vahre medh oss och vende altingh till dhett besta. Mamass den gambla svarte ryttarehästen har iagh hoss migh fast han icke mycke dåger, sampt en pistol; mehr ähr af den gambla munderningen intet [i] behål. Nu vill iagh sluta medh en kierligh helsningh till min kieraste Sopha sampt våhr[e] kiere barn. Hären Gudh bevahre och vehlsingne Edher samptl. och låtte sina hellige änglar föra Edher samptel. uthj all godh värk och förvahra Edher kråp och siel till all godh fulkåmbligheet. Ammen.

Och iagh i dödhen förblif:r m. a. k. venss
trogna mahn och tienare

Joen Stålhammar.

Helsa alla barnen och l. Druta, Gudh vett enehr papa kåmmer hem. Vale.

P. S. Helsa brödherne sampt alla våhra grannar, ingen glömbd hvarken högh eller lågh. Jagh försäkrar dem alla, jagh tienar hvar mahn om iagh kan, nu Gudh bevara digh. Vale.

Hiertanss kieraste vehn förgiet icke att helsa våhr kiera mamma; gudh gifve henne helsan så lenge hon skall lefva; helsa Ärlan Snickare ener du får talla vedh honom. Adiöö!

Dansick d. 12
april 1704.

Aldrakieraste mit lilla hierta och vtualdaste enda vehn.

Min aldrakierastess migh kierkåmbne bref af Salshult d. 15 Martij sistledhen har iagh vehl ehrhållit; fängnar [mig] hierteligen öf:r min aldhrakierastess sampt våhra k. små barnss godha helsa och vehlgångh. Herren Gudh låte så

continuerl. framherda, skall ingen tingh migh högeligare frögda.

Gudhi ährat, iagh ähr tämeligen frisk fast iagh måste tämeligen släppa kropen omkringh; Gudh förhielpe oss engångh till en nådigh fredh att en måtte engångh fören dödhen få en litten roo, dhett iagh migh rätt hierteligen öf:r fängna skulle. Dhett ähr migh och rätt kiert, att dhett brefvett kom vehl fram, som Gen. Lieut:s sedhel lågh uthj och att du fick päningarne igien. Laga att du min k. vehn får och mina vackra piståller igien från dhen oricktige Einger; dhett ähr vehl skam att ha sådhant partij uthj sin släckt, och egne skulle nämbnass, som intet mehra redhligheet hoss finess. Tänk om dhett vohre mera, huru en skulle kuna förlåtta sigh på dem! Dhett ähr och vehl att du bekåm igien mina skaberak och hölsterkapper; dhett vahr 2:ne skaberakar och 2:ne par hölsterkappor, sampt mit burderadhe patronekiök medh silf:rbeslagh. Helsa Sinklar, bedh honom icke vahra så illack uthan låtta digh få dhen rästerande bägaren sampt siöna spijgellen och asken. Dhett vohre elliest stor skam af honom; han må vetta hvem som har hafft sakerne undher hender. Lättse, mitt kiereste hierta skafa migh 2:ne drängar medh Richriterne. Sune vill entel. att hanss såhn, som vahr hoss Adolph, skall kåmma hitt till honom. Han ähr offta siuk; dock har iagh nytta af honom enehr han ähr frisk. Jagh har nu en långh tidh esomåfftast skrifvitt min aldrakieraste vehn till, harren Gudh giffve du dem recktit bekåmit hafver, så finer du svar uppå all din frågan om dhen kiöpmahnnen i Christianstat ville du mahn bettalla så mycket som obligationen inhåller. Om du icke alt har betalt Sven Månsson i Getinge så gif icke honom en fyrk mehr, ty iagh vahr icke skyldigh att giöra honom någon tienst för intet.

Min k. vehn, vahr så godh, nest digh sielf, helsa våhra kiera barn och mama sampt alla godha vehner 10000falt.

Hvarmedh iagh, nest dhen allerhögstess trogna antvardhan, uthj dödhen framherdar min aldrakierstess venss

trogna mahn och tienare

Joen Stålhammar.

P. S. Skrif migh till om Dråningahult; ähr dhett icke rätt alfvara om byttet, så låss du kant icke svara dher till. Medh Enghult skall iagh giöra min flitt, dock tror iagh dett kan intet lätta giöra sigh. Valle!

A Madame
Madame *Sophia Drake* la Majorin et chere feme.
à
Ekesiöö et Salshult.

Aldrakieraste mit lilla hierta och vtualdaste endha vehn her i verdhen.

Min aldhrakieraste hustruss angenema bref, af dhen 14 April daterat, ähr migh då strax dereffter vehl inhendigat, hvilket iagh och gienast skulle besvarat, mehn förmedhelst mina många, öf:rhopadhe embetessbestelningar blefvet till nu obesvaradhe. Vil och önska att dhetta måtte fina Edher samptl. mine k. anhörige uthj ett gott, helsosampt och sielfbegärl. vehlståndh, skall migh ingentingh högre fängna en slickt förspörgia.

Jagh har och stor orsack att tacka min Gudh, som mig alt her till vedh helsan uppehållit; Gudh låtte [så] framgent continuvera. Och fast dhen elaka drängen så många peningar och saker ifrån migh bårtstal, har Gudh gifvet migh nu åtter något igien i det iagh fick af bror Fredrick dhe 200 D:r S:mt, som han vahr skyldigh och sedhan har vij fått något till månadhzpäningar her uthj dese godhe vinterquarteren, att iagh kan vehl behielpa migh, fast mahn her altidh betarvahr päningher så till ett som annat som

tilträngess. Angåandhe rusthållarenss Zakriss i Serarpss *) begieran har högl. andragit hoss Gien. Lieut., mehn som Gen. Suvart har upsat munderningh, skall han och fuller hafva sin betalningh. Dock skall Zakriss få för dhen nu senare hästen, som upsatter ähr, hielph af dhen senare sammanlagde Regementzkasan. Om mammass munderingh ähr så beskafat, att den gambla munderningen ähr icke något i behål mehr en hesten, den iagh togh till migh, som icke myck[e]t dåger. Mehn rechriten Måns medh hella den utsende munderningen ähr vehl behållen och går för Karry. **) Angåandhe linnet till siorter, så må du min k. vehn intet söri[a] för migh; dett slaget skall detta fruentemmert dra försårgh före. Per Råfvesson och Zakriss i Rösgålen ***) lefva och må vehl, mehn att de slippa söldaten her blif:r intet utaf för en, vill Gudh, vij kåmma en gångh hem till Svergie.

Jagh håppass att dhett blif:r snart gott medh Pålandh och oss ty nu uthj dese dagar vällia de en annan kongh och så hopass iagh att vij slippa pålackarne. Staden Dansick ingick för 8 dagar sedhan dhe conditioner, som våhr nådigeste kånungh af dem begierte, fast dett vahr seget höö att dra. Vij vohre alla i marss dit medh alt attollerit att bombarderat dom. †) Nehr de dett markte, giore dhe got [?]. Hvart ut nu dhett bär vett Gudh och ingen af oss. Rysen anhåller starkt om fredh medh, ††) och brukar dertill Engelandh och Hållandh sampt Brandhenbårgh. Gudh

*) Serarp, by vid den liknämnda sjön i Näshult sn.

**) Karryd heter ett skattehemman i Sjösås sn, Uppvidinge h.

***) Förmodl. Röd, skattehemman i Sandsjö, W. h.

†) Carl XII hade yrkat af Danzig, att dess pålagor skulle tills vidare utgå till svenske konungen samt att staden skulle uppsäga konung August tro och lydnad. Då underhandlingen drog ut på tiden, förelades staden en plikt af 1000 Rl. för hvarje timma den förhalade sitt beslut.

††) Det gjorde tsaren så mycket mindre, som han vid denna tid redan var sysselsatt med Dorpats och Narvas belägring.

gifve oss enu engångh fredh för Christij skul. Alla som kiäna vehl kånungenss sine sägia att han har icke stor lust att gå till Ryslandh, icke heller gör stor estim af dem. *) Gudh venne till dhett bästa att en sluppe deta fören ehn aldelless vohre upsleten. Jagh redh medh kongen her om dagen, då han redh så skarpt att han tillika medh alla vij, som fölgde honom, fördarfvadhe hvar häst, mehn hvem som skall betalla få vij nu see.

Säterie friheet på Enghult ähr icke enu någon aperantz att få, dock gif:r tidhen. Medh Dråningahult må dhe giöra som de villia. Ähr dhett icke rätt expre befalningh kan dhett stå till en får se hvart ut vinden venner sigh. Lätt mahn Granquistens fruu betalla dhe 30 D:r som du har länt henne; iagh har nogh ont vedh att få dhe 10 iagh skall ha på Lieutnant Sven Lindhz vängnar. Kan du mit k. hierta kåma till vägia att lösa Ömenarph vohre vehl; hvar och icke må så vara. Lätt migh och vetta om du har fått något svar af Bag[g]en om Wlfvarph. Kieraste mit lilla hierta lätt våhra barn studera flitit och håll dem till gudhz-frucktan och tienligh aga att Gudh vnner oss glädhie af dem. Gudh uppehålle och förlene dem samptl. helsan och låtte dem tiltaga uthj alla Christeliga och låfliga dygder och excersitier. Preseptoren ähr här ingen rådh före vedh armén, ehuru mahn derom sigh beflitar. Ty här gå många och auskulterar vedh armén, som ingen lägenheet har. Inelagde sedhel skicka till Ryttm:e BärgenCrona; **) helsan!

Nu vill iagh sluta och först helsar kierl. digh min enda k. vehn och mamma sampt alla våhra kiera barn, bådhe små och stora. Gudhz hellige englar lägre sigh medh sitt

*) Det är gammalt prat, som kanske passade Carl XII vid Narva; men brefskrifvaren berättar i samma andedrag, att konungen hyste stor »estim» för själfva Ryssland.

**) Ryttmästare Bergencrona (af en icke introducerad ätt) bär här både titel och adligt namn, som han enl. Schlegel-Klingspor kom i åtnjutande af först resp. 1709 och 1719.

beskydh omkring Edher och bevahre Edher ifrån alt ont bådhe till lif och siel. Ammen.

Dhett önskar din trogna

Joen Stålhammar.

Marienbårgh d. 28 Maij
1704.

P. S. Helsa Maija R—t. Gyllenpampen mår vehl, han ähr icke långt från migh om dagen.

Aldrakieraste min beste vehn och vtvaldeste fängnadh her i värdhen.

Jagh tackar min aldrakieraste beste vehn för sitt angenema och migh mycket kierkåmbna bref och skrifvandhe, så ifrån sigh sielf som och ifrån mine a. kieraste barn, så dotter som söhner. Herren Gudh vahre evinnerl. ährat, som så vählsingnar dem att dhe tilltaga uthj godh lärdom och tienl. sakar, som dem medh tidhen kan hielpa och migh af alt hierta högl. frögdar. Harre Jesu Christij lätt migh altidh få hung[ne]l. och gladheliga tiender ifrån Ehr samptl. mine k. anhörige. Jagh tackar och tienstl. min besta vehn för drängen Carl som blef migh öf:rsändh och ähr han nu vehl kåmen fram till migh, så vehl som alla recriterne medh Per Gabril. Dhen andhra drängen, som min k. Sopha skrif:r um, tränger iagh nu intet till, och icke kan han nu mehr kåmma till oss, effter vij nu ähre upbrutne ifrån våhra vinter quarter och gå nu åtter ått Pålan igien. Gudh vett nu hvart vij stanna, eller hvar en mehr skall få bref emellan hvarandhra. Mehn så snart lägenheet gifvess skall iagh skrifva min k. v. till. Jagh öf:rsendher her inuthj 2:ne obligationer på 324 D:r, som min k. Sopa, du han hafva til hielpss att lösa Ödmundatorph medh. Så snart dett blif:r verderat skall vehl Mangnuss Räf klandrat ener iagh får vettat.

Tack min k. Anna Sophia för armeklädhett. Enehr iagh får något gott skall iagh intet glöma bort Edher samptl. mine aldrakiereste bådhe hustru och barn. Alt annat,

du min k. vehn begier blifva bestelt uthj ditt bref, skall iagh giöra min flit effter förmåga. Zakriss i Serarph skal och blifva hulpen. Larss i Mickelstorph skall strax bettalla. Mama skall få contant 100 D:r S:mt för sin häst hon sände ut ifiol. Helsa henne tillika medh digh sielf och alla våhre k. barn. Härranss ande komme öf:r Edher till lif och siel. Jagh har nu rätt så bråttom att iagh icke mehr får skrifva uthan her medh sluter och uthj dödhen förblif:r

min aldrakierastess trogna mahn
och skyldige tienare
Joen Stålhammar.

Uppå martien ått Varsau
d. 14 Junij 1704.

Helsa preseptoren och sägh att ifrån Wäxsiö kåm nu allenast 3:ne präster till detta Regimentet som gå her och au[s]kultera och 4 har vij förått, att rättnu ha vij så många präster som ryttare. Helsa honom och bedh honom töfva.

P. S. Ryttmästar Gyllenpamph låtter helsa digh min k. vehn som och syster Maij Rosenquist. Helsa alla våhra godhe vehner samptl. och i synerhet barnen: Anna Sophia, Jahan Adolph, Otto Fredhrick, Adam lille och min lilla k. Drutta. Gudh alsmäcktigh bevahre Edher samptl. bådhe till lif och siel. Her föllier och en obligation från min quartermästa[re], den du kan äfven låtta upfodhra. Helsa Adolph och Heda*). Jagh önskar dem

*) Det är Adolf Rosenquist och Hedvig Pistol, som här lyckönskas till en ny son — hvilkendera efter Johan Adolf, får man gissa på.

Såsom här ofta påpekats, höra för ättartaflorna dessa Smålandsnejder till de »mörkaste». Löjtn. Gustaf Pistol, hvars mod och uthållighet i striden mot Smigielski väckte själfve Carl XII:s beundran, har ingen plats i den ätt, dit han förmodl. dock hör. Hade han ej redan varit adelsman, hade Carl, som genast befordrade honom till major, säkert gjort honom till det.

lycka till sin nya arfvinge. Valle! Helsa hanss lilla Johan Adolph R—t.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete.
Smålandh Wäxsiöö
et
Recomenderes Salshult

Jnlöses widh Wexiöö medh 13 öre Snt
bekom dätta den 10 Julj.

Mitt aldhrakieraste lilla hierta och utvaldeste endha ven och glädhie.

Som iagh nu har så godh lägenheet medh Hr Öf:-Lieutnant Mörnerss bref att skrifva kan iagh icke undherlåtta att låtta digh min kieraste vehn vetta att iagh för några dagar sedhan skref min a. d. vehn till om ett och annat smått, och der uthj ladhe 3:ne stycken sedhlar på några päningar, 2:ne till Regimentzskrif:n att bettalla och dhen 3:die till Comisarien Wetterham, som inalless vahr till 369 D:r sölf:t, ville önska att dhett vohre vehl min a. k. v. vehl till handha kåmit. Nu ähro vij uthj full mahrss till Warso åtter att gå mott pållakerne. Gudh vehlsingne våhr resa och hielpe oss enu en gångh att slå pållakarna och Ryserne, som sigh till en stor hooph samblat hafva. Helsa nest digh sielf och alla våhre k. barn 10000falt sampt alla våhra godha vehner. Hvar medh iagh till dödhen förblif:r

Min aldhra k. lilla Sophas trogne mahn och tienare.
Joen Stålhammar.

Uthj största hast på martien
i Nye Mark*) d. 18 Junij 1704.

*) Neumark, stad i Vestpreussen. Till Warschau gick visserli-

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
Cete
à
Recomenderes tienstl. Salhult
till godh befodhran.

Aldrakieraste hustru och min endaste beste ven och glädhie her i verdhen.

Som iagh nu en gångh åtter får dhen glädhien digh min allerkieraste vehn medh mitt skrifvandhe vpvackta *), kan iagh icke dett effter min skyldigheet låtta förbij gå; önskar af alt mitt innerste hierta att dhett måtte träfa dhigh och våhre kiere barn och angehörige vedh helsan och lifvett. Vett min Gudh att ingentingh migh her i värdhen högre fängna och glädhia skulle att förnimma. Hvadh mitt tilståndh anbelangar så har iagh stor orsak att taga [!] min Gudh för hertilss tembl. godh helsa, fast krop och

---

gen Carl XII:s väg, men ej för att slåss med motsträfviga polackar utan för att påskynda och stödja valet af ny konung. Han stannade d. 24 Juni med sin här vid Blonie, vester om Warschau, och d. 2 Juli valdes Stanislaus Lezczinski till konung.

*) Mellan detta bref och det föregående ligger en tid af fem innehållsrika månader. August hade aktat sig att invänta Carl i Sandomir, dit Carl ställde sin marsch från Warschau, utan undvikit i nordlig riktning, och när svenskarna det oaktadt fortsatte söderut mot Lemberg (som intogs d. 27 Augusti), hade August fått tillfälle att göra sig till herre öfver Warschau och spränga konfederationen. Men när Carl återvände från sitt tåg söderut, drog sig August med en del af sina trupper mot Krakau, under det hufvudstyrkan under Schulenburg tågade mot Schlesien. Denna förföljdes i ansträngda marscher af Carl och upphanns vid Punitz, helt nära Schlesiska gränsen, där en häftig drabbning ägde rum d. 28 Oktober. Carl XII lät nu sina utmattade trupper gå i vinterkvarter och förlade (d. 15 Nov.) sitt högkvarter till staden Ravicz. August, som från Krakau begifvit sig till Saxen, var genom svenskarnas förläggning afstängd från Polen.

lembar nu eliest begyna att sägia till, som intet stort ähr till att förundhra för min svåra tienst och embetess förrättningar skull, som iagh snart sagdt har roo hvarken natt eller dagh, att mången sigh der öf:r förundhrar. Gudh vett nu huru länge iagh orkar hålla ut her medh. Många taga afskedh aldelless och sombliga begier förlåf att resa hem, hvar iblandh ähr H:r Öf:Lieutnant Mörner, som nu ventar uppå sitt förlåf, då han sedhan lähr resa, då iagh åtter får tilfälle att skrifva min aldrakieraste vehn till utförligare om ett och annat. Isynerheet dett att iagh förledhen såmarse skref digh till medh Capitein Jerten *), som undher vägen blef fången åch alla brefven borttagna, hvar uthj vahr några obligationer. Dy skulle iagh önska att ener iagh en gångh åtter får bref af digh mitt lilla hierta att tu då skrif:r huru många obligationer du bekåmit.

Gudh vett huru snart iagh åtter får fängna migh af din angenema handh. Vi hafve nu i åhr rest hella Pållandh öf:r, ia 300 mihl och nu till slutet utkiört kånungh Augustuss och ihälslagit och ruinerat hella hanss armee och haft i blandh greselige blodige racontrer så att på många stellen 1500 ia [1]700 meniskor af fienden på platzsen liga dödhe, så af Ryser som Saxser **). Gudh vett nu huru snart detta griper endhe, hvilket nu så icke ut ser. Gudh vahre våhr hielph för Christi skul.

K. m. l. hierta helsa nest digh sielf våhra k. barn och mama 1000000falt. Hvar medh iagh nu måste sluta för

---

*) Möjligen Magnus v. Gertten (tab. 24) vid Jönk. reg.

**) Här har Stålhammar gjort sig skyldig till öfverdrifter. Augusts armé var visst icke tillintetgjord och drabbningen vid Punitz, så häftig den än var, hade ej kostat honom mer än o. 400 man. Men utjagad ur Polen hade han visserligen blifvit.

Hvad de stora manfallen beträffar, så ägde de mest rum under förföljandet — ända in i Schlesien, där Carl ej stannade förrän vid Oder — och de gällde egentligen ryssarna. Här kan S—r som ögonvittne nog ha vitsord. På en enda plats påstås 900 ha blifvit jordade.

hastigheet skul. Och iagh uthj grafven ähr och förblif:r min aldra k. sötte vehnss

trogne mahn och tienare
Joen Stålhammar.

Gnisna uthj höghpållen *)
d. 1 Desembr 1704.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
Ekesiöö
et
Salshult Present

porto 10 styf:r

fick dätta d. 9 Januarij 1705
Svarte där på d. 12 dito.

Posen d. 27
Desembr
1704

Aldrakieraste mitt lilla hierta och endheste vtvaldeste vehn och glädhie.

Jagh skref fuller för en 14 dager sedhan min aldrakierste hustru till, vill icke andherss tänkia uthan dhett lährer vahra vehl framkåmit. Gudh fadher låtte detta fina min kierste vehn medh lif och helsa och att iagh snart måtte

*) Gnisna l. Gnesen, hvarifrån flere bref daterats, ligger ej i Högpolen utan i det Storpolen tillhöriga palatinatet Kalisz. Men svenskarne ha ej varit så noga med de polska indelningarna. Nordberg själf är ej noggrannare.

få några bref af digh min k. vehn. Jagh har intet hafft någon bokstaf af din angenema handh sedhan recriterne kåme till oss i Vårso. Ener du behagar att skrifva migh till, så sänt dett på Wäxsiöpåsten åtт Stetin och Posen, så får iagh dhett, ty nu har vij fått vinterquarter her på landet 3 mihl nähr Posen, en stadh belägit 24 mihl ifrån Stetin, på dhen sidhan emot Släisike gränsen. Jagh skall skrifva digh till medh allerförsta medh dhe förlamadhe gamble ryttarne, som nu få afskedh och gå hem, hvar iblandh ähr gamble profosen Busken, som iagh nu har släpast så länge medh. Gamble Sune ähr alt hoss migh och ryckter mina häster, iagh har stor nytta af dhen guben. Kiera mit hierta, gif åtт hanss hustru 9 D:r sölf:mt att hon har något att fängna sigh åtт uthj gubenss frånvahra. Han vill nu och hem, mehn iagh vill intet gierna släpa honom, iagh kan intet vetta om iagh kan öf:rtalla honom. Gudh singna digh för Carl, iagh fick hit till migh i Vårso. Gudh gifve iagh kundhe få några dränger mehr öf:r i våhr.

Gudh tröste oss för dhen stora contributionen, som vij der hemma skolla utgifva. Jagh skall sända hem medh dhe gamble guba[r] några obligationer upå 400 D:r sölf:t att du kan lätta upfodhra som iagh her uthe utlänt hafver. Gudh vahre ähråt, iagh har nu åtter fått päningar igien så att iagh kan behielpa migh. Velsingnat vahre Gudh; iagh har godha munderninger och fålket ähr friskt, mehn Jönss har vahrit en lång tidh siuk, begyner nu gå uppe.

K. min hiertanss vehn, helsa våhra k. barn samptl. bådhe små och stora. Lätt se, hålt dhem till att studera för Gudh skul att dhe nu uthj vngdomen lähra något gått, att dhe uthj ålderen kuna hafva nytta dher af. Helsa preseptoren och förehålt honom att han har ett stort ansvar om han intet ähr ricktigh uthj lär[dom] och undervisningen. Nu för denna gången vill iagh slutt[a] medh en öf:r måttan k. helsningh så till digh sielf som våhre k. barn och ma-

ma 1000falt som och alla våhre granner. Hvar medh iagh till dödhen ähr och förblif:r

din trogne mahn och tienare
Joen Stålhammar.

P. S. Öf:Lieut. Hampus Mörner har tänkt rest hem nu, mehn han fick ingen parmition som han ville. Gyllenpampen låtter helsa digh och sin Maija medh. Han blef skuten bådhe uthj sin ahrm och buk, mehn nu ähr han bättre igien och kan dricka sitt godha bihr *).

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Cete
a
franco Stetin et
Wäxsiöö
Salshult.

Recomenderes deta

Inlöses wijdh Wexiö poste. medh 13 öre Smt som hijt remiteras

P. Bruzell **).

bekom dätta d. 11 Feb. svarte här på d. 24 dito.

---

*) Stålhammar nämner ej, i hvilken strid Gabriel Gyllenpamp fått dessa sår. Men ättartaflorna nämna, att han tog afsked för sina i »slaget vid Tidendorff erhållna blessyrer». Namnet hänvisar till Schlesiska gränsen, alltså till förföljandet af den vid Punitz slagna fienden och på kartan finner man också några km. V. om Fraustadt namnet Gr. Tillendorff (»Tillerot» Adlerfeld). Det var här Wellingk träffade på en trupp förtviflade ryssar inom en vagnborg, skjutande ur elfva kanoner. De blefvo massakrerade.

**) Postmästare i Wexjö (och borgmästare) 1692—1715.

Aldrakieraste mitt vtvaldeste hierta och beste vehn och glädhie.

Som iagh nu her ähr hoss hanss Kongl. Maij:tt min allernådigste konungh och hafvett dhen nådhen kysa hanss Maij:ttz handh och tackat honom för dhen stora nådhen, som han migh bevist i det han gaf migh fulmakt på öf:te Lieutnantz tiensten her vedh Smålandhz Cavallerie Regimentet uthj sahl. Hampuss Mörnerss stelle, hvilken blef dödh för 8:ta dager sedhan, alt såsom iagh vedh [ɔ: vet] dese tiendher ähro min aldrakierste vehn angenema, fodhrar min skyldigheet min aldrakieraste hustru och besta ven slickt communisera. Vill dher hoss önska af alt mitt innerste hierta att dhetta måtte träfa digh, min k. vehn, uthj ett gott och sielfönskeligt vehlståndh iembvehl och tillika våhra k. barn och anhörige. Herren Gudh bevahre Edher samptl. ifrån alt ont och låtte migh snart få gladheliga tiendher ifrån Edher. Jagh ähr rätt le[d]se, nu har iagh icke en bockstaf sett uthaf din angenema handh, sedhan drängen Carl kom till migh i våhrass. Lätt se du skrifver migh till på Stetin och Posen, så får iagh dett vehl effter vij hafva våhra vinterquarter strax dher hoss. Lett se min ♡:tanss Sopa lilla, gif digh till fredhz uthj min frånvahran, fruckta Gudh tillika [med] våhra k. barn och stella Edher vehl. Jagh på min sidha skall giöra dhett samma och altidh vahra dhen samma som sträfva[r] effter ähra och dygdh. Så att dher Gudh förhielper migh hem en gångh [vi må] få glädhiass medh hvar andhra. Nu slutar iagh och medh nesta påst åtter skall skrifva dig till. Helsa nest digh sielf, alla våhra k. barn och mamma 1000-falt. Och iagh till dödhen ähr

min allerkierstes trogna mahn och tienare

Joen Stålhammar.

Ravitz d. 30 Januarij
A:o 1705.

[utanskriften af annan hand]

A Madame
Madame *Sophia Drake* a Wexsiö
et Sahlsund Hwetlanda.

Aflefwereras i Helsingborg medh posten åth Wexsiö.

fick dätta den 5 Martj suarat här på d. 11 dito

Aldrakieraste hustru min vtvaldeste besta vehn.

Dhen alsmäcktige godhe Gudhen må nu best vetta huru dhett tilstår medh Edher samptl. der hemma och sehrdelless digh min a. k. beste vehn emedhan alla mäniskor får nu bref hvar ifrån annan, och iagh ähr så olyckel. och inga bref eller dhett ringaste icke får vetta huru tilstår medh Edher. Gudh låtte Edher lefva och må vehl. Hvadh mit tilståndh anbelangar, så tacker iagh Gudh för en tämbeligh godh helsa fast iblandh iagh måste utstå en svår törvark uthj mina arm och axslar. Dock tackar iagh Gudh som ähr migh så nådigh att dhett åtter går bort iblandh. Jagh skref för en 14:ton dager sedhan medh en godh vehn, som reste hem ått Svergie min aldra kieraste vehn till — vill icke annarss håppass utan dhett vahra framkåmmit — hvar uthj iagh gaf m. a. k. vehn att vetta, dett Hampus Mörner ähr her sotdödh d. 13 Jan. och strax vahr hanss Maij:tt migh så nådigh och gaf migh fulmackt uppå samma Öf:Lieutnantz tiensten her vedh Regimentet. Jagh har stor orsak at tacka Gudh för alt godt och en nådigh kånungh. Jagh har nu skrifvit vår Regimentz skrif:e till hvar uthj detta föllier och begiert han flitit hedhan effter medh migh corespondera skall. Altså skrifver du migh till och sender dinna

bref till honom, som sedhan medh sina skikar migh dem. Lätt se, min a. k. vehn skrif migh till, och helsa mina k. barn samptl. bådhe dhe äldre och yngre. Herren Gudh bevahre Edher samptl. vehl. Lätt se, fruckten Edher Gudh och stellen Edher vehl. Dhett samma vill iagh och giöra, så ähr Gudh oss så nådigh en gångh effter svårt utståandhe och förhielper oss tillsamanss igien. Nu iagh slutar och till dödhen ähr och förblif:r

min a. k. besta venss trogna mahn och
skyldige tienare
Joen Stålhammar

Gnisen d. 20 Febr.
1705.

Gudh ske låf, bror Fredhrick måhr vehl och lef:r. Gabril Gyllenpamph har tagit afskedh och lähr medh aldra första kåmma hem till sin k. Maja. Pipert[?] ähr major i mit stelle och Lifvensten Rytt[mästa]re i hanss stele. En hetter Paal*) ähr blefven Ryttm:re uthj sahl. Carl Mörnerss stelle.

P. S. Her tallass att Granquisten skall vahra dödh nu uthj dese dagar.

A Madamme
Madamme la Lieutnant Collonese *Sophia Drake*
cete

a
Salshult Present.

fick dätta d. 22 April suarat därpå d. 24 dito sendt til Regementz skrifvar.

*) Alexander Georg Liwensten och Otto Kristofer von der Pahlen fingo båda pröfva fångenskapen i Ryssland. Ryttmästaren frih. C. Mörner af Tuna dog hemma i Sverige d. 1/1 1705.

Gnesen
d. 8 Martij 1705

Aldrakieraste hustru och vtvaldeste enda vehn
och glädhie nest Gudh.

Som iagh igår vahr så lyckel. och fick fängna migh af ditt migh af alt hiertat kierkåmbna bref af Salshult d. 12 sistledhne Januarij daterat — Gudh vahre evinerl. ährat som uppehåller digh och samptl. våhre k. bahrn medh lif och helsan hvilket ha[r] nu giort migh en så stor fängnat att iagh icke medh denne pänan kan förestella, i dett iagh icke på 9 månadher någon kunskap hafft om Edher*) — [alltså] skall [iag] nu och berätta mit tilståndh, hvilket jagh och stor orsak har tacka Gudh dhen allerhögste för en tämbel. godh helsa. Mehn intet att undhra iblandh har stor vark uthj låhr och armahr; dock tackar iagh Gudh för mögel:t [?]. Gudh låtte oss lefva så länge att vij enu en gån[g] måtte få se hvarandra medh lif och helsan. Jagh marker utaf ditt migh kierkåmna bref att våhra kiere gåsa[r] studera vehl och lära sig deriempte vakert speela fängnar migh icke littet. Gudh vehlsingne dem och låtte dem tiltaga uthj alla godha dygder.

Angåandhe att du har kiöpt Ömenarph ähr rät vehl och att Mangnus Räf**) gier sitt sambtyke till fasta må ingen tuifla, ty iagh giör honom fodherstyke her uthe bådhe i ett och annat, ia alt han behöf:r. Alla mina drängar lefva och må vehl; som först Nilss, Jönss, Carl och

*) Sofia Drake hade dock under denna tid skrifvit *minst* 3 bref enl. egna anteckningar. Som de längre af J. Stålhammars bref varit inlagda i särskildt kuvert och detta icke finns kvar, saknas också vid dessa anteckning om besvarandet.

**) Benjamin Magnus Rääf i Småland, kornett vid Sm. kavall.; senare fånge i Tobolsk. Ättartaflorna (tab. 6) känna honom endast med första förnamnet. I ett tidigare bref har S—r väntat, att han skulle klandra köpet.

gamble Sune, iempte de andre bådhe tyskar och pålakar. Våhr mamass munderningh står vehl till medh, så vehl och karlen. Jagh har skrefvet digh till nu många gånger och berätt[at] om mit avantiemente, iagh tuiflar intet uthan dett ähr framkåmit. Skrif migh till på Stetin och Kongl. höghquarteret så får iagh dett rätt vist. Gabril Gyllenpam[p] går hem nu snart. Uthj näste dager så skall iagh skrifva längre bref medh honom om alt dett iagh vett. Helsa våhre k. barn och iagh till dödhen ähr din trognaste mahn och ti[enare]

Joen Stålhammar.

A Madamme
Madamme La Lieut. Collonese *Sophia Drake*
cete

Ekesiöö et Salshult Present
Recomenderes

fick dätta d. 10 April. Suara därpå d. 17 dito med Calmarposten.

Aldrakieraste hustruu, min utvaldaste endha ven och glädhie her i vährden.

Som iagh nu har så godh lägenheet att skrifva min aldrakieraste hustru till, fodhrar min skyldigheet dett att företaga. Önsker af mit innerste ♡:ta att dhett måtte anlända och träfa Ehr alla samptl. uthj ett sielfönskeliget vehlståndh. Jagh hahr orsack att tacka dhen alsmäcktige store Gudhen för en godh helsa, Gudh låtte altidh så på begie sidher continvera.

Jagh tackar digh och min aldrakieraste Sophiken för dine migh kierkåmbna bref, dhett sista af Libohult *) d. 24

*) På Libbohult, 2 mtl säteri i Nottebäcks sn. Uppvidinge, bodde Stålhammars svärmor. F. Drake i sina bref skrifver: Libbhult.

Febr., hvar uthj lågh ett till svåger Drake, som iagh senner honom. Gudh vahri evinerl. ährat att I lef:r och må vehl fast dher hemma såvehl som hähr gifvass stora besvehr och pålagor. Mehn vadh hielper? Mahn måste bidha och lidha, hopass och förventa ett bättre kåmmandhe, ty, Gudh tröste, för syndhen[s] skull till vedhergäldningh hafve vij alt slijckt. Vij skolle förhåppass att dhetta vahrer dock icke länge, uthan dhett tyckess nu rätt som dhett ville licka vehl slutass medh kriget her i Pålandh och sedhan går dhett vehl för sigh medh Iesu hielph medh Rysen.

Jagh sehr elliest uthaf ditt angenema skrifvandhe huru såsom dhen prakaren uthj Bodha vill ruinera våhra frälsegårdhar dhersammastedhes medh syner och annan incomoditet. Gudh gifve iagh vohre så nehr, dock håpass en gångh att kåmma så skall han få see hvem han stungit haf:r. Jagh skulle önska vetta vadh dhett ellaka paket vill ha af gårdharne emedhan dhe ha tagit tilförna af obytt mark och giort sigh ryttare torph af, som dhe nu få 10 D:r sölf:t åhrl. af, dhett frälsehemmanen intet emot [ɔ: i vederlag] haf:r. Jagh skrif:r nu dhen store regierandhe Kiälman till der om, och må dhe giöra som dhe villia. Ener, om Gudh vill, iag kåmer så nähr och migh förnehr ähr skett, skall iagh vehl kiöra hundhen utur den tilbakarss igien.

Stakarss Gyllenpampen vahr så hastigh uthj resolution och togh afskedh! Gudh gifve honom och hanss godha Maija vehlsingnelse och lycka uthj sitt hushål. Våhr preseptor, som du skrif:r om min k. vehn, att iagh skulle hielpa honom lägenheet her uthe och han vill kåmma hit, så kan iagh nogsampt försäkra att her ähr svänska präster nogh. Dock har han entl. lust att slitta ont och vill kåmma hit, kan han vehl kåmma under dhe nye dragon Regimenter som nu varfvass. Om han kan vehl tyska så går dhett vehl an och skall iagh giöran gott och hielpa hvadh iagh kan. Gudh fadher låtte gåsarna studera vehl och flitit och lära nu något gått uthj sine unga åhr att dhe

medh tidhen kundhe blif:a capable till något hedherl. ämbete. Helsa och mycket flitit Hr Magister Algerus. Jagh tackar honom mycket för dess omvårdhnat medh exsaminerande och mehra han viser emot gåsarna. Jagh försäckrar honom att iagh skall tiena honom igien om iagh lef:r och kåmmer till landhet igien.

Eliest, Gudh ske låf, ähro drängarne behåldna, så många som svenska ähre, som Nilss i Skiögle, Jönss, iagh hadhe medh migh ut, och Carl sampt gamble Sune, hvilken ähr nu yngre en enehr han vahr hemma. Helsa syster Lisken Strålle och sägh henne att Anderss S. H. måhr vehl och bådhe ähr och blif:r en hurtigh karl. En sedhel på 100 D:r Sölm:t till Regimentzcasan föllier till henne. Pehr Råvedhsson och Håkan har iagh icke talt medh på 1 $^1/_2$ åhr, mehn iagh tänker dhe lefva. Mehn Månssess såhn i Quarnegårdhen, som vahr ryttare f[ör] Hullebo ähr dödh då vij vart uppe vedh Ryss-Lämbärgh en 200 mihl herifrån *).

Kiersta min vackra Sophiken laga entl. iagh får några dränger medh ricriterna i våhr och vohre vehl om iagh finge en förnäm drängh medh, som mahn kundhe förtro sina saker, så i klädher som silf:r. Gudh skelåf, iagh har nu kåck och fulkåmbl. hushåldh att iagh räss för ingen, som will giöra migh dhen ähran och besökia migh, antingen Gen. eller högre mähn, som iagh mångengån[g] her har trackterat och druckit din angenema skål. Skika migh och några ostar medh Ryttmästar Bäckmahn, som förer ricriterne ut i våhr. Intet alt för stora uthan tingliga och godha.

Du begier vetta om prästesånen Johan Melovius **), så lef:r han och steller sigh vehl, lehr och snart blifva

*) Hvad afståndet mellan Gnesen och Lwow—Lemberg beträffar, så torde hälften vara nog.

**) Z. Melovius var för tiden kyrkoherde i Fryeled i Östbo.

corporal. Puppelmahn ähr secundhcorporal och håller sigh vehl. Vadh iagh kan skall iagh hielpa honom. En hetter Reslingh, som och ähr [af] Hr Wetterhambss släck[t] och vahr ryttare för hanss rusthål har iagh och hulpit till corporal och skall skaf[fa] honom munderningh medh första då eſven Hr Wätterham ville betalla. Dhett ähr migh kiert du har få[tt] dhe 100 D:r Sölf:t af fruu Wendela Hammarskiöldh. Henness sohn *) ähr Camerherre hoss våhr nådige kånungh och ähr en mycket human cavallier och min godhe vehn. Dhett ähr och vehl att du har kiöpt Ömundatorph och vill brukat till $^1/_2$ och öf:ge Enghult; vij lära intet få sätterijfriheet derpå. Mammass ryttare Månss lef:r och måhr vehl och har rätt en kåstel. munderningh. Jagh har nu kiöpt en siön häst till honom.

Min aldrakieraste vehn, iagh beklagar nu intet gott ha att senda digh medh Gyllenpampen, uthan allenast dhe 8 ahl:r tyget du begiert sampt några alnar attlask och 3:ne gullmedallier, ett till digh, ett till Anna Sopiha och ett till lilla Druta **) doter. [Hon] skall ha dett att ge sin fästemahn, om hon får någon braf carl. Får hon intet en braf, så må hon gå hemma hoss digh. Gåsa[r]na ska iagh icke glöma en annan gångh. Lite laprisspärlor föllia och medh sampt en silf:r sabel, en bysa, 1 par by[x]sor, som för migh ähro för små. Alt har Gyllenpampen emotagit. Jagh marker att Möller han skrepar enu och vill vällia sigh tienster hvar han vill ***). Mehn nu ähr dhett för sent vedh

*) Fru Wendela Hammarskölds son var Carl Reutercrantz.

**) Lilla Druta, alias Eva Margareta, blef med tiden gift två gånger, 1:o) 1715 med majoren O. H. von Hempel samt 2:o) efter ett enkestånd af 4 år med ryttmästare H. D. Ehrenpreuss.

***) Han blef öfverste vid ett dragonreg., som ej medföljde på tåget mot Ryssland utan kvarstannade i Polen hos Krassow. Detta reg. förde han för öfrigt redan i slaget vid Fraustadt, och det var förmodl. ett af de dragonreg., som i brefvet omtalas sås. varande under uppsättning. I bref $\frac{29}{11}$ 06 säger F. Drake, att han tagit afsked.

Småländinga, ty derpå har iagh Kongl. fulmack[t]. Jagh ähr gladh att iagh en gångh slap min Major[sbefattning] dhett är intet dhett [!] besta tiensten i fält. En mäsingz kläka föllier och medh sampt en gammal pälsk råk, som en kan giöra något till nytta af.

Vähr hare Jesuss förhielpe migh lefva så länge att iagh ennu ehn gångh fick se (se) digh medh lif och helsan och fängna hvarandhra. Min kieraste vehn hält barnen i skeligh aga och lätt dem studera flitit, ty dhett hafva dhe gott uthaf enehr dhe bli gambla att dhe kundhe förti[e]na sigh ett styke brödh. Gyllenpampen har låfvat och villia se uppå dhem om derass studier iblandh.

Jagh kundhe vehl ha lägenheet att senda några päningar hem mehn iagh tänker på Wlsaxsen om Balslät: vij liga så långdt ifrån hvarandhra, iagh har intet talt medh honom mehr enn en gångh om samma ehrande. Då fick iagh icke något serdelless svar, mehn så snart nu iagh får talla medh honom ler iagh vehl få svar huru han vill. Jagh sehr och att öf:r Lieutnant Sinklar vill ha 8 daller sölf:t för sin försel af sakerna, som mycket slät ähr fortkåmit. Jagh tänkt[e] större conduvite skulle vahra hoss en sådan cavaller. Ge icke en halföre, kieraste min vackra vehn.

Helsa vähr godhe gamble kiörkioherde Hr Anderss Gradhmahn *) och segh att inga svar ähro falldne ifrån hanss Kongl. Maj:tt på dess ansökningh och frucktar iagh icke heller sker, ty her skenkess intet stort bårt att många kan sigh der öf:r gloriera. Helsa mycket tienstl. min godha syster Eba Läionkrantz. Dhen ähri. bror Leionhielm **) kom för en 3 vikor ifrån sitt fängelse ifrån Saxsen medh alla dhe andhra fångerna som dher vahrit. Gudh ske låf, han måhr vehl. Helsa och vedh tilfälle min k. brodher,

*) Kyrkoherde i Stenberga 1678—1712.

**) Hennes man, majoren vid Kalmare rgmte Anders Leijonhielm blef Aug. 1704 tillfångatagen i striden vid Latovice, i grannskapet af Warschau, efter ett tappert försvar mot öfvermakten.

dhe lathundarne som icke skrifva migh till. Helsa och syster Britta och dhen stakarss Giöllentorner, corporal Nilss i Prästarph och mäster Månss i Näshult. Förgiet icke Knut Silf:rSpare sampt länssmahn Magnus Joensson. Och iagh tackar dem alla som hielpa digh till rätta, iagh skall tiena dem igien. Nu iagh vändher migh till digh, min kierste vehn sampt samptl. våhre k. bahrn och mama. Himmelenss Gudh regere och bevahre Edher samptl. bådhe till lif och siel och låtte sine hellige änglar vahra medh Ehr samptl. uthj alt Ehrt godha förhafvandh och lätte migh en gångh få lefva och se Edher; uthj medhlertidh och till min sista enda förblif:r

Min aldrakieraste sötta hustruss trogne mahn
och skyldige tienare

Joen Stålhammar.

Gnesen d. 24 April
A:o 1705.

A Madame
Madame *Sophia Drake*
a
Salshult Present.

Aldrakieraste hustru och min enda vehn och glädhie her i vehrdhen.

Som våhra gamble nu uptråtnadhe entl. hafva bekåmit sine vehlförtienta afskedh och gå nu, stackare, hem till Svergie, hvar till de sina, iagh har tilfälle att medh mitt skrifvandhe min aldra k. vehn vpuackta, kan iagh effter min skyldigheet icke slickt förbijgå. Önskar nu som iagh dagl. uthj mine böner giör och giöra bör, att dhetta måtte träfa min aldrakieraste vehn och våhra k. barn vedh

helsan och ett sielfönskel. vehlståndh, dhett mitt h[i]ertta fängna skall att förnima. Jagh hadhe dhen ähran för 3 vikor sedhan medh Hr Ryttmästar Giöllenpamph min aldrakieraste vehn tilskrifva; önskar att bådhe han och brefven vehl vohre framkåmmne, behr min k. vehn ville helsa honom. Enu stå vij stilla uthj våhra vinterquarter och vett ingen enu huru snart marsen geller. Keisaren ähr dödh *); Kånungh Agustus har kräftan och fransoser att han intet mehr kåmer sigh före. Alliansen ähr nu ricktigh emellan Brandhenbårgh **), Svergie och Pållen. Ryserne och Gienneral Leionhufvedh medh sin armé hafva hållit fältslagh ***) och Ryserne hafva mist på platzsen 15000 mahn och dhe våhra 5000; mehn, Gudhi ähra, våhra behållet platzsen och fått alt hanss pagasie och stycken. Medh Gudhz tilhielph blif:r her snart gott utaf. Alla dhe små sielmar som Wisnovitzij, Potoskij, Smigelskij, Saranek ähro nu kåmbna medh stora böner medh sitt fålk till våhra och villia blifva godha Svenska. Gudh skillie oss vehl snart ifrån alla dese bover, dhett ähr icke säkert fålk att litta uppå. †)

Bror Fredrik Drake har helsan och måhr vehl; han behr så flitit helsa digh min a. k. vehn. Jagh har nu på

---

*) D. 25 Apr. 1705 afled kejsar Leopold.

**) Underhandlingar om ett förbund med Preussen bedrefvos visserligen, men strandade bl. a. på Preussens vägran att erkänna konung Stanislaus. Det var först efter Carls infall i Saxen som Preussen bekvämade sig därtill.

***) Detta var kringflygande rykten utan verklig grund. Den sista strid Lewenhaupt utkämpat, då brefvet skrefs, var den vid Jakobstadt d. 26 Juli 1704 och den hade ingalunda sådana proportioner som här angifves. Men denna gång var ryktet så till vida profetiskt som Lewenhaupt längre fram på sommaren, d. 16 Juli 1705, vann sin seger vid Gemäuerthof, visserligen icke med så stort nederlag på fiendens sida, men lyckligtvis icke heller med så stora förluster på den svenska.

†) S—r har här tagit i högen några kända polska namn; utaf de uppräknade var det endast Potocki, som vid denna tid gjort sin underkastelse.

en långh tidh inga bref hafft ifrån digh, min k. Sophia; Gudh låtte migh snart få bref och förnimma att I må vehl samptl. Jagh har talt medh Gyllenpampen, att han skall altidh skrifva migh till så kan I lägia brefven tilsamanss; iagh [har] låfvat bestå honom påstpäningarne. Aldrakieraste min vackra Sophiken, helsa nest digh sielf· våhr k. mamma och våhra barn 10000-falt. Herren Jesuss vahre medh Edher samptl. i alla Edhra lifzdager. Helsa och Knut Silf:rSpare, och iagh tackar honom mycket för han ähr digh behielpel. uthj hvadh som förefalla kan. Förgiet eij syster Ebba; sägh heness mahn måhr vehl. Nu guderness Gudher och himellenss herre bevahre digh till lif och siel. Och iagh till dödhen ähr och förblif:r min a. k. vehns trogne mahn och hörsame

tienare till den siste enden af lifvet.

Joen Stålhammar.

Demenitz *) d. 27 Maij
A:o 1705.

Welb:na Fruu Öf:r Lieutnantska, högdtäradhe min endaste aldrakieraste beste vehn och hustru.

Rätt som iagh kom hitt till Warso, hvarest vårt och Östgiöta sampt Crusens Regimente nu stå her och skolla betäka dhe pålniske herrar som om fredhen handla skolle **)

*) Ort i Posen, kanske Dembnica N. V. om Gnesen. En ort Dambitsch ligger långt sydligare mellan Lissa och Punitz. Stålhammars så sparsamma meddelanden (när det ej gäller Östra härad) gör, att man emellanåt är hänvisad till rena gissningar. Fint öra för främmande namn hade karolinerna i allmänhet ej.

**) Det ingick visserligen också i programmet och var från polsk sida hufvudsyftet, men från svensk ställdes Stanislai kröning i främsta rummet. Fred — eller rättare förbund — blef också slutet mellan Sverige och republiken Polen, d. v. s. den del, som erkände k. Stanislaus, men detta skedde först i slutet af November.

— Gudh gifve elliest ett gott slut! — vahr iagh så lyckl. och fick ett bref ifrån din angenemma handh, daterat af Salshult d. 17 April. Fängner migh af alt hierta att I samptl. lefve och må vehl. Jagh har och stor orsack att troinerl. tacka min Gudh, som migh vedh helsan uppehåller tillika medh mine dränger och fålk, hvilka alla ähro vedh helsan och lifvet nembl. de svenske, som ähr Nilss i Skiögle, Sune, Jönss, Carl, Joen, för uthan några tyskar. Gudh singna digh min kieraste vehn för dhe 2:ne du nu migh sender. De tillika medh ricriterne ähre enu icke till Regimentet ankåmbne. Dock har vij förnumit att dhe ähre vehl öf:rkåmbne till Stetin. Gudh låtte dem nu alla lefva och må vehl, skall du nu slipa att senda migh flere drängar. Vij håppass nu och att Gudh ähr oss så nådigh och gif:r oss fredh i åhr, att vij tilkåmande åhr, dhen Gudh unner lifvet, kåmmer hem till Edher. Ty nu ähr dhen gamble [!] tyrannen, Saren i Musko, dödh blefven och håppass vij dhett giör en stor endringh uthj detta påståandhe kriget.

Fienden liger her på den enna sidan och vij på dhen andra sidhan om Weisellen, och byga vij nu på broen. Så snart hon blif:r färdigh skolla endera fly — som vij håppass medh Gudhz tilhielp att dhett skall de giöra. Hanss Kongl. Maij:tt tillika [med] hella armén står enu stilla uthj sine vinter quarter *) och vett ingen meniska enehr dhe bryter der ifrån up eller hvartut konungens tanker lehr vahra att utbähra. Gudhj ähret, alt krigzfålket ähr tämbel. friskt och vehl behållit, så nehr som dem, hvilka bera faver [ɔ: »favörer»] af detta vackra kåtta fruentemeret, som öf:rflödith her finess, Gudh bevahre vahr ehrl. mahn ifrån dem. Popelmahn, [som] min a. k. vehn begier vetta om, står sigh rätt braf och ähr nu quartermester vedh lifComp., dock

*) D. 28 Juli bröt Carl XII med en del af armén upp ifrån Ravicz och närmade sig Warschau.

sikundh, och ähr rätt gott håp om honom att bli fålk *). Den andra Hr Weterhams karl, hetter Rislingh, har iagh och hulpet till Corporal och iemvehl munderningh. Jagh skref uthj mit föra bref medh Gyllenpampen om en hästesedhel [?] för syster Lisa Strålle, mehn huru gierna iagh giör min flit att få den, går dett contrere, effter sahnen Anderss S. H. har tagit dhen gambla till sigh; dock skall iagh icke slepat enu så handlöst. Helsa henne medh min tienst. Bedh henne lätta giöra sigh rätt af bror Johan S.H. uppå sahl. brorss **) saker som han bör giöra henne redha före. En kläka skall iagh medh första lägenheet skika digh, som skall vahra galant. Min a. k. vehn giör för Gudhz skull helsa gåsarne och bedh dem studera flitit Latin att dhe lära sigh dett perfait, ty dhett finer iagh dagl. hvadh nytta och förmån dhem samma ha, som ha lärt sigh skrifva och talla Latin ***), huru fort den kan kåmma ut medh sina saker. Jahan Adolph †) skall vehl snart på annat stelle hvar du finer best för honom att studera. Han begyner nu på och får åhren in, att kuna hafva förståndh att ackta sigh och sina saker snart. Herren Gudh hielpe dhe stackarss barnen att dhe kundhe lehra och betänkia huru högdt för dem angeläget ähr att dhe nu lähra sigh något gott medhan de vnga ähre, dhett dhe uthj ålderen kuna hafva gått utaf. Jag vill icke håppass uthan bror Gabril Gyllenpamph kåm bådhe snart och vehl hem effter

---

*) Henrik Poppelman steg till kornett samt slutligen, efter sina expektansår i Tobolsk, till ryttmästare.

**) D. v. s. hennes aflidne mans, Carl Stålhammars.

***) I Polen var det lätt att göra den iakttagelsen, där hvarje något så när bildad adelsman talade latin med färdighet. J. W. Bardili, prins Max' sekreterare och biograf, berättar ju, hur de polska barnen kunde tala och svara för sig på latin och att prinsen till uppassare hade en pojke, en skomakareson, som uträttade alla sina ärenden på latin.

†) Äldste sonen, född d. $^{13}/_{10}$ 1691.

iagh fick bref af honom från Ysta, som vahr icke mehr en 10 dagar gammalt. Dett ringa iagh skickade hem medh honom lähr du vehl ha fått. Helsa honom och lätt migh vetta hvadh han tar sigh före. Bedh honom se upå gåsarna iblandh och skrifva migh till, iagh består hanss påstpäningar. Hanss sohn har helsan och måhr vehl *). Wlsaxsen har iagh intet på 1 åhr talt medh; dhett kan icke så hasta medh gåren. Jagh tycker dhett ähr ringa profit att kiöpa gårdar nu mahn har intet uthaf dhem. Vahr dhett icke en stycke sielm, fogeden i Bärga, om Stora Wlfvarph, som han så skriftel. låfvadhe uthj Chalmar. Kanske en får bettalla honom derföre en gångh.

Nu — iagh kåm intet längre medh detta brefvet fören iagh blef commenderader på partie **), och kom fienden öf:r elfven, 6000 pålackar och 4000 saxser och ginge på oss uthj vårt läger, då vij mötte dem uthj Gudhz nampn medh våhr vanl. lösen: medh Gudhz hielph och vohre vij intet mehr en knapt 1800 mahn, då vij slogess uthj 7 timer och gaf Gudh oss segeren att vi slogo af fienden och behöllo platsen. Mehn blef en stor hoop af fienden slagne som och derass General Lieutnant Paikul fången, som nu siter hoss vår kungh. Många brafva karlar af våhra blefve

*) En för ättartaflorna okänd företeelse. Kanske är den Jon Lorentz, som Maria Rosenquist intresserar sig för (bref $^{20}/_{7}$ 1701) alls icke, som nämnda källa påstår, Fredrik Gyllenpamps och Magdalena Tornerefelts son, utan just hennes och Gabriels?

**) D. 18 Juli sändes Stålhammar med 180 hästar till Gora s. om Warschau, för att observera den sig närmande fienden (Visocki-Hochmuth), men kom tillbaka i rättan tid för att deltaga i den ryktbara striden d. 21.

Ett bref kan afbrytas af många anledningar, men sällan blir väl afbrottet så stort och olikheten så påfallande djup mellan början och slut som här. Svenskt mannamod tillkämpade sig här under Nieroths anförande en lysande seger, som väckte själfve Carl XII:s beundran. Han var ledsen, skref han, att han ej kunde varit där med, och vid sin återkomst till hufvudstaden försummade han ej att bese slagfältet.

slagne, så officer som gemene. Hvar iblandh Öf:rLieutnant Bonde, Ryttmästar Lagerfält, Ry:tt Bag[g]e, Ry:tt Brömer*), Cornet Spångbärgh medh många, så Lieut. som Corneter, och vår präst Stadelius, Wrban, ähr fången. Gudh är mit vittne: iagh vahr många gånger kringhugen den dagen, mehn Gudh halph migh väldel. och iagadhe iagh 300 mahn pålakar uthj elfven, alt sedhan slaget vahr förbij, som stodhe på en annan ort och villat gått oss i rygen och kåm ingen meniska af dem derifrån. Gudh vahre ehrat och prisat som hielpar oss medh våhr lilla hoop emot så många mecktige våhra fiender**).

---

*) Desse tre tillhörde Östgöta kavalleri, som fördes af J. Burenskiöld, hvilken med Nieroth delar segerns ära.

**) Då den fångne Pajkul infördes i sin gamle bekantes, Burenskölds tält, utbrast han: broder, jag hade trott att jag skulle fått ta emot dig i mitt tält i afton!

Det var en odrägligt het Julidag striden stod, så att Burensköld måste slänga af sig sitt harnesk. Det fåtaliga svenska fotfolket stod i rågen så att bara hufvudena syntes. Man kunde, säger en på tyska affattad relation, aldrig räkna de fallna saxerna, som lågo där och ruttnade i rågen. Hvad de »im wasser versoffene Pohlen» beträffar, så får Stålhammar, enl. eget erkännande, taga många på sitt samvete.

Själfve den polske konfederationsmarskalken P. Bronitz blef så lifvad, att han gaf sig med ut i striden — naturligtvis på svensk sida — och var hela tiden »in recht ser gutter homer». Det kunde man bli för mindre. Sen lär han ha beskrifvit allt för sina förskingrade polska adelsbröder, när de efter skräcken kommo tillbaka till staden. Han var känd som öfvad talare och förmodl. har han efter polsk vana ej sparat på de broderier, som Stålhammars tunga hand ej brytt sig om för Sofias räkning.

Slaget hade för resten som ett ståtligt frispektakel haft talrika åskådare från Warschaus murar. Från tornen i Lubomirskis palats utanför staden hade man förmodl. den bästa öfversikt af kampen. Lubomirski hade fönster åt olika håll, men nu var han försiktigtvis inte hemma.

Just i det palatset hade Carl XII en gång haft ett möte med kardinalprimas, som försäkrat honom »quod nostra consilia sunt prudentia». — »Sed timida» hade Carl genmält.

Vi håpass nu att dhett blir dhen sista mäs[s]an medh pållakarne och saxser, ty dhe måste nu så löpa att dhe glömma intet brått dhetta giestabudet. Vå[r] herre vahre ehrat att iagh åtter slap medh helt skin, fast vij hafva många queste iblandh oss.

Dhe brefven, som låge uthj svågerss Fredhrikss ähro oss alla vehl tilhanda kåmbne. Så snart iagh får någon lägenhet skall iagh senda ehr solfläkter. Bror Läionhielm ähr longe ransionerat och kåmen tilbakarss och Gudhi ährat, står sigh rätt vehl, fast, stackar, då han blef fången miste sitt hvadh han hadhe hoss sigh. Inelagde bref steller du min k. vehn fort till dess egiare för dess angelegna [innehålls] skul. Iagh öfversendher nu en obligation af Lieut. Liungfält på 60 D:r Sölm:t som och en på 30 D:r af Poppelmahn, som och en af min munsterskrif:e efven och på 30 D:r Sölf:t. Ryttmäster Per Joensson i Fröredha begier afskedh och lähr gå hem; om iagh lef:r [!], medh honom skall iagh senda något till Edher dhett I begiert. Nu iagh skrif:r så mycket att du lehr ledhas vedh att läsat. Vahr så godh och nest digh, mitt k. hierta sielf, helsa samptl. våhre k. barn bådhe små och stora, våhr k. mama och alla våhra k. anhörige och grannar, ingen förglömbd, och serdelless bror Gyllenpamph. Jagh får nu intet tidh att skrifva honom till.

Gen. Major Leionhufvodh har slagess medh muskoviterne och nedherlagt 17000 mahn och fått alla derass stycke[n] sampt 3000 vangnar; der emot vij mist 1000 mahn *). De ha slagess uthj 1 1/2 dagh. Fienden vahr stark 45,000 och våhra 9,000 mahn. Nu i åhr basa vij up hvarandra tembl. braf.

*) Här har ändtligen ett förhastadt rykte fått fast fot i verkligheten. Dimensionerna ha blifvit rimligare. Slaget vid Gemäuerthof kostade Sjeremetjev o. 6000 fallna och ett antal fångar. Af svenskarne (inalles o. 7000) stupade o. 900 och sårades ung. lika många.

Nu, iagh vill nu sluta och recomendera Edher samptl. uthj Gudz alsmäktigass handh till lif och siel. Och iagh effter min skyldigheeth uthj dödhen förblif:r

Min aldrakierastess och syteste venss trogne
mahn och tienare
Joen Stålhammar.

Warsav d. 4 Aug[u]stij
1705.

Aldrakieraste vehn och endhaste glädhie her uthj vehrdhen.

Jagh vahr nu åtter så lyckel. och fick 2:ne dine angeneme bref, dhett första af d. 24 April och dhett senare medh recriterne och drängarne, af Salshult d. 26 Maij. Gudh vahre evinerl. ährat, som föruner Ehr samptl. helsan, hvar annat endå påkåmma kan.

Tack min tieraste vehn för drängarne! Nu skall du medh Gudhz hielph slipa dhett bekymeret. Dhe tillika medh recriterne kommo till Regimentet d. 10 Agustij, alt vehl behåldna.

Ryttmester Per Joensson i Fröreda söker nu afskedh; så snart han far hem, skall iagh senda medh honom något som begiert ähr, att fängna Ehr medh. Jagh skref för 14 dager sedhan min k. vehn till medh påsten; håpass då [du] får det der uthj iagh ladhe 3:ne obligationer, som vohre alla på 120 D:r Sölf:t tilsammanss. Her nest skall och föllia något. Hvadh för oss måndhe angå, så ehra vahrij Gudh att bådhe iagh och mina drängar måhr vehl. Mehn beklagar att min svenska kååk har blefvet hufvudhsvaagh att iagh frucktar han blif:r intet bättre, hvilket ähr migh en stor skadha.

Kierast min vehn helsa Gyllenpampen; iagh får nu intet tidh att skrifva honom till. Helsa och våhre k. barn

flittit; iagh tacker dem som skrifva migh till så vehl och vackart, dhett fängner migh rätt hiertel. Dotter skall ha tack för pungen; iagh skall skicka hene något igien, så vehl som gåserne. Helsa mamma flitet heness munderningh mår vehl sampt b. Fredhrik. Slutl. uthj dödhen förblif:r

M. a. k. vackra hustruss tienare
och trogne mahn
Joen Stålhammar.

Warsau d. 20 Agustij
1705.

A Madamme
Madamme La Lieut. Collonese *Sophia Drake*
à Hamborgh, Hälsinghöhr [öfverstrukna]
Ekesiöö
Salshult Present.

Warka *) d. 19 Septembr
A:o 1705

Mitt endesta hierta och allerkieraste hustru
och bästa vehn.

Ditt migh af alt hierta kierkåmbna bref af Salshult d. 10 Augustij ähr migh nu igår här på partiet, som iagh står medh 300 hästar, 12 mihl ifrån armen comenderat, vehl tilhanda kåmmit. Och fängner migh af mitt innersta hierta att I samptl. hafva helsan och må vehl. Du, min endaste vehn, klagar att du icke åffta får bref. Så har iagh, så

*) Warka, 45 km. s. om Warschau. Hufvudstaden betäcktes fortfarande af Nieroth med de tre ryttarereg. han haft i slaget samt tillkommet fotfolk af Uplands- och Dalregementet. Carl XII stod fortfarande med hufvudstyrkan vid Blonie.

sant migh Gudh hielpe, skrefvett 3:ne bref sedhan vij kåme till Varsau *), och deruthj ladhe iagh 3:ne obligationer på 120 D:r Sölf:t tilsammanss. Jagh förmodher medh Gudhz tilhielph, att dhe ähr vehl digh tilhanda kåmbne. Dhett fängner migh och af alt mitt hierta utaf bror Gyllenpampss bref, som förmehler huru såsom dhett står så vehl till på Salshult och du ähr så makalöss godh hushållerska. Gudh velsingne dijgh, som steller alt så vehl till. Han skrifver och huru vackart [!] och snälla våhra kiere barn ähro och studera vehl och flittit. Herren Gudh gifve Edher alla sin milderika nådh och vehlsingnelse och tackar iagh digh min aldrakieraste vehn, som har så stort omak och besvehr, så för dine egne som mina saker och vehlfärdh. Jagh å min sidha försäckrar [att jag] icke skall grafva mitt pundh nedher, så lenge Gudh unner migh lefva. Dhett fängner migh och att du vill handla Ankersnäss; Trishult vill iagh intet ha, och skall iagh skika digh, min aller kieraste vehn, 1000 D:r Sölf:t medh allerförsta der till. Dock måste du se digh vehl före der medh att först dhett blif:r intet för dyrt och att päningarne lefvererass så att banken får sin betalningh och icke fruen försätter päningarne och blif:r så sedhan dherom graverat. Preseptoren skall blifva hulpen så snart han kåmer her ut. En präst blef slagen nu på sista slaget vedh Varsoo och gamble Vrban medh. Jagh [har] uthj mine förre bref alt om s[l]aget relaterat, som Gudhi ähnat rätt vehl aflöph.

Om söndagh skall dhen pålska kongen krönass uthj Varso och får iagh nu intet dhen ähran att vahra dher medh **), förmedhelst iagh kåmer intet hem till Regimentet

*) Ett bref har således ej kommit fram.

**) Stanislaus kröntes d. 24 Sept. Äfven en annan käck officer, som blifvit utkommenderad, G. H. v. Siegroth vid Dalregementet, lär ha beklagat sig, att han ej fick bevista kröningen. Men som det skedde inför Carl XII själf, tröstades han med svaret, att af den sorten kunde det kanske bli mera (E. Björcks anteckn.)

medh partij[et] iagh har att comendera. Gudh ähr mitt vittne min kieraste vehn, iagh för många nu blir brukter till alt hvadh som tarfvass och har iagh stor orsack att tacka Gudh för en rätt hellnådigh kånungh och skall iagh så laga medh Gudhz hielp att dhett skall blifva fålk af froerkarlar[?].

Dhett du skrifver om att Joen i Västragårdh i Nättebäck har sackt att Per Sifredhsson skulle förtalt häradhzfogden uthj min nehrvahra, har han lugit som en sielm. Bedh dem låtta blij Per Sifredhsson. Han ställte ricktit ut sin sventienare medh migh. Dhe skolla tänka der hemma, vij kåmma snart hem till dem romormästarne, då de få vist sin betalningh.

De 100 D:r Sölm:t som Gyllenpampen fodhrar lätt honom medh lägenheet få. Gudh ske låf, bådhe iagh och mitt fålk hafva helsan. Nilss, Arfve, Iönss, Carl, Iohn. Sune ähr mycket s[i]ukligh, kåken ähr iagh olyckel. medh att han ähr yhr blefven och vill intet bättrass för honom. Nilss skall vehl bli hulpen enehr Arvedh först har lärt ut, mehn mitt k. barn, här ähr annat att giöra för Arfve en [han] hadhe hoss Ki[e]lmahn. Bror Fredherikss bref skafa iagh fort; han står sigh braf, mehn iagh har intet talt medh honom sehn uthj Bräslo *) nu ähr iagh vehl 50 mihl der ifrån. Gudh vett lefverne[t] ähr oroligit och variabe[l]t. Nilss Tållasonss hustruss frågan effter dess söner, så kiener dem ingen her och icke vett vahr de ähro. Quitantieboken skall iagh och skika hem medh första lägenheet, dett ähr alt ricktit som fålket hemma har giort sigh bekymer före. Angåande Balslät har iagh icke fått talt medh Vlsaxsen der um och ähr dhett intet stort angelägit.

Slutel. medh 1000000falt helsningar till Edher alla

*) Stålhammar och Fredrik Drake ha sammanträffat i Breslau i Juni, då den förre där skulle uppköpa hästar.

Det berättas ju för öfrigt, att Carl XII under vinterkvarteren i Posen låtit genom utskickade undersöka Oderöfvergångar och vägar i Schlesien för det påtänkta infallet i Saxen.

samptl., ingen nembdh och ingen glömder, våhra k. barn — förgiet icke Iahan Adolph måste lära sigh vehl Lattin om han skall ut till migh. Dock Gudh låtte oss snart kåma till Edher. Iagh skall sända gåserna her nesta lägenheet och hvar sin gulpäningh. Och iagh i dödhen effter min största skyldigheet förblif:r

min aldra kierastess venss trogne
mahn och tienare
Joen Stålhammar.

Aldrakieraste siel och besta vehn her på jordhen

Gudh ähr mit vittne huru ont iagh har om tidh emedhan iagh ähr på partie ennu och haf:r varit ifrån armén uthj 10 vikors tidh och står undher fienden och medh honom har att giöra stundel. *). Dock som iagh har dhen hiertanss fängnan och fick ett bref af din angenema handh, daterat Salshult d. 6 Septembr, iempte några flere **) — Gudh vahre evin[er]l. ährat att I ähre alla vedh godh helsa och leffva, hvilkett ähr migh en hierttanss fängnat att få spöria. Hvadh angår att min k. vehn vill att vij skolle kiöpa Trishult medh rusthållen och Gyllentårner i meningh att bytta Enghult till sätterie istellet, ähr [det] intet min villie eller rådh, för först spisere[r] dett intet i storlek emot Enghult och sedhan vill iagh intet hafva medh rusthållen att giöra

*) Tsar Peter, som nu, då det började se så betänkligt ut för August, beslutat med eftertryck blanda sig i de polska sakerna, hade förlagt en betydande styrka till Grodno i Littauen. I Polen hade ryssarne utbredt sig ända ned till Narev och Bug och en rysk styrka under Rönne stod i Pultusk, 50 km. norr om Warschau. — D. 14 Okt. hade ett ströfparti angripit den svenska posteringen vid Weichselbryggan vid Praga; i den skarpa träffningen blef Daldorff allvarligt sårad.

**) Eftersatsen: så måste jag nu besvara det, eller något dylikt, har tappats bort i hastigheten.

hvarken nu eller i framtiden, huru gott kiöp dhett blif:r och kienner iagh dett Trishult rätt vehl att dhett till ingentingh nyttit ähr. Jagh fick min aldrakieraste vehns bref att du ville kiöpa Ankarsnäss, dett sir iagh gierna om du kan få någorlundha kiöph på dett, hvilket du måtte talla medh min vehn och godhe brodher Axell R.quist, ty dett kan han för oss uträtta, der till iagh skall skika digh 1000 D:r sm:t till hielph. Dhe 100 Daller som Gabril Gyllenpamph fodhrar skall iagh och skika päningar, lätt honom få dem. Om våhr k. Jahan Adolph angåandhe, ähr han altför ung att kåmma hitt och måste han studera om han tillika medh dem andra skolla blifva något fålk af. Min aldra k. hustru och besta vehn förtänk migh icke att iagh skrif:r så hastit. Uthan I alla ähre 10000 falt helsadhe och uthj dhen alsmäcktigass handh ineslutne och förblif:r uthj dödhen min a. k. beste venss

trogne mahn och tienare

Joen Stålhammar.

Bråneviz*) d. 2 Novembr.
A:o 1705.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Cete
Salshult
Recomenderes Present.

Suarat härpå d. 3 Januarij 1706.

---

*) Obekant ort. Möjligen Brudzewice s. v. om Varka och högre upp vid Piliza. I *så* fall var det, som i följ. bref påstås, verkligen i Högpolen han denna gång befann sig.

Varso d. 23
Desembr 1705.

Aldrakieraste hustruu och min utvaldaste beste vehn

Jagh har orsack att tacka digh min endhaste ven, som ähr så godh och flitigh att skrifva migh [till], hvilkett ähr migh en särdelless fängnat. Och skulle iagh äfven giöra dhett samma, mehn orsaken har vahrit nu på en tidh att iagh icke offta har skrifvit ähr dett att iagh nu uthj 16 vicker har vahrit på partij upe i höghpållan *) och kom iagh nu hem till armén i förgårse, Gudhi ährat medh helsan och lifvet. Gudh låtte migh samma hung[ne]l. tiendher ifrån Edher samptl. mine kiere anhörige få spörgia och förnimma. Dhett hungnar migh icke littet öf:r dhett brefvet mäster Larss uthj Åseda migh iempte dit kierkåm[n]a migh tilskrifvet huru flittit och vackert våhre gåsar studera och lära sigh något gått som de uthj framtidhen kundhe hafva någon nytta utaf. Herren Gudh låtte dem tiltaga uthj alt gott. Preseptoren tackass och mycket, som giör der vedh sin så stor flitt. Kåmer han her ut, skall iagh giöra mit till att han blifver hulpen.

Du skrifver uthj dett föra bref att du kan få Ankersssnäss medh dess tilhörige godhz till kiöpss dhett iagh önsker ske måtte. Der till iagh skikar digh några obligationer, som du kan lätta strax upbära uthj Calmar, dett Brantingen skall uträtta. Och skickar iagh elliest nu medh Ryttmästar Per Ionsson något littet som iagh kan mista. Hvadh angår Trishult tycker jagh intet om [det], för dett ähr ett lapriss hemman, och rusthål bevare oss Gudh ifrån **). Får mahn intet kiöpa dhett som gått ähr, ähr

*) Högpolen eller Lillpolen innefattade palatinaten Sandomir, Krakau och Lublin. Men kanske menas här, som engång förut, Storpolen. Detta innefattade palatinaten Posen, Kalisz, Siradien, Lentsziza, Rava, Brest och Plockz. Hufvudstaden själf låg i Masovien.

**) Trishults säteri i Lannaskede sn. tillhörde Gyllenpamparne,

bäst lätta blit. Balslät och Klintatorph ähr migh rätt kiert att du har förpantat digh dett. Vlsaxsen och lilla Gyllentörner har varit långdt ifrån oss nu uthj ett åhr att iagh icke har fått talla medh dem. Alla brefven som ryttarehustruerne ha skrefvet uthj dit covert, har iagh lefvererat dem [ɔ: männen] i händerne. Jagh sehr att dhe ha synt Husaby och Lijda, som iagh kiöpte af Silf:rSparen, till så lijtten ränta; hvarföre måste han refundera skadhan effter sin gifvene revers till fylnaden af så stor ränta, som han de begie hemman har sålt före. Du skrif:r min kieraste vehn att iagh skulle skika pistoller och värgior ått våra gåser, dett iagh och gierna giöra ville, mehn dhett ähr så besvärl. att föra så långh vegh. Dock enehr Ryttmästar Bråkenhielm *) går hem, skall iagh skika något medh honom till Edher samptl.

Nu stå vij på språngh att gå öf:r Veisellen till fienden, som står 12 mil ifrån oss medh en stark armé **). Vill han stå, lärer blifva ett stort knipindhe af; Gudh stå oss bij, så blif:r dett enu en gångh vehl gått af. En liten bylta liger uthj kistan, hörer Hagentorn till; skika dett medh en viss till hanss fruu iempte dess bref. Nu her[re] Gudh bevahre digh sampt och våhra kiere barn samptl. som af migh flittit helsass och iagh uthj dödhen oföranderligen förblif:r

Min aldrakieraste hustruss trogne mahn
och tienare

J. Stålhammar.

---

men här är det tydligen fråga om det liknämnda skattehemmanet. — Bollslätt är ett frälsehemman i Nye sn. men gränsar nära intill Salshult.

*) Peder Svensson Bråk-Bråkenhjelm, f. 1646, tog afsked detta år efter 30 års tjänst.

**) Det var mycket lite afsedt på den närmaste fienden, som var en förlorad post den dag hufvudarmén i Grodno var tillintetgjord. Carls marsch gick under umbäranden och mödor på denna, och d. 14 Januari stod han framför den.

Jagh skikar och 3:ne gulpäningar: en till hvardera gåsarne på dett de skolla läsa flittit. Obligationerne ähre på 100 D:r Sölf:t till Jönkiöpingz ränterie; till Chalmars ränterie ähr 900 D:r S:m. Rytt[mästar]e Per Jonssons sohn 130 D:r, som han betallar; Chlintens oblig. på 150 D:r, som dess fadher betallar; chammerhär Reyterckranss oblig. på 400 D:r, som dess frumor betaller. Hvilket alt giör en suma af 1680 D:r S:mt. Her iempte finer du ock en spetification uppå hvadh iagh sänder digh uthj dhen lilla kistan; hålt till godho och achta päningarne vehl. Min Jahan Adolph vill iagh intet ha hitt, ty her lähress mehra odyg[d]h en annat gott. Fredrik Stålhammar *) ähr så gått som rymbd från Regimentet och vill blifva her quar uthj Pålandh ia Gudh gifve icke och katollisk medh, för de förbanadhe quinfålken skul, som här ähre. Lijlla Hillebardh ähr icke heller mycket värdh; dhett ähr en elak mehs. Per Gabril och Anderss S. H. ähre brafva och stålta karar. Nu himellenss herre regere och bevare Edher alla samptl. både till lif och siel, dhett iagh affton och mårgon uthj mina bönar Gudh om anropa skall. Valle!

P. S. inelagda bref skikass ricktit fort och serdelless Öfv.Lieutnant Reytterss **) som ähr högdt migh angeläget.

Aldrakieraste min vtualdeste vehn och högsta glädhie her i verdhen.

Igår[!] hadhe iagh dhen hungnadhen medh Ryttmäster Per Joensson att skrifva min aldra kieraste vehn till och

*) Om Fredrik Georg S., son till brefskrifvarens bror Jahan, nämna ättartaflorna endast, att han var kvartermästare vid regementet och dog ogift. Intet enda årtal gifves. Hans broder Per Gabriel och kusin Anders (son till Carl S.), som få helt annat vitsord af brefskrifvaren, fingo pröfva fångenskapen i Tobolsk. »Lilla Hillebard» — han hette annars Axel och var fändrik — var förmodligen son af Erik Axelsson (tab. 3), men ättartaflorna ha ej hans namn eller öden.

**) Henrik Reuter af Skälboö (tab. 4).

medh honom hemsendhe några obligationer sampt något mehra, som dess hossföliandhe spetification utviser; nu skicker iagh her inneuthj 2:ne tilsammanss uppå 160 D:r Sölf:t dem min kieraste vehn efven behagadhe låtta upbära tillika medh dhe förige. Herren Gudh hielpe nu dhene stakarss gamble förlammadhe guben vehl hem och att Per Joensson*) kunde oskadt lefverera ifrån sigh dhett iagh honom medhgifvit. Gudh fader hielpe nu oss som her igien ähre, att vij kundhe stå emot någott länge. Ty du min kieraste vehn må säkert troo att vij begyna tembl. tråtna vedh detta svåra kriget och blifva vij helt gambla. Jagh ähr nu intet mehra gråå, uthan helt vijt bådhe uthj huvodh och siägh och mina knä sägia och tembl. till.

Alla våra officer låtta mycket tienstl. helsa min k. vehn, hvilket iagh och så giör; förgiet intet våra k. barn och mama. Bror Fridrick måhr vehl, mamass ryttare står sigh braf och har en godh munderningh. Nu gudh vett huru snart iagh nu får skrifva digh min k. [vän] till. Herre Jese velsingne och bevahre Edher samptl. bådhe till lif och siel. Och iagh uthj grafven oförändrat förblif:r min a. k. beste venss

trogne mahn och tienare
J. Stålhammar.

Varso d. 28 Desembr**)
1705.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Cete
à Salshult Present.

*) Per Jonsson Fröberg f. 1647, död 1725 på Germunderyd i Alsheda sn.

**) Om brefvet är riktigt dateradt, så är det skrifvet dagen före uppbrottet.

Litogen *)
d. 2 April 1706.

Aldrakieraste hustruu och min vtualdeste enda vehn

Jagh skulle vehl oftare skrifva, mehn Gudh ähr bäst vittne hvadh vij ha att giöra, iempte och dett vij nu uthj vinter ha slettet så ont idett vij, ia alla menniskor måtte nu i 4 månadher uthj denna starka kylden, natt och dagh legatt på snöen, så många, ia förnemma nogh, fröst händer och fötter af sigh, att de knapt aldrigh blifva bättre. Och ingen påst kåmer eller kan kåmma för fienden, som ähr nu så tiukt på alla sidher om oss. Mehn Gudhz helliga nampn

*) Littauen är stort, men man kan föreställa sig, att någon ort i grannskapet af Zaludek, som var Carl XII:s högkvarter 10 Febr.—4 April, närmast är afsedd. Smålands kavall. var näml. med i den kolonn, som åtföljde Carl XII. Under de 4 månader som svenskarna enl. Stålhammars (och andras samstämmiga) vittnesbörd ofta sleto ganska ondt, hade de i Grodno så godt som innestängda och från sina förbindelser österut afskurna ryssarna det långt värre. De dogo som flugor. Det var endast med resterna af ryska armén, som Ogilvi slutligen d. 31 Mars lämnade Grodno och skyndade söderut mot Brest Litowski. Carl, hvars egen brygga öfver Njemen vid Orla blifvit skadad af isgång, och som således blef något uppehållen, sökte förgäfves upphinna honom och sedan genskjuta honom på hans väg mot Kiev.

Om Smål. kavall. har deltagit i de ströfpartier, som under dessa årets första månader utsändes åt olika håll i omgifningen, vet man ej. Att dessa slagit ihjäl tusental på alla ställen får begripligtvis ej tagas alldeles efter bokstafven, men nog tillfogade de fienden nederlag och förluster utan att själfva lida några afsevärda.

Brefvet är skrifvet 2 dagar före uppbrottet och har förmodligen befordrats med någon jude eller köpman från Königsberg, hvilka genom tillförsel från detta håll gjorde svenskarna många goda tjänster. För god betalning naturligtvis, men hvilken vid den stora risken spekulanten lopp icke kunde synas obillig.

Det som frapperar vid detta och följ. bref är Stålhammars outslitliga förmåga att trots allt abstrahera från de omedelbara omgifningarna och egentligen lefva i Östra härad. Om Sofia Drake hade skäl att tacka honom härför, så har krigshistorikern det mindre.

vahrj ährat att vij medh Gudhz mack[t] så slå dem på alla väger och orter att dhe aldrigh bortglöma dhe svenske så länge de eller derass barn lefva.

Du begier vetta uthj dine migh angeneme bref om någon fredh licknass till. Dhett må Gudh vetta nehr den dagen kåmmer att blifva vij förlöste utaf detta iordiska elendet, vij alla snart att sägia, ähro så tråtta och utmattade att vij kunna icke lenge hålla ut ehuru gierna vij ville och kunde behöfvat. Vij slå ihäl 1000talss på alla ställen och här kåmer endå nogh utaf denne tyranner igien. Gudh skillie oss vehl af medh dem. Dock håpass vij nu likavehl att de blifva le[d]se att slåss medh oss snart, ia vij och. Gudh hielpe och till en nådigh fredh för Christij skull.

Jagh sehr uthaf Lansshöfdingen Hr Falsbårgz bref att enu rester[ar] 14 D:r, 14 öhre Sölf:r ränta på byttet medh Enghult och att de ha bortsynt så mycket af de hemman iagh gifvit igien. Altså skrif her Lansshöfdingen till eller visa detta brefvet och bedh honom att han, som en braf mahn och renomerat gynare för alt honet fålk, hielper migh till rätta uthj dett som honom anstendit ähr medh detta byttet. Du sehr af innelagde copia huru iagh har kiöpt sätterissfriheeten af Hillebardh på Säby, som skall giess istellet för Enghult och lär nu hanss Kongl. Maij:tt skrifva Lanshöfdingarne derom till att dhe inkåma medh rellation huru sammanhanget och godheeten vara kan. Då iagh icke frucktar uthan Säby medh de undherligiandhe rå och rörss hemmanen kundhe vahra större en Enghulta gållarne. Dhett som brister uthj dhen räntan, nembl. på Håsaby och Lijdha, hvilket iagh kiöpte af Ryttm:r Silf:rSpare skall han effter sin låfven och förskrifvelse upfylla, och der han icke dhett godhvilligen giöra vill, som iagh icke på tviflar, måste du sökia Lanshöfdingen att så stor räntta för honom blif:r sequestererat till dess han fulgiör sitt contract, då sedhan en får se huru mycket som fellass. Och då vohre bättre

att taga Därsiöö och behålla Granhult eller och Dråningahult, som Hr Lanshöfdingen för begiert då iagh vett Hr Lanshöfdingenss siönerösitet lehrer vahra migh frånvahrande så benägen, att af dett icke måtte så bårtsynass som medh dem andre ähr skett. Och försäkrar iagh att min nådigeste kånunghz vill[i]e dett vohre. Imedhlertidh till dess alt ähr ricktit så måste du bettala fylnadhen åhrl. medh päningar. Jagh skref för några åhrs sedhan digh till att du ville låtta kiöra hem braf timmer till Enghult. Lätt se, giör dett och uptinga hoss socknemänhnerne der omkringh att iagh får spåån der till nogh att täcka en stor bygningh, som iagh tänker upsätta och hafva min pläsir af om gudh vill iagh kåmer hem. Dhen gamble hagen Willön, som sahl. Rytterskiöldh och Häradhzhöfdingen innehadhe, måste du nu uthj såmmer låtta inhuga och vett Arland snickare aldrabäst der om. Helsa honom, bedh honom laga sigh till att snickra och siuta [?] der, om iagh kåmer hem. Skulle dhett icke så Gudh behaga, så besteller du som digh sielf best syness, som länder Ehr till nytta och behagh.

Om dhetta svåra kriget icke sluttass någott snart, nödhgass mahn taga afskedh emott enss villie. Lätt se, min kieraste hustru, lätt barnen studera och lära sigh något gott och laga att Iahan Adolph kåmmer till Lundz ackademia. Ty att taga honom hitt ut ähr bara laprit och lärer en her mest svergia och slåss, ty iagh sehr att dhe unge, som iagh her icke vill nembna, blifva en stor del bara sielmar af och kunna snart her förse sigh uthj detta arbetet, hvilket icke tåll mycket fören lifvet ähr bårta.

Jagh vill icke tuifla uthan Ryttmester Per Joensson ähr hemkåmen och har medhbrakt dhe sakar och asingnationer som iagh medh honom hembsende effter spetificationen. Laga att du skikar Brantingen till Chalmar, som på en gångh kan taga ut päningerne. Får du Ankersnäss medh hella gottse, kiöp dett för dett som dett vert ähr, ty

iagh önskete endå att få ett sätterij uthj Kårsbärga socken, att der låtta giöra min graf, om Gudh vill. Fellass mehr päningar der till, skall iagh skika. Kulla ville iagh och gierna ha, om du kant förpanta eller få kiöpat, effter dett liger nähr Enghult. A[n]gåndhe att giöra Hr Lanshöfdingen relation om skatträttigheeten på Enghult, så kan dett vahra lika mycket om dhett ähr skatte eller Crono, ty iagh får endå bettalla fult för fullo och viner Cronan der uthj, att hon får frelse för skatte, som de sedan kuna sällia till skatte och få päninga[r] till kånungenss nytta. Ty sehr iagh icke der uthj något angelägit vahra der om, och icke vett om dess sammanhangh och enehr de syna der, fina de vehl dess beskafenheet, om dess storlek och godheet. Bedh Hr Capitein Knut Silf:rSpare resa till Hr Lanshöfdingen Falsbårgh på mina vängnar. Bytt medh frun på Kulla Boasta *) och gif igien dhett hon vill ha uthj Åseda eller Näshult socken Rååss.

Gudh vahre ährat att våhra söldater som vij ha undher Calmar infanterie, de lefva alla sammanss. Nu måste du, mit kieraste hierta, skika till bönderne uppå Säby och lätt dem höra den imition, som Hillebardh migh gifvit: att de betalla 10:den knicktepäningar och hvadh mehra som sätterissfriheeten föllier af. Iembvehl nu strax upsättia knicktetorph, som alt tar sin begynelse pro 1706. Jagh måste strax bettalla Hillebardh 400 Rd:r. Jagh fruckter dhett blif:r intet gott af honom. Jagh sender och her innelyckt ett bref till svegerskan fruu Lijsken Strålle som iagh för henne her har bestelt att hon får betalningh för en häst, som sattess för rusthållet Lida af sahl. Carlss hester **). Anderss S. Hammar ähr nu blefven sekundh Rytt-m:e under mit compagnie. Jagh vahr hoss kongen och hialp

*) Kulla frälse i Solberga s., W. h., Boestad frälse i Nottebäck s., Uppwid. h.; men de båda hemmanen skiljas endast af en å. Hvem frun som ägde dem var, är obekant.

**) Lida rusthåll i Korsberga ägdes af Carl Stålhammars änka.

honom der till. Gudh låtte min Genneral lenge lefva och behålla Regimentet; jagh har stor[t] förtroandhe medh [ɔ: hos] honom. Mamass ryttare och munderningh ähr rätt vehl behållen. Helsa henne medh min ödhmiuka tienst. Förgiett icke digh sielf sampt våhra kiere bahrn och grannar samptl. Hadhe preseptoren vahrij her, hadhe han blifvit i Stadeli *) stelle. Mehn ener han kåmmer skall iagh vehl hielpa honom. Nu himellenss Gudh bevahre digh till lif och siel och låtte digh lefva och må vehl och att iagh enu en gångh medh glädhie her i verden finge fängna [mig af] din liufliga nervarelse. Hvilket trolligen önskass af din ven intill dödhen

Joen Stålhammar.

[Följande odaterade apostille hör antingen till föregående bref eller närmast följande.]

Kieraste hustru. Sedhan iagh lycktadhe detta mitt bref, fick iagh Kongl. Maij:ttz resolution att CammerCollegie[t] skall gifva konungen beskedh och underrättelse om sätteries friheetz byttet, som du kan se af medhföllijande copier. Jagh skikar digh åtter 230 D:r Sölf:tz asingnationer dem du kant lätta utfodhra.

Tänk Johan Stålhammars sohn Fredrik, som giöre sigh till sielm och rymbde ifrån oss medh en hoper Comp. päninger, som iagh måst bettala. Gyllentornerss såhn har nu franssosser och blif:r aldrigh fålk af honom. Axsell Hillebardh ähr för dess brått dömbdh ifrån lifvet; dock tror iagh han blif:r skont att tiena up sigh ifrån gemehn. Dett ähr en liderligh siel och kåmmer alt detta uthaf derass sletta upfödhelse medh stora sielsvål.

Du måste ha entl. bror Knut Silf:rSpare till Wäxsiöö och medh samma visa H:r Lanshöfdingarne byttet iempte Kongl. Resolution, som lehrer alt bestå på CammerCollegie berättelse, som från Lansshöfdingarne inkåmer, att dhe

*) Som blef borta vid Warschau d. 21 Juli.

ähro migh her uthjnan icke vidrige och giöra några defilquuteter. Enehr du nu vill skrifva migh till, måste du skika till H:r Bårgmäster Ekelundh *) undher dess covärt till Gen. Lieut. Nierot. Giör din flit om Ankerssnäss; kan du få dhett medh hella gottsett för dett som dett värt ähr, kiöpt dett! Gack stert [ɔ: starkt] på Silf:rSparen, att han måtte fulgiöra sitt slutna kiöp och contrackt. Du skrif:r migh till att du får 1300 D:r uthj min löhn; iagh mehnar att dhett skall vahra 1500 D:r, mehn bostellen medh inräknadhe. Lätt migh ett ordh der om vetta. Behöfver du intet dem, för arendera dem bårt, dåck till gott fålk, rätt bönder, uthj dyraste skillingen.

Nu himmelsen[s] herre beskyda Edher samptl. bådhe till krop, lif och siel. Du skrif:r att du en gångh har skickat Cronobårgen uthj din bestelningh till Växsiöö; dhett måste du intet mehr giöra. Ty dhett står illa skika en sielm medh sine förrättningar, dett alla vetta han ähr dömbdh till.

Slutl. helsa alla meniskor medh min tienst, bror Leionhielm, bror Drake behr helsa sina k. fruer. Helsa Gabril Gyllenpamph och sägh: han ähr en latthundh att skrifva migh till. Helsa mama och mina kiere barn samptl. Gudhz andhe vahre medh Edher alla sammanss.

Joen Stålhammar.

Min aldrakieraste husteru och vtualdeste enda vehn och glädhie.

Jagh skref för en liten tidh sedhan min aldrakieraste bästa vehn till och håpass dhe lährer vahra digh tilhanda kåmit. Nu, som iagh åtter har lägenheet medh en kiöpmahn, som reser her ifrån armehn till Dansick, fodhrer min skyldigheet medh dese få radhor min aldrakieraste vehn upvackta. Önsker af mit inerste hierta att dhett måtte fina digh min k. vehn sampt alla våhra k. små barn vedh helsa

*) Carl Eklund, borgmästare i Eksjö.

lif och sielfönskel:t tilståndh; skall migh ingentingh högre fängna her i verden. Jagh för min person har stor orsak att tacka min Gudh, som migh her tildagz vedh helsan upehållitt haf:r så vehl som mina dränger att vij alla enu lefva, fast de stundum hafva varit si[u]ka af dhen gräseliga kylden och strapliserningen vij hafve utstå måst uthj denne kalle vinter, så att vij alle ähre blefvene rätt gamble och malate. Herre Jesu hielpe oss rättnu snart till fredh. Her dör rätt mycket fålk, i[a] förnemma nogh iblandh.

Så snart iagh får svar ifrån Kongl. KamerColegio om dhett byttet angåandhe Enghult och Säby säterissfriheeten lär iagh få hanss Maij:ttz nådiga bref der uppå, hvilket iagh digh vedh lägenheet skall communiscera.

Armén står nu her up vedh ryske gränsen. Gudh vett hvart ut hanss Kongl. Maij:tt sigh nu venda lehrer. Alla ryser, som till ett stort antal vahrit her uthj Litogen, hafva flitt halsöf:rhuvudh tilbakarss in i Ryslandh igien. Dhett sägess nu åtter för viso att Zaren af Musko skal vahra dödh blefven. Sombliga mehna att vij lär vända oss åtf Saxsen *). Giör vij dett och säcker lägenheet kan gå, råda migh många att ta Jahn Adolph till migh. Dock kan man ennu icke vetta huru iagh skall; ty blif:r intet snart fredh af, orkar iagh, min siehl, icke lenge herda ut.

Nu, min k. vehn ähr af innerste hiertat flitit helsader, iembvehl och mamma sampt våhre k. barn hundrade 1000-falt. Helsa och våre k. grannar och vener medh min skyldiga tienst. Hvar medh iagh till döden stetze framherdar och in i grafven förblif:r min aldrakieraste dygdigass hustru och trogna venss hörsame tienare

Joen Stålhammar.

*) Det var rätt menadt. Rehnsköld, som under Carls tåg mot Grodno kvarstått i vestra Polen, öppnade genom sin seger öfver Schulenburg vid Fraustadt d. 3 Febr. 1706 portarna till Saxen på vid gafvel. Ingen och intet kunde numer träda hindrande i vägen. Men det var naturligt, att Carl XII, innan han begaf sig på väg dit, utnyttjade lägenheterna, där han befann sig.

Januvo *) d. 18 Maij 1706.

A Madame
Madame *Sophia Drake*
en Salshult. Present.

Fick dätta från Estri Greta [Sabelfält?] d. 6 Julj suara därpå d. 11 dito.

Aldrakieraste hustru och min utvalda vehn och glädhie.

Jagh har nu på en tidh intet skrefvitt min endaste vehn till, effter vij vahrit uthj en så stark marsie begrepne ifrån Pålandh hitt in uthj Saxsen, hvarest vij nu stå medh hella den svenska armén vedh stadhen Leibsick. Alla saxser,

*) Janowo, 35 km. vester om Pinsk. För att komma dit hade S—r fått utstå många besvärligheter och vadat genom många träsk. I Pinsk hade Carl XII sitt högkvarter d. 24 apr.—23 maj. Och det var, när han från tornet i jesuiterkollegiet i Pinsk såg ut öfver det vattendränkta landet, som han utbrast i orden: non plus ultra! Han hade två teologiska åhörare (flere än tre fingo ej plats i tornkammaren): jesuiterpriorn och sin drabantpräst J. Nordberg. Med dem talade han latin under två timmar; det skulle varit af intresse att veta, hvad han för resten sade.

Något som särskildt berör Smålands kav. under detta tåg, vet utg. ej att anföra, utom att »ryttmästare Bråkenhjelm» (förmodligen *Sten*, fast det af ättartaflorna drages till *Hans Georg* tab. 8) sändes på ett ströftåg mot Kiew-gränsen.

Först efter uttåget ur Wolhynien tilldrog sig, att en korporal vid regem. supit sig full och svor och hädade bestialiskt. Karlen blef slagen i järn. Då tog han sig för att hånande sjunga en svensk psalmvers, innehållande att han sås. slagen i satans bojor ej kunde befria sig själf. Fältkonsistorium menade, att mannens druckna tillstånd borde betraktas som en förmildrande omständighet. Den synpunkten underkände Carl alldeles; det var bara en förbrytelse till, och som karlen gjort sig skyldig till hädelse skulle han dö. Med möda lyckades Piper och andra förmildra domen till gatlopp och degradation (Th. Bjelke Hågkomster). Man hoppas, att han ej var från Stenberga eller Näshults socken.

som her i landet vore af söldater, ähre alla bårtflugne och ähr nu stilstandh giort emellan dem och oss uthj 10 vijkorss tidh. Vij håpass nu dett besta, att Gudh ville giöra en[d]skap medh detta jemerliga och mödosamma kriget.

Jagh skulle vehl nu önska att Jahan Adolph vohre her om mahn på något sätt kundhe kåmma. Dy kunde han så vehl lähra her nu någott som uthj Svergie. Effter iagh nu tänker han begyner att blifva stor och icke tienar lengre att gå så hemma. Gudh vett på hvadh dett giörligaste dett kundhe låtta sigh giöra. Effter vij nu fått spörgia att rekriterne ähr redhan hitt ut kåmbne och då lähr den gamble preseptoren vehl vahra medh demm, eliest har han tagit honom medh sigh. Min godhe Comendör och Öfverste ähr blefven Kongl. Rådh och President uthj Jönkiöpingz håfrät och lär nu medh första gå hem ifrån oss som vij alla storliga beklaga. Och har hanss Maij:tt gifvet Regimentet ått en tysk, som vahr för Öfverste af infanteriet, hetter Daldorf. Han var för hoss sahl. försten af Hålsten. Gudh vett huru gott dett giör migh. Mehn hvadh skall mahn sägia. Kånungens villie ähr våhr laagh. Jagh begierte afskedh nähr iagh dett fick vetta, mehn kånungen svaradhe neij. Hvadh nu vidare blif:r af gif:r tidhen.

1000 Dahl. sölf:t skall iagh skika digh min kieraste vehn medh allerförsta. Får du fatt Siusta*) för dett som rätt och skelligit ähr, kiöp dett. Hvar och icke, så giöm päningarna och läna intet bårt mehr. Dett du har behagat att giöra, ähr vehl giort. Medh nesta påst skall iagh skrifva digh min k. vehn till. Emedhlertidh ähr du sampt våhre k. barn tusendefalt helsadhe. Hvar medh iagh uthj nedherste grafven ähr och förblif:r

M. a. k. hustruss och enda vehns trogne
mahn och tienare
J. Stålhammar.

*) Sjustad hette ett kvarnverk, som lydde under Ryningsholm.

Leibsick d. 1 Octobr
A:o 1706

P. S. Om Änghult och dess bytte besteller iagh vehl sielf her hoss Kongl. Sekretererne hvilka ehr mine vehner. Adiöö. valle.

A Madamme
Madamme la Lieutnant Collonese *Sophia Drake*
a Stetin Ystadh et Vexsiöö.

Inlöses vijd wex. postc. medh 20 öre Snt
P. Bruzell.

Aldrakieraste hustruu och min endaste besta vehn och hungnadh her i verden.

Uthj förledhen veka skref iagh medh påsten min a. k. vehn till; vill önska att dhett vahret kåmmit digh till handa [!] der uthj iagh och ladhe bref till Drangel och Knut Silf:r-Spare. Drangel och Regimentzskrifvaren behr iagh att de taga alla mine hemmanss åboer tilsammanss och giöra ett vist för alt medh förhögningen hvadh de skolla ge åhrl. att man kan giöra sitt fasit der på. Jagh tänker att du behöf:r icke bostellen att lätta bruka till $^1/_2$ medh. Angåandhe att Cornet Klint intet vill bettalla för sin såhn *) uthaf hanss egne räntor de 150 D:r Sölf:t för den hästen han fick af migh, så sägh honom dett om han intet strax bettallar, så skall iagh skrifva Regimentzskrif:n till han skall excequera ut dett, ty den ähr alt skett till kånungens tienst. Äfvenså ähr medh Corporal Siepmahn beskafat om hanss far

*) Möjligt att sonen är den Johan Klint, hvilken 1709 som löjtnant blef fången med regementet och som vid hemkomsten från Tobolsk fick ryttmästares afsked.

icke strax bettaller, så skrif migh till, skall iagh taga hesten ifrån honom och då blif:r han af medh tiensten. Han sägier att han lembnadhe vehl så myckett godt effter sigh nehr han reste hemifrån [så] att faren vehl kan bettalla den skullen, fast dett vohre 4 dubelt så stort. Medh första påst skrif migh till på Stetin och Leibsik, ty iagh står en mihl ifrån Leibsik. Jagh skickar nu medh brefdragaren, Hr. Öf:rste Hillebardh *), hem till digh ett turkiskt bordtäcke, 13 ahlnar sidhentygh, tuene stycken slesingh, 12 ahl. rött rask, en burderat pungh sampt en obligation på 500 D:r Sölf:t, en dito på 140 D:r, nock en på 18 D:r, en på 24 D:r, 4 stycken häste-sedlar 400, som giör tilsammans 1082 D:r Sölf:r.

Kieraste min vehn, förvahra nu vehl dese päningar och länna nu rätt ingen mahn, han må nu vahra hvem han vill. Du må tro, min vehn, iagh får dese intet så lätt, uthan surt nogh dem förvarfver. Kan du få kiöpa Siusta medh dess godhz för dett som rätt ähr, så skrif migh der om till.

Skulle mahn kuna medh någon godh lägenheet få Jahan Adolph hitt torde dett vahra honom bäst [och] nyttigast, iu för, iu heller.

Angåandhe byttet medh Enghult skall iagh vehl sielf bestella, ty der om kan Kammereraren ingen tingh vedh giöra. utan allenast Chammer colleigio. Hvadh du skrif:r om Ankerssnäss, att dhett ähr intet falt, så må de behållat uthj Gudhz nampn **). Angåandhe Säfzsiöö, som Skrödher biu-

*) Ättartaflorna uppgifva, att öfversten vid Jönköpings rgmte (utn. 1706 — efter L. Clerck?) Erik Hillebard, hvars moder var en Stålhammar, dog i Lund 1706 — alltså på hemresan från Saxen. Tillägget, att han slöt ätten, är uppenbart oriktigt.

**) Ankarsnäs säteri i Korsberga lyckades fru Sofia dock tillpanta sig och det innehades senare af släkten Stålhammar.

Det så föraktade Säfsjö, säteri, delvis skattehemman, i Ljunga sn. W. h., har i våra dagar vunnit mera namn genom järnvägsstationen.

dher ut, vill iagh icke ha dett fast för ingentingh. Ty får ehn intet dhett som duger, estimerer iagh intet, uthan har hellere päningarne behåldne. Den risfällan, som Nårhulta åboer ha huggit på Villön, skal de ingalunda behålla, ty sedhan kan de sägia att de der uppe ha hafft häfd. Om skogen ähr bytt, må de ha på sitt stycke och kan mahn heller ge dem lite der före.

Du skrif:r att iagh intet får mehr af mine löningzhemman mehr en 1390 D:r. Dett ähr alt för littet. Prinsiöldh fick 1500 D:r; altså måste Drangel och Regimentz skrifvaren hielpa till rätta och sända migh sedhan en spetification der öf:r.

Jagh håppass likavehl att Gudh hielper oss en gångh till en nådigh fredh, enehr vij ha hint öf:rvina Gudhz vredhe medh en stadhigh bön och en san förtrösttan på honom.

Dhett giör migh godt att iagh spörier att Åtto Fredrik*) ähr så snel och hurtigh och lähr sigh så vakert att spella medh mehra. Kåmer iagh hem till honom, skall iagh ha något vackert medh migh till honom för omaket. Gudh dhen allerhögste låtte dem samptl. stella sigh vehl och blifva fålk af dem, så gierna iagh skall see dett. Tuij vahre de ledhe Giöllentörnerss döttrar och Gudh förlåtte moran, som dem så har upfött**). Jagh har altidh tänkt dhett skulle så gå den, som vill lägia sigh i lagh medh en hop slokar, så blif:r dett sådant af.

Norrhulta åbor — i granskapet af Änghult nere i Nottebäck — hade brännt fälla på Villön i Norrsjön för att så råg eller plantera rofvor. Skogen förmenas ha varit oskiftad. Villön är ej så liten, men är namnlös på kartan. S—r tyckte, att man där borde bygga ett torp, men det har ingen tyckt sedan.

*) Sonen Otto Fredrik var född 1695. I afseende på rättskrifningen af det första namnet visar sig brefskrifvaren ganska ombytlig, ibland tecknar han det Octo.

**) Modren till de stackars fröknarna Gyllentörner hette annars Brita Stålhammar. Deras förseelse kunna ättartaflorna så mycket mindre förråda, som de äro alldeles okunniga om deras existens, utom en enda, som blef gift med en sergeant.

Kieraste min hustru, lätt Gyllenpampen se detta, att iagh håller honom för en N. att han intet betre håller hvadh han migh låfvat haf:r medh skrifvande. Gudh ge att han måtte lefva till iagh finge talla ve honom. Helsan, sampt och Adolph och derass fruer 100000falt. Bror Fredrik skikadhe iagh ditt bref; Gudhi ährat han mår vehl, äfven och bror Läjonhielm. Helsa syster Eba, hon må intet förtänka honom att han ähr något galant hoss dett saxsiska fruentemeret. Lätt nu se alla ihop huru hurtiga I ehren att skrifva oss till, så vij icke glöma bårt Smålandh her hoss desse skiöna dammer.

Herren Gudh hielpe våhr k. mama till helsan och den del hene best vahra kan. Helsa Arlan Snickare, han skall ha tak för sitt bref han skref migh till. Om iagh lef:r skall han få flytta sin veska till Enghult. Kieraste min vehn, förgiett icke att helsa Joen Enhörningh, Axcel Rosenquist och H:r prosten i Kårsbärga sampt Hr Anderss Gradmahn medh corporal Nilss Nilsson. Nu, iagh sluter medh en jnnerl. önskan att Gudhz mäcktiga handh styre och regere Edher samptl. bådhe till kråp och siel, hvar medh iagh uthj dödhen förblif:r

Min endaste venss trogne mahn och
skyldige tienare

J. Stålhammar.

Leibsik d. 2 octobr
1706.

P. S. Min k. vehn förgiet intet att helsa samptl. våhre kiere barn. Gudh bevahre dem vehl och förhielpe dem till att dhe måtte lära något gått nu uthj sin ungdom, förgiett icke digh sielf. Gudh velsingne Edher samptl. Adiöö! Valle!

A Madamme
Madamme *Sophia Drak[e]* cete
a Salshult

Recomenderes Present

Porto 17 ö. S:r.

fick dätta d. 29 oktob. suarte därpå d. 1 Novemb. på Eksiöö post som och på dä förra af d. 1 ocktob.

Aldrakieraste hustru och min utvalde besta vehn och glädhie her i verden.

Jagh har medh pästen några gånger skrifvitt min aldrakieraste ven till, vill icke annarss förmodha uthan dhett ähr vehl framkåmit. Gudh låtte och detta finna digh sampt alla våhre kiere barn uthj ett godt och önskeligit tilståndh. Och beklagar iagh rätt högel. att iagh icke har fått något bref af din angenema handh sedan Julij månadh daterat. Dy ähr iagh rätt engsligh för en iagh får nu bref af digh, att iagh får vetta huru medh Edhert tilståndh ähr. Jagh sender och her iempte svar på dhett brefvet som Hr Gen. Major Wlsparen *) migh tilskref, dett du vill honom öf:r-senda.

För några dager sedhan fick vij elaka tiendher ifrån dhe 7 Regimenter som kånungen lembnade effter sigh uthj Pålandh, i dett att kånungh Augustus kåmit medh 40000 mahn Ryser och dem öf:rfallit och hvadh icke ähr nedhergiort har han tagit tilfånga **).

*) Gustaf Ulfsparre af Broxvik (tab. 13) från Carl X:s och Carl XI:s dagar, tog dock först afsked 1702.

**) Det är Mardefelts nederlag vid Kalicz d. 19 okt. mot en rysk-saxisk armé under Mensjikov och kon. August, som här vidröres. Det ville ett ödmjukt ursäktande bref till, för att hos Carl XII urskulda det skedda och kanske kan man, med fäst afseende på hvad

Migh blef för kort anbuditt Öfverste caretör och öfv. Lieutnantz pention om iagh ville taga emot dett, mehn enu har iagh der till intet resolverat. Jagh vill först vetta vadh du tycker. Om intet Gudh vill gifva oss fredh i våhr, vett iagh intet hvadh en skall sägia, ty dett begynner nu blifva alt för långsampt. Enu stå vij her uthj Saxsen och förmehne att blifva öf:r vinteren her. Herren Gudh vende till dhett besta.

Jagh har enu de förumtalte obligationer och hestesedlar; iagh ville gierna skika dem öf:r så snart iagh får lägenheet. Dhett lähr blij på en 1200 daller Sölf:rmynt. Skulle Siustadh blifva falt för dett som skeligen ähr, såge iagh gierne vij fingedh kiöpa dett. Gudh gifve att Jahan Adolph vohre her, så kundhe iagh sättia honom undher gardit, då bror Fredrick låfvar villa lära honom excersiterne att medh tidhen sedhan kundhe kåmma vidare fort.

E[l]iest, Gudij ähnat, må vij tembl. vehl. Carl Mangnuss Silf:rSpare*) blef dödh för kort sedhan. Alla mina dränger mår vehl, behr helsa sina anhörige. Nu förefaller migh icke något mehr att skrifva uthan, nest digh sielf och våhre kiere barn sampt mama flitit helsadhe. Hvar

---

August ytterligare tillät sig och hvad han i det hela var för en människa, klandra Carl för, att han ej accepterade det skedda och lät freden vara ogjord. Det är ju förborgadt för oss, hvem som därvid hade i längden riskerat mest; för ögonblicket hade det otvifvelaktigt varit August. Svenskarna stodo ju på gammal klassisk segermark och hade landet i sin hand. Om tyska riket behöfde man mycket lite bekymra sig. Kanske har Carl XII i Turkiet en och annan gång tänkt tillbaka på saken. Det fanns tider, då Frankrike var hans bästa stöd hos Porten. Och säga hvad man vill, så var dock franske marskalken Villars i sin historiska rätt, då han 1707 föreslog Carl XII ett möte vid Nürnberg. Historiska traditioner gömma på en hemlig makt äfven under förändrade omständigheter, och det som en gång varit kan aldrig till fullo utrotas.

*) Tab. 56. Hans dödsår, okändt för ättartaflorna, är sål. 1706.

medh iagh uthj dödhen ähr och förblifver min aldrakieraste vehnss trogne mahn och tienare så lenge iagh nämbness

J. Stålhammar.

Lebsick d. 29 octobr
A:o 1706.

A Madamme
Madamme La Lieutenant Collonese
Sophia Drake
Cete
a Stetin, Ystadh et Wexsiöö Salshult

Inlöses wijdh Wexiöö påstconthoir medh 20 öre Smt.
P. Bruzell

fick dätta d. 28 novemb. suarte därpå d. 29 dito sende til Calmar från Libhult.

Aldrakieraste mitt lilla hierta och vtvaldaste besta vehn.

Som våhr godhe grefve*) skickar sin drängh medh några saker förut hem till Svergie, har iagh och legenheet medh samma att sä[n]dha detta lilla byltet medh hem til digh. Hvar uthj liger ett bordhtecke, 1 stycke sidhentygh, 2:ne stycken slesingh, 1 burderat pungh, något rött sarss. Gudh gifve iagh finge snart bref af digh, ty iagh ähr rätt ängslijgh der öf:r innan iagh får vetta huru medh Edher tilstår. Jagh skulle vehl skrifva mehra, men sannerl. iagh har intet tidh. Jagh skall skrifva alt som åfftass digh, mitt hiertta, till. Våhra rechriter ähro intet kåmbna till oss, uthan stå de uthj Pomeren. Om intet preseptoren ähr bortta lätt honom föra Jahan Adolph öf:r medh sigh. Nu, Gudh bevahre digh till lif och siel sampt alle våhre k. barn

*) Carl Nieroth, som d. $^{26}/_{6}$ 1706 fått greflig värdighet.

och du 1000falt helsadhe. Hvar medh iagh till dödhen ähr din trognaste mahn och tienare så lenge iagh lef:r

J. Stålhammar

Leibsik d. 2
Novembr 1706.

A Madamme
Madamme La Lieutenant Collonese *Sophia Drake*
cete

Salshult.

Aldrakieraste mitt lilla hierta och utvaldaste besta vehn och glädhie.

Som iagh nu har så frögdefulla tiender att umröra, kan iagh icke förbijgå uthan dem comunisera, i dett att Gudh har bögdt Konungerness hierta[n] till fredh såledhess att emellan Pålandh Säxsen och Svergie ähr fredhen sluten och aldelless i förleden Lördagse ratificerat och undherskrif:n *). Angåandhe Rysen ähr enu intet omrört, dock håppass vij medh Gudhz tilhielph att dett lär medh honom snart gå för sigh. Ty dhe andre potentater lär vehl intet släpa för en han och komer uthj fredhen medh.

Heren Gudh vahrij ährat för den nådige begynelsen att hoss oss en gångh begynnes att talla och nämbnass

---

*) D. $\frac{14}{24}$ Sept. undertecknades i Alt-Ranstat fredsdokumentet, och d. $\frac{10}{20}$ Okt. ratificerades det af k. August i Petrikova. D. $\frac{24 \text{ Okt.}}{2 \text{ Nov.}}$ biträddes freden af k. Stanislaus för polsk räkning i Leisnitz. Men »Lördagen» den 3 November (svensk stil) skedde i fredssaken veterligen ingenting utom att saken kanske har sipprat ut. Först d. $\frac{16}{26}$ November bekantgjorde Carl XII freden för armébefälet. — Datum öfver strecket är, som lätt synes, svensk stil, en dag före den gamla.

om fredh. Jagh hopass nu medh Gudhz tilhielp uthj tilkåmmandhe åhr få see Edher, mina k. anhörige. Gudh dhen allerhögste upehålle oss sampteligen uthj medhlertidh vedh helsan att mahn en gångh får frögd och glädhie igien för alt dett myckna ondha mahn uthj dese svåra tidher har utstå måst.

Alla våra grannar, Gudhi ährat, lefva och må vehl. Bror Fredhrick vahr för några dager sedhan hoss migh. Han badh så öf:r måttan att helsa digh. Gudh ske låf han står sigh rätt vehl.

Gudh tröste migh, iagh ähr rätt engsligh att iagh nu sedhan Julij inga bref af digh bekåmit. Haren Gudh gifve att du måtte ha helsan och begå digh vehl. Jagh haf:r nu skrefvit her ifrån åtskillige bref; håpass att tu dem vehl bekåmit haf:r. Hvadh vidare passerer skall iagh nu flitit skrifva. Kieraste min enda glädhie skrif migh flitit till att iagh då måtte få engån[g] hungna migh af din angenema handh. Vij har fått vetta att ricriterne skola vahra kåmmbne till Pomeren. Mehn en ähro de intet hoss oss. Nu, för denna gången vill iagh sluta nest en 1000falt helsningh till digh min k. vehn sampt alla våre k. barn och granner. Here Jesu velsingna och bevare digh till lif och siel. Hvar medh iagh uthj grafven ähr och förblif:r min aldrakieraste venss trogna mahn och tienare

J. Stålhammar.

Leibsik d. 8 Novembr
1706.

A Madamme
Madamme La Lieutenant Collonese *Sophia Drake*
cete

Wäxsiöö et Salshult

Aldrakieraste beste vehn och min endaste k. hustruu.

Som iagh nu sedhan mitt sista bref måste flyttia quarter *), har iagh icke på 14 dager skrefvit min kieraste vehn till. Ty måste iagh nu jncommodera digh medh detta. Önskar af alt mit hierta dhett måtte fina min allerkieraste vähn uthj ett sielfönskeligit vehlståndh, skall altid vahra min högsta glädhie sådant att förnimma.

För en liten tidh sedhan kom preseptoren Weterman hit till migh medh 3:ne dina som och barnenss bref. Gudh vahre ährat att I samptl. då måtte[!] vehl. Gudh vett huru påsten går her emellan i dett iagh många bref har skrefvet sedhan iagh kåm hit in i Saxsen, mehn ingen bockstaf der af svar fått. Dett ähr migh kiert att tu min k. vähn fick kiöpa Vlfarph **). Angåandhe Ryningzhålm så vohre vehl om det blefve falt och mahn kundhe betallat. Enghult skall iagh giöra mit besta medh.

Hoss vår nådige kånungh ähre nu gesanter från alla potentater; Gudh gifve något got uträttadess till fredh att vij finge en gångh kåmma hem igien. Grefve Nierot lährer vehl gå snart hem, då iagh skall senda medh honom 1200 dallerss obligationer till digh. Gudh tröste Smålendingarne att de giore dhett byttet medh öfverster. Denne ähr verre en Prinsensiöl ***). Nu hvadh hielper, man måste tiga och lida för synden skul.

---

*) Smålands kavalleri var nu förlagdt i omgifningen af Freiberg (midt emellan Dresden och Chemnitz). Till närmaste grannar i norr och väster hade regementet: Kalmare reg. kring Meissen, Jönköpings kring Döbeln, och Sörmlands kring Augustusburg.

**) Ulfarp (se not s. 40—41) är frälsehemman i Stenberga sn. Ryningsholm säteri i Höreda sn., S. Wedbo härad. Det ägdes vid denna tid af öfversten Kr. Riddersköld och blef ej falt på 1700-talet.

***) Carl Printzensköld till Prinsnäs (Sandsjö sn, Jönköpings län) hade tjänt vid Smålands kavalleri, hvars öfverste han blef 1699, men blott för ett år, enär han tog afsked 1700 och efterträddes af Nieroth. Hvad Daldorff beträffar, så förde han med utmärkt heder befälet

Iahan Adolph vohre vehl om han vohre her; mehn kan ske dett går intet an, effter han har ingen till föllie, skrif migh till medh aller första. Våra reckriter ähr enu i Pomeren och vett ingen huru snart de kåmma hijtt. Nu, iagh sluter denne gången medh en 1000[falt] helsningh till Edher allesammanss mine k:e anhörige, ingen förglömbdh, medh försäckran att iagh uthj grafven ähr och förblif:r min allerkierastess vehn trogne mahn och tienare

J. Stålhammar.

Frijbergh d. 28 Novembr
A:o 1706.

A Madamme
Madamme La Lieutena[n]t Collonese *Sopiha Drake*
c[e]te

Salshult Present.

Fick dätta den 21 Janurij 1707. Svarte där på d. 22 dito.

Aldrakieraste hustruu och min besta vehn.

J dagh vahr iagh så lyckel. och fick ett bref af din angenema handh af d. 1 Novembr, hvilket iagh [ɔ: mig] hierteligen fängnadhe att iagh fick nu vetta, att mina k. anhörige ha helsan och må vehl. Hvadh mit tilståndh angår, så har iagh orsak att tacka min Gudh för helsan, som ähr dhen besta; mehn i öfverigit lefver [jag] uthj ett siegrent [ɔ: chagrinant] lefverne, ty dhen nykåmbne öfversten sätter oss för mycket uppå att iagh fruckter iagh kan intet

öfver regementet, men han torde varit sträng och som tyskfödd ej kunnat eller ej velat anpassa sig efter småländska lynnen. Längre fram kom dock Stålhammar på god fot med sin öfverste.

länge hålla ut medht om kriget skall vahra. Dock tiger iagh uthj dett längsta. Mehn iagh tror de hafva alla våhra officer[are] samma tal.

Nu skicker iagh digh 14 obligationer som bestiga på 1358 D:r Sölf:t, dem du kant lätta upfodra och förvara. Jagh glädher migh öf:r att Säby ähr synt till 7 fier[de]dellar uthj knicktehål, altså lähr vehl byttet gå för sigh medh Säby och Enghult. Hvadh angåandhe medh Siustadh eller Ankersnäss gifver tidhen om icke dhett blif:r alt för dyrt.

Helsa bror Knut Silf:rSpare och iagh letter tacka honom för sin upricktigheet, för sitt omak om mina bestelninger uthj min frånvaran. Jagh försäkrar honom, om iagh lefver och kåmer så nehr, skall iagh recompansera hanss omak.

Du begier vetta om Svanbärgh, ty ähr han min quartermästar, och iagh försäkrar att han intet tar Anna Stina, den horan, mehr igien; tuij henne för hon har stelt sigh!

Medh våhr Jahn Adolph måste vehl bero till i våhr, om Gudh vill. Den lilla sahl. Carl S. H:[s] sohn ähr her; Gudh vett vart den skulle her, som ähr så liten, att senda ifrån sigh *) Mina drängar lefva alla och låtta helsa sina anhörige. Nilss ähr nu blefven corporal; Gudh vett vem iagh får nu uthj hanss stelle. Preseptoren ähr nu till kongen att lätta höra sigh, och fruckter iagh om hans person, ty han ähr mycket slät studerat, dock skall iagh giöra hvadh migh står till att hielpa honom. **)

---

*) Den äldste af hans sex söner, Anders, f. 1682, var eller blef snart ryttmästare vid regementet. Ett par andra ha tjänt vid Jönköpings och Kalmar reg. Här syftas på Johan Fredrik, f. 1691.

**) Dominus Anders Wetterman skulle undergå förhör hos fältsuperintendenten Malmberg och kanske alltså låta höra sig i slottskyrkan i Alt-Ranstat, där han i konungens person finge en mycket nogräknad åhörare. Efter de upplysningar man längre fram får, var det en mycket vågad färd, och den fick också denna gång ett sådant slut, som S—r anade.

Min aldrakieraste hustru, helsa nest digh alla våhra k. bahrn och iagh tackar dem samptl. för derass angenema bref och skrifvandhe; förmana dem att de studera flitit, ty dett ähr dhett besta de få her i verden, att de lähra nu något uthj vngdomen. Helsa och våhr godha mama. Bror Fredrik mår vehl, och mamass ryttare och munderning sammaledess. Nu, himellenss Gudh och alla herrars herre velsingna och bevare Edher samptl. till lif och siel och låtte digh lefva och ha helsan och att iagh måtte engångh kåma hem och få se Edher medh frögdh och glädie.

Jagh sender och hem uthj ett förseglat paket sahl. Bondenss *) handlingar, som skolla vehl förvarass till iagh kåmer så nähr, ty dhe ähro angelegna. Helsa mäster Larss Algerus mycket flitit, och iagh tackar för den godha upsickt han har hoss mina gosar. Du skrifver om Lanshöfdingetiensten; tagh mindre till för Gudhz skul och lätt digh nögia medh dhett Gudh har giort medh digh. Nu iagh vill sluta för denne gången medh den oförandrade försäckran att iagh skall vahra och förblifva intill min dödh, fast her

---

*) Det är här fråga om Clas Bonde, öfv.-löjtn. vid Östgöta kavalleri, som stupade vid Warschau 1705 $^{19}/_{7}$.

Ett af dessa papper — ett till S—r riktadt bref — har blifvit liggande hos dennes egna. Det lyder:

Vällborne Hr Öfwerst. Lieut.
Högtäh:de godhe Gynnare.

Såssom min Hr Öfverste [ɔ: Burenskiöld] will i daagh hafva några penning:r af Sahl. Öfwerst. Lieut:s Qvarlåtenskap angående dhes begrafning och Sweepningh med dylik mehr omkostningh, ty behagadhe Hr Öfwerst. Lieut. gunstigst låta mig veeta hvad tima i daag Jag och Auditeuren skall komma dijt att dhem samma afhämpta. Jag förblif:r

Wällborne Hr Öfwerst. Lieut:s
Tienstwilligste tienare
Bertel Råxman.

Lägret d. 29 Julij
A:o 1705.

ähr vackert fruentember, din trognaste mahn och hörsameste vehn och tienare

J. Stålhammar

Frijbergh d. 8 Desembr
A:o 1706.

Detta brefvett vahr först hoss hans Exellens Nirott och iagh togh dett igien medh alla sakerna al[t]så låtter iagh föllia medh detta. Valle.

Min aldrakieraste hustruu och utualdaste beste vehn och glädhie.

Jagh skref för 14 dager sedhan min aldrakieraste vehn till, då iagh och vahr så lyckel. och fick et bref af din angenema handh, daterat d. 1 Nov., hvilket [mitt bref] jagh sende tillika medh en 14 obligationer på 1368 D:r Sölf:t medh min gamble öfverste gref Nirot, hvilken togh afskedh ifrån vårt Regimente medh tillika många rinnandhe ögion — i meningh han då strax vahr i tankar att resa ått Svergie. Dock har iagh sedhan fått vetta att han blif:r intet så snart affärdigh.

Gudh dhen allerhögste låtte nu detta fina Edher samptl. uthj ett godt och helsosampt tilståndh och förlene Edher en frögdeful julefäst och der på fölliande nyåhr medh helsan och al sielbegierl.heet att öf:rlefva, Idett och att vij effter Gudhz villie och behagh medh fredh och glädhie måtte kåmma våhre kiera anhörige och fädhernesslandh så nehr att vij en gångh åtter måtte få see hvar andhra.

Den ut affärdhadhe Anderss Wettermahn giör iagh vehl min högsta flit att han måtte få her någon lägenheet, mehn, Gudh hielpe, han ähr mycket slet studerat karl, han hadhe

vehl behöft lengre att vahrit undher informatores en att informera. Ähr Cornelius intet better, måste mahn för Gudhz skul intet bruka sådane till barnen, ty huru skall den lera andra som intet kan och lika fult pretendera [att anses för] en rät preseptor och [få en sådans] löhn.

Jagh ähr gladh att Säby ähr synt till 7 fierdingar uthj knickthål, altså lär vehl gå för sigh medh byttet om Enghult. Lätt se, min kieraste vehn, lätt kiöra vehl timmer hem till Enghult och skafa till kiöpss mycken spån att täcka medh, ty iagh vill ha der en bygning och dubel högh *), intet på smålänska. Jagh håpass medh Gudhz hielph att vij kåmma hem till Edher i tilkåmandhe såmer. Kan du få Lilåker och Kulla af Knustorpa till kiöpss såge iagh gierna att vij hadhe der några gållar.

Gudh ske låf, medh migh och mit fålk står vehl till. Nilss ähr blefven corporal; gamble Sune blir hoss migh så lenge han lef:r. Arfve[d] har afskedh, han dogde intet.

Nu, iagh vill för denne gången sluta medh 1000falt helsningh till Edher samptl. medh förblifv[an]de in till min dödh

min aldrakierastes ven och tienare
J. Stålhammar.

Freijbärgh d. 20 Desembr
A:o 1706

---

*) Alltså ett tvåvåningshus och icke som de vanliga envåningsherrgårdshusen, som på sin höjd hade en låg vindsöfverbyggnad med små fönster, midt öfver taket. Och detta skulle täckas med spån och icke med näfver med grönskande torf öfver.

Torftaken försvinna i våra dagar äfven i Småland. Om utg. törs åberopa sin lilla erfarenhet, så är det stor skada, ty det torftak han, med från Småland rekvirerad expert, låtit lägga på en sommarstuga, är afgjordt pålitligare än hufvudbyggnadens skiffertak, som jämt behöfver efterses.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
à Salshult Present.

bekom dätta d. 26 Janu-ij 1707 suarte där på d. 28 dito.

Fribärgh d. 4
Januarij 1707.

Aldrakieraste hustru och min vtualdaste vehn.

Dhett ähr vehl fiorton dager sedhan iagh nu skref min aldrakieraste hustru till. Önskar att bådhe dett sampt detta finna Edher samptl. uthj ett gott och helsosampt vehlståndh. Jempte en innerl. önskan till ett frögdefult godt nytt åhr medh många dher på fölliandhe att öf:rlefva oss allom till glädhie och förnögielse.

Vadh mit tilståndh angår, så har iagh orsak att tacka min Gudh för helsan. Gudh låtte så å bådha sidher långvarit continuvera. Nytt förefaller icke rätt skrifvärdigit, uthan bägie kongarne, så Augustus som vår kånungh ähr dagl. tillsammanss. Hvadh de koka tilhopa *) gifver tidhen i våhr vartut dhett gieller.

K. min hustru lätt Öfverste Hielms **) far få dhe 40 D:r Sölf:t iagh skref att du lefvererar till Larss Jngemarsson i Spånghult och iagh får hanss quitantie hitt till migh medh snareste. Jagh åstundher vetta huru dhett står till

*) Yttrandet är både oförstående och föga respektfullt beträffande Carl XII. Minst hade denne lust att »koka» ihop någonting med konung August, som själf onekligen var en mästerkock i ohälsosamma anrättningar. Men att den hedervärde brefskrifvaren var mycket naiv i sina politiska vyer, förråder han på många ställen.

**) Nils Hielm, öfverste vid ett efter honom benämndt värfvadt dragonregemente, var en af Carl XII:s tappraste och mest försökta krigare. Adlad 1706. Hans fader, bonden Thure Pehrsson, bodde i Wirestad sn., Kronobergs län.

medh Öfversten Kiöningzfält*) uthj Chalmar om han lefver eller mehr årkar tiena. Ty om dhett vohre ledit tordhe iagh vehl få dett. Giör digh der om bekant och lätt migh vettat.

Jagh skikar en obligation på 30 D:r Sölf:t hvilket du kan lätta upfodhra af trumpetarenss hustru. Hon bor uthj Klöfvan i Frödhery sochn. Nu, iagh vill sluta medh en tienstl. helsningh till Edher samptl., ingen nämbdh eij glömbdh och iagh i dödhen ähr och förblif:r min aldrakieraste venss trogne mahn och tienare

J. Stålhammar.

Anderss Vetterman ähr nu åsta att skall blifva präst uthj min skuadronepräst stelle nembl. Austril som [är] blifven präst i Gladhambra. Om dhett går an tuiflar iagh emedhan han ähr ingentingh studerat.

A Madamme
Madamme La Lieutenant Collonese
Sophia Drake Cete
à Salshult Present.

Obligation har Suän Spolle.

Freijbärgh d. 1
Februarij 1707.

Aldrakieraste hustruu och min allerbeste ven och glädhie her i verden.

Jagh vahr så lyckel. för några dager sedhan och fängnadhe migh uthaf ditt kierkåmbna bref af d. 21 Novembr.

*) Mathias Königsfelt, öfverste och kommendant på Kalmar 1700 samt landshöfding i Kalmar län och på Öland 1711, hade ännu lång tid kvar att tjäna och lefva, i det han tog afsked först 1719 och dog 1728. Han var en af Carl XI:s tappra bussar.

Glädhier migh af alt mit hierta att du min k. wehn sampt våhre kiere barn ähre vedh helsan. Herren Gudh låtte så å bådhe sidher lenge continuvera. Jagh sehr och att Säby ähr synt till 7 fierdinger, eller för ett helt knickthål, hvilket iagh vehl tänkte, och ähr dett intet för högdt. Ty iagh kienner dess godheet vehl. Dhen ährl. Knut Silf:rSpare har mycket omak och besvehr för migh och viser ett trogett ierta effter sin utfäste låfven i min frånvahrande. Han skrif:r migh till och behr migh, dher han skulle trängia, länna sigh 50 D:r Sölf:t. Nu skienker iagh honom her uthj sitt bref en obligation på 18 D:r sölfr:t ifrån Munsterskrif:n Harman, hvilket hanss hustru skall honom bettalla. Skulle han vahra uthj någon nödh, så måste du hielpa honom.

Vij samptl. hella svenska armén ligia nu her enu uthj Saxsen och ähr bådhe vår kongh och Augustus dagl. tijtt och åffta tilsammanss; hvadh dhe koka tilsammanss gif:r tidhen. Her tallass att en rysk ambasidör skall kåmma hitt till höghquarteret. Gudh gifve så vehl vohre, torde dett snart blifva gått å öf:r alt, som her och mehnass, att vij medh fredh kåmme engångh till dhe våhre och vårt k. fädreness landh, hvar uthj sin fungsion.

Ryttmäster Carl Mangnus Silf:rSpare blef dödh her uthe af en främadh siukdom. Her liger många nogh af samma, om de kuna öf:rvinat. Dhen redhelige Regementzquartermäster Klint blef ochså dödh nu för någen tidh sedhan. Wettermahn har vahrit inne hoss Fältsuprin[ten]denten i meningh kunat blifva präst, mehn han fanss förletan [ɔ: för lätt] och blef tilsagdh att gifva sigh hem eller till någon akademia och lära sigh. Gudh vett hvadh en skall giöra medh en så gamal $^1/_2$lärdh person. Gudh gifve att icke Cornelius ähr efven så, så att iagh eng[s]lass öf:r barnen att dhe sku ha sådanne och [ɔ: som] villia paseera för rätta preseptorer och kuna intet sielfva. Jahan Adolph sehr iagh rätt gierna att han vohre hoss migh her, mehn

Gudh vedh huru han skall kåmma. En ährо våhra Rekrytter uthj Strålsundh och Pomeren. Kongl. Maij:tt har sackt att de må bli der så lenge, då öf:rstarne ha begiert skika effter dem. Ennu ähr våhr godhe grefve Nirot her och vett icke hvadh tidh han kåmmer att gå her ifrån, altså har iagh tagit mit igien ifrån honom, som iagh vill senda medh min präst Magister Austril, h[v]ilken ähr blefven präst och kyrkioherde uthj Gladhambra pastorat, så snart han nu medh första blif:r affärdigh. Afskedh tar iagh nu intet till dess iagh får se hvart ut dhett vendess.

K. min vehn, laga att Öfverst Hielmss faar får dhe 40 D:r som Larss Ingemahrson i Spånghult vett beske[d] om — han bor uthj Konga eller Kinevaldz häradh *) — och skika migh hanss quitantie. Alla mina drängar ha helsan. Nilss ähr nu från migh och ähr secundhcorporal vedh Wettlanda comp.

Helsa Gyllenpampen och alla mehniskor som migh effterfråga. Förgiet intet digh sielf och våhre kiere barn och mamma. Slutl. uthj dödhen ähr och framherdar min aldrakierastess vehn och trogne mahn så lenge iagh lefver och hetter

Joen Stålhammar.

P. S. Svåger Drake ähr, Gudhi ährat, vedh helsan och måhr rätt vehl. Hör till om mahn på något sätt kan få beg[g]e Boasta-gårderne af Kullebo[r]na antingen till kiöpss eller bytte, såge iagh gierna. Gud gifve du kundhe få spån nogh och lätt rusta om bygningen och lätt tä[c]kana medh spåån. Medh brädhe ähr nu så flikat värk och vahra[r] endå icke och sehr illa ut. Om iagh lef:r och kåmer hem, skall iagh lätta täka alla husen medh spån. Om I, vårt kiera fruentemer i Svergie, villia hafva några rätt snälla och manerliga pijgor her ifrån till Edher ått Svergie kan man få dem her, hvilka kuna arbetta rätt siönt medh sina hender. Ty här blif:r slätt uthj Saxsen effter oss

*) Wirestad ligger i ingendera, utan i Allbo.

enehr vij fara bårt en svår tidh, och de behöfva man icke stedhie hvart åhr. Her ähro åttskillige, som tilbudha sigh villia på begieran resa öf:r. Her ähr öf:rflödit af quinfålk och rätt snälla mäniskor. Svara migh snart her på. Valle.

Aldrakieraste mit lilla och utvaldeste hierta.

Dhett sista dit angenema bref af Salshult d. 22 Januarij ähr migh nu för några dager sedhan vehl inhendigat. Glädher migh att I samptl. ha helsan och må vehl. Hvadh mit tillståndh angår så tackar iagh Gudh för mögeligit *). Dock har iagh en lång tidh hafft en svår värk uthj armahr och behn och derpå en förträfel. bröstvärk, som går i svang hoss oss. Her ähr rätt tämbel. stilla att mahn icke får vetta stort hvadh dett vill blifva af. Mehn alla mehna vij få fredh medh Rysen och Gudh gifve så vehl vohre att vij sluppe en gångh detta slepet. Våhra rechrytter liga enu uthj Strålsundh. Dit kundhe Jahan Adolph vehl på 8 dager kåmma och ähr bäst att han kåmer dit. Så snart iagh får vetta han ähr der, skal iagh giöra anstalt han kåmer till migh, effter iagh hör han vill intet läsa. Dett ähr migh okiert att dhett olerda aset Wetterham [!] har så länge uphållit sigh för preseptor hoss dem, som [ɔ: och] dock har så stort beröm; till gårsfogde har han betre förståndh en till studier och för sin enfaldigheet kan han icke blifva prest. Jagh har anbudit honom vedh alla Regimenter. **)

---

*) D. v. s. att det är som det är.

**) Härmed förlora sig Anders Wettermans öden i dunkel. Visserligen omtalas en bataljonspredikant Wetterman vid Kalmare reg., som följde Carl XII till Bender och dog som prost och kyrkoherde i Hjelmseryd 1743. Men hans förnamn var Peter. Han hade en broder Nils, furir vid Kalmare reg., sergeant vid Benderska dragonerna, som Carl XII till och med hann att adla före sin död ($^{17}/_{11}$ 1718) under namnet Wetterstierna och som dog som major.

K. min vehn, gif digh nu tilfredhz om du icke får heeta öf:rstina. Dett vill nu Gudh så hatt. Jagh ähr vehl förnögdh medh den del, som min Gudh gier migh.

Om vij gå hem i såmmer skall iagh se til att kiöpa något hem medh migh, som skall vahra galant för digh. Mehn barnen intet effter iagh sehr de intet ha lust att lära sigh något gott.

Slutl. in till min dödh förblif:r min aldrakieraste venss trogne mahn och tienare.

J. Stålhammar.

Fafrodha *) d. 15 Martij
A:o 1707.

P. S. Min kierste vehn, helsa våhra k. barn. Lätt dem studera om dhett skall bli något gott af dem och icke bli alt för snart iunkare af dem, ty dhett få de sielf finna medh tidhen [vara illa]. Helsa och våhr kiera mamma. Valle.

A Madame
Madame *Sopiha Drake* [c]ete,
à Salshult Present.

Recomenderes till godh befodhran.

Kanske dyker dock Anders W. oförmodadt upp igen i en karolinsk dagbok (allt under förutsättning att Wieselgrens uppgift i Smål. Beskr. att Peter W. blef präst 1700 är riktig), ty S. Agrell berättar, att han d. 30 Mars och följ. dagar 1709 undergick examen jämte en smålänning Wetterman och jämte honom blef ordinerad i hans Maj:ts höga presance. Detta skedde i Buditje i Ukrajna. Och här äntligen känner sig utg. befriad från Wettermans efterhängsna skugga.

*) 24 kilometer söder om Freiberg ligger en by eller liten stad Pfaffroda, som är det afsedda stället.

Aldrakieraste hustru och min beste vehn. *)

Jagh glädhier migh öf:r dinna 2:ne nu kierkåmbna bref, hvilka iagh [ɔ: mig] af a[l]tt hiertat fängnat och deraf sehr att du min kieraste vehn har helsan sampt och våhre k. barn. Mehn dett du skrif:r att du giörss gammal **) och grå ähr intet att förundra, och försäckrar iagh der emot iagh gier intet effter, ty iagh ähr icke allenast gråhårigh uthan hell vitt gubbe och effter detta föllier nehr iordhen. Dock, Gudhj ähret, har nu tembeligh godh helsa. Herren Gudh gifve oss snart fredh, elliest går mackten öf:r kånsten. Sedhan min öfverste och iagh ähre blefne bekante, tror iagh vij kåmma vehl öf:renss; han har fått ennu ett Regimente till uthj Hålsten, hvarest han har sinna godhz. Jagh tror att han blif:r ingen Småländingh till slutet. Dock står alt uthj Gudhz villie, hvar medh altingh går vehl och iagh vill vahra förnögdh. Och effter nu min gamble präst går hem till dett pastorat, som konungen har skiänkt honom, sändher iagh hem till digh effter medhfölliandhe upsatz några obligationer och skriffter. Dem som ähro sahl. Ryttmästar Per Loodh ***) angåandhe, de lefvererar du till dess fruu, baronese Rebendher emot quitantie. Ty de lära vahra henne mycket angelegna och hel kierkåmne. Ty iagh har desponerat hans quarlåtenskap, henne till stor nytta att hon skall tacka migh före.

---

*) Brefvet är odateradt; men som Marlboroughs besök hos Carl XII (d. 18 April) däri omtalas, är det tydligen skrifvet i slutet af denna månad.

**) Sofia Drakes födelseår är ej kändt (dödsåret var 1741). Hennes man var född 1659, således vid denna tid o. 47 år.

***) Ryttmästaren vid Smål. kavalleri Peder Lood i Småland dog $^{29}/_{4}$ 1706 i Polen. Om dateringen är riktig, måste det varit i Polesien på det besvärliga tåget från Grodno.

Hans fru var Gustafviana Christiana Rehbinder. De tyckas ha bott i Solberga sn. (annex till Korsberga i Östra härad, fastän belägen i Vestra härad) åtminstone ha de gifvit gåfvor till dess kyrka.

De andh[r]e skriffter ähro om sahl. Öf:rLieut. Clas Bondhe af Östgiötta Regimentet, som blef slagen vedh Varsau. Ty iagh blef commenderat att revidera och låtta förautsionera hans quarlåttenskap, som finss her uthj all undherrättelse; copialliter lika lydandess har iagh skickat dess arvingar.

Obligationerne som ähro till 1534 Dh:r Sölfr:t låter du upbära och förvahra päningarne vehl. Du må tro, iagh har vehl talt medh grefve Piper och försäckrat honom en diskeretztion om 500 dukater om han vill hielpa migh, men hvadh dett blif:r af gifver tidhen. Dock skee Gudhz villie, som ähr dhen bästa. Dätt ähr rätt vehl att du betalte dhe 40 D:r till Hr Öfverste Hielmss far; sänt honom ennu 40 D:r för detta åhret och sänt migh dess quitantie, så får iagh dett vehl igien, han [ɔ: öfversten] ähr så min synerl. vehn. Jagh sehr och att de knotta om byttet medh Säby och Enghult, hvilket iagh icke acktar. Om några dager håpass iagh få konungens parmition, så få de knytta i byxsecken. Jagh har nu länt Axsel Hillebar 40 R:dr Spetie, som du ser. Dem fodrar du af Capiten Jort som ähr hanss fulmäcktigh. Och vill han ingen annan ha, fast de ehrbiuda sigh — dock alt till derass nytta. Helsa bror Knutt; iagh tackar honom för hanss bref, iagh skall bestella om Klintenss handlingar medh dett första. Eliest, Guhj ährat, lefva alla våhra grannar, tilika medh flere, och må vehl.

Må nu Gudh vetta hvart dett gäller. Rysen graserer uthj Pållandh och nu ähro alla ambassidörer ifrån alla potentater hoss våhr kånungh. Iembvehl och en förste uthj dese dager kåmen ifrån Engelandh, hetter Duck de Marlenbruk, som uthj vicktiga affärer [infunnit sig]; hvadh dett blif:r af gifver tidhen.

Gudh gifve att Jahan Adolph nu vohre vehl kåmen till migh, ty ähr han hoss rechriterne kåmmer han sedhan vehl fort. Jagh längtar att der om vettat. Förmana Octo

och Adam att de studera flitit, elliest skall iagh intet hålla af dem. Octo skrif:r om [en] värgia; dett slaget kan han vehl få, dett ähr intet så rara saker. Min kieraste vehn skrif:r om ett vitt räfskinssfodher; medh fallandhe lägenheet skall du och dett gierna få. Kiersta Sopa, tråttass intet vedh att giöra din flitt till vårt bästa, som iagh ingalunda på tuiflar. Gudh uppehålle digh vedh lif och helsan. Jagh skall effter yttersta förmågan på min sida giöra min flitt att contribuera till allass våhr nytta och vehlfärdh så mycket iagh hinner och Gudh unnar migh lifvet.

Mina drängar må alla vehl. Daniel ähr hoss migh; Carl för Storarph lef:r och ähr rätt en fulkåmbl. ryttare och har enu sin svenska häst och hella munderningh vehl behållen. Utaf medhfölliande bref få de se huru dett ähr medh dem andra. Anna Stina tar heness mahn *) intet igien, uthan må hon blifva vedh dett hon helst vill vahra. Bror Fredrik måhr vehl, iagh fick i dagh bref af honom. Helsa våhra k. barn och mama. Herren Gudh upehålle digh till lif och siel och låtte migh vahra ennu en gångh så lyckeligh och få se digh, att alt står vehl till, att vij finge hungna oss af vår sammanvarelse. Hvar medh iagh till dödhen framherdar din trogne mahn och tienare.

J. Stålhammar.

Min aldrakieraste vehn. Sedhan iagh har skrifvitt detta bref fick iagh konungenss resolution att iagh får intet bytta friheeten emellan Säby och Enghult, uthan vill kånungen intet ruba knickthållen eller förendra dett ringaste der vijdh.

Altså måste vij låtta dett byttet. Om mahn finge sällia skatträtten igien och Silf:rSparen ville ta sina gållar igien, som iagh kiöpte, hadhe iagh lust lätta aldelless blij Enghult och vij behålla vårt, fast vij ha kåsta något på, acter iagh icke dett så stort. Medh Säby och Hillebardhen kåmer iagh vehl til rätta.

*) Kvartermästaren Svanberg.

Gudh gifve Jahan Adolph vohre nu vehl hoss migh. Jagh tänker att han vehl ähr på vägien medh rechrytterne. Jagh kåm igår från högquarteret, då iagh uthj vägien kiöpte littet smått, håll till godhe! Her nest mehr. Hillebardhz obligation behåller iagh hoss migh; han tränger altidh till mehr, då iagh vill förpanta migh Säby och måste de der icke byga något knicktetorph. Min k. vehn läna inga päningar bårt, ty iagh har låfvat Ryttmäster Hagendorn 3000 D:r att kiöpa Rosenhålm *) före och vij ha dett så lenge i undherpant för päningarne. Giör din flitt om Ankersnäss; om dett kundhe blifva faalt ville iagh gierna ha dett. Utfrälse ville vij intet mehr kiöpa. Per Carlsson Stålhammar har fått 50 D:r Sölf:t af migh till på Valsiöö. Jagh förnimmer af Regimentzskrifvarens bref att han har giort sin flitt medh att acordera medh mine stabssräntor. Då ha Cronoborgen vahrit fulmecktigh medh. Jagh vill intet ha hans tienst, ty vem som milerer sigh medh oärligit fålk blif:r bedragen, och står intet vehl, ty iagh kienner dhett partiet altförvel.

Nu, herren Gudh bevahre digh och alla samptl. mine kiere anhörige bådhe till lif och siel och låtte sine hellige englar regiera Edher samptl. och föra oss en gångh medh fredh och glädhie tillsammanss.

Obligationerne ähre 1494.

3:ne mys[s]er
3:ne snippaklädhen.
1 förklädhe af silf:r[tyg]
3:ne solfläckter
Ett silf:r tygh.
2:ne dusin talrikar.
En piska.
2:ne tobaksspipor af silf:rbeslagh
2 par skoospene

*) Säteri i Lannaskeda sn. Egdes af Axel Rosenqvist (tab. 20).

Ett fyrfat
Ett vijtt räffodher
Ett bellette af kåper
Mitt conterfäij
En sabel [ɔ: sobel] skinssmysa
2:ne virkadhe pungar
En krutflaska
En lagbook.

Aldrakieraste mit lilla hierta och utvalde beste vehn

Medh största glädhie förnimmer iagh uthaf Jahan Adolf ditt helsosama tilståndh, hvilken ähr vehl och lyckel. framkåmen och vahr 16 dagar emellan Salshult och migh her i Saxsen. Han har kåmit medh i fyllie [af] en Saxsiss Lieutnant, som har vahrit fången och kändhe digh, hvilken iagh gaf 20 Rdr för sitt omak. Min kieraste vehn, iagh skref digh till medh hanss Excellens grefve Nirot då han reste hem, och medh hans drängh Anderss skickadhe iagh hem ett bylte, hvar uthj lågh ett bordhtäcke medh mehra; iagh undhrar om dhett ähr vehl framkåmmit, lätt migh dhett vetta medh nesta påst. Iagh skref digh och till för 3 vickor sedhan medh min föriga präst, då iagh sändhe hem en litten coffort ful medh bråtte. Iagh vill icke annarss förmodha en dett ähr nu hoss digh. Lätt migh medh nesta påst alt der om få vetta.

Gudh gifve Jahan Adolph vohre störe. Min Öfverst vill ingalundha han skall annorstedhess uthan han vill hielpa honom. Vij få se hvadh dett blif:r af. Gudh hielpe, studhier har han intet att beröma sigh af. Kieraste mit hierta, håll dem andhre till att flitigare studera och sägh åtf Cornelius han må icke tänkia att han så hastit kan blifva her uthe emplogerat, ty de hafva fått en ny metode her vedh fält Consistorio att exsaminera dhe utkåmandhe präster och

denn, som håller dett probet, må vehl vahra präst. Iagh frucktar att Wettermahn står intet probet, derföre ähr han en gångh afvist. Iagh såge heller min kierste vehn att de andre sändess till Lundh, antingen medh Cornelios eller någon braf karl, ty hielpe migh Gudh att dhe lähra bettre att läsa ener de kåmma bårt en hemma. Nu, iagh hemstel-ler detta alt uthj Gudhz och ditt behagh. Gudh ähr mit vittne, iagh vill all mödha hafva ospardh, allenast barnen villia stella sigh vehl och blifva fålk. Iagh skulle icke tiena en dagh om icke dett vohre för derass upkåmst skul: iagh finge vehl så mycket medh Gudhz hielp att iagh kundhe nähra min kråp medh. Ty iagh ähr gamal och hel utsletten och lär intet så länge giörat. Ålderen ähr inne, och dhen som her skall vahra måste vahra flycktigh.

Enghultz bytte blif:r intet af, effter ingän ändringh hedhan effter blir medh något säterij. Gudh tröste våhr k. mamma som sitt godha ha mist.*) Min Ryttmäster Robak och Lieut. Larss Svenson sökia afskedh; om dhe dett bekåmma skall iagh skicka medh dem hem någott och några obligationer. Lätt se, giöm päningerne vehl. Iagh har hört att Axsell Rosenquist vill förpanta Åby eller aldelless sälliat. Bedh bror Knut resa till honom och förhöra der om och lätt migh dett vetta och hvadh dhett kåstar, så vill iagh dett bettalla. Helsa honom och hanss fru medh min skyldiga tienst, om så ähr vett iagh han unnar migh dett så när som någon annan oskyl[d]. Ankerssnäss ville iagh gierna egia om dett kundhe låtta sigh giöra. Lätt migh och

*) En eldsvåda hade lagt i aska manbyggnaden på hennes egendom Libbohult, och som folket var i kyrkan, hade intet räddats. Fredrik Drake beklagar i ett bref till systern (dat. Oschatz $^{6}/_{6}$ 1707) särskildt förlusten af en mängd viktiga papper och bref — köpe-, bytes- och fastebref m. m. —, »som så angelägne äro i dessa tider». Han hade hört, att äfven ättens adelsbref var förvandladt i aska, och undrar, att ej någon vettig människa lämnats kvar hemma, som kunnat kasta ut schatuller och alltsammans.

vetta huru mycket du har gifvit Nilssess hustru i Skiögle sedhan iagh reste bårt.

Eliest förefaller intet som serdelless skrifvärdigit ähr och vetta vij intet enu huru lenge vij stå her uthj Saxsen. Gudh gifve vij få icke larm medh hella verdhen till slutet, her ser nu rätt bundt ut på alla sidor.

Min Sopa helsa bror Gyllenpamph och mäster Larss. Iagh tacke[r] dem för derass mödha medh exsamen af barnen. Var iagh hemma giör iagh dem gierna tienst igien. Nu iagh vill bespara till en annan gångh medh mera och sluta digh min k. vehn och våhra k. barn uthj dhen allerhögstes beskydh och beskierm och till dödhen förblif:r

din trogene mahn och tienar[e]

J. Stålhammar.

Freibärgh d. 10 Junij
A:o 1707.

Helsa alla graner flitet.

Aldrakieraste vehn och utvaldeste gledhie
och förnögel[se].

För några dager sedhan fick iagh ett ditt kierkåmna bref, som du ha[r] skrifvit ifrån Ekesiöö medh en resande.

Fängner migh att du min k. wehn måhr vehl och sehr iagh att min älste bror *) ähr i herranom afsombnadh. Gudh frögde sigh öf:r dess siel! Dett vahr och hans besta, ty ålderen vahr redhan inne och oförmögenheeten togh öf:rhanden.

Jagh låtter digh, min kiersta vehn vetta, att effter iagh icke fick bytta medh kånungen säterissfriheeten har

*) Casper f. $^{5}/_{6}$ 1645. Dödsåret (1707) är okändt för ättartaflorna. Med sin fru, Agneta Dachsberg, efterlämnade han inga barn.

iagh länt Axell Hillebardh 700 D:r Sölf:t och förpantat migh Säby medh torpen emot åhrl. afgåande interese, dett du kant åboerne communisera. Corporallen Siepmahn har betalt till migh 60 D:r Sölf:t, Cornet Klint har och betalt efter din sedhel 65 D:r Sölf:t her till migh; dhe öfrige 41 D:r tager du af hans quartermäster-bostelle. 44 D:r har Regimentzsk[rifvaren] till digh betalt, så giör dett 150 D:r. Cornet Löttmahn har iagh och her uthe betalt såledess att Per Lo[od]ss fruu får för hans gifvene obligation 24 D:r 6 öhre Silfr:t, hvilken obligation du tar till digh och dett öfveriga, som ähr 47 D:r behåller du, som iagh honom her ute betalt.

Lätt migh vetta huru sahl. Per Loss änkia vahr till modhz nähr hon sågh huru iagh har tient henne uthj mahnens frånfelle, och huru prästen har lefvererat sakerne ifrån sigh, som iagh skika dig. Dätt ähr vehl du fick det byltet medh grefven. Lätt migh medh nesta påst alt vetta, iempte och hvadh en dukat gieller der hemma.

Nu håppass vij medh Gudhz tilhielph att vij kåmma snart på hemvägien, ty nu förmeness fredhen och vahra sluten medh muskoviteren medh, Gudh gifve continnuvation*)

Klåcka skall iagh kiöpa ått mäster Larss Algerus, mehn för redhl. betalningh, ty hans resor till Salshult meritera icke en klåcka. Jagh har länt till åttskillige her päningar; så snart iagh får viss lägenheet skall iagh sända obligationerne hem. Lätt se du giömer vehl päningarne att du icke kåmer på ballansie uthj din siurnalräckningh. Iagh skall buda till att anvenda dem till våhr nytta och heedher. Jahan Adolph låtter helsa digh. En ähr han hoss migh till iagh får se hvadh han duger till. Helsa alla meniskor som behagar fråga effter migh iempt[e] våhra k. barn. Förgiett icke digh sielf. Hvar medh iagh i dödhen ähr din trognaste mahn

Joen Stålhammar.

*) *Confirmation* har han velat skrifva.

Fafrodha d. 2 Julij
1707

P. S. Jagh gaf ått Pehr Carlsson Stålhammar her uthe 100 D:r Sölf:t enu på Valsiöö och så hörer nu gårdhen migh till medh allo. Lille Jahan Fridhrick har iagh och länt 30 D:r Sölf:t på dess gårdhz Jartaryss åhlräntor att igientaga. Den lilla stackaren ähr her hoss sin älsta bror, doch ähr gått håp att dhett blif:r fålk af honom *). Helsa bror Knut och bedh honom ehrfara hoss Axcell R[osen]quist om Åby effter her tallass han vill sälliat. Valle. Gudh bevahre digh. Adiöö.

A Madamme
Madamme La Lieutnant Collonese
Sophia Drake Cete.
a Hamborgh, Helsingborgh et Wexsiöö.
Recomenderes. Pr[e]sent.
Porto vijd Wex. postc. 14 öre Smt.

Fafrodha d. 31
Julij 1707.

Min aldrakieraste beste vehn.

Dhett förundhrar migh storligen hur dhett förevitter medh min gamble präst Magister Austrin, som medh kongl. vocation gick till Svergie d. 15 Maj her ifrån och låfvadhe så vist strax vedh sin öf:rkåmbst att skrifva migh till och fören han reste till sitt hem resa till digh och afgiffva dhe

*) Ättartaflorna anteckna, att han blef löjtnant vid Jönköpings reg. och dog 1754.
Ålfisket tillhörde förmodl. Hjertaryd i Korsberga.

sacker iagh uthj en kåfert medh honom hemsende, hvilket mäst vahr angelegna skriffter och ducomenter uthj. Jagh kan nu aldrigh annarss troo en han ähr vehl hemkåmmen och som nu min Ryttmäster Aron Roback har fått sitt afskedh och går hem, får iagh åtter lägenheet att skrifva sampt sända ifrån migh hvadh iagh icke kan trängia till, hvilket ähr en flaskefodher medh 6 kåperflaskor uthj och en tee sarvis af sarpentin och säx hundradhe dukater uthj gull. Jagh kan haffva så många igien som iagh kan hielpa migh medh.

Lättse, min kierste vehn; vahr dhett knappeste medh päningar som du kan och tienligit ähr, dock så att hvadh nödhvendigt tarfvass måste vahra. [Så] att mahn nu, medhan en ähr i tiensten kan lägia ihooph något till sin, uthj ålderdomenss, uppehelle och barnens upkåmst. Ty sedhan en intet mehr årkar tiena, lähr vehl alt taga af. Nu, Gudh vett, dhett blif:r intet länge iagh årker drasla medh. Dhett ähr nu ingen ryttare mehr quar vedh Regimentet, mindre någon officer, som ähr så gammal eller vahr vedh Regimentet nehr iagh kom till, uthan dödhe och fått afskedh — dhett bör migh nu hernest. Dock sträfver iagh så lenge iagh någonsin kan, att iagh kan hielpa Jahan Adolph något på fötterne innan iagh biudher fara vehl. Dock står alt uthj Gudhz handh huru lenge en leffver.

Vij haffva tänckt att Gudh skulle ha villat giffva oss fredh, mehn nu fruckter iagh att kriget rätt först begynnass *) på alla sidor. Dock står alt i Gudhz handh hvadh dett blif:r af.

Du skalt intet tyckia illa vahra iagh skickar digh en räckningh på dhe päningar uthj obligationer och hest-sedh-

*) Här tycks det rätta ljuset ändtligen gå upp för Stålhammar. Och läsaren af brefven kan ej undgå att göra den reflexionen, att nu hade varit tiden att draga sig tillbaka. Ännu på marschen mot Ryssland (Minsk 1708) visar det sig, att Carl XII velat bereda honom en hederlig reträtt här hemma.

lar iagh har till digh hemsändt, som bestigar sigh till 7,836 *) D:r Sölf:t. Gudh vett bäst dett ähr surt nogh förvarfvat på min sida. Gudh gifve att icke utgiffterne ähre alt för många der hemma; tuiflar iagh icke på din sida du giör vehl din flitt. Gudh upehålle oss medh lif och helsa, att vij en gångh komme tilsammans gif:r Gudh oss [nog] brödh så lenge vij lefva. Att håppass på stora tienster hereffter lähr vahra fåfängdt, ty vngdommen ähre nu dhe högste uthj anseandhe hoss denne regerningen och skafass de gamble effter handh af **).

Du skrif:r uthj dit föra att mahn skulle sökia hielp för våhr kiera mama för sin olyckeliga brandh. Dett blif:r intet af, ty her skenkess ingentingh bort. Lättse: skrif migh strax svar till huru Per Lo[od]ss fruu ähr förnögdh medh henness hemsende dukomenter och om alt iagh digh tilförne har tilskrifvit, medh nesta påst. Helsa alla meniskor der hemba. Glöm intet bort digh och våra kiere barn. Laga att preseptoren giör sin flit medh barnen och lätt dem flitit studera. Nu iagh insluter Edher samptel. uthj Gudhz beskydh och beskierm till lif och siel och iagh i dödhen ähr din trogne mahn och tienare

J. Stålhammar.

P. S. Gamble Sune låtter helsa sin hustru. Han föllier de gamble förlåfvadhe hem som medh första lägenheet gå ått Svergie.

Min aldrakiereste vehn, iagh sendher och nu medh 1 par pistoller, hvar[s] licke mahn vitt i verdhen skall sökia effter. Lätt dem vahra digh recomenderat att dhe icke råstass bårt. Helsa våhre k. barn 100000falt.

Uppå Säby och tårpen skall dem kungiörass Hillebardhz förpantningh och in-protukoleras vedh Västraheradhz tingz-

*) Skrifvet öfver en utraderad summa; andra siffran osäker, 5 l. 8.

**) Hvilket var mycket förnuftigt tänkt af Carl XII, ty med »veteraner» dugde det föga att göra ett sådant fälttåg som det ryska.

rät, så kiöpet som förpantningen, dett bror Knut Silf:rSpare besteller. Helsa honom. Valle.

Per Carlsson Stålhammar gaf iagh 100 D:r Sölf:t till på Valsiöö så dett ähr aldelless betalt.

A Madamme

Madamme *Sophia Drake* cete.

Salshult. Present.

Suarat här på d. 5 Ocktob. och lagt i Palmbärgs couert.

[Så finnes en breflapp, kanske hörande till ett senare, ej bevaradt bref, af följ. innehåll:]

Rättnu på timman fick vij ordre att i dagh brytta up och marsera utur Saxsen. Gudh gifve oss licka och så snart iagh får åtter lägenhett skall iagh skrifva digh till. Jagh har nu intet fått bref af digh, sedhan dett som vahr daterat 2 Junij. Gudh vett, om intet prästen ähr hemkåmen, må Gudh vetta hvadh dett blif:r af; han hadhe många angelegna dukomenter och sacker medh sigh. Jagh hoppass dock att han ähr hemkåmmen.

Jagh fick ett bref ifrån Camereraren Törner ifrån Ståckhålm. Han gier migh ett annat förslagh att få säterissfriheet på Enghult, dhen ena gårdhen. Gudh vett om dett går an. Medh första skall iagh låtta digh derom vetta.

Gudh gifve iagh snart fick hungna migh af ditt angenema skrifvandhe att iagh fick vetta hvru dhett står till, om prästen har lefvererat ifrån sigh dett iagh skika medh honom. Nu har iagh icke mehra tidh att skrifva uthan insluter Edher samptl. nest en tienstl. helsningh uthj Gudhz mäcktiga beskydh och beskierm till lif och siel och iagh i dödhen förblif:r m. a. k. venss trogne mahn

J. Stålhammar.

Fafrodha d. 19 Augustij
1707.

Aldrakieraste min hustruu och utvaldeste vehn.

Jagh har nu på några dagerss tidh sedhan fått 2:ne dina angenema bref, dhett ena af d. 25 Julij, dhett andhra af d. 13 Augustij. Fängnar migh af alt hiertta att tu har helsan och måhr vehl, mehn beklagar af alt mit hierta att dhen prästen nembl. Klagdius Austrin, som fick sitt pastorat nedher vedh Vestervick, hetter Gladhambra, som reste ifrån migh uthj Saxsen dhen 18 Maij, ähr icke framkåmen. Altså måste han vehl vahra umkåmehn, antingen på siöen eller inan han kåm så långdt. Gudh vett dhett ähr migh en obottligh stor skadha, ty iagh gaf honom en kufurt medh sigh, der uthj lågh alla sahl. Per Lodhz skriffter och obligation[er] på 2000 D:r Sölf:t sampt många flere, bådhe mina och andrass sacker. Jagh kiöpte digh ett siönt vijtt räfskinss fodher medh mehra smått bådhe ått digh och barnen, som kåm på några päningar. Och effter han nu ähr intet framkåmen, lähr dett vehl blifva bårta. Mehn der vahr en karl medh honom, som har tient kånungenss kasör Adlerfält *), hetter Mangnuss, födh uthj samma gårdh som prästen. Anna Båk lär kiänna begie; hon hadhe sina föreldrar dher som denne prästen hadhe sin mohr, uthi Låffte socken, som liger der Hedhevick Pistol **) ähr födh. Ditt måste du skicka en expre, som frågar säckert effter om han då vohre framkåmen, ty han skall giffva beviss hvart prästen ähr blefven och sackerne. Och för Gudhz skul skrif migh snart svar på Dansick och armehn som nu står icke långdt ifrån Varsav uthj Pålandh och lähr vehl muskovitterne och vij nu vehl hålla ett fältslagh fören vij sielsiass ått ***). Vij stå vahrandhra tembl. nähr och dett

*) Antingen Carl l. Gustaf Adlerfelt.

**) Adolf Rosenquists fru.

***) Så kunde Stålhammar och enklare strateger föreställa sig, men det var ingalunda Carl XII:s afsikt att forcera Weichselöfvergången i ett fältslag med den vid Warschau stående ryska armén under Men-

blif:r vehl den sista mäsan, Gudh h[i]elpe oss. Jagh sende medh Aron Robak 600 dukater uthj gul. Dem vett iagh vehl medh Gudhz hielp du har fått, ty iagh fick bref af honom ifrån Strålsundh. Medh Änghultz byttet till sätterij har iagh åtter ett godt håp att dhett skall gå an. Axsel Hillebardh for her ifrån uthan att iagh fick talla medh honom, nu lähr han vehl vahra hembkåmmen. Du skrif:r om att Jahan Adolph skulle blifva auditant vedh Regimentet — Gudh nådhe, dett vill annat förståndh och förfarenheet att vahra auditant, ty derpå henger alt Regimentz angelägenheter. Han ähr ett barn; han måste först krypa för han lährer gå. Nu, Gudh hielpar honom vehl. Dett ähr migh kiert att gåserne ähro bårta att studera, ty dhen hemma läsningen ähr alss intet värdt medh, hvilket mahn någsampt finer. Corporal Sieepmahn har betalt her 60 D:r till migh, och Klinten och en del betalt.

Få vij kiöpa Ankerssnäss, såge iagh rätt gierna, hvadh dhett kåstar. Kant tu få en braf hoop spån tilsammanss, giör din högsta flitt, ty aldrigh mehr skall iagh täcka medh näfver. Britta S. Hamarss östgiöttagårdh må ha anståndh till dess iagh får see hvart iagh [bortrifvet] vendher. Nu iagh måste denne gången slutta och önskar af alt hierta att iagh måtte lefva att iagh måtte enu flere gånger skrifva digh till och läsa dine bref, som iagh medh längtan åtter venter. Himellenss Gudh bevahre digh och alla samptl.

---

sjikow. Innan han kom dit, skulle han för öfrigt haft att bestå strider vid Lovicz eller Blonie.

Carl ämnade manövrera ut ryssarne ur Polen. Sedan han öfvergått Warthe blef han till slutet af Oktober stående i Slupce för att invänta förstärkningar från Pommern, men skickade innan han själf bröt upp, afdelningar fram emot Thorn. Ryssarne, som voro slugare än Stålhammar, beslöto i ett krigsråd, som hölls dagen efter den då han skref detta bref, att utrymma Weichsellinjen, och valde en ny försvarslinje bakom Narev. Äfven där blefvo de öfverflyglade. (Se Stille, Carl XII:s fälttågsplaner 1707—09).

mine bådhe små och stora till evigh tidh. Och iagh i dödhen ähr

din trognaste mahn och tienare
J. Stålhammar.

Lägret 16 mihl från
Varsav *) d. 23 Septembr
1707

Jahan Adolph har helsan och helsar digh och samptl. sina syskon. Jagh mehnar att iagh sätter honom rätt undher gardit att han der kan lära först till foott — valle!

Min Öfverst Daldorf ähr mycket siukligh utaf sine svåre blesurer **). Han blif:r knapt någon Smålendingh. Helsa Äba Gyllenpampen och alla våhra k. barn sampt mamma — Vallet

A Madamme
Madamme la Lieutnant Collonese *Sophia Drake*
cete

*) Smål. kavall. eller afdelningar däraf ha då befunnit sig i en framskjuten ställning, ty från högkvarteret Slupce är det fågelvägen minst 200 km. till Warschau. Mellan Posen och Slupce var den öfriga armén under denna tid förlagd. Först sedan frost infallit, gaf Carl d. 30 okt. order till uppbrott.

**) Vid Wiesnowieckis plötsliga öfverfall d. 14 okt. 1705 på posteringen vid bryggan mellan Praga och Warschau blef den till undsättning skyndande Dahldorff sårad i hufvudet och måste bäras bort på ett lakan. För öfrigt hade han redan 1702 d. 27 Juli vid försöket att uppehålla fienden vid en bro och skaffa konungen tid att komma undan blifvit liggande svårt sårad. Någon »smålänning» blef han aldrig, men han var gärna med där man fick sår och gaf sår. Och det var ej mer än billigt, att Carl XII med djupaste tålamod nere i Bender åhörde det häftiga klander D. på sin tyska for ut i, när hans trepanerade hufvud gjorde honom irriterad. Så, så, käre Dahldorff! — De sår Dahldorff fick vid Stresow på Rügen d. 4 Nov. 1715 voro ändtligen dödande.

Strålsundh Växsiöö ett Salshult Present
Porto vidh Wex. postc. 19 öre Smt

fick dätta d. 9 Ocktob. suarte där på d. 10 huius.

Aldrakieraste hustruu min beste vehn.

2:ne dine angeneme bref af d. 25 Julj och d. 13 Aug[u]stj ähro migh vehl tilhanda kåmbne. Fängner migh hierteligen att du måhr vehl tillika medh våhre kiere barn och angehörige. Dhett ähr migh och helt kiert att dhen prästen Augustin [!] ähr vehl öf:rkåmmen och har ricktit lefvererat digh det iagh öf:rsent. Och lär vehl Ryttmester Aron Robak och nu äfvenvehl framfört och lifvererat dhett han hadhe medh sigh, nembl. 600 dukater uthj gul; ett flaskefodher, en tee sarvis och ett par dyra pistoller medh gul inlagda, som vehl måtte acktass att eij råstass och icke henga uthj för stark varma.

Min k. wehn skrif:r att gåserne vedh Mikaelij sändess ått Lundh medh Chornelij att studera [som] ähr migh kiert ty altidh lär de mehr der en hema. Hvadh dett då kåstar finer mahn dett vehl igien medh Gudhz hielph. Jahan Adolph far nu till gardiet att blifva voluntör der till dess han lär något effter der alla exersitier brukass som ungdomen kan bruka till sin fortkåmst. Dhett har bror Fredrick låfvatt migh att han skall vahra hoss honom och har iagh många godha vener der som och se på att han skall blij fålk medh Gudhz hielp. Du skrif:r om Ankerssnäss att fruen vill förpanta bort dett, hvilket iagh der medh förnögdh ähr dock att godset |: nembl. Hålm medh, som prosten har, att han får sine päningar igien, och sedhan att hvadh som kåstass på reparattion blif:r refunderat ener betallningen sker :| *) blif:r och uthj förpantningen begre-

*) Det inneslutna |: :| tillskrifvet i marginalen.

pen och att mahn tar en förståndigh som bror Knut der vedh nehr dhett sker. Min kieraste hustru nämbner och huru hurtigh och villigh Chronoborgen ähr och att Lanshöfdingen har sackt, att enehr han har stått sitt straf, skulle ingen få vitta honom. Mehn dett ähr intet så; han har fått en dom att han skulle sittia uthj 3:ne åhr i Mastran och sedhan aldrigh mehra vahra värdigh att tiena konungen. Altså ähr han icke heller betrodh att någonsin vidimera något bref, icke heller vittna uthj någon sack. Flyter deraf att han ähr ingen ährl. karl och medh sådan vill icke heller någon, som ähr af condition umgå. Och iagh vett att han förer icke något gott uthj sin skiöldh, dett han ald sin dar har brukat.

Jagh håppass lickavist att iagh får bytta migh säteriss friheeten till på Enghult fast dhett går svårt. Vår k. mamma ber migh uthj sitt bref att iagh skulle hielpa henne tilgifft för dhen förbrenda tredingz munderningen hoss Kongl. Maj:tt, mehn dhett går intet an. Ty ville du min k. hustru taga 100 D:r Sölf:t af mina päninger och skienkia våhr k. mahma der till. Vidare hielph kan iagh icke uträtta. Gudh tröste alla bedröfvade.

Vij ähre åtter inkåmbne uthj Pålandh som iagh i mit föra berättadhe. Enehr vij kåmma her ut står hoss Gudh. Min gamble Sune årkar nu intet längre föllia medh uthan går nu hem medh de andre gamble förlåfvadhe. Han har fått pention uthj sin lifztidh. Medh honom får I vetta vårt rätta tilståndh, då iagh och skall skrifva om iagh lefver. Nu vill iagh sluta dena gången och öf:rlefvererar digh min k. vehn sampt alla våhra k. bahrn uthj Gudhz och Jesu våldh medh en iertl. helsningh och till sista dödztiman förblif:r

Min aldra kieraste hustruss trogne vehn
och tienare
Joen Stålhammar.

Falbogora d. 22 octobr
Anno 1707

P. S. Min aldrak. wehn fiiner uthaf hosfölliandhe Axell Hillebardhz obligationer copialliter criditorerne anhålla her högel. om betalningh af migh. Dy ville du låtta ansägia honom, emedhan iagh tänker att han ähr nu hemma och förhöra huru han vill der medh och migh medh fodherligste vetta låtta, om iagh dett her bettalla skall eller icke och hvadh iagh får igien. Du nembner och om [att] dukkater giella icke mer der en 7 Charolliner; iagh [har] måst gie her 8 för hvar, och några gråss mehr till, ty her geller de öf:r alt så. Medh Capitein Wlsax har iagh talt och ment få kiöpa Balslätt; mehn han vill intet mistat utan svarar [sig] villia betalla dhett han länt haf:r der på. Kiöppebref på Valsiöö *) föllier och nu medh, så vehl och 2:ne obligationer på 170 D:r sölf:t, dem du kant låtta upbära. Lätt migh vetta om Fru Rebender vahr vehl nögdh och hvadh svar bror Knut fick der. Jagh skref vehl uthj mit föriga att du adrescerer dina bref på Dansik, mehn iagh tror dett ähr best att skrifva på Stetin och kongl. armehn.

Nu Gudh bevahre digh till lif och siel sampt våhra k. barn och angehörige. Adiöö. Valle. Din trogne vehn och tienare, helsa Knut Silf:rSpare.

Aldrakieraste min besta vehn och endeste glädhie.

Jagh skref för kort sedhan min aldrakieraste vehn till medh min gamble Sune och de andre gamble förlåfvadhe, som ginge hem till Svergie. Gudh låtte dhett finna digh och alla våhre k. anhörige uthj godt och sielfönskel. vehlståndh. Nytt å denne orten ha vij icke serdelless att skrifva som

*) Frälsehemman i Wallsjö sn, W. h.

säckert ähr sant. Nu spargeras att ett stijlståndh skall vahra giort emellan Muskoviterne och oss. Gudh gifve dhett vohre sant, så tör dhett vehl betyda gott der på. Vij ähro nu uthj marsie medh armén och som tyckess bära ända åtт Varsauv, vadh vidare gif:r tidhen. Herren Gudh giöre en nådigh endringh snart på detta långsamma ledosamma kriget att mahn en gångh kundhe slippa. Jahan Adolph ähr nu redhan undher gardiet för vollontör hoss bror Fredrick Drake; herren Gudh gifve honom lycka och vehlsingnelse. Nu sender iagh medh quarteremästaren Håkan Klint en diemantringh, som du skalt bära migh till hugkåmelse, han ähr tämbl. dy[r], sampt 3:ne silf:rpäningar, som öf:r sinne vis[s]e måhl giordhe ähre *). Gudh låtte migh vahra så lyckel. att en gångh ennu få talla medh digh, mitt kieraste ♡:ta. Sven Erickson skrif:r migh till att dhen frälsegårdhen uthj Eckredha som Ingibor[g] bor uthj skall vahra tilkiöpss; om du kant få honom för dhett rätt ähr, kiöp honom. Jagh sender digh och en obligation af Jahan Stålhammar på förpantningh af hella Sieppesta gårdh **). Gudh hielpe migh, iagh har en stor hääf af de gåser her ute, de måtte ha alt dhett dhe tränga till af migh. Gif gamble Sune 9 D:r Sölf:t nähr han kåmmer till digh; han ähr en ährl. trogen karl. Du kant vehl skicka honom iblandh till smått att bestella. Gif Nilsess hustru och 9 D:r Sölf:t att hielpa sigh medh. Dhe andhre alla drängerne mår vehl. Helsa mester Larss i Åseda; klåkan skall iagh medh första och kiöpa och senda honom.

Skrif migh till medh första på armehn, iagh längter effter bref. Dett vahr vehl att Robak och prästen ähro vehl hemkåmbne. Dukaterne måste du icke gifva ut utan för

*) Alltså medaljer öfver märkliga händelser.

**) Skepperstad frälsehemman i den liknämnda socknen, W. härad.

8 Caroliner. Slutl., nest en tienstl. helsningh till Ehr samptl. och iagh i dödhen framherdar

min kierstess vehn och tienare
J. Stålhammar.

Standhquarteret vedh
Veisellen d. 18 Novembr 1707.

Cornet Klintz obligation lefvererar du till dess brodher ty her betaller han migh resten 41 D:r Sölf:t. Valle!

A Madame
Madamme *Sophia Drake* Cete
à Salshult Present.

Aldrakieraste ven och min kiera hustruu!

Såsom min skuadrone predikant Hr Magistor Jehan Siömahn *) ähr en främblingh uthj Smålandh och har sin hustru och släckt boandhess vedh Ståckhålm, icke så nähr vedh handhen att åhrligen kunna emotaga dhen löhn honom kan tillfalla, har [han] migh umbudhit att få låtta samma löhn åhrl. af Regimentzskrifvaren lefverera till digh min k. hustru uthj gott förvahr till vidare dess skrifftel. disposition. Dy iföllie af dess anhållan ville du min kierste hustru samma pänninger emottaga enehr Regimentzskrif:n digh den [!] leffverera låtter, giffvandhess honom öfver samma päninger quitantie. Min munsterskrifvare har mycket godh tidh åhrl. samma predikantens löhn att upbära såsom och min, hvilket han skyldigh ähr att giöra, allena[s]t han åhrl. giör räckenskap derföre, ty der på behöfvess icke något på andra kåsta effter dett åliger honom dett att giöra.

Detta ähr dhett 3:die brefvet iagh skrif:r medh dese officer som ha följdt rechriterne och nu gå hemföre.

---

*) Blef följ. år fången, hemkom 1721.

Lieutnant Örnebärgh har budit migh att gie dess såhn 60 D:r Sölf:t och han ville först leffverera dem der hemma emot quitantie till digh och så snart iagh får dit quitantie hitt till migh skolla päningerne betallass, mehn iagh frucktar han får annan resolution. K. min vehn helsa alla våhra godhe vehner och grannar. Förgiett icke digh sielf och barnen sampt mamma. Gyllenpampen och Maia helsass och min dygdiga syster Ebba. Henness k. mahn *) måhr vehl; begynner blij gammal, han som iagh.

Nu Gudhz mäcktige handh vahre Edhert försvahr och bevahre Edher ifrån all olycka till lif och siel, hvar medh iagh till dödhen förblif:r

Min dygdigaste k. hustrus trogne
mahn och tienare

J. Stålhammar.

Standquarteret d. 29
Novembr 1707.

A Madamme
Madamme La Lieutnant Collonese
Sophia Drake Cete.
à Salshult. Present.

Min aldrakieraste hustruu och beste vehn.

Jagh har nu intet skreffvit digh min kieraste vehn till sedhan medh quartermester Håkan Klint som gick hem för en 14 dager sedhan. Vill icke förmåda annat en dett nu ähr vehl frambkåmit digh till handa sampt den diemanteringen iagh skikadhe medh honom till digh. Gudh låtte alt finna digh min kierste vehn vedh helsan och sielfönskeligit tilståndh, ähr [ɔ: vore] migh en hiertanss fängnadh att

*) Anders Leijonhielm vid Jönköpings reg.

förnimma. Evadh mitt tilståndh anbelangar, så tackar iagh Gudh, som nådel. migh medh helsan uppehåller, fast tidhen nu begynness giörass långh att mahn fast icke sehr någon förhopningh att bliffva fredh på långl. tidher. Ty her hoss våhr kånung *) har nu uthj 14 dager vahrit en stor turkisk ambasidör, som förmeness på dess Keijsaress vengnar vill vahra försäckrat om att icke våhr konong skall giöra fredh medh muskovitaren då och turkerne villia brytta löss på Rysen. Mehn egientel. vadh svaar han der på bekåmit ähr enu icke bekant. Och stå vij nu alla dager färdige att gå öf:r Veiselströmen **). Vart ut vår marsie gieller tyckess som skulle bära ått Ryslandh, mehn ähr hoss oss helt tyst. Gudh hielpe migh, som gammal ähr att kuna herdha ut på en så svar campanie. Vedh hella armén ähr nu ingen mehr igien öf:r officer, som så lenge har herdatt ut medh uthan fått afskedh eller dödhe. Jagh giör nu mit yttersta her vedh; får nu see huru dhett vill aflöpa.

Våhr Jahan Adolph ähr nu vedh gardiet; iagh har icke talt medh honom på 8 vikor. Gudh ske låf han har helsan. Han måste nu medh någott begyna fast dhett ähr svart. Dhett ähr bäst han har bror Fredrik så nära sigh att hielpa honom till rätta; vadh han ta[r]fvar så hielper han honom till rätta.

Gudh dhen allerhögste han vehlsingne och uppehåller digh min k. vehn medh lif och helsan och förlene digh och våhre k. barn en frögdeful jullehögtidh och der på föllianhe gådt nytt åhr medh många der på föllianhe att öf:rlefva. Ja att iagh en gångh finge enu see digh, elliest våhre min värdh och lefverne alt för tungh och olyckeligh.

---

*) I högkvarteret Viennice. Sändebudet var Mehemed Aga och han var utsänd, icke direkt af storherrn själf, utan af Jussuf pascha i Bender. Syftet med hans beskickning har, sås. lätt sker, blifvit politiskt utbroderadt.

**) Weichselöfvergången ägde rum på olika ställen de sista dagarna af Dec. 1707 och de första dagarna af följ. år.

Så snart iagh kåmer nu till något stilståndh och en blif:r bätter underrättat hvart dhett gieller, skall iagh skrifva digh till. Nu i medhlertidh vill iagh denne gången sluta och öf:rlefvererar digh min k. vehn sampt våhre k. barn, nest en tienstl. helsningh, uthj Gudhz och våhress herress Jesu våldh och beskerm och till dödhen framherdar min allerkiersta hustrus trogne mahn och tienare

J. Stålhammar.

På marsien d. 28 Desembr
A:o 1707.

P. S. skika detta [ɔ: inneliggande] bref till Per Looss fruu *). Valle!

A Madamme
Madamme La Lieutnant Collonese
Sophia Drake Cete
à Ekesiöö et Salshult
Present.

Grådnav d. 3
Febr. 1708.

Min aldrakieraste hustruu och utvaldeste beste vehn.

Som nu Lieutnant BärgenCrona **) icke länger tycker om detta lefvernett och svåra travallier uthan vill resa ifrån

*) Sid. 144.

**) Se noten sid. 78. Om son eller bror till den där omtalade ryttmästaren är obekant.

Om de ytterst besvärliga marscherna genom Masurens urskogar har Stålhammar icke ett ord. Han har passerat Njemen och befinner sig i Grodno och dit måste han helt nyss vara ankommen, ty det var genom ett plötsligt öfverfall som Carl d. 28 Jan. bemäktigade sig staden. När regementet uppbröt ifrån Grodno, veta vi ej; det var i hvarje fall ej samtidigt med Carl XII.

oss hem igien; ty tar iagh dett tilfället medh honom min aldrakieraste hustru att tilskrifva. Ty nu mehr har iagh ingen aperans snart att få skrifva digh till effter vij nu gå enda åtT Ryslandh och ähro nu uthj flygandhe martij effter Ryserne att drifva dem utur Pålandh in i Ryslandh tilbakarss. De löpa nu tembl. fort, huru snart de stanna giffver tidhen. Gudh stå oss bij för Christij skull.

Dhett blif:r nu någott af, antingen äg[g] eller unger till ett entl. slutt på tijdhen. Gudh une oss lifvet någott så ypar sigh vehl fredh på detta vijset.

Gudh giffve att detta måtte fina digh min k. vehn uthj ett godt och helsosampt tillståndh tillika [med] våhre k. barn och angehörige. Vij haffva en svår martij, dock herdar Jahan Adolph, Gudhj låf, vehl ut. Han ähr vedh gardiet och håller sigh braf, tycker alt vehl vahra. Gudh singna bror Fredrik, som har honom uthj sin upsickt. Jagh fick bref ifrån Gabril Duse *), som nämbner om att du har fått desposition öf:r Ankersnäss och dess godhz. Begier Hålm **) att få för skatt bruka. Gudh gifve så vehl vohre att dhett medh alle vohre betalt.

Jagh längter enu en gångh att få bref af digh, min k. vehn; iagh har inga fått på 2:ne månader. Gudh låtte digh lefva och ha helsan. Fast iagh måtte slita mycket ont, så ähr då min gläde att iag tänker, der iagh lefver, en gångh få se dhigh igien. Emedhlertidh har iagh icke längre tidh uthan slutar medh önskan att Gudhz nådh och fredh stetze och altidh ville vahra öf:r Edher samptl. Hvar medh iagh till dödhen, iaa nedher uthj grafven ähr dhin trognaste mahn och skyldigaste tienare

J. Stålhammar.

*) Okänd för ättartaflorna.
**) I Korsberga nära Ankersnäs.

50 D:r Sölf:t har iagh länt BärgenCrona att hielpa sigh på vegien medh, dem du tar up hoss honom. Adiöö. Valle.

P. S. Medh quartermäster Klint skikadhe iagh digh en diemanteringh sampt obligation på några peningar. Jagh hopass du redhan har fått alt.

A Madamme
Madamme La Lieut. Collonese *Sophia Drake*
Cete
Salshult. Present.

Aldrakieraste min hustru och beste vehn.

Jagh låtter digh min k. vehn vetta att iagh har åtter inlagdt en suplique å nyo till hanss Kongl. Maij:tt om byttet medh Säby och Enghult och fått remition till Redu[c]tions Collegio, som iagh nu medh samma Hr Camereraren Tö[r]ner tilskikat, hvilken mig låfvatt att [han] på besta sättet vigillera vill och håpass iagh snart der om få svar. Om Hillebardh ähr hemma, skika bror Knut Silf:rSpare till honom och bedh honom gifva Lilla Skiögle, som han på sin lott fick, för dhe 300 D:r Sölf:t han fick sist och tagh fulkåmbl. kiöppebref der på. Jagh har aldrigh tilstått Per Stålhammar att taga något effter sahl. Klinten och icke der om vist något dhett ringaste, dock för bror Knutz skull vill iagh dett bettalla, fast iagh får icke något igien. Min k. vehn, iagh ähr rätt gladh att du förpantat Ankersnäss, Gudh gifve dhett vohre aldelless betalt. Jagh håller af den gållen. Lätt se; stell bra böndher, som bruka vehl up åkeren att han kåmer till maktz igien. Lätt migh och vetta hvilka gårdher som ähre undher förpantningen. Du måste intet ge ut dukater, ty hvar dukat gieller her 5 D:r 8 öhra Sölf:t, så skall iagh vehl se till sättia om dem igien. Se till att

effter handh du lätter hugia något timer, som kan brukass så till Ankerssnäss som Enghult; item och mycket spåån, ty aldrigh skall iagh täcka mehr medh näfver.

Månses son Joen i Öxnabärga blef för några dagar]sedan] sottdödh. Alla mina drängar lefva. Helsa gamble Sune. Hielp honom till rätta; dett vahr en ährl. gube. Lätt se: skrif flittigare; iagh har inga bref af digh sedhan d. 6 Desembr och lätt migh vetta om du har fått alt dett iagh har skikat digh. Nest digh sielf helsa alla barnen 1000falt och alla våhra granner. Laga att lilla Efva lähr vehl läsa och skrifva, så får hon vacker mahn. Nu, Gudh bevahre digh till lif och siel och iagh i dödhen ähr din trogna mahn och tienare

J. S:Hammar.

På martien i Litogen
d. 21 Febr. 1708.

Du fråger om du skalt kiöpa Näfvelsiöö *) och Ekredha, giör dett ty iagh kiendher dem att dett ähr rätt brafva gårdher. Der kan blifva gott sätterij af medh tidhen. Jagh ville vehl skika digh något, mehn nu ähr vij så långdt bårta.

A Madamme
Madamme La Lieutnant Collonese
Sopiha Drake Cete
Ekesiöö et Salshult.

Suarat här på.

*) Frälsehemman i Näfvelsjö sn; Eckerda i Hvetlanda sn.

Minskij d. 12
April 1708.

Min vtualdeste beste vehn.

Effter påsten går ricktit, så må iagh och flitit skrifva min a. k. vehn till som iagh förledhen giordhe af d. 25 Martij *), då iagh besvaradhe ditt sista af den 6 Febr. Och som öfverheeten har låttit sigh märkia att villia giöra migh till Öfverste och törhenda intet längre Öfr.Lieut., så ähr migh anbuditt att få dhett Regimentet som Larss Hierta hadhe der hemma. Hvadh dett duger till vett iagh icke. Lätt migh medh nesta påst vetta vadh du tycker om dett eller vadh dett duger till om dhett ähr någon hedher medht. Eller behåller iagh heller dett iagh har. Ty, Gudh vahrij ährat, att min allernådigaste kånungh ähr migh rätt nådigh och lähr vehl icke mindre tänkia på migh än andhra sina tienare, som så lenge hålla ut medh honom. Han taller så offta medh migh som någon annan och ähr, Gudhj ährat, migh rätt godh och nådigh. Får iagh icke dhett som ähr någott af verdhe, tycker iagh [jag] må blifva her kan ske så lenge till Gudh tar migh till sigh. Ty dhett besta ähr redhan afslitit och kan skie rästen föllier.

Vij lär vehl gå så snart gräss blif:r ända fort åtт Ryslandh, så blif:r dett vehl något af innan vij kåmma dädhan **).

*) Detta bref saknas i samlingen och har förmodl. aldrig kommit fram. Det var väl således ej så helt med postens riktiga gång.

Det tidigare bref, som vi hafva i behåll, af d. 21 Febr., är dat. på marschen i Littauen. Orten nämnes tyvärr ej. Har Smål. kavalleri icke inslagit samma riktning som Carl XII — öfver Lida, Olszany till Smorgony — utan marscherat på Minsk? Kalmar infanteri har gått samma väg; förmodligen flera regementen. Hvad Carl XII:s marsch beträffar, så uppbröt han d. 1 Febr. från Grodno och hann d. 12 Febr. till Smorgony, där högkvarteret stod till d. 17 Mars. Den 19 s. m. uppslogs det i Radoscovice, där det förblef till d. 6 Juni.

**) Här uttalar sig den känslan, att tåget gäller Rysslands inre, där stora saker förestå, som det, trots allt, kanske vore skäl att vara

Öfve[r]ste Rank *), som har Kalmar infanteriet, vill öf:rsätta 400 dukater hem åtta och effter de giella så littet der hemma, har iagh tagit de samme her af honom och du bettaller till den som upvisar min reverss igien, samma 400 dukater igien emot ett ricktit quitansie. Mitt ♡:ta skall vehl få fyldnan igien igiönom obligationer, som iagh skall hemsända. Skrif migh strax svar hvadh du tycker om den öfverstetiensten. Så mycket vohre dett att mahn kåmme då strax her ifrån, om dett vohre nyttit. Helsa barnen och våhr mamma. Jahan Adolph ähr nu undherofficer undher ett annat compagnie af gardiet. Nu Gudh bevahre digh till lif ock siel. Jagh ähr i dödhen tin trogne mahn och tienare

Joen Stålhammar.

A Madamme
Madamme La Lieut. Collonese
Sophia Drake
Vexsiöö et Salshult Present.

Porto wijd Wex. postc. 17 öre Sm:t.
Suart här på d. 23 Mij 1708.

Minske d. 22
April 1708.

Min aldrakieraste hustru och beste vehn.

Som iagh skrif:r medh detta till hanss Excellens greven H:r Carl Nierot, så har iagh tagit migh tilfälle medh samma att besöka digh medh detta. Önsker att dhett måtte träfva digh uthj ett sielfbegierligit vehlståndh. Jagh har nu

---

med om. Tillika angifves det talande skälet för uppskofvet med frammarschen.

*) Öfverste Gustaf Ranck stupade vid Poltava.

på kort [tid] skrefvit åtskilige bref; Gudh gifve att du måtte redhan dem bekåmit. Hvadh mitt [till]stån[d] vedhkåmer, har iagh orsack att tacka min Gudh för helsan. Gudh gifve på bådha sidor framgent [så] continuvera ville, fast mahn allahanda besvehr utstå måste. Eliest har iagh nu fått af den stackarss Dusen *) 70 D:r Sölfr:t på dess låntagne obligation. Han ähr nu rätt ollyckeligh, idett han har försett sigh att han ähr dömbd ifrån sin tienst och aldrigh mehr vahra värdigh att tiena konungen. Och tycker migh att fa[d]ren medh sin otidhige gierugheet mott dess Öf[ver]ste medh betalningh för honom, har hiulpet der till.

Jagh skref en asingnation på 400 dukater till Öfverste Rank; den låtter du strax betalla ener han upviser min skrefft. Jagh får her 10 Caroliner för en dukat; iagh skall vehl senda digh fylnadhen igien. Nu föllier her uthj några obligationer på 148 D:r Sölf:t. Anderss Stålhammar har iagh och länt 150 D:r Sm:t på sin gårdh Hult i Kårsbärga socken; får vij behålla Ankersnäss, så liger dett vehl der till. Ståck **) kan nu få ha mullebette på dess ägior medh, som de för har hafft. Om vij intet ha fått Hålm medh uthj förpantningen, måtte vij dett och ha, ty kuarnen ähr oss nyttigh. Nävälsiöö och Ekredha önskede iagh att du hadhe betalt medh.

Gudh dhen allerhögste gifve oss sin vehlsingnelse att alt måtte vehl gå. Fast iagh ähr långdt ifrån tänker iagh så myckett mehr på Edher att vij medh tidhen kundhe ha födhan uthan att iagh skall släpass medh detta mödhosama kriget, som syness för meniskelighe ögion vahra länge.

Nu, Gudh medh sine hellige ängler uppehålle digh medh helsa och lif, att iagh måtte få se dhigh en een gångh. Helsa barnen och alla godha vehner. Tacka Gabril för

*) Hvilken Duse det här är frågan om, låter ej bestämma sig ur ättartaflorna.

**) Eller: Stårk?

han skref migh till; ge honom der till påstpäningar. Skienk 10 D:r till Steenbärga kiyrkia. Fahr vehl min dygdiga vehn.

Joen Stålhammar.

Skiänk och 10 D:r till Lemenhult *) och Kårsbärga kiörkior — Valle!

Helsa hr Anderss Gradhmahn och Nilss i Prästarph.

Aldrakieraste min hustruu.

Som du skrifver migh till att dukater så litet giella uthj Svergie, har iagh her tagit 400 dukater uthj gul af Hr öfversten Rank och dem her förvexlat uthj annat mynt, dem iagh per wäxsel 2000 D:r Sölf:t digh tils[t]ella skall. Altså har iagh gifvet samma Hr Öfverste Rank min revers att så snart den hoss digh upvisess, skall du samma fyrahundrade dukater uthj gul clarera. Jagh får nu se medh hvem vexsellen skehr, då iagh digh tilskrifva skall. Jagh längter nu rätt effter bref ifrån dig, min k. vehn, att iagh får vetta om mina bref iagh her ifrån skrifvet ähr framkåmbne.

Min Major Piper **) blef för några dager sedhan dödh, och ähr Hagendorn ***) blifvet Major i stellet. Lett hanss fru dett vetta. Capitein Fitinghåf †) satte kånungen till Dravant för några dager sedhan, som iagh tror icke rätt effter hanss villie.

---

*) Lemnhults socken är annex till Korsberga. Här tycks uttala sig en känsla af att man bör göra goda verk, när man befinner sig på så osäkra och farliga vägar.

**) Carl Piper (ätten N:o 1899 C.) hade efter tjänst vid olika regementen blifvit ryttmästare och senare major vid Smålands kavalleri.

***) Alexander Göran v. Hagendorn, som gått igenom officersgraderna vid regementet, blef snart Stålhammars efterträdare som öfverstelöjtnant. Hans hem låg i Myresjö socken, Östra härad, men dit kom han ej tillbaka förrän 1722.

†) Otto Georg Fitinghoff, kapten vid Kalmare regemente, lifdrabant 1708, dog i Moskva 1720.

Elliest ähr nu mycket stijlla hoss oss, effter vij lähr vehl snart brytta up her ifrån. Helsa, nest digh, barnen, mamma och alla godha vehner. Hvar medh i dödhen iagh framherder min a. k. hustrus trogne mahn och tienare

Joen Stålhammar.

Minske d. 14 Maij
A:o 1708.

P. S. iagh vahr för några daghar sedhan olyckeligh och miste min besta häst. Sägh gamble Sune dett vahr dhen grå Sibenburgaren; han kåstadhe 100 dukater. Dett vahr knapt bettre eller siönnare diur vedh våhr armé. Jagh sörgier rätt honom och mister iagh hvart åhr dhen besta. Dhett har nu så pascerat 3:ne åhr på radh. Helsa den stolte Hr Gabril Gåldenpamp! Adiöö! valle! Helsa Eba, far lef:r, mår vehl.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake*
Cete
Salshult Present.
Suarat här på

Minskij d. 25 Maj
1708

Min a. k. hustru och utvaldeste beste vehn.

Jgår var iagh så lyckeligh och fick ett dit bref af d. 11 April, hvilket migh mycket kierkåmit vahr effter iagh icke på långh tidh fått något. Gudh ske låf och priss att du mår vehl medh våre kiere barn. Eliest skikar iagh detta brefvet uthj dett iagh nu skrif:r Regimentzskrif:e Hagström till och gier honom comition att igiönom min munsterskrif:e utaga 2400 D:r Sölf:t uthj Ståckhålm af Regimentz-

skrif:r Carl Hållingh af gardiet och setter dem in uthj Banko till vidare min eller din disposition, och enehr han har dett uträttat skall han lefverera digh bankosedellen. Ty dhett ähr så beskafat att iagh togh af Öfversten Rank 400 dukater uthj gul som du effter mine föra bref och asingnation till Hr Öfverstenss fulmäcktige emott quitantie betaller och i stellet får du dese 2400 Daller Sölf:t igien, effter dukater giella her mycket och der hemma så littet. Och sätter iagh dem i Banko derför att mahn kan ha interese der af så lenge att icke en så hårt behöf:r dem.

Du skrif:r du har icke nu några päningar igien. K. min vehn, ackta päningarne dhett besta du kant, der om iagh icke tuifler. Jagh på min sida giör min flitt som du sielf:r vehl sehr. Laga att du får af Axel Hillebardh Lilla Skiögle för dhe senare 300 Daller. Medh Säby blifver dett vedh säterissfriheeten som giort ähr, ty iagh håpass få der på resolution och ett got utslagh medh byttet, sedhan må dhen stora Hillebarden ha lenge nogh sin pant. Jagh sehr att syster Britta har fått 150 D:r på Fornabo, hvilket ähr vehl. *) Vill hon säliat, gif henne ut mehr dertill. Helsa bror Knut Silf:rSpare; bedh honom icke tänkia annat ehn att iagh skall bettalla hanss omak, som han har medh mina bestelningar. Ryttarenss bref för Långhult **) har han fått och medh nesta skall föllia svar [där]på. Stackarss gamble Sune vill ha torp på bostelle[t]ss egior. Gudh tröste honom som ähr för gamal att bruka hemman. K. min vehn, gie honom något iblan, ty han vahr en godh gube, helsan ifrån migh. Så vehl skrifvaren herom Hr Ryttmästaren Gåldenpamph såvehl [som] ifrån dess bror och her sohn. Min

*) Brita S—r, gift Gyllentornér. Hon tyckes nu varit enka. Fornebo var ett frälsehemman i Solberga, W. h., men socknen är likväl annex till Korsberga, Ö. h.

**) D. v. s. brefvet till ryttaren från Långhult, som var ett skattehemman i Näshult s:n. Det strax nedan nämnda Fageräng ligger i Hvetlanda s:n.

dygdiga vehn corespondera medh Regimentzskrif:n huru alt medh detta blif:r bestelt uthj Ståckhålm och skrifve migh svar. Ty wäxselsedhlarne ähre duble, om en kåmer bort, skall mahn haa den andra i behål; derföre ähr dett på prima och secunda stelt. Giör migh spetification på dhe gårer, som stå i förpantningen på Anker[s]näss, att iagh får se dett medh nesta påst.

Nu, himellenss Gudh velsingne och bevahre digh till lif och siel. Och iagh uthj dödhen framherdar din trognaste mahn och tienare

J. Stålhammar.

Medh nesta skall iagh gie beskedh om ryttaren för Fagrängh. Adiöö. Valle!

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* cete
Salshult Present.

Minske den 8 Junij
1708

Min aldrakieraste hustruu och besta vehn
uthj verdhen

Som 2:ne Lieutnanter, Lingen och Silf:rbrandhen *) her vedh Regimentet, hafva söckt och bekåmmit sinne afskedher, har iagh åtter lägenheet min dygdiga kiera vehn att medh några radher tilskrifva och der iempte ifrån migh sendha hvadh som iagh icke nödigdt haf:r att slääpa mädh migh

*) Ätten Silfverbrands äldre leder äro ganska styfmoderligt behandlade i ättartaflorna, hvarför personen i fråga ej ur dem kan identifieras.

som innelyckte lista viser. Ty nu bär dett enda åtT Ryslandh och hvett Gudh dhen alsmäcktige enehr ehn får skrifva eller bekåmmer bref mehra. Gudh stå oss nu bij för Christij skul. Och lähr vehl alla intet kåmma dädhan som gå derin.

Jagh skref för 14 dager sedhan till min k. vehn så vehl och till våhr Regimentzskrif:e, der uthj iagh ladhe ett original som och duble copier af vexsel zedhler till Regimentzskrif:n af Kongl. gardiet i Ståckhålm på 2400 D:r Sölf:t och som vexsellen ähr dubel skrifven, ty sendher iagh nu dhen andre att i fal och oförmodhan dhen före icke skulle vahra framkåmben, kan denne giöra dhett samma gangnet. Jagh sendher och effterrättelse om rusthållarness reckriter från Fagrängh och Torph, hvar effter de hafva sigh att rätta och della sin[s] emellan.

Dhett glädher migh rätt högeligen att våhra gåser hafva gott beröm af sigh att de studera flitit *). Gudh vehlsingne dem att de måge kuna lära något gott uthj derass ungdom, så fina dett för sigh då dhe behöfvatt medh åhren. Hadhe iagh vahrit så klook och studerat i min vngdom, så hadhe iagh nu kan ske vahrit en annan carl och icke behöft slitta så myket ont som iagh måste nu utstå. Ty dett ähr stor åttskillnadh på en lärdh och en olärdh karl. Päningar måste de vehl hafva till derass fortkåmst dock så att icke [det leder] till någon öf:rflödh ovahna. Helsa så vehl dem som Inspectoren och preseptoren. Bedh dem vahra flitige uthj sin fungtion så lär vehl Gudh hielpa dem.

Om iagh har villat och tänkt att dhett vohre någon hedher medh att blifva öfverste för 5tingen i Larss Hier-

*) I Lund, der de studerade sedan hösten 1707. Praeceptor var magister Osængius; »inspektorn» bar det berömda namnet Andreas Rydelius. Det är begripligtvis ej dem — åtminstone ej i första hand — som förmaningen om flit i »fungtionen» gäller.

tass *) stelle, kundhe iagh vehl blij, ty ennu ähr dhett icke bortgifvit, hvarom iagh uthj mit föra digh notificerade. Min Öfverste ähr en ung karl. Kan lefva länge nogh om dett ähr Gudhz villie. Rusthållarenss såhn i Ringhult, Corporallen lähr nu blij ständigh Corporal snart. Han [ɔ: rusthållaren] måste nu strax betalla rästen på obligationen. lagh hialph honom en braf karl her uthe i stellet för Corporallen. Han har mehr att tacka en klaga dhen mahnen, ty elliest skulle han ha lagdt ut karl i stellet, då han måst pungat ut bättre, dhett han betänka måste. Hempta honom till digh och lätt honom detta höra, att han icke visar otack för vehl giort. Rytarenss bref för Långhult har iagh sielf honom i hender lefvererat; svar låfva han ge medh första der på. Nu ähr han i arest för maroderie, dock lär han vehl kåmma lööss igien. Jahan Adolph ähr, Gudhj ährat, frisk, håller sigh braf och lähr vehl medh tidhen blij karl af honom, fast han som andra måste utstå någott. Frunss söhner i Flishult **) låfva villia her bettalla den skull vij ha der att fodhra fast intreset blif:r efftersat. Dhen skulden som fruen i Hålma ***) ähr skyldigh måste nu vehl vigilleras medh att mahn får säkerhet om betalningen medh intreset. Helsa bror Knut Silf:rSpare, han måste stå karl medh mine bestelninger. Gif honom 20 D:r Sölf:t att kiöpa sigh något, för han altidh ähr redheligh uthj mina bestelningar, iagh skall vehl intet glömma honom om iagh lef:r.

*) Lars Hierta (tab. 12) var sedan 1703 öfverste vid Uplands femmänningskavalleri och blef 1708 öfverste vid Westgöta kavalleri, i hvilken egenskap han var med vid Helsingborg.

**) Säteriet Flishult i Näsby socken, Östra härad. »Frun» var (jämför ett senare bref) Anna Maria Patkul, enka efter ryttmästaren vid Smål. kavalleri Erik Silfverhielm. Den ene af sönerna var d. v. öfverstelöjtnanten vid S. Skånska kavalleriet (till sist friherre och fältmarskalk) Göran Silfverhielm, en annan ryttmästare vid Smål. kavalleri.

***) Frun på Holma säteri i Lemnhults socken var antagligen enkan efter Nils Ulfsax (tab. 18), Margareta De la Grange.

Jagh sendher digh och nu en obligation af Ryttmäster Anderss S. Hammar på 150 D:r Sölf:t, som han Hult i Kårsbärga socken satt i pant före. Gudh ähr vittne att de barnen kåsta migh något; dock skall iagh gierna giöra hvadh iagh kan i stellet för far. Gudh ske låf: de ähro och blifva fålk; mehn der till behöfvess munderningar och dito päningar. Ty her som [man] intet har kåmma icke många som biuda sigh till att hielpa den andra. Lätt migh vetta huru Hr Flintensten visar sigh medh betalningen på dhe 300 D:r Sölf:t iagh länte hanss sohn, dem du prisice låtter utaga, du ser han her betalt så nehr som 30 D:r Smt. Gudh nå[de] hans fahr*) som ähr en sådhan nidingh och icke vill giöra faderss verk medh dess såhn. Tänk för maroderie, som ähr icke så synerl., ähr han satt ifrån sin tienst och aldrigh mehr vahra värdigh att tiena kånungen. Nu ähr han bårta, Gudh vett vart, stackar. Dett vahr stor ynka, han vahr en vacker ungh karl. Dett kåmer altt sådant af [att] nidinga [!] för mycket uthj otij.

Detta, som iagh nu har lefvererat till Hr Lieutnant Lingh, som ähr en godh, ehrligh och förståndigh karl och låf:r stellat fort, ähr:

En räfskinssråk till digh
1 burderat skaberak af rött samet
1 damask drälssduk
1 silf:r tygh medh all behör helt behållet
1 gulvirkat täcke medh doper omkringh

*) Gamle Nils Flint, nobil. Flintsten till Norsunda i Edshults socken, har visserligen gifvit sin sockenkyrka dyrbara skänker och på dess vägg låtit uppsätta sitt vapen, men klippstycket tyckes i dubbel mening varit ett *arme parlante*. I lifstiden var han öfverinspektör öfver saltpetersjuderierna. Om sonen Lars uttala sig ättartaflorna lakoniskt: officer, död ogift utrikes.

Carl XII har tydligen haft en märkbart strängare uppfattning beträffande marodering än brefskrifvaren, vare sig nu tillämpningen kom i tid eller i »otid».

1 en liten natmysa
En liten ringh medh stenar

Och fast dett ähr icke af så stort verde, effter iagh har lägenheet, må det dock heldre vahra hoss digh. Gudh gifve oss fredh, att icke iagh måste nödgass giöra dett iagh icke tänker och taga afskedh, ty Gudh ähr mitt vittne, iagh har stor pastion uthj armehr och ben af verk, dett iagh aldrigh har hafvet för mehr en nu på $^1/_2$ åhr som sigh alt förmerer. Mehn vadh har en att sägia: 50 åhr ähro där och mycket ont utstått, som hella värdhen kan contestera. Dock giör iagh dett längsta iagh hiner bådhe för nyttan och ähran.

Gudh uppehålle digh, min k. vehn, vedh lif och helsan, elliest ähr laprie medh vårt hushål. Helsa mama, våhre k. barn och alla våhre graner och vehner, som migh effterfråga, 1000-falt, förgiet icke digh sielf. Gudhz hellige englar regera digh till lif och siel att du altidh har din gudh för ögionen och hanss helliga nampn frucktar. Helsa och våhr gamble präst; Gudh gifve honom gott för han kåmer ihugh migh uthj sina böner. Gudh låtte honom medh de hanss sampt alla våhra socknefålk gå vehl, att [de få] lefva medh helsan och glädhj vahr vedh sitt fikone trää. Vårt lefverness låph ähr orollit och myckiett mödosampt. Gudh förlöse oss her vehl ifrån att vij finge och vahra medh fredh och rolligheet en gångh i denna verden.

Nu, iagh vihl åtter slutta denna gången och digh, min k. vehn, sampt barn och angehörige uthj dhen alsmäcktigess hängn och beskydh till lif och siel innerligen och befallat och till grafven förblif:r

Min aldra k. wehnss och trogna hustruss
upricktige mahn och tienare
Joen Stålhammar.

Helsa syster Ebba och Gyllenpampen medh många flere gynare. Valle.

Aldrakiereste min hustru och utvaldeste vehn.

I går skref iagh min kieraste vehn till medh Lieutnant Lingh och detta skrif:r iagh medh Lieut. Silf:rbrandh, ty de ähre begie uthj ett föllie hemått effter de ha fått sine afskeedh och medh denne Silf:rbrandh sendher iagh efterfölliandhe saker hem till digh förutan dett som Lieut. Lingh har medh sigh nembl.

En knif medh gull inlagdt uthj ett fodher
En liten sax uthi ett fodher
Ett gulfranser gehenge medh förgylt syllia
Ett par bunderadhe hanskar
Dito släta
En singnetzringh medh steen uthj
Ett värgiebandh
Ett par rödha fijltstrumper
Ett par pålska rödha skallagenss byxsor
Ett rött pålskt skaberak
En rödh pålsk råk
Ett stycke rött foder
Ett kamfodher medh 2:ne elfensbens kamer uthj
Ett par pålska stöflar
En grön burderat klädesspungh

Dett ähr vehl alt intet så stort af verde, mehn dock ähr dett vert att förvara.

Nu som iagh skrif:r fick iagh bref af den ährlige Camereraren Törner, som giör migh åtter håp att få bytta sätteriessfriheeten på Enghult, som du kant see af copian till Kongl. Maij:tt ifrån Redu[c]tions deputerade. Och håpass iagh, nest Gudhz hielph, att dhett lärer gå för sigh, byttet. Så må den store Hillebardh *) ha lenge nogh Säby

*) »Den store Hillebarden» kan förmodl. ej vara någon annan än Erik Eriksson H. (tab. 3) f. d. öfv.-löjtnant vid Jönköpings reg. Stålhammar, som kände släkten bättre än ättartaflornas uppställare, eftersom den var med honom befryndad, visste, att den alls icke dog ut 1706, utan 1708 hade både äldre och yngre medlemmar i lifvet.

i pant och rör nu intet mehr der om för en iagh medh Gudhz hielp skikar digh kongl. resollution der på. Om unge Hillebardh vill gie Lilla Skiögle för dhe 300 D:r Sölf:t han sist fick, ähr iagh nögdh, mehn kiöpet måste stå på frijheeten om Säby för dhe 400 D:r Sölf:t, hvilket uthj ingen del rubass skall. Detta måste du consillera medh bror Knut Silf:rSpare, som måste stå karl uthj detta. Kan du få någon som vill byga up ett torph uthj Villön vohre vehl, och der måste du bruka Arllan [ɔ: Erland] Snikare till hielph om, ty ingen vett bettre beskafenheeten der en han. Helsa honom och bedh honom laga sigh till att giöra Enghult vackert att en kan boo der iblandh. Skulle vij nu få de gårdher som dumben i Knustorp egier, vohre vehl, sampt Boasta af Gretta Skedingh *).

Nu, Gudh bevahre digh till lif och siel. Helsa alla meniskor på mina vängnar, Hr Gabril Gyllenpamp medh dess Maija. Förgiett icke digh sielf och iagh i dödhen förblif:r

Min dygdige k. hustruss trogne
mahn och tienare
J. Stålhammar.

Minske d. 9 Junij
A:o 1708 **).

---

*) Förmodl. Anna Margaretha v. Scheiding, enka efter H. H. Niethoff.

Hvem »dumben» var, vet utg. ej, men Knutstorp är en herregård i Flisby sn, S. Wedbo h., som vid denna tid innehades af ätten Lood.

**) När Stålhammar skref dessa bref, hade han haft sin konung i omedelbar närhet, men efter vanligheten är det mera hemmet, som reflekteras i hans bref, än omgifningen. D. 6 Juni uppbröt Carl XII från Radoscovice, som varit hans högkvarter under nära tre månader, och d. 7—8 stod han, enl. Hultman, på fältet vid staden Minsk. Hvilken dag Smålands kavalleri uppbröt, vet man ej; som synes af det sista brefvets datum, tidigast d. 9. Men härom faller ej ett ord.

P. S. Helsa begie flickorne. Gudh låtte dem stella sigh vehl och blifva hurtige och manerl., ähr her många som talla om dem, ia förneme baroner medh. Enehr iagh kåmer på den ort något vankar, skolla de blij ihugkåmbne. adiöö, valle. Dett måste icke vahra iblandh slett fålk.

A Madamme
Madamme *Sophia Drake* Cette
Salshult.

Uthj marsien *)
d. 11 Junij 1708.

Aldrakieraste min hustru och besta vehn

Som Hr GenneralAuditanten Jacoph Uglevij har en syster, som ägde sahl. Lieut. Johan Törnefält, bohr uthj Höcklinge uthj Dödherhult socken, nu har utverkat sinss svågerss rästantier af fälttracktamenter, som bestiger uthj en summa tvåhundrade nitio och tree Daller Sölf:t, h[v]ilka päningar GenneralAuditanten migh her lefvererat medh begieran iagh samma summa 293 D:r igiönom växsel till digh min k. ven, dess Fru syster tilstella ville. Och som samme Hr Gen. Auditant ähr min synerl. godhe vehn, vill iagh eij dess begieran utslå. Dy ville du, min kieraste hustru dhen anstalt fatta, att samma summa 293 D:r till Fru Chatrina Uglevij betalt blif:r och henne detta communijscerer. Du kan taga hvadh päninger först till hanss ähr att dett betalt blif:r.

Nytt har iagh min dygdige k. vehn, denna gången icke för hastigheeten skull att skrifva, ty vij ähro nu uthj full martie directe ått Ryslandh. Gudh velsingne oss på

*) Som marschen denna dag gick emellan Smilovicze och Igumen, är brefvet förmodligen skrifvet på något af dessa ställen.

resan. Jagh skref för 4 dager sedhan bref bådhe medh Lieut. Lingh och Silf:rbrandh, som finge afskedh och ginge hem, medhsendhe iagh något smått; Gudh gifve att dhett vehl kåmer digh till handa. Gudh låtte migh få ennu ett bref af digh min k. vehn. Och nu frucktar iagh att du på långh tidh icke får mehr bref af migh, ty her effter går ingen påst snart från eller till oss. Gudhz hellige englar vahre medh digh sampt våhre kiera barn till lif och siel och iagh i dödhen framherdar

Min dydiga k. vehns trogne mahn och tienare
Joen Stålhammar.

Helsa alla våhra granner och vehner.

A Madamme
Madamme La Lieut. Collonese
Sophia Drake Cete
Salshult.
Suarat här på.

Visåkij d. 8 Julij 1708 *).

Aldrakiäraste hustru och bästa wähn!

Jag tackar dig för ditt angenemma bref af Salshult d. 23 Maj. Glädier mig att du och wåhra kiäre barn mår

*) Datum d. 8 är ändrad från en 5. Ortnamnet är ägnadt att väcka någon undran. Visoki heter en liten stad vid floden Pronja o. 40 km. *öster* om Mohilev och hit kom Carl XII d. 18 Augusti. Men här menas en nästan liknämd ort (treverstkartans Высокій) några få km. sydost om Holovczin.

Brefvet är icke skrifvet med Jon Stålhammars egen hand, utan han har dikterat det, såsom synes både af hand och stafning.

D:r Ellen Fries anmärker om detta bref, att »Stålhammars beskrifning öfver det ryktbara slaget vid Holofzin är oklar, som fallet är med bataljbeskrifningar af deltagare». Som läsaren lätt finner, har

wähl. Men beklageligdt att iag uthi nogra wickor warit opaslig. Orsaken är mäst för den swåra och store marchen som wij nu uthstå och förträffeliga elacka wägar, att efftersättia fienden, som dageligen godt för oss. Då fienden sig omsider resolverade och satte sig, för honom wed ett fördelachtigdt pas och morast, till 40000 man starck med stycken och all des behöör. Och ehuru wähl hans Majestet med wår armee, för wägarnas elackheet skull, intet alla woro framkomna, ja icke stort öfwer tredingen af oss, kunde än då eij lengre wenta uthan resolverade sig med Dravanterne, Gardiet, LijfRegementet, Lijfdragonerna, Smålenningarne till häst, Dalregementet, Uplenningarne, Östgiötarne till foot och häst, sampt Nylenningarne och Wästmalenningarna. Då hans Maijst. d. 4 om morgonen i dagningen på fienden avanserade och effter så swårt och skarpt träffande som iag aldrig tillförende hört hafwer uthj 4 timmar contineerligen continuerade gaf Gud den aldrahögste oss seeger och lycka, att vij fienden från sin förskansade ort förjagade och bortdrefwo. Ja Gud är mitt witne med hwad kraffter iag den dagen fächtade. Dock Gudh ske ähra, jag oskat med ähran der ifrån kom, fast på wår sida många brafwa cavaljerer most sätta lifwet till; ja och en stoor dehl bläsierade, deribland broor Fredrick Drake skuten uthi sin högra sijda, jemwähl och laen Adolph Stålhammar, skuten uthi sitt högra been. Dock Gud skee ähra: bäge uthan lijfzfahra. Fienden fick, Gud skee loof, en stoor skräck; lemnade på platsen effter sig all dess Atollerie och nogra 10000 man sampt 2:ne Genderahler. Ränner, Gudi ähra, med all macht, war wijdare han stannar gifwer tijden. Så snart iag nogon lägenheet får skall iag wijdare dig tillskrifwa. Ryttaren laen Melo-

---

han alls icke meddelat någon beskrifning utan blott några korta notiser, som äro mycket tydliga. Däremot har D:r E. Fries nog rätt i, att brefvet bär tydliga spår af mottagarinnans tårar. Men det följande visar inga — fast man ej betviflar, att de fallit tätt.

vius lefwer än. Lägenheten medgifves icke lengre att mehr att skrifwa, uthan iag insluter dig med barnen uthi Jesu wåhld och beskyd till lijf och siähl sampt flijtig hälsning och förblif:r till dööden

din trogna man och tienare
Joen Stålhammar.

Gudh bevare digh min k. vehn, far vehl.

En har iagh ingen resolution fåt på byttet, dock håppass att dhett blif:r gott. Valle.

[Namnunderskriften och de följ. raderna äro af Jon S—s egen hand. Men så finnes där ett P. S. af samma hand, som skrifvit brefvet för öfrigt:]

P. S. Min aldra kiärsta Frumoder sampt alla syskona är flijtigdt af mig hälsad. Jag låter och weta att dravanten Palmberg *) lefwer, men warit en tijd siuk och än intet frisk. Min öfverste Posse bad sidt när iag skrifwer hälsa Fru moder. Anmälar nu tienstelig hälsning till Fru mormoder och lätha henne weta att hennes rytare lefwer. Fru moder tienstelig hälsar alla som mitt nampt käna. Vale.

Iaen A. Stålhammar.

A Madame
Madame *Sophia Drake*
Cette.

Mogillo **) d. 1 Augustij
A:o 1708.

Aldrakieraste min hustru och endaste ven her i verdhen.

Jagh kan fast beklageligit notificera huru såsom våhr kiere sohn Jahan Adolph Stålhammar medhelst sin på slaget

*) Drabanten Henning Palmberg, som förmodligen haft släkt i Östra härad, tillhörde, enl. O. Kuylenstierna, drabantkåren åren 1696—1716 och var Carl XII följaktig till Bender.

**) Från d. 8 Juli till d. 5 Augusti stod Carl XII i Mohilev. Vid

undhfångne blesör och sedhermehra tilstötandhe hetzige siukdommer effter Gudhz gudomellige villie och behagh förledhen d. 20 Julij uthj heranom måste sättia lifvet till, fast iagh strax då han blef skutten uthj sitt högra ben, mehn kullan blef innesittiandhe, togh honom till migh och brukadhe våhr Regimentzfälskar iaa och andra medh på giörligaste sättet och medhlen öfvadhe, att han mästedellen vahr läckt. Mehn tilslogh sigh ett häfftitt durkloph och en stark hetzigh feber, som her mycket hoss oss går i svangh. Kundhe han icke längre motstå, uthan sacktmodheligen vedh min sidha afsomnadhe. Ty, Gudh tröste, iagh äfvenfalss nu uthj 7 vickorss tidh måst hålla vedh sängien. Mehn nu, Gudh vahrij evinnerl. ährat att iagh begyner att årka någorlunda gå uppe och begyner att villia täckass maatt och dricka, dhett iagh på en långh tidh icke niuta kunat. Gudh förlene vidare kraffter.

Jagh condollerer högeligen dhett frånfället och ähr af iarttat sorgse. Mehn hvadh skall mahn giöra, uthan altidh undherkasta sigh Gudhz nådige ville och behagh, som

---

denna stad hvilar den unge Jahan Adolf, som d. 20 Juli dött i fältsjuka. Den sjuke fadern, som dock nu återvunnit krafter nog att skrifva ett långt bref, hvars handstil icke röjer någon osäkerhet, fick först följa med på den besvärliga marschen norrut mot Tatarsk och sedan söderut öfver Krytczev och Mglin och öfver gränsskogarna ned i Severien. Något befäl har han tydligen nu icke kunnat föra på denna äfven för friska människor högst besvärliga marsch. Han har följt den i vagn. Lewenhaupt har stött till med spillrorna af sin armé (d. 14 Okt.), Mazepa har kommit (d. 29 Okt.) med den kosackhop, som blifvit honom trogen. Det har sannolikt föga intresserat den sjuke, hvars tankar efter vanligheten hälst sökt sig hem till Östra härad. D. 3 Nov. blef hans dödsdag, alltså dagen efter den då Carl XII tilltvingat sig öfvergången öfver Desna. Antagligen har Stålhammar också förts öfver och blifvit jordad.

Genom ett förbiseende låter D:r Ellen Fries honom sluta i Romny. Men dit kommo svenskarna först d. 18 Nov. Ukrainas jord har den trötte krigaren aldrig beträdt med sin fot, äfven om han fick sin hvila i den.

uthj altingh ähr dhen besta — dhett må då tyckass för våhre mäniskiotankar dhett vohre så eller så, så ähr dock Gudhz alsmäcktige ville och disposition dhen besta.

Han ähr, så sant migh gud hielpe, af alla der vedh Regimentet för sin skickeligheet och hurtigheet skull, storligen beklagat och hadhe han leffvet uthj 8 dager, hadhe han fått fulmackt på fändrickss tienst. Mehn Gudh hölt honom kier, derföre skyndade han honom bort ifrån dhett myckna onda, som vij måst nu utstå. Och går vehl nu mången braf svensk mahn jnuthj Ryslandh, mehn står till Gudh och lyckan den som sliper der ifrån. Dhett ähr ett barbariskt fålk att dragass medh; Gudh stå oss bij för Christij skull.

Jagh låtter digh och, min k. vehn, vetta att Öfv:r Lieut. Silf:rhielm har her till migh betalt dhe 200 D:r Sölfr:t som fruen i Flishult gifvet sin obligation på, den du min kieraste vehn ville henne åttersenda. Intereset skenkte iagh dem effter att han vahr så redeligh och betalte för sin mohr fast kan henda [han] har sielf icke stort öfverigit.

Enu har iagh icke fått någon resolution på byttet medh sätterien, mehn dhett kåmer mycket deraf att iagh vahritt så länge siuk, att iagh icke vahrit uthj högquarteret och fått fråga effter min angelägenheet. Dock håpass iagh att iagh medh Gudhz hielph får byttet ricktit.

Nu håpass iagh du har fått dhe saker redhan i hender iagh skikadhe medh Lieutn. Silf:rbrandh och Linghen. Dhett vahr icke så mycket viktiga saker, dock dåga de att förvara till en nytta.

Eliest Gudh ske ähret att våhra venner mäst *) lefva som bror Leionhielm, alla Stålhammbrarne, hvilka iagh haf:r en stor hääf af medh hvadh de tränga till. Ty nu hoss oss ähr så knapt effter dett mahn tränger till som dett [ej] vahrit sedhan vij ginge utur Svergie.

---

*) Papperet söndrigt.

Min aldra k. vehn, nest digh sielf, helsa alla godha vennor, som migh effterfråga: syster Eba, Gyllenpampen och hanss hushåldh, alla våhra graner 1000falt. Förgiett icke våhr k. gambla mama och [våra] barn, bådhe dhe hemmavarandhe och frånvarande. Ener du dem tilskrif:r förmana dem visa flitigheet för den påkåstnadh dem tilstelless så frampt de villia ha vidare hielp att venta. Och måste de bruka der vedh tanka och åhågia ellist ähr bara lapperij och blir prack af medh dem. Lätt dem dese ordhen få vetta.

Nu, himellenss Gudh uppehålle och velsingna digh till lif och siel och låtte migh ennu engångh kåmma till Salshult att se Edher medh fredh och glädhie. Ty nu ähr iagh rätt tråttnadh. Slutl. till dödhen ähr och förblif:r

Min k. venss trogne mahn och tienare

J. Stålhammar.

Bror Fredrick Drake *) begyner och gudhskelåf och gå uppe, mehn verst ähr att kullan sitter enu inne uthj hyfften. Mahn håppass att på tidhen siunker hon vehl att en kan få ut henne. Ellist gudhske låf har ingen fara medh honom uthan han kåmer sigh vehl till rätta. Helsa hanss vackra fruu medh min tienst som och fru biskopinnan 1000falt.

P. S. Liskenss man uthj Åseda, Cornet Svaan **), blef på slagett illa skuten uthj sitt hufvudh, mehn ähr gudhi ähnat rättnu färdhigh igien. Många brafva, stålta karar har nu måst sättia lifvet till uthj denne axtionen. Valle.

---

*) Fredrik Drake af Torp och Hamra, om hvars existens ättartaflorna äro alldeles ovetande (de känna endast hans syster), var, som brefven ge vid handen, kapten vid gardet, men öfvergick våren 1709 såsom öfverstelöjtnant till Dalregementet. Stupade Poltavadagen, såsom det synes, vid anfallet på skansarna.

**) Om det här är fråga om Petter Svahn, så blef han fången (förmodl. vid Dnjepr) såsom löjtnant vid regementet och återkom 1722 samt fick ryttmästares afsked (Ennes).

Min k. vehn iagh har inga svar fått om dhen växsellen på dhe 2400 D:r Sölf:t af gardies Regimentz skrifvar Håldingh, som han skall bettalla. Nu föllier bref till Hagström, som der om bestella skall. Stell dett strax medh säker handh till honom.

Rätsom iagh hadhe förseglat detta föll fienden in på mina dränger, som vohre uthe att foragera, och ihielsloge 4 dränger sampt min profos och bortoge 8 stycken hästar för migh. Drängarne vohre alla svenska, hvar iblandh vahr Carl och Daniel. Gu må nu vetta huru iagh kåmer tillrätta; dhett vahr altförstor ollycka på en gångh. Gudh hielpe migh fattigh mahn.

Jagh ville önska att iagh vohre vehl her ifrån mehn nu ähre vij så långdt bårta att en ingiastan[s] kåmer uthan måste hålla ut medh. Gudh hielpe migh till rätta. Valle.

A Madamme
Madamme La Lieutnant Collonese
Sophia Drake Cete
et Wäxsiöö Salshult Present.

Franco [?] keipiskj.
Porto wijd Wex. postc. 17 öre Smt.

P. B. —

[Detta var det sista bref Stålhammar skref hem, åtminstone det sista, som kom hem. Och nu ligger i samlingen följ. utdrag af bref (en afskrift) från hans efterträdare vid regementet till *sin* fru].

Min käreste hustru, bästa wän!

Præmissis aliis [afskrifvarens anmärkning].

Wår redelige Jon Stålhammar, som för detta warit wår Öfwerste-Leutnant är d. 3 Novemb. igenom döden af-

gången efter en swår och långlig siukdom och iag efter min aldrakäreste Gudz behag och min Konungz nåd är d. 4 Decemb. benådat med Öfverste-Leutnantz fullmacht i hans ställe här wid wårt Smålandz regemente til häst etc. etc.

Haija *) uti
Okraijn d. 12 Decemb. 1708.

A. v. Hagendorn.

Ex originali vidi
J. Myrberg.
M. p.ia.

Tillägg till noterna. Ur familjearkivet på Salshult.

På första sidan af en anteckningsbok har Sofia Drake skrifvit följande:

Anno 1700 d. 7 Junij reste min kieresta man ifrån migh åth Skååne tillijka medh hela armen gu[d]h den aldra högsta gifve dem alla sin milderijka välsingnelse och lycka på sin resa och låte dem snart medh hälsan, fredh och glädie komma hem til oss igen. Gudh låta mig fåå möta min aldra kiärsta vän medh glädie den iag nu medh största sorg och hiertans engslan måste sij resa ifrån migh. Gudh den aldra högsta välsingna och bevara honom ifrån all olycka til lif och siäl och låta honom lyckelig och väl gåå i alt sitt goda förehafvande hvilkett dagelig skall önskass af mitt innersta hierta

Sophia Drake.

här finness annoterat huad iag i min k. mans frånvaroo hafver utgifvitt.

Sid. 20. Z. Trolle afbeder i en skrifvelse ödmjukt sina i hastighet fällda ord.

Östra härads ting i Hvetlanda d. 17 Sept. 1702.

Sid. 26. Sven Spole var befallningsman.

---

*) Hadiacz eller med rysk skrifning Gadjatj. För att hindra ryssarna att sätta sig fast i denna stad hade Carl XII d. 19 Nov. ditsändt Smålands kavalleri, Schreiterfelds dragoner och Westerbottens inf. regemente.

Sid. 31. Fullmakt för Joen Stålhammar att under majors caracter commendera de rekryter af Lifregementet och Smål. cavallerie som hit ankomne äre — till dess de åter stöta till deras Regimenter — hafwandes bemälte Major att åtnjuta den lön som på samma charge beställt warder.

Riga d. 21 November 1702.

Carl Gustaf Frölich.

Sid. 32. J. Stålhammar ägde 5 hemman i Marks härad i Westergötland samt Tillarp i Wifolka härad i Östergötland.

Sid. 87. Öfverstelöjtnants bostället hette Sandhult i Döderhults sn., Stranda hd.

Sid. 146. Konungens afslag på Stålhammars ansökan om säterifrihetens öfverflyttande från Säby till Änghult är dateradt Altranstädt d. 17 Mars 1707.

Axel Hillebards försäljning af säterifriheten på Säby med underlydande är dat. Gentznicki d. 5 Mars 1706.

Smål. kavalleri bestod af:

Lifkompaniet, Öfverstelöjtnantens, Majorens, Sunnerbo, Hvetlanda, Jönköpings, Wexjö och Östra härads kompanier.

DAGBOKSANTECKNINGAR

AF

KAPTENEN VID BJÖRNEBORGS REGEMENTE

HENRIK SPÅRE.

N 1

En Kårtt Minnesskrifft om mitt Eenfoldige Lefwernes Låpp ifrån min Födelse tijdh som föllier Nembl:n

---

Anno 1664 d. 31 Maij kl. 8 om mårgonen på pingesttijsdagen ähr iag Himdrich Christersson Spåra födder till denne wärlden j Nådendahl sochn Merimaskå kappelgiäld och på Kåfweri gård; bemälte dagz planete warit Steenbåcken. Min käre H:r fader war wälborne Christer Jacobsson Spåra till Måissiå. Min käre Fru moder war den wälborna Fru Beata Finckenberg till Kåfweri. Gud förläne mig sin milda nåde och wällsignelse.

A:o 1670 d. 20 Maij satte mine käre föräldrar mig till att lära läsa i book under min käre faar broders Jacob Spåras underwjsning i 3 åhrs tijdh.

A:o 1673 In Junij månadt bekom iag till præceptor D:ne Studioce Jacobus Landian, som underwiste mig i 2 åhrs tijd. Gudj lååf.

A:o 1676. In Novemb. bekom iag till præceptor D:ne Studioce Carl Greek, som underwjste mig i 1 ½ åhrs tijd. Gudj warj lååf.

d. 8 Novemb:r satte mine käre föräldrar mig först j tienst hoos Högwälborne Fru Baronessan och præcedentinan i Åbo Fru Barbro Fleming för een Pagcie.

A:o 1681. d. 1 Januarij gick iag första gången till Herrans Nattwardh.

d. 1 Julij Reeste iag med Herskapet till Tafwaste Land i Hauhå på Höömäki.

d. 18 Julij reeste derifrån med Herskapet till Nyland på Abborfårs.

d. 27 Septemb. Reeste wij igen ifrån Abbårfårs till Höömäki.

d. 25 Novemb. Reeste wij ifrån Höömäkj åth Åbo.

d. 30. Dito kommo wj till Åbå igen.

A 1682 d. 7 Aprill Reeste iag med Herskapt till Kustöön hoos H:r Landzhöfdingen Oxen och woro der öfwer påska heligdagarna.

d. 14 Dito derifrån till Åbo igen.

A:o 1682 d. 29 Augustij Reeste iag med Herskapet ifrån Åbo till Stockholm och woro på wägen der emellan i 2 dygen. Gudj warj lååf.

d. 14 Novemb. tog iag mitt afskeed ifrån Fru Barbro Fleming och gaf mig i tienst hoos Hr Öfwersten Andreas Löskiärn von Härtzfälth.

d. 22 Novemb. fick iag min afskeedz klädning ifrån Fru Barbro Fleming i Stockholm.

A:o 1683. d. 7 Januarij war iag på CarlBerg med Hr Öfwersten.

d. 6 Martij tog iag mitt afskeed ifrån Hr Öfwersten Löskiärt i Stockholm.

A:o 1683 d. 6 Martij gaf iag mig utj Kongl. Majstäts tienst till musqveterare under Kongl. Lijfguardie och under H:r Capiten wälborne Carl Silfwersparres Compagnie.

d. 30 Aprill war Kongl. Lifguardiet på Lagårdz giälet och schermuserade, samme dag kom min käre H:r fader till Stockholm, och reeste till baaka igen 8 dagar der effter.

d. 7 Maij finge wij nyija qvarter och bekom iag till qvarter hoos timberman Matz Matzsson på Faatburshålmen.

A:o 1683 d. 10 Julij war heela Liffguardie på Lagårdz giälet och schemucerade. Excercerades, och munstrades af H:r Öfwersten Hastfärdt och då gick iag 1:a gången genom munstringen.

d. 14 Julij fick heela Regementet nyija gevähr.

d. 17 Julij war heela Regementet på Lagårdz giälet och proberade de nyija gewähren och schermuserad emot hwar andra.

d. 25 Augustij ankom den stoore Ryske Abgesanten till Stockholm och togz emoth med heela Lijfgvardie och Uplandz Regemente sampt borgarskapet till häst och footh.

A:o 1683 d. 8 Septemb. war heela Lijfgvardie på Lagårdz giälet med flygande fahnor och schermuserade och samma gången skule de alla swäria sig under fahna troligen och wähl att tiena.

d. 30 October war Hans Kongl. Majt tillijka med Ryska Abgesanten utj stoor Kyrckian i Stockhålm och samma gången fick Ryssen sitt afskeed.

d. 3 Novemb. Reste Ryska Abgesanten ifrån Stockholm till baakas igen åth Rysslandh.

d. 10 December Munstrade Hans Kongl. Maijstet sitt Lijfguardie i Stallgården då gick iag 1:a gången genom Kongl. munstring.

A:o 1684 d. 22 Februarij bleef iag Under Rootmestare.

d. 23 Febrj war heela Lijfguardie på isen och spordes af H:r Öfwersten utj General Auditeurens närwaro om de der skulle hafwa bekommit deras richtigheet för A:o 1683.

d. 18 Martij Munstrade Hans Kongl. Maijstet sitt Lijfguardie i Stallgården då gick iag 2:a gången genom Kongl. munst.

d. 6 Maij Bekom iag min kära fahrs breef angående Kåfweri reduction och om samma dagen woro wij på Lagård giälet och excerserades.

d. 7 Maij gaf iag in een supliqve till Hans Kongl. Maijstet angående Kåfweri.

d. 16 Maij Fick iag svar ifrån Hans Kongl. Maijstet så att dett skulle utj Reductions Commiss[i]on wijdare skärskådas i Stockolm.

d. 22 Maij gaf iag dett in utj Reduktions Commission.

d. 4 Junij fick iag breefwet uth ifrån Reductions Commission.

d. 17 Junij gaf iag dett breefwet tilljka med een supliqve der hoos Kongl. Maijstet sielf i händer.

d. 26 Junij fick iag resolution af hans Kongl. Maijstet. Gudj warj lååf.

d. 5 Augustij skickade iag Hans Kongl. Maijstetz resolution mine käre föräldrar till handa med H:r Mathr. Coreuses [?] hustro.

d. 16 Augustij gick iag första gången på Labratorium.

d. 23 Aug. Marcherade Hans Kongl. Maij:tz Lijfguardie på Lagårdzgiälet.

d. 24 Augusti fick heela Regementet lyija[!] kläder el. liverie.

d. 26 Aug. Munstrade hans Kongl. Maij:t sitt Lijfguardie uppå Åhlkistängien och läth dem skiuta till måhls: den som rååkade i fläcken han fick 1 Ducat, då gick iag och 3:dje gången genom Kongl. Maijstetz munstring.

d. 28 Aug. Läth Hans Kongl. Maij:t stårma een skantz wid een bäck och sedan schermusera på ängiarna.

d. 5 Sept. Läth hans Kongl. Maijstet sitt Lifguardie exercera och skermusera på Lagårdzgiälet.

d. 20 Septemb. war guardie på Lagårdzgiälet och skermuserade.

Anno 1685.

d. 16 Aprill bleef hans högheet Prins Gustaf dödh i Stockholm.

d. 29 Maij i samma åhr blef hans högheet Prins Ulrich dödh i Stockholm.

A:o 1685 d. 4 Junij bleef iag Piquenerare.

d. 5 Junij Marcherade guardie uth på Lagårdzgiälet att camppera.

d. 13 Junij Läth hans Kongl. Maj:t sitt Lijfguardie stårma och skermusera och samma dag slap de hem till Stockholm igen.

d. 10 Julij begrofs deras högheter sahl. Prins Gustaf och prins Ulrich i Stockholm.

d. 15 Sept. Munstrade Hans Kongl. Maijstet sitt Lijfguardie i Stallgården och då gick iag 4:de gången genom Kongl. munstring.

A:o 1686.

d. 16 Aprill beckom iag min k. föräldrars bref tillijka med några saaker.

d. 7 Junij war heela Lijfguardie på Lagårdz giälet och hennes Maijstet Drotningen och prinsen sampt med prinsessan woro och der, om samma dagen war dett een skräckelig wåd eldh i Stockholm på Nårmalm.

d. 6 Julij Marcherade Kongl. Lijfguardie uth ifrån Stockholm till Kongzöhr.

d. 8 Julij Låge wij stilla utj Schiälby widh Tible och der finge wij skårpår 13 ℳ till mans.

d. 11 Julij Marcherade wij utj Enköping.

d. 13 Julij March. wij uthif:n Eenköping.

d. 14 Julij March:de wij genom Westrås.

d. 20 Julij Ma[r]ch:de wij genom Kiöping och slogo oss ij läger på ängiarna emela[n] Kiöping och Kongzöhr.

d. 21 och 22 Julij Munstrade hans Kongl. Maijstet sine Drabanter och Lijfregementet till häst.

d. 23 Julij Munstrade hans Maijstet sitt Lijfguardie och Wessmalandz Regemente och läth alla skiuta till måhls, den som råckade i fläcken han fick 1 Ducaat. War 5:te munstri[n]g.

d. 24 Julij Excercerade hans Kongl. Maijstet heela Armeen och då giorde wij fyrhäck.

d. 25 Julij Kommo deras Maijsteter bägge Drotningarne till lägret och då skiötte wij salvor för dem så wähl med stycken som med annat gevär.

d. 26 och 27 Julij arbetade wij på skantzarne.

d. 28 Julij Ryckte [wij] up läger och då deltes Armen i två delar dett ena commenderades af hans Maijstet, dett and[r]a af Fältmarskall Aschenberg. Först om mårgonen bittig skermuserades på fältet några gånger, sedan marcherade de Aschenbergska in utj skantzen och effter middagen läth Kongl. Maij:t stårma in skantzen, sedan sloge wij oss igen utj läger.

d. 31 Julij Schermucerade wij på Hundängarne, och då bleef dett alt ändat.

d. 1 Augustij Ryckte wij up läger och begyntte alla marchera heem. På samma dag marcherade wij genom Kiöping stadh.

d. 3 Aug. Marcherade wij genom Wästråås stadh.

d. 4 Dito March:de wij in utj Eenkiöping.

d. 5 Dito March:de wij uth if:n Eenköping.

d. 10 Aug. March:de wij igen utj Stockholm klockan 9 om mårgonen.

d. 14 Septemb.: begynttes Rickzdagen hållas i Stockholm.

d. 11 October war Kongl. Maijstetz Lijfguardie på Lagårdgiället och schermucerade.

d. 20 Octob. war allenast alla piquenerare på Lagårdz giälet.

d. 5 Novemb:r war heela Lijfguardie på Lagårdz giälet och schermucerades.

d. 9 Novemb: Slötz Rickzdagen i Stockholm.

d. 25 Novemb. Munstrades hans Kongl. Maijstetz Lijfguardie på Stalgården i Stockholm af H:r Feltmarskall Aschenberg.

A:o 1687.

d. 14 Januarij bleef Kongl. Lijfguardet klarerat på 1686 åhrs löning.

d. 15 Januarij Avang:de H:r Baron och Lieut. Christean Ludvig Asckenberg ifrån oss och wij finge i dess ställe den wälborne H:r Magnus Palmqvist till Lieut:t.

d. 4 Februarij bleef hans Högheet prins Carl Gustaf död i Stockholm.

d. 15 Martij war wårt Compagni på Slåtet utj examen.

d. 8 Aprill begrofz hans Högheet prinsn Carl Gustaf i Stockholm.

d. 9 Maij Munstrade hans Kongl. Maijstet sitt Lijfguardie i Stallgården och samma gången blef iag avangerat till Roothmästare. 6:te Kongl. munstring.

d. 15 Junij Marcherage[!] Kongl. guardie på Lagårdz giäleet att camppera.

d. 23 Junij Kom hans Maijstet sielf till lägret och reed strax bortigen.

d. 24 Dito woro deras Maijsteter bägge Drotningarne med prinsen och prinsessan uthe på Lagårdzgiäle då excercerade hans Högheet prinsen heela Regementet guardie med hand greep och gafz för dem salvor då förärte prinsen åt Regemen[tet] 100 Rickzdalder till drickzpenningar.

d. 25 Junij Excercerade Kongl. Maijstet sitt Lijfguardie och läth dem schermasera och gafh drickzpeng:r 100 Rickzdalder.

d. 26 Dito Slap guardie till Stockholm igen.

d. 4 Julij war hans Kongl. Maijstetz guardie på Lagårdz giälet och excercerades af H:r Öfwersten sampt schermuserades och gafz salvor.

d. 19 Julij war guardie igen på Lagårdzgiälet och excercerades med handgreep af H:r Öfwersten sampt schermucerades och gafs salvor.

d. 29 Augustij beckom iag afskeed ifr. guardie och om samma dagen excercerade iag Compagniet.

d. 9 Septemb. Reeste iag ifrån Stockholm till Finlandh.

d. 16 Septemb. Kom iag hem på Kåfweri.

d. 23 Dito. Reeste iag till Pijkie sochn.

d. 4 Octob. Kom iag hem igen.

d. 9 Novemb. war iag på Heinäs hoos H:r Öfwersten Rebinder.

Anno 1688.

d. 4 Januarij. Reeste iag till Tawastl. till H:r Öfwersten Stefken.

d. 13 Dito talte iag med H:r Öfwerste och H:r Majoren Kursel första gången.

d. 14 Dito. Reste iag ifr. Tyrfwis sohn till Hattula Leiniälä.

d. 16 Dito. Kom iag till Leiniälä.

d. 1 Februarij Reeste iag ifrån Leiniälä.

d. 6 Februarij Kom iag till Lieut. Hans Bock på Kurckela uthj Ikalis sochn.

d. 11 Dito war iag på Kiela och bleef förijdare under Lijfcompag[niet[.

d. 14 Dito Reeste iag ifrån Ikalis och till H:r Öfwersten på Sälckis.

d. 17 Dito Reeste iag ifrån Selckis.

d. 22 Dito Kom iag hem på Kåfweri if:n Tafwast-Land Gudj wari lååf.

d. 7 Martij Reeste iag till Pykie.

d. 13 Dito Kom iag hem igen.

d. 30 Dito war iag i Åbo och befalte såldaten Anders Rautio reesa up till Compagnie i Cangasala.

d. 17 Maij war iag i Åbo och talte med H:r Majoren Billsteen.

d. 19 Maij war iag på Heinäis och talte med H:r Öfwersten Rebinder.

d. 25 Dito war iag på Aiåla.

d. 8 Junij Reeste iag åth Tafwastland på Regementz mööte.

d. 13 Dito Kom iag till Messuby.

d. 14 Dito begyntes Regementz möthet.

d. 16 Dito blef iag före stält till fuhrer.

d. 19 Dito fick alla underofficerare nyij kyldrar.

d. 26 Dito ändades Regemmentz möthet.

d. 27 Dito Reeste iag ifrån Messuby och till Cangasala på Ricku till H:r Capit. Fogelhufwudh.

d. 22 Julij war iag på Säijnäiåki i Orivesi sohn.

d. 3 Aug. Reeste iag ifr. Ricku hem åth.

d. 4 Aug. war iag på Selckes hoos H:r Öfwersten Stefken.

d. 6 Dito bytte iag mig een häst uthi Salmen Åia i Hwittis sochn.

d. 7 Dito Kom iag till Åbo.

d. 8 Dito Kom iag på Lijfwala.

d. 11 Dito Reeste iag ifr. Ljfwala till Åbo.

d. 13 Dito Kom iag hem på Kåfweri.

d. 8 Septemb. war iag i Åbo och talte med H:r Lieut. Hans Bock.

d. 29 Decemb:r Reeste iag ifrån Kofweri till Oriwisi sochn att boo. Gud gifwe lycka och wälsignelse.

A:o 1689.

d. 4 Januarij war iag på Sälckis hoos H:r Öfwersten.

d. 6 Dito war iag i Cangasala prästegård.

d. 7 Januarij kom iag på mitt booställe Saijnäiåki att boo. Gud gif:e lycka och wällsignelse.

d. 26 Februarij war iag i Lemppäla på Innilä på Fältwäbelen Thomas Russ bröllop.

d. 5, 6 och 7 Martij höltz Compag. möthe på Gautiala i Cangasala sochn.

d. 8 Dito ändades Compag. möötet.

d. 11 Martij Reeste iag till Tafwasthuus.

d. 12 Dito Kom iag till min k. fahr broder på Leiniälä i Hattula sohn.

d. 17 Dito Reeste iag ifr. Leiniälä.

d. 18 Dito war iag på Leppäkåski.

d. 21 Dito war iag på Kirstula.

d. 22 Dito Reeste iag hemåth Orivesi.

d. 25 Martj Kom iag på mitt boostelle igen.

d. 3 Aprill Höldt iag kyrckiomöte i Cuorevesi.

d. 7 Dito Hölth iag kyrckiomöte i Oriv[e]si.

d. 28 Dito Hölt iag kyrckiomöte j Orivesi.

d. 5 Maij Hölt iag kyrckiomöte i Cuorevesi.

d. 12 Dito Igen utj Orivesi.

d. 13 Dito Reeste iag ifr. mitt booställe åth Tafwastehuus och war samme gången någre dagar på Luhtiäle.

d. 3 Junij Kom iag på mitt boostelle igen.

d. 16 Dito hölt kyrckiomöte j Orivesi.

d. 15 Julij Marcherade wij ifrån Orivesi åth Åbo till munstring.

d. 24 Dito finge wij contra order uti Pafwrila i Tyrfwis sochn.

d. 28 Julij Kom iag hem på Kåfweri.

d. 1 Augustij Reeste iag hemman ifrån till Pijkie.

d. 5 Dito Kom iag hem på Kåfweri igen.

d. 21 Augustij Reeste iag ifr:n Kåfweri till Åbo och så wijdare åth Orivesi.

d. 24 Dito war iag i Lemppelä på Hiedanniemi och på prästegården.

d. 25 Dito Kom iag på mitt booställe.

d. 3 Septemb. begynttes Regementz mööte utj Messuby.

d. 6 Dito bleef iag commenderet till Åbo till Landzhöfdingen.

d. 8. Dito Kom iag till Åbo.

d. 9 Dito Reste iag ifr:n Åbo till baakas.

d. 12 Dito Kom iag till Messuby igen.

d. 20 Dito ändades Regementz möthet.

d. 21 Dito war iag på Månickala.

d. 22 Septemb. war iag utj Cangasala prästegård på begrafwning.

d. 25 Dito kom iag till Säynäjåki igen.

d. 10 Octob:r war iag på Wåitila och talte om giftermåhl.

d. 22 Dito skreef iag mine k. föräldrar till om etc.

d. 1 Novemb:r war iag på Skyttilä gård.

d. 10 Dito war iag [på] Gustaf Silfwerharnes[k]z begrafning på Nihattula.

d. 16 Dito war iag på Lieut:n Gabriel Braskz kistlägning på Ickala.

d. 24 Dito war iag på Rapåla i Säxmäki sohn.

d. 30 Dito war iag på Lepas hoos Boijen.

d. 4 Dito war iag igen på Skyttäla.

d. 10 Decemb. Kom iag hem på Säijnäjoki.

A:o 1690.

d. 4 Februarij war tinget i Orivesi.

d. 6 Dito gafz tionden utj Orivesi.

d. 9 Februarij war iag i Triskå på Wattulo med fuhreren Hijvrij [hoos Sylvest; dessa 2 ord öfverstrukna].

d. 15 Dito begyntes Compag. möte på Ricku utj H:r Öfwerstens präsans.

d. 20 Dito ändades möötet.

d. 21 Dito Kiöpte iag mig een unghäst utj Messu by för 6 Dl:r Silf:r Mt.

d. 28 Dito Reeste iag ifr. mitt boostelle åth Åbo.

d. 2 Martij war iag på Månicka på Fältwäbl Thom: Russes baarsöhl.

d. 5 Dito war iag på Wachemala hoos Quartermestare Tyyk.

d. 7 Dito bytte iag häst utj Humppila.

d. 9 Dito Kom iag till Åbo.

d. 14 Dito Kom iag hem på Kåfweri.

d. 16 Martij war iag på Gröpilä i Töfsala sochn.

d. 19 Dito Reeste iag ifrån Kåfweri.

d. 24 Dito Kom iag igen på Säijnäjoki.

d. 3 Aprill war iag på barsöhl hoos H:r Himd: Carmeljn i Wehkelax [?].

d. 8 Dito Läth iag skära uth min grå häst.

d. 19 Maij Reeste iag till Helsingfårss.

d. 28 Dito Kom iag hem igen.

d. 31 Maij Reeste iag till Janackala och Leppäkåski på begrafning.

d. 6 Junij Kom iag hem igen.

d. 15 Dito Begrofz sahl. Clas Brandt.

d. 21 Dito miste iag min swartta häst.

d. 7 Julij Reeste iag till Tawasthuus.

d. 21 Dito Kom iag hem igen.

d. 24 Julij Reeste iag till Cuorevesi.

d. 27 Dito Kom iag hem igen ifr. Cuorevesi.

d. 5 Aug. war iag på Ricku hoos Capite[nen].

d. 12 Dito Läth iag uthså på Säynäioki rogh 3 tunnor och 26 capper.

d. 22 Aug. Reeste iag till Regm.: mööte.
d. 7 Septemb:r ändades Regem.: möötet.
d. 9 Dito war huusesyyn på Säynäiåki och Sålttila.
d. 21 Dito war iag på Liuxala.
d. 23 Dito war iag på Ricku hoos Capite[nen].
d. 1 Octob:r war tinget i Orivesi.
d. 2 Dito war baarsöhl i Orivesi prästegårdh.
d. 7 Novemb. war iag på kistläggning i Siuråla.
d. 13 Decemb. Reste iag till Åbo ifrån Säynäiåki.
d. 20 Decemb. Kom iag på Kåfweri.
d. 29 Dito Reeste iag till Åbo.

A:o 1691.

d. 1 Januarij war iag på Måissio hoos fureren Erick Sylwest.
d. 4 Dito war iag på Lijfwala.
d. 6 Dito Kom iag igen på Kåfweri.
d. 8 Dito Reeste iag ifrån Kåfweri till Orivesi.
d. 13 Dito Kom iag till Säynäiåki.
d. 21 Januarij war iag på Voitila och trolåfwades. Gud gif:e lycka.
d. 30 Dito Reeste iag till Tafwasthuus.
d. 2 Februarj war iag på Leiniälä.
d. 5 Dito war iag på Leppäckåski i Janackala sochn.
d. 8 Dito war iag på Skyttälä ij Hauhå.
d. 10 Dito Kom iag hem till Säynäijåki.
d. 11 Februarij war tinge i Orivesi.
d. 12 Dito gafz tionden uth j Orevesi.
d. 19 Dito Reeste iag till Hauhå.
d. 25 Dito Kom iag hem på Säynäjåki.
d. 27 Dito Reeste iag till Åbo.
d. 10 Martij Kom iag hem igen på Säynäj[å]ki.
d. 11 Dito begyntes Compag. möte på Säynäiåki hoos Karppila.
d. 14 Dito ändades Comp: mötet.

d. 2 Aprill war skriffthåll i Orivesi by hoos Sergiant Savoler.

d. 6 Maij Reeste iag till Tafwasthuus.

d. 12 Dito Kom iag hem igen.

d. 17 Dito war iag på kyrckio möthe i Cuorevesi.

d. 4 Junij Reeste iag till Åbo.

d. 8 Dito Kom iag till Åbo.

d. 10 Junij Reeste iag ifrån Åbo och hem till Kåfweri och samme dag förlorade iag een pung mäd 24 D:r Peng:r och så 1 gull ring af 3 ducater emellan Stoorgård och Järfwensu by.

d. 17 Dito Reeste iag ifrån Kåfweri och dåå talte iag sidsta gången med min käre H:r fader.

d. 18 Dito war iag j Åbo och talte med H:r Öfwersten om etc.

d. 24 Dito Kom iag hem på Säynäjåki.

d. 11 Julij war Lag M[ans] ting i Cängasala.

d. 19 Dito war på kyrck möte i Cuorev[es]ij.

d. 20 Julij war een häfftig wådeld på Säynäiåki och upbrände heela byyn och alt hwad iag ägde.

d. 29 Dito war iag på Ricku hoos Capit.

d. 30 Julij Kom iag hem till Ylikylä.

d. 22 Augustij Reeste iag till Regementzmööthe i Messuby.

d. 3 Septemb. Avangerade iag till Förare under samma Lijfcompagnie.

d. 9 Dito ändades Regementz mööthet.

d. 12 Dito Kom iag till Säynäjoki igen.

A:o 1691. d. 7 Octob., som war då på een onssdag begaf iag mig utj dett heliga ächtenskapet med min käre maaka Christina Larss dåtter Rooth och stood wårdt bröllop på Voitila i Orivesi sohn. Gud den Högste låte wara skeedt Hans Heliga Nampn till ähra och oss sielfwom till timmelig och ewig wälfärd för Christi skull.

d. 16 Dito war iag utj tinge i Kangasala med Mannula bonden i Luukala by.

d. 18 Octob. war iag i Lemppälä sochn på begrafning ij Waehemala.

d. 22 Dito Kom iag igen till Voitila.

d. 18 Novemb:r war iag på Skyttälä utj baarsöhl och begrafning.

d. 25 Dito Kom hem igen till Voitila.

d. 16 Decemb. war iag utj Ruovesi på Stårminienj hoos Capit:n Lauterbach.

d. 27 Dito Reeste iag ifrån Wåitile till Kåfwerj.

A:o 1692. d. 3 Januarij Kom iag på Kåfweri och fandt min käre H:r fader wara dödh blef[ven] d. 18 Novemb. 1691.

d. 7 Dito war iag på Hannäla hoos H:r Öfwersten Stefken om permis[sion].

d. 24 Dito kom iag till Voitila igen.

d. 9 Febrj. begynttes 2:re Compag:s mööthe utj Orivesi by utj H:r Öfwerstes närwaro.

d. 13 Februarij besichtade H:r Öfwersten Compg.

d. 15 Dito ändades Compag:s möötet.

d. 25 Dito war iag [i] Hauho på Skyttälä.

d. 16 Martij war skriffthåld på Hålma.

d. 22 Dito Reeste iag till Kåfweri.

d. 3 Aprill begrofz min sahl. k. H:r fader.

d. 9 Maij Reeste iag ifrån Kåfweri.

d 17 Dito Kom iag på Voitila igen.

d. 29 Dito war iag på Waehemala.

d. 23 Junij war iag på Sangila hoos H. Regementzqwarter Mester Carl Phaler.

A:o 1692. d. 29 Junij Klåckan 8 om afftånen som war på een onssdag bleef min käre son Christian Lorentz Spåra född till denne wärlden; samma dagzens planete war Oxen. Gud gif:e honom lycka och wällsignelse.

d. 10 Julij på kyrckiomöte i Cuorevesi.

d. 28 Dito Läth iag skära up mine kast. *) i Säijnäjåki.

d. 13 Aug.: Begynttes Regementz mööte.

d. 2 Septemb:r ändadees Reg. möötet.

d. 23 Dito war iag på Ricku hoos Capit.

d. 16 Octob:r Skickade iag min häst till Ricku på mitt boostelle.

d. 7 Decemb:r Reeste iag till Åbo.

d. 19 Dito Kom iag hem igen.

d. 28 Decemb. Reeste iag till Lemppäle sochn på Waehimala. **)

A:o 1693.

d. 10 Januarij war iag i Messuby på krigz rätt öf:r såldaten Clas Fiskare.

d. 2 Martij war iag på Selckis och emothtog några saaker på H:r Capit:s wägnar uppå Lijfcompagnie.

d. 15 Martij war iag j Åbo.

d. 20 Dito Kom iag hem igen.

d. 28 Dito war ting i Orivesi byijn.

d. 16 Julij war iag till Åbo effter mitt kårssgewähr som bleef der måålat.

d. 20 Dito Kom iag hem igen.

d. 21 Dito Reeste iag igen till Åbo och till Kåfweri angående Falckenberg.

d. 28 och 29 Dito war iag på Kåfweri och då talte iag sidsta gången med min kiäre fru moder.

d. 5 Augustij Kom iag på Wåitila igen.

d. 24 Augustij begynttes Reg. möötet utj Messuby.

d. 1 Septemb. ändades Regem. mööthet.

---

*) Oläsligt förkortadt ord, ett snöre är draget igenom det.

**) Hela anteckningen skrifven på en tidigare. Början af det sista namnet osäker.

d. 15 Dito war tinget i Årivesi på Hålma.

d. 25 Sept. war knechte rootering i Tuesala länssmansgårdh utj Cangasala.

d. 4 Novemb. war iag utj Messuby på excecution som skedde öf:r såldaten Clas Fiskare.

d. 28 Novemb. begrofz Hennes Maijst s[a]hl Drättning Ulrica Eleonora i Stockholm.

d. 18 Decemb:r afsombnade i Herranom min käre fru moder på Kåfweri.

A:o 1694.

d. 1 Januarij war iag på Skyttälä.

d. 6 Dito war iag [på] Lappäkåski hoos Fru Merta Spåra.

d. 7 Dito war iag på Tafwasthuus marcknan.

d. 8 Dito war iag på Luchtiala.

d. 10 Dito war iag på Skyttälä igen.

d. 12 Dito Kom iag hem på Wåitila.

d. 15 Dito Reste iag till Åbo marcknan.

d. 25 Dito war iag på Kåfweri och på Falckenberg.

d. 2 Februarij Kom iag heem till Voitila.

d. 5 Dito höltz bohl räckning på Hålma.

d. 18 Dito begynthes Comp. möthe med Lijfc. på Vicku utj Öfwerste:ns närwaro.

d. 23 Febrj. ändades bemälte mööte.

A:o 1694 d. 22 Februarij bleef min käre son Himdrich Johan Spåra född klåckan 8 om afftonen som war då på een Torssdag; samma dagz planete wore Tvillingar. Gud gifve honom lycka och wällsignelse för Frälsarens Jesu Christij skull.

d. 7 Martij Reeste iag till Kåfweri att låta begrafwa min sahl. fru moder.

d. 18 Dito Beghrofz min sahl. fru moder.

d. 28 Martij Kom iag hem igen till Voitila.

d. 10 Junij Reeste iag åth Åland till Lemlandz prästegård.

d. 18 Dito war iag på Åbo marcknan.

d. 21 Dito Kom iag till Lemland.

d. 3 Julij Reeste iag ifrån Lemland.

d. 8 Dito Kom iag till Åbo.

d. 19 Dito Kom iag hem på Voitila.

d. 22 Dito war iag på kyrckio mötet i Cuoreve[s]i.

d. 10 Augustij Reeste iag till Regementz mööte i Messuby.

d. 21 Aug. Munstrades Lijfcompag. och då avangerade iag till Sergiant under samma Lijfcompag. Gud gif:e lycka och wälsignelse.

d. 1 Septemb. ändades Regm. möötet.

d. 15 Sept. war huusesyyn på mitt boostelle i Ricku by.

[A:o 1695].

d. 12 Martij war Comp. mööte på Ricku.

d. 5 Junij war iag på Frantzila hoos H:r Major Kursel och begiärte förlåf till Åbo.

d. 11 Dito Reeste iag ifr. Wåitila åth Åbo.

d. 23 Dito Kom iag hem igen.

d. 20 och 22 Julij wahr knechte rootering i Kangasala på Jåutzniemi.

d. 10 Aug. war knechte rothering ij Tyrfwis på Haunio samma gong war och huusesyn i Tyrfwis.

d. 26 Aug. begyntes Regem. mööte.

d. 12 Sept. ändades Regem. mööte.

d. 19 Dito Reeste iag till Åbo.

d. 2 Octob:r Kom iag hem igen.

d. 21 Dcemb. war iag på Waehemala.

A:o 1696.

d. 9 Januarij Reeste iag till Åbo.

d. 26 Dito Kom iag hem igen.

d. 28 Dito Reeste iag igen till Åbo. Fortifi.

d. 10 Februarij war iag på Sunnais.

d. 13 Dito Föddes mina k. döttrar Margareta och Christina Spåra, samma dag war då på een Torssdag, hwilcka begge straxt effter undfången döpelse blefwo i Herranom afsåmnade. Gud frögde deras siählar.

d. 21 Dito Kom iag hem igen till Voitila.

d. 26 Febr. blefwo begge mine sahl. döttrar begraf:n i Orivesi kyrckian.

d. 25 Martij booflytte iag några mina saaker ifr. Wåitila till Kaihimala.

d. 27 Aprill Reeste iag till Tyrfwis att boo på Kaihimala boostellet.

d. 30 Dito Kom iag till Kaihmala.

d. 8 Maj war iag till Cangasala effter Comp. liverie.

d. 26 Dito Reste iag ifr. Kaihmala till Wåitila.

d. 28 Dito war iag hoos H:r Öfe:n Melljn på Liuxala och begiärte forlåf till Åbo till adels munstring.

d. 5 Junij Reeste iag ifrån Wåitila och min käreste till Åbo och Åland.

d. 10 Dito Kom iag till Åbo.

d. 16 Dito Skeedde adels munstring utj Kåckens gård i Åbo.

d. 18 Dito Reeste iag ifr. Åbo till Åland.

d. 20 Dito Kom iag till Lemelandh.

d. 4 Julij Reeste iag ifrån Lemland.

d. 6 Dito Kom iag till Åbo.

d. 9 Julij Reste iag ifrån Åbo.

d. 14 Dito Kåm iag till Voitila.

d. 29 Dito war iag hoos Major Kursel på Frantzila.

d. 18 Augustij Reeste iag åth Regementz mööte.

d. 29 Dito begynttes Regem. mööte.

d. 18 Sept. ändades Regem. möötet.

d. 1 Octob:r Reeste iag ifr. Wåitila till Tyrfwis Kaihmala.

d. 21 Octob:r war iag på Sälckis hoos H:r Öfwersten Ridderhielm.

d. 26 Dito Kom iag hem på Wåitila.

d. 15 Novemb. begynttes officerares mööte utj Salmis by i Karcku.

d. 20 Dito ändades officers mööte.

d. 22 Dito Reeste iag till Åbo ifr. Kaihmala för mitt ilacka boostället skull.

d. 8 Decemb. Reeste iag ifr. Åbo.

d. 11 Dito war iag på Selckis hoos H:r Öf:en.

d. 15 Dito Kom iag till Voitila igen.

d. 23 Dito Reeste iag till Skyttälä.

d. 30 Dito Kom iag till Voitila igen.

A:o 1697.

d. 8 Januarij Reste iag if:n Wåitila till Kaihmala.

d. 11 Dito flytte iag mine saaker if:n Kaihmala till Eskåla i Måuhijerfwi.

d. 25 Januarij begyntes officers möte i Salmis och ändades den 28 Dito.

d. 8 Februarij begyntes Comp. möte med Lijf. på Tupurla utj Öfwestens pres.

d. 10 Dito ändades Comp. mötet.

d. 19 Dito gafs tionde uth i Orivesi.

d. 2 Martij war Comp. möte med H:r Majorens Comp. på Frantzila då talte [jag] med H:r Öfwersten om transport.

d. 9 Dito war H. Kyrckioherden Utter och H:r Joh. Vanæus på Wåitila på examinerandet.

d. 19 Dito war probstting i Oriv[e]si.

A:o 1697.

d. 26 Martij Klåckan 5 om mårgonen, som war på een Fredag, föddes min min käre dåtter Beata Christina

Spåra; samma dagz planete war Wågen. Gud låte henne altijd wähl gåå för Frälssarens Jesu Christi skull.

d. 9 Aprill Reeste iag ifrån Wåitila till Mouhijärfwi.

d. 12 Dito war iag hoos H:r Öfweesten på Selckis.

d. 15 Dito Kom iag till Wåitila igen.

d. 26 Maij Reeste iag ifrån Wåitila till Åbo.

d. 16 Junij war iag i Sogu sochn på Kärcknääs hoos Major Carplan.

d. 28 Dito Kom iag på Wåitila igen.

d. 29 Julij Reeste iag till Tyrfwis i Kallicka [?] by att låta tröska hoos Måttinen.

d. 10 Augustij Kom iag hem igen.

d. 15 Decemb:r Flytte iag mig att boo på Månicka-[la]. Gud wälsigne.

d. 17 Dito war iag till Måuhierfwi effter mina saaker.

A:o 1698.

d. 13 Junij afsåmbnad[e] Kyrckioheerden i Lemland H:r Mathias Johannis.

d. 1 Sept. begynttes Regem. möthet då H:r Öfwersten Joh. Erent *) Creutz emothtog Reegementet.

d. 12 Sept. ändades Regem. möötet.

d. 23 Sept. Reeste iag till Åland på begrafning i Lemland.

d. 4 Octob. Kom iag till Lemland.

d. 25 Dito stod begrafningen.

d. 2 Novemb. Reeste iag ifrån Lemlandz prästegård.

d. 18 dito kom iag [till] Månickala igen.

A:o 1699.

d. 31 Januarij Reste iag till Åbo.

d. 12 Februarij Kom iag hem igen.

*) Så ser det ut som där stod. Namnet var i verkligheten Lorents.

d. 27 Martij begynttes Compag. möte i Tuesala by.

d. 30 Martij ändades Comp. möthe.

d. 5 Junij begynttes Compag. möte på Cangasala kyrckiobackan.

d. 7 Dito ändades Comp. mööte.

d. 20 Maij [började] min käre son Christian Lorentz Spåra i Herrans Nampn att läsa i book. Gud wälsigne.

A:o 1699 d. 9 Julij klåckan 10 om mårgonen, som war på een Söndag, föddes min käre son Hans Spåra i i Cangasala sochn och Månickala by. Bemälte dagzens planete war Wäduren. Gud wälsigne honom och gifwe nåde och lycka.

d. 11 och 12 Dito war officerares möthe i Tackahuhtis och Messuby då war och H:r Landzhöfdingen dehrstädes, och då bleef indehlningen med officerares belöhningzhemman besluten så att de eij mehra skulle der effter blifwa rubbade.

A:o 1700

d. 3 Februarij Reeste iag ifr. Månickala till Åbo.

d. 16 Dito Kom iag heem igen.

d. 18 Febr. war på Jåntziniemi.

d. 1 Martij Kom ordres om uth ma[r]ch.

d. 18 Dito afsåmbnade min käre dåtter Maria Spåra och begrofz d. 20 Dito i Kangasala kyrckian. Gud frögde hennes siähl.

d. 18 Martij försambl. Majorens Compag. på Ricku till uth marchen.

d. 23 Dito Församblades Regementet utj Messuby.

d. 24. 25 bleef Regem. munstradt.

d. 27 Marcherade wj ifrån Messuby och till Laidickala by i Pälckäna sochn.

d. 28 Dito Marcherade wij ifr. Laidickala.

Pro Memoria A:o 1700 d. 18 Martij som Biörneborgz Reg:t uth marcherade ifr. Finland åth Riga dag och Dato nembl:n

Dato	Dag	
d. 18	S.	Martij församblades Compag. i Riuku.
d. 23	F.	Församblades Regementet i Messuby.
d. 24	L.	bleef Regementet munstradt.
d. 25	S.	
d. 27	Tijs.	Marcherad Regt ifrån Messuby.
d. 28	O.	Marcherades ifrån Laidickala by.
d. 29	Tors.	Stoodo wij stilla i Hauhånpåhia.
d. 30	F.	Marcherades.
d. 31	L.	Kommo wij till Kanganpåhia.
d. 1	S.	Aprill stodo wij stilla dett war Påska dag.
d. 2	M.	Marcherades.
d. 3	Tjs.	Marcherades.
d. 4	O.	Stodo wij stilla och rassta.
d. 5	Tors.	Marcherades.
d. 6	F.	Kommo wij till Kälttis strömmen.
d. 7	L.	gingo wij öf:r Kälttis och stodo stilla.
d. 8	S.	Marcherades till Luumäki.
d. 9	M.	Kommo wij till Lapstrand.
d. 10	Tijs.	Stodo wij stilla.
d. 11	O.	Marcherades ifr. Lapstrand.
d. 12	Tors.	Kommo wij till Wijborg.
d. 13	F.	Stodo wij stilla.
d. 14	L.	Marcherades ifrån Wijborg.
d. 15	S.	Marcherades.
d. 16	M.	Stodo wij stilla och höltz krigz rätt öf:r Fuhreren Carl Nasack och någre gemena.
d. 17	Tijs.	
d. 18	O.	
d. 19	Tors.	Marcherades.
d. 20	F.	Kommo wij till Nyenskantz.

d. 21 L.
d. 22 S. } Stodo wij stilla i 3 dagar.
d. 23 M.
d. 24 Tjs. Marcherade wij ifr. Nyenskantz.
d. 25 O. Aprill Kommo wij till Kapurien.
d. 26 Tors. Stodo wij stilla och höltz krigz rätt sampt excecution.
d. 27 F. March. ifr. Kapurien.
d. 28 L. Kommo wij till Narva.
d. 29 S. Stodo wij stilla och tog uth nytt gewähr.
d. 30 M. March. wij genom och ifr. Narva.
d. 1 Tjs.
d. 2 O. } Maij Stodo wij stilla utj [orten ej angifven].
d. 3 Tors. Marcherades.
d. 4 F. Marcherades.
d. 5 L. Stodo wij stilla.
d. 6 S. Marcherades förbij Wesenberg.
d. 7 M. Marcherades till Ubackala by.
d. 8 Tis. Comd:s iag till Reval ifr. Ubackala och Regementet mach. bårdt.
d. 9 O. Reeste iag med Corp. Thom. Candeljn.
d. 10 Tors. Maij Kom iag till Revall.
d. 11 F. Stod iag stilla och wänte swar och skiutz.
d. 12 L. Reeste iag if. Revall till backas effter Regementet.
d. 13 S. Reeste iag.
d. 14 M. Kom iag till Ubakala.
d. 15 Tjs. Stod iag stilla och wänte på skiutz.
d. 16 O. Reeste iag.
d. 17 Tors. Kom iag till Feljn stad.
d. 18 F. Stod iag stilla och wänte på skiutz.
d. 19 L. Reeste iag.
d. 20 S. War Pingest dag, war iag i Burckniek och i Wolmar.
d. 21 M. Kom iag till Wenden och wijdare.

d. 22 Tjs. Reeste iag.

d. 23 O. Maij Kom iag till Regementet wid Dreilingz Håff wid Riga; på samma dag hade Regem:t inkommit dijth några tijmar för uth. Gudj warj lååf. *)

d. 28 Maij blef iag comd. på Dahl hålm.

d. 4 Junij bleef iag aflööst derifrån.

d. 12 Dito bleef iag comd. på Lutzen hålm.

d. 18 Dito bleef iag aflööst.

d. 24 Junij war iag comd. att föra ned båtar ifrån Dalhålm till Riga; då måste wij passera fiendens 3:ne baterier och wij miste 7 man den gången.

d. 3 Julij bleef iag igen comd. till Lutzen holm.

d. 12 Dito bleef iag aflööster.

d. 14 Julij Munstrade H:r General Welling Biörneborgz Regemente wid Dreilings hååf; samma Dato avangerade iag till Feltwäbel under H:r Major Lauterbachz Compg.

d. 15 Julij bleef iag comd. på blåckhuus med 14 man musqveterare.

d. 18 Dito bleefwo wij der ifrån bort kallde och macherade heela Armeen då till Yxell.

d. 20 Julij woro wij heela dagen på een hålme för fiendes stycken och mistes då mycket manskap.

d. 21 Dito Skedde den olyckl. action wid Yxel. **)

d. 22 Dito bleef Armen separerat.

d. 23 Julij Marcherade de 6 Finska Regementer in utj Riga stad och woro nembl. Åbo Läns, Biörneborgz, Nylandz, Tawastehuus, Wijborgska och Nyslåtzke Regementet.

d. 24 Julij bleef Riga belägrat af Saxen.

d. 15 Aug. Tog Saxn bårt mycken booskap för borgarne i Riga på weidh ängiar nembl. 600 nööth.

---

*) I handskriften följer en upprepning af en del af dessa data, hvilken här uteslutits, då den icke innehåller något nytt.

**) I den olyckliga affären vid Uexküll, eller rättare vid Pröbstingshoff, förlorade Vellingk enligt Kelchs berättelse öfver 400 man.

d. 26 Augusti Bombarderade Saxen in utj Riga stad och ij Petters kyrckia föllo 2 bombor.

d. 16 Sept. Ryck[t]e Saxen sig undan ifr. Riga stad.

d. 1 Decemb. afsombnade Fuhreren Isack Rooth i Riga och

d. 4 Dito blef han begraf:n i Regm. kyrckian.

A:o 1701.

d. 5 Februarij Höltz tacksäjelse fäst öfwer den lyckel. action som wår nådigste Konung hafft under Narva.

d. 2 Aprill begynte isen gå af ifrån Rigska dyyn [ɔ: Düna).

d. 18 Aprill Marcherade dee commd:e Finska Rytteriet uth ifrån Riga till Armen.

d. 9 Maij bleef H:r Öfwerste Creutzes Regemente munstrat på Riga slått af H:r Fältmarchall Greef Dahlberg.

d. 12 Junij bleef iag comd. till Wetzsack under H. Major Coijetz *) commendo.

d. 1 Julij bleefwo wij aflööste derifrån; Gudj låf som bewarat ifr. all olycka.

d. 5 Julij bleef iag igen comd. med 12 man gemena uppå båth och bygge wacht.

d. 9 Dito bleef iag comd. på blåckhuus om mårgonen bittig under fiendens baterie. Den samma dagen om mårgon kl:n 4 gick hans Kongl. Majstetz Arme öfwer Dyna ströömen och bleef bruckat farckåstar nembl.

Stoora öfwersättare båtar	74 st.
Små bååtar	89 st.
Stoora struusor	20 st.
Promar som bleef bruckat under stycken	12 st.
	195 st.

*) Carl Fredrik Coijet, major vid Soops reg. Död $^{12}/_{7}$ 1701 i Riga af blessyrer.

d. 12 Julij Slap iag till Riga; Gudj låf som nådel:n bewarat utj all faara.

d. 13 Julij bleef iag igen comd. till Neumyndes beläg[r]ing under H:r Öfr:n Wredes *) commendo.

d. 10 Sept. höltz tacksäijelse fäst öfwer den stoora seger, som Gud gaf wår nådigste Konung moth Saxen under Riga.

d. 2 Octob. Kom Capit. Finckenberg **) ifrån Finland till Riga.

d. 3 Decemb. Kom Försten från Hålsten till Riga.

d. 4 Dito Reeste han wijdare åth Stockholm.

d. 11 Decemb. beckom wij igen Neumynde skantzen ifrån Saxen hwilken war hårdt belägrat utj 22 weckor. Gudj wari lååf.

d. 14 Dito blefwo de Saxiska siucka uth förde ifrån Neumynde på 200 bondslädo[r]. I Neumynde äro 6 Bastioner och widh nampn: Morgonstierna, Siustierna, Sönnerpohlen, Kaalvagn, Haafstierna och Noorpohlen, der om äro 2 stoora porttar 5 Reveljner och een trä kyrckia. Saxen lembnade i Neumynde nembl. 79 Metall Canoner deribland 40 halfwa Cartouer, 20 st. Metall Fyrmösarer hwar ibland 4 st. heelstoora som kallas Pluto: Kruuth 5000 Centner, Styck kuulor 50000, Musqvet kuulor 300000, Hand granater 4000 hwar ibland 2000 fylte och färdige. Flint Musqueter 800 och een stoor quantitet af bly.

Rustwagnar 60 st. foruthan annat förrådz myckenheet af alle hande materialer och spanmåhl och humble een stoor öfwerflöd.

Saxiska Melitien war i Neumynde: nembl. 500 man hwar ibland allenast 100 friska; öfwer officerarer 38; Ingenieur Capitener 3.

---

*) Fabian Wrede, frih. af Elimä, öfverstelöjtnant. Födelse- och dödsår obekanta.

**) Jakob Finckenberg, kapten vid Björneborgs inf. Stupade 1708 vid Ljesna.

I Cobron skantz äro 5 Bastioner och 2 Reveljner.

I Riga äro 9 Bastioner och 4 Reveljner 9 Portar, 4 Reveljner, 2 Reduter, 6 Kyrckior och 2 i förstad.

I Cittadellet äro 6 Bastioner och 4 Reveljner.

A:o 1702.

d. 9 Januarij blef iag comd. till Finland med Capit. Jacob Finckenberg.

d. 11 Dito Kommo wij till Lemsel stad, som liger 12 mijhl if:n Riga.

d. 15 Dito Kommo wij till Feljn, som ligger 30 mjhl ifrån Riga.

d. 17 Januarij Kommo wij till Ubakala, som liger 9 mjhl ifrån Feljn och 12 mihl ifrån Revell.

d. 19 Dito Komo wij till Wesenberg, som liger 9 mjhl if:n Ubakala och 15 mihl ifrån Revel och 15 mjhl ifrån Dorpt, och 15 mjhl ifrån Narva.

d. 24 Dito Kommo wij till Narva.

d. 29 Dito Kommo wij till Capuria, som är 7 mjhl if:n Narva.

d. 31 Dito Kommo wij till Nyen, som liger 9 mjhl if:n Capurien men if:n Narva 16 mjhl.

d. 5 Februarij Kommo wij till Wjborg, som är ifrån Nyen 14 $^{5}/_{8}$ mjhl. Men ifrån Systerbäck 9 mjhl.

d. 8 Dito Kommo wij till Wehkelax, som ligger 10 $^{1}/_{2}$ ifrån Wjborg.

d. 10 Februarij Kommo wij till Bårgo, som ligger 10 $^{1}/_{4}$ mjhl if:n Wehkelax.

d. 11 Dito Kommo wij till Helssingfårs, som är 5 $^{3}/_{4}$ mihl ifrån Bårgo.

d. 13 Dito Kommo wij till Tafwastehuus, som är 12 mihl if:n Helssingfårs.

d. 15 Dito Kom iag till Jåutziniemi, som är 6 mjhl ifr:n Tafwastehuus.

d. 16 Dito kom iag heem till Orivesi by, till mine. Gudj wari lååf.

d. 27 Dito Reeste iag if:n Orivesi till rootheringen, som då skedde i Låimma sochn på Wirttzanåia.

d. 11 och 12 Martij war rothering på Käijärfwi i Birckala sochn. Samma d. 12 Dito om afftonen synttes mycket underliga tecken på himelen. Gud warj oss nådig.

d. 18 Martij Reeste iag till Åbo och på samma dag begynte D:ne Joseph Welckenius första gången att läsa för mina kiäre söner nembl. Christ. Lorentz och Himd. Johan Spåra. Gud wälsigne nådel:n.

d. 25 Dito war iag på Buckila *).

d. 26 och 27 Dito war iag ij Åbo.

d. 2 Aprill Kom iag till Orivesi.

d. 16 Maij Reeste iag till Sambo by ij Hwittis sochn på besich[t]ningen.

d. 25 Dito Kom iag hem igen.

d. 27 Dito Reste iag till besich[t]ning som (som) skedde på Rahåla.

d. 31 Dito Kom iag hem igen.

d. 4 Junij till uthreedningen ifr. Orivesi.

d. 8 Junij Kom iag till Åbo.

d. 27 Julij Reeste wij i Herrans nampn ifrån Åbo med 3:ne skuutor.

d. 2 Augustij ankommo wij till Reval.

d. 13 Dito March:de wij ifrån Reval.

d. 22 Dito Kommo wij till Pernou.

d. 19 Sept:r March:de wij if:n Pernou.

d. 21 Dito Kommo wij till Saalis skantz.

d. 27 Sept. Kommo till Riga med dee 416 man Recreuter.

---

*) Finska ätten Bock skref sig till Buckila och innehade ännu delvis godset, men en del däraf synes vid denna tid innehafts af den gren af Spåreätten, som kallade sig Silfverspåre.

d. 15 Octob. bleef wåre Recreuter munstrade af H:r Gen.Lieut. Frölig.

d. 6 Novemb. Marcherade wåre Recreuter in i staden utj quarter.

d. 10 Nov. bleef iag comd:t på dee siuckas upsicht.

d. 24 Dito Avang:de iag till Fendrich under H:r Öf. Horns *) Compagnie.

d. 8 Decemb. bleef wårt Regemente munstradt af H:r Gen. Lieut:n Frölig.

d. 26 Dito bleef iag illa siuck och låg på sängen j 10 weckors tijd.

A:o 1703.

d. 21 Aprill Reste Lieut. Helvig if:n Riga till Stockholm effter gevähr.

d. 1 Julij March:e iag på comd. till Neumynde med Lieut. Kraak.

d. 1 Aug.: Kom iag till Riga igen.

d. 31 Martij begynte isen gå if:n Dynaström.

d. 7 Octob:r blef H:r Öf[verstelöjtn.] Horn comd:t till Dantzig och så wijdare till Kongl. Maijstet.

d. 20 Nov. hölt H:r Öfwersten huus mönstring med Öf[verstelöjtnantens] Compagnie.

d. 18 Decemb. Kom Öf[verstelöjtn:]:n heem igen.

A:o 1704.

d. 20 Julij Bleef iag comd:t ifrån Riga till Selsburgz betäckning under H:r Öfwerste[löjtn:]n Christ: Horns commendo.

d. 16 Augustij Kom iag till Riga igen.

---

*) Frih. Krister Horn af Åminne (tab. 9), som 1698 blef kapten vid Björneborgs inf., 1701 lifdrabant och öfverstelöjtnant, hvilket den förkortade titeln alltså betyder.

d. 18 Novemb. hölt H:r Öfwersten huus mönstring med H:r Öfwerste[löjtnanten]:s Compag.

A:o 1704.

d. 26 Julij Stood slaget med Ryssarne wid Jacob stadh då wåre och victoricerade. Gudj warj lååf.

A:o 1705.

d. 4 Julij Marcherade H:r Öfwersten Stackelberg uth ifrån Riga med dee commenderade manskapet till H:r Gen. Leijonhufvudz arme.

d. 16 Julij Stod slaget wid Gemijrte hååff moth Rys-sar[ne] då wåre och victoriserade. Gudj warj lååf.

[I handskriften saknas här blad 31—41 *)].

A:o 1709.

d. 23 Aprill bröth heela columnien up ifrån Lutenka stad och marcherade till Burchi by.

d. 24 Dito Marcherade wij till staden Kåvalifka.

d. 25 och 26 Dito Marcherade wij och passerade een stad benämd Restituluka, den war up brändt då nyligen.

d. 27 Dito Marcherade wij till byn Koklinski.

d. 28 och 29 Dito Lågo wij stilla j Koklinski.

d. 30 Aprill Marcherade wij till belägringen under staden Plutowa el:r Pultova.

d. 2 Maij Begynttes aprosera till staden.

d. 6 Dito bleef Fendrich Walter Watz skuten.

och d. 8 Dito bleef han begrafwen.

*) Den enda torftiga ersättning vi ha för anteckningarna på de saknade bladen finns i den af Spåre ingifna tjänsteförteckning, som jämte flera dylika tryckts af A. Stille i Karolinska officerares tjänste-förteckningar (Hist. Handl. XVIII: 3).

d. 22 Junij Ställte sig heela swenska armen up på fältet och wänttade på fienden, som doch icke kom på den gången.

d. 27 Junij om afftånen skickade iag min käre son Hind. Johan Spåra ifrån mig till pagasie. Gud wari hans hielp.

d. 28 Junij som war då på en Måndag skedde den olyckeliga action wid Pultova, då iag och bleef fången under Ryssen, Gud warj wår hielp.

d. 1 Julij bleef iag lefwererat wed Gener. Repenins Regemente under wacht.

d. 12 Julij fick iag 60 Daler Silf:r Mynt af H:r Gen. Major Stackelberg if:n cassan.

d. 15 Julij bleef iag af lefwererat ifrån Repenins Regemente till Öfwerste Mengdens Regemente hwilcka förde oss till Smolensko.

Samme d. 15 Julij Marcherade el:r fördes wij bårt ifrån Ryska lägret.

d. 16 Dito Låge wij stilla wed Pultova.

d. 17 Dito Marcherade wij der ifrån åth Restituluka 3 mijhl.

d. 18 och 19 Dito stode wij stilla.

d. 20 och 21 Marcherades.

d. 22 passerade wij städer. Dekanskau, Buditzin och Åpusna.

den 23 Julij ginge wij öfwer strömen och igenom staden Kotelsta.

d. 24 Dito till staden Ocktircka.

d. 25 och 26 Dito stode wij stilla.

d. 27 Dito till staden Olesdna.

d. 28 Dito till staden Lebdjn NB omorm [?].

d. 29 Dito Stode wij stilla, der blef iag siuk.

d. 30 Dito Marcherade wij öfwer ett stort morass till staden Miskalow.

d. 31 Julij Marcherades jämbwähl och

d. 1 Augustij till Welepoli el:r Kreea [?].

d. 2 och 3 Dito till Caris öf:r Sem strömmen.

d. 4, 5, 6 och 7 Dito Marcherade wij till staden Janpol.

d. 8 och 9 Dito March. och kommo igenom staden Budjn.

d. 10 och 11 Augustij Marcherade wij igenom skoog till staden Trubiska.

d. 12 och 13 Dito stode wij stilla och ginge öfwer Desna strömmen.

d. 14, 15, 16 och 17 Dito Marcherade wij.

d. 18 Dito March. wij förbij Bandski stad.

d. 19 Dito stode wij stilla.

d. 20, 21, 22, 23, 24 och 25 Dito Marcherade wij och kommo till staden Raslavo.

d. 26 Dito stode wij stilla.

d. 27, 28 och 29 Dito Marcherade wij.

d. 30 Dito stode wij stilla.

d. 31 Aug. Kommo wij till staden Smolensko, som ähr 100 mijhl ifrån Pultova.

d. 27 Octob:r Skreef iag min wen till undr H:r Major Holdes *) couvert.

d. 1 Sept[!] bleef wij lef:de till Öf. Arzionefsky[s] Regemente.

d. 20 Octob:r Skreef iag till Major Jäger **).

d. 30 Octob:r bekommo wij af Ryssen till unnder håld 1/4 tunna slätt och förlegat miöhl och 1 kanna korngryn till mans. Miöhlet måste bljf:a sålt för 5 kåppeke till mans.

d. 22 Novemb. gaf Ryssen oss till underhåld 1/5 tunna grofft suckaari och 1/2 kanna gryn på man.

d. 23 Nov. Marcherade wij ifrån Smolensko och åth Muskå stadh.

*) Erik Johan v. Holden var major vid Åboläns kavalleri.

**) Möjl. af den släkt, som adlades Jegerhjelm.

d. 25 Dito Kommo wij till staden Drogabus som är 16 mihl if:n Smålänsko.

d. 26 Dito Låge wij stilla och bekommo een lijten kaaka till proviant till mans.

d. 27 Dito if:n Drogabus.

d. 29 Dito Kommo wij till Wiäsma stad, som är 14 mihl if:n Drogabus.

d. 30 Novemb. stode wij stilla j Wiäsma.

d. 1 Decemb. Reeste wij if:n Wiässma.

d. 5 Dito Kommo wij till staden Musaiski, som är 22 $^{3}/_{5}$ mihl if:n Wiäsma.

d. 6 Dito gafz der 1 lijten kaaka till proviant på man.

d. 7, 8, 9, 10, 11, 12 och 13 Decemb. Låge wij der stilla.

d. 14 Dito Reeste wij if:n Musaiska.

d. 16 Dito Kommo wij till hufwud staden Muskå som är 19 $^{1}/_{5}$ mijhl if. Musaiska men ifrån Smålänskå och till Muskå ähr 71 $^{4}/_{5}$ mihl.

d. 22 Decemb. war triumph dagen i Musko.

d. 28 Dito Marcherade de fångar genom triumphen som blif:t fångne med H:r Öfwersten Gyllenkrook i Walakje.

A:o 1710.

d. 5 Januarij bleefwo wij lefwererad ifrån Öfwerste Artzionefskis Regemente, och till Öfwerste Bakfi Jacoflewitz Brantziefz Regemente.

d. 11 Januarij Marcherade wij ifrån Musko stad till Rågåska Slabåden.

d. 12 Dito stode wij der stilla.

d. 13 Dito Reeste wij till Iwadnåfska by.

d. 16 Dito kommo wij till Wålådjmer stad, som [är] 140 wijrst if:n Muskå.

d. 17 Dito Stode wij stilla.

d. 18 Dito Reeste wij if:n Wålådjmer

d. 20 Dito Kommo wij till Murom stad, som är 120 wijrster ifrån Wolodjmer.

d. 21 och 22 Dito stode wij stilla.

d. 23 Januarij Reeste wij if. Muurom.

d. 26 Januarij Kommo wij till Arsdzama stad, som är 120 wijrst ifrån Muurom, men ifrån Musko 380 wijrster, som giöra 76 mijhl Ryska.

d. 6 Februarij Skreef iag min wen till med Statz Majoren if:n Petersburg.

d. 8 Maij Skreef iag igen min wen till under couvert Major Holde till Musko.

d. 10 Maij ömsade jag qwarter till Fiedor Kisslakåwas änckia.

d. 17 Junij finge wij 3 månadz gacie nembl. 1 Capitain 21, Lieut. och Fendrich 18 Dalder Silf:r Mynt till mans. dett[a] med Capit:n Dyngraf. *)

d. 2 Augustij bekom iag 10 Dr Silf. mt af H:r Gen. Major Stackelberg med Dyngrafwen.

d. 30 Novemb. Reste Capit[enerne] Otto Stackelberg och Joritz **) till Musko att fordra på peng:r för sviten.

A:o 1711.

d. 4 Januarij Kom Stackelberg och Joritz till baakas if:n Musko.

Samma Dito beekom iag 5 D:r Silf:r Mt ifrån H:r Gen. Major Stackelberg genom Capit:n Otto Stackelberg.

d. 23 Februarij Reeste Capit. Stackelberg och Bårn ***) till Cassaan för wåra peng:r skull.

---

*) Carl Otto v. Dingraf vid Meijerfelds dragoner.

**) Otto Reinhold Stackelberg och Thomas Joris, båda vid Meijerfelds dragoner.

***) Fredrik Born, äfvenledes vid Meijerfelds dragoner, hvars officerare bildade kärnan af Arsamarska sviten eller kolonnen.

Af Björneborgs reg. funnos utom Spåre blott tvenne: kapten Hans Bock till Buckila och löjtnant Jakob Richter.

d. 10 Martij Kom Capit:n Stackelberg och Boorn till backa if. Casaan.

d. 22 Martij Beckommo wij 2 månadz peng:r nembl:n 1 Capit. 14 och 1 Lieut. och Fend. 12 D:r Silf:r Mynt till mans.

d. 4 Maij Reeste wij ifrån Arsdzamas och åth Sibijrien. Gud warj med oss arme.

		wirster
d. 5	Dito Reeste wij allenast	4
d. 6	Dito	17
d. 7	Dito	15
d. 8	Dito	25
d. 9	Dito Reeste wij öfwer Piena åhn	20
d. 10	Dito öfwer åhn Alateri	25
d. 11	Dito Reeste wij	23
d. 12	Dito till Suura åhn och byn bernämbd Gråådstza	7
d. 13 och 14	Maij gingo wij öfwer Suura åhn och reeste	7
d. 15	Dito till Tattarski byar	40
	der straffade Gud een bonde, som försmädel. härmade wår präst.	
d. 16	Dito Reeste wij heela dagen längst ett gl. retransemente och	40
d. 17	Dito Reeste wij öfwer åhn Buula	40
	Summa **) och transport	263
d. 18	Maij passerade wij Swiaaga och reeste	25
d. 19	Dito reeste wij till Wålga strömen till skepz byggeriet	15
d. 20 och 21	Dito stode wij der stilla	
d. 22	Maij blefwo wij förde öfwer Wålga strömmen och wid staden Cassan — ähr	5

*) Nedtill på hvarje sida summan och öfverst på den följ. transport.

wirster

är altså ifrån Arsdzamas och till Casan stad 302 *) wirster som giöra 61 3/5 mihl.

d. 23, 24, 25 och 26 Maij stode wij stilla.

d. 27 Maij Reste wij ifrån Cassaan och Jaagodna Slabåd åth Hljnåf stad och kommo till natten utj een Tattarsk by benämd Olldiebiss 15

d. 28 Dito till een Tattarsk by..... 25

Summa och transport 348

d. 29 Maij Reeste wij öfwer een stoor skog till [en] Tattarisk by benämd Berrugi..... 30

d. 30 Dito finge wij Seremjser till skiutz och reste till byn Turiek..... 15

d. 31 Maij Reeste wij till byn Buj..... 40

d. 1 Junij Reste wij öfwer Wiätka strömmen..... 12

d. 2 Junij passerade wij öfwer Wåia åhn och till Kiristzian..... 19

d. 3 Dito till åhn och Seelo Suna..... 12

d. 4 Dito till Seelo Kirmjs..... 30

d. 5, 6 och 7 Junij stode wij stilla. Samma d. 7 Dito sniögade heela dagen.

d. 8 Dito rägnade heela dagen och samma dag reste wij till byn Maiskåffza..... 10

d. 9 Junij till Hljnåfwa stadz Slabåd..... 25

Är altså if. Casaan och till Hljnåf 233 wirst giör 46 3/5 mjhl.

Summa och transport 541

d. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 och 17 Junij stode wij stilla uthj Hljnåf stad

d. 18 Junij Reste wij if:n Hljnåf med struuser åp åth Wiätka strömen 15

d. 19 Dito Reeste wij..... 15

*) Felrättadt med svartare bläck från 8.

		wirster
d. 20	Dito till staden Slåbåda	20
d. 21	Dito till een aldeles ilack stad benämd Siästakåwa	25
d. 22	Dito till ett nyss bebot hemman benämbd Tzuimakåwa	30
d. 23	Dito till byn Putatina	30
d. 24	Dito till Tzelö Påluåm el:r Swieetzi Pååwåst är Jamm ställe *)	20
d. 25	Junij stode wij stilla och bytte struuser	
d. 26	Dito Reeste wij	10
d. 27	Dito till Seelå gåårj Saburski	5
	Summa och transport	711
d. 28	Junij passerade wij Seelå Muljnuå och samma dag	20
d. 29	Dito passerade wij byn Kåkåria och	25
d. 30	Dito genom skoogen	20
d. 1	Julij genom skoogen	20
d. 2	Dito genom skoogen	30
d. 3	Dito genom skoogen till Catharina Monastjri som är Jam ställe och ligger if:n Hljnåfwa stad med siöwägen nembl. 305 wirster e:r = 61 mijhl.	20
d. 4, 5, 6, 7, 8 och 9	Julij stode wij der stilla och wänttade på skiutz.	
d. 10	Dito Reeste wij if. Catharjna med sälsamme kärror **) öfwer skoog och moras till (till) een lijten ström benämd Wålåssnjtza	20

*) Ordet *Jam* förklaras af O. Hård (Kar. Krig. IV) så att »det betyder en ort l. by, uti hvilken de på Ryska s. k. Jemschiki, det är Skjutsbönder, boende äro. — — de äro skyldige alla resande, som riktigt resepass oppwisa, till nästa Jam att skiussa, dock emot riktig betalning».

**) A. Pihlström, som hörde till den »Sabbaksarska» sviten, ger dem indignerad namnet »dyngkiärror».

		wirster
d. 11	Dito sattes wij på struuser och reeste med strömmen	20
	Summa och transport	886
d. 12	Julij passerade wij Biella Rieka och kommo till Kam strömmen wed Seelo Jegori och sedan wijdare till byyn benämd Barttui	30
d. 13	Dito Kommo wij [till] staden Kajgåråd är if:n Catarina till Kaigåred den wägen 130 wirst giör 26 mjhl.	
d. 14	Dito stode wij stilla och wänttade på struuser.	
d. 15	och 16 Dito reeste wij till Pljsinska Månasstjri	100
d. 17	och 18 Dito Reeste wij till Seelo Båndiåga	150
d. 19	Dito Rastade wij [vid] Pååwåst Pentieg	40
d. 20	Dito Kommo wij [till] Pååwåst Ussbåråwa...	40
d. 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 och 29	Dito stode wij stilla utj Ussbåråwa by	
d. 30	Dito till Solikamski	15
	Summa och transport	1321
	är altså if:n Kaigåråd till Sålikamski 345 wirst giöra 69 mihl siöledes.	
d. 31	Julij och d. 1 Augustj Låge wij stilla wid Sålikamski på Tziårna ängen och wänttade på skiutz hästar.	
d. 2	Augustij if. Sålikamski och till byn Weeghusålcka	15
d. 3	Dito till tårpet Surrmåk	25
d. 4	Dito till Påwåst Irijwa	20
d. 5	Dito Rastade wij utj byn Tzitman och sedan wijdare till ett hemman benämd Målltzian	30
d. 6	Dito till Kuåswa byn	15

wirster

d. 7 Dito stode wij stilla och rastade.
d. 8 Dito Reeste wij till Pååwåst Råstiåk..... 15
d. 9 Dito Rastade wij Kiria byn 20 w. och samma Dato till ett ödes tårp benämbd Tzårnakåfwa wid Paflinski åhn..... 35
Summa och transport 1476

[Här saknas nu åter ett lägg l. 8 blad].

A:o 1718.

Emellan d. 10 och 11 Novemb. om natten kom elden löös mitt emoth mitt qwarter*) men blef straxt uth släckt. Gudj warj lååf.

d. 11 Novemb. om afftonen reeste Zaarens karawans första partij, den 13 Dito dett andra och d. 16 Dito dett sidsta partij ifrån Tumjn i alles med 900 skiutz hästar åth Musko.

d. 18 Novemb. Reeste de swenska ifrån Tumjn åth Kasaan som hade tagit Ryska tiensten.

d. 29 Decemb. Reeste Capit. Jooritz genom Tumjn åth Musko.

*) Detta »kvarter» befann sig, sås. af sammanhanget framgår, uti staden Tjumen och man skulle lätt tro, att Spåre jämte andra blifvit kvarlämnad här och aldrig kommit till Tobolsk, som var den egentliga destinationsorten. Men att detta vore ett misstag, förråder sig däraf, att i redogörelsen för antalet tillryggal. verst under hemresan 1722 inräknas afståndet mellan Tobolsk och Tjumen. Spåre har 1711 blifvit förd till Tobolsk, dit ankomsten skedde den 15 September. Här har han vistats till slutet af Febr. eller början af Mars 1713, då, enligt hvad O. Hård berättar, 150 officerare sändes tillbaka vesterut till Tjumen.

Staden låg vid floden Tura och hade på den tiden en ringmur af trä. Den var nederlagsorten för Sibiriens dyrbara skinnvaror, innan de omsider hamnade i Sibirskoj prikas i Moskva. Vojvoden där var, medger Pihlström, »tämmeligen liberal och compliciant emoth svenska fångar». Men som Spåre upplyser oss, kom 1719 dit en ny.

A:o 1719.

d. 10 Martij Skref iag till H:r Beniam Sackelius till Peterburg med And. Simåks [?].

d. 15 Martij Kom nyja Commendant Lariåån Worånssåwh till Tumjn.

d. 18 Aprill begynte isen röóra sig j Tuura strömen och d. 22 Dito gick dett af med alfwar så att d. 23 Dito war dett aldeles reent.

d. 28 Aprill blefwo wij besicktade af Comd. Larian Wåråntzååf.

d. 20 Maij Kom Capit. Jorits till baka if:n Musko. Samma dagen baadz i wår kyrckia första gången for wår nu regerande allernådigste dråtning Ulrika Eleonora. Gud wälsigne henne.

d. 25 Maij Reeste Tumjnska saltkarlar ifrån Tumjn åth Tåbålskå uppa 6 st. lådior el:r dåssenikar.

d. 14 Julij Skreef iag till Fuhreren Carl Joh. Blåfiel *) till Petterburg med Granadieuren af Bakmitåws Regemente Philip Sdzablukååwh benämndh.

d. 4 Aug. Reeste håfbookhållare Eeck **) åth Muska.

d. 6 Octob. Fröös Tuura åhn mästedels fast och d. 7 Dito ginge de öf:r till footz.

d. 26 Dito blefwå wij beesichtade på Prjkaasen och till sporde oss hwar som hwar och een hafwa blifwit fångne.

d. 2 Novemb. Kom Capit. Starenskiöld ***) ifrån Tåmski och d. 15 Dito reeste han här ifrån wijdare åth Petterburg.

---

*) C. J. Blåfjeld blef 1708 furir vid Björneborgs reg. Åtminstone någon del af sina fångenskapsår har han tillbragt i Petersburg. Befordrades vid hemkomsten till fältväbel och dog som afskedad löjtnant 1757. Hans broder Henrik, fånge i Moskva, omtalas längre ned.

**) Hofbokhållare Peter Ek utbytte detta år Tobolsk mot Moskva sås. uppehållsort.

***) Johan Starensköld var kapten vid Meijerfelts dragoner.

d. 23 Nov. Kom H:r Capit. Muhl *) och H:r Capit. Jooritz ifrån Tåbolsko och den 24 Dito reeste de wijdare åth Musko.

d. 3 Novemb. Skreef iag med Capit. Starenskiöld till min käresta, couvertet till Fuhreren Carl Joh. Blåfiel i Petterb.

d. 2 Novemb. Skreef iag till Hind. Blåfiel till Musko under couvert till Lieut. Dunckert.

d. 24 Novemb. Skreef iag min käreste till under H:r Cornet Jordans **) couvert.

d. 30 Dito Skreef iag Kyrckioherden H:r Carl Wallenius till i Wesilax so[c]hn, och det utj breef till min käreste, och dett med pådiatzen Nicjfer Arszinnikåff; couvert till H:r Johan Polviander utj Petterburg.

d. 8 Decemb. Skreef iag min käreste till; couvertet till H:r Beniam Sackelius utj Pettersburg. Samma bref skickade iag med Sååtnicken Matwie Gåläfkåff.

d. 13 December Kom Fältskiären H:r Johan Fred[r]ich Ebell ***) till Tumjnska sviiten.

A:o 1720.

d. 25 Februarij Skreef iag till min käreste med Matwie Petråwitz. Couvert till H:r Beniam Sackelius i Pettersburg.

d. 28 Martij Begynte isen röora sig i Tuura strömmen och d. 3 Aprill gick dett af med alfwar så att d. 5 Dito war dett aldeles reent.

---

*) Robert Muhl, kapten vid lifdragonerna, död som generallöjtnant 1760. Hade i flera af Carl XII:s fältslag visat utmärkt bravur.

**) Ättartaflorna ge ingen säker ledning, hvilkendera af ätterna Jordan eller v. Jordan han tillhört. Båda hade medlemmar i Finland.

***) Vid G. J. Wrangels finska tremänningsreg. Ennes' uppgift, att Ebel dog i Tjumen *1717*, är alltså oriktig.

12 Maij Reeste Tumjnska saltkarl:r ifrån Tumjn med 4 st. lådiår åth Tåbålsko.

d. 23 Maij Kom vice Governeuren Alexand. Kusmitz Petråf Sålåwåf if:n Muskå till Tumjn med 2 struuser.

d. 27 Dito Reeste han här if:n åth Tobolski.

d. 22 Junij 1720 Tog Fältskären Ebell uth kuhlan uthur min panna, som der hafwer sutit if:n d. 29 Sept. A:o 1708 *), som är 11 åhr 8 månader och 23 dagar, men Gudj warj låf som på lägger kårsset och lindrar dem samma igen Halleluja.

d. 13 Julij Kom Capit. Thomas Joritz ifrån Musko till Tumjn och d. 27 Dito Reste han här ifrån till Tobolski och förde med sig dee 3 månadz peng:r som wår allernådigste drottning har oss skickat.

d. 7 Septemb. Boflytte iag ifrån Sergei Kljmåvik och till Grigori Wåårånåf.

d. 10 Sept:r för i höst den första sniön.

d. 11 Dito Kom Capit. Starenskiöld till baakas ifrån Pettersburg och d. 13 Dito Reste han wijdare åth Tobolski.

d. 12 Septemb. Skref iag till Sergianten Simon Lindman med Grigori Buikåf som reeste till Peterburg.

d. 25 Octob:r Fröös Tuura åhn mästedels fast så att fålcket ginge samma dag der öfwer till footz.

d. 18 Decemb. Kom nyij[e] Governeuren och försten Alexe Michaelovitz Zerkaskowh till Thumjn ifrån Musko och d. 19 Dito Reeste han här ifrån wijdare åth Tobolsko.

---

*) Ljesnadagen.

A:o 1721.

d. 13 Januarij Kom Capit:n Menius *) och Lieut:n Starenflycht *) ifrån Toboll och d. 14 Dito Reeste de här ifrån wijdare åth Musko effter månadz peng:r.

d. 18 Januarij blefwo wij besichtade på Prikasen el. Cantzeli och upskrifnee hoos hwilken wärd hwar och een ståår. Den samma wärden skall hafwa upsicht öf:r sin swenska, så att han weeth och framdeles [kan] gifwa besked hwart hans swänska blif. transporterat el:r fördee ifrån honom.

d. 20 Januarij höltz förhöör om sahl. Lieut. Wolbergz effterlåtenskapz arfzrättigheet som Lieut. Magnus Örnflycht **) wille sig tillräckna genom swågerlag.

d. 2 Februarij Baadz första gången i Tumjn för wår allernådigste nyija Konung Fredrich. Gud wälsigne honom.

d. 5 Aprill Booflytte iag ifrån Wåårånåf till Afonassie Woinoff el. Staritzåf.

d. 8 Aprill Begynte isen röora sig i Tuura strömmen och d. 12 Dito gick dett med alfwar så att d. 14 Dito war dett aldeles reent.

d. 29 Aprill Kom Capit. Menius och Lieut. Starenflu[c]ht till baakas ifrån Musko och samma dag reeste de wijdare åth Tobolsko och förde med sig wåra månadzpeng. som wår allernådigste öfwerheet har oss skickat.

d. 28 Aprill höltz i åhr den första Böondagen; då giordes een gratulations predjkan för wår allernådigste Konung Fredrik den första. Textten war af Konu[n]gabooken 10 Cap. 9 versen och pastor Suno Coljn predijkade.

---

*) Georg Adolf Menius vid Albedyls drag. och Gustaf Adolf Starenflycht vid Westmanlands reg.

**) Vid Dückers dragoner. Hans fångenskapsort var Verchoturje. Gifte sig i Kasan med Maria Gertruda Kniper. Men hans släktskapsförhållanden med afl. löjtnanten vid Nylands kavalleri Johan Wolberg l. Wålberg äro okända.

d. 29 Maij Reeste Tumjnske saltkarl[ar] ifr. Tumjn med 2 struser åth Tobolski.

d. 29 Junij Skreef iag till Sergianten Simon Lindman med Capit:n Buggenhagen *).

d. 21 Julij ankom till Tumjn nyija Woiwåden Alexander Dementiovitz Isjupåwh.

d. 5 Septemb. blefwo wij besichtade utj Wåiwådens huus och blef upläsit Zarens ukaas dett ingen skall gå någostädes bårt uthan Commendantens weetskap och att wij [ɔ: wåre] Jämsicker skulle hwar Söndag vicitera de swenska utj deras qwarter och sij effter om de hafva någon förbuden handel för sig.

d. 26 Septemb. föll i höst den förste sniön.

d. 13 Octob:r blefwo wij besichtade utj Wåiwådens huus och Pårutziken Jacob Gålenwiitzka skule weta gifwa beskeed om de svenska.

d. 25 Octob. Fröös Tuura åhn mästedels fast så att fålck gick öfwer samma dag till footz.

d. 29 Octob:r Skreef iag Serg:t Simon Lindman till utj Cornett Dunckers couvert till Musko och wijdare till Petersburg.

d. 8 Novemb:r Kommo tijdenden att dett wore fred emellan Swerige och Ryssland aldeles sluten.

d. 13 Nov. Reste Capit:n Menius här igenom åth Musko.

d. 23 Novemb. giorde Ryssarne här i Tumjn tacksäijelse öfwer freden emellan Swerige och Ryssland och samma Dato begynte de att ringa med alla klåckor wid

---

*) Hans Ernst v. Buggenhagen vid N. Gyllenstiernas dragoner. Enl. Ennes, som omtalar, att han 1721 fick tillstånd att resa till Petersburg, internerad i Jepansin (belägen emellan Verchoturje och Tjumen).

En Joakim v. Buggenhagen, reg. kvartermästare vid Lifländska adelsfanan, satt fången i Tomsk.

alla kyrckior heela dagarna frögde ringningar och dett sålunda utj 7 dagar continuerade.

A:o 1722.

d. 12 Januarij blefwo wij besichtade utj Wåiwådens huus jämbwähl blefwå då och alla drengiar besichtade.

d. 19 Januarij quiterades alla de skiutz peng:r som wi finge nembl. på 1 häst 6 Rubel och 48 Kåppec till Pettersburg belöper således if:n Sibjrien till Musko 1 Kopeck för 5 wirst, if:n Musko till Novagåråd 1 1/2 Kopeck för 5 wirster. Men ifrån Novagåråd till Petterspurg 2 1/2 Kåpeck för 5 wirster.

		wirste
d. 21 Januarij	fingo wij uth skiutzen och samma dag reste wij i Herrans Namp ifrån Tumjn som är if. Tobolsko..... ..... giör 45 *) mjhl.	255
d. 23 Dito	Kommo wij till Jepantzjna..... giör 30 mihl.	150
d. 24 Dito	if:n Jepantzina och	
d. 27 Dito	Kommo wij till Werhaturia..... giör 41 mihl.	205
d. 28 Dito	ifrån Werhaturia och	
d. 2 Februarij	till Solikamski..... giör 55 1/5 mjhl.	276
d. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 och 10 Dito	wäntade wij på skiutz i Solikamski.	
d. 11 Dito	Reeste wij if:n Solikamski.	
d. 14 Dito	Kommo wij till Kajgåråd..... giör 50 mihl.	250
d. 15 Februarij	ifrån Kajgåråd och summa och transp.	1136
d. 16 Februarij	till Catarjna Klöster..... giör 19 mihl.	95

*) eller 51; det ena har skrifvits i det andra.

wirste

Samma Dato if. Katarina Klöster.
d. 17 Dito Swietzkåi Pååwåst..... 110
giör 22 mihl.
d. 18 Dito ifrån Swietzskåi Pååwåst och till staden Slåbåda är..... 50
giör 10 mjhl.
d. 19 Dito ifrån Slåbåda och till Hljnåwa stad är 30
giör 6 mjhl.
d. 20 Dito ifrån Hljnåwa och till staden Årlåwa är 51
giör 10 1/5 mjhl.
d. 21 Dito if:n Årlåwa och till staden Kotielnitza är 46
giör 9 1/5 mjhl.
d. 22 Dito if:n Kotielnitza och
Summa och tpt 1518

d. 23 Februarij till Jaaranskåi stad..... 128
giör 25 3/5 mihl.
d. 24 Dito if:n Jaaranskåi och till staden Sannsuråf 60
giör 12 mjhl.
d. 25 Dito if:n Sannsurån och
d. 26 Dito till Kusmademianski..... 120
giör 24 mihl.
d. 28 Dito ifrån Kusmademiaski och till staden Wassili..... 40
giör 8 mjhl.
d. 1 Martij if:n Wasili och
d. 2 Dito till Nisna stad..... 120
giör 24 mjhl.
d. 3, 4, 5, 6 och 7. Martij stode wij stilla i Njsna och wäntade på skiuts och fingo doch icke.
Summa och transport 1986

d. 8 Martij Reste wij if. Njsna.
d. 9 Dito till Gåråhhovitz stad..... 70
giör 14 mihl.

wirster

d. 10 Dito ifrån Gårahhovitz till staden Wissnikj. 30
giör 6 mihl.
Samma Dato if:n Wissniki.

d. 12 Dito till Wålådjmer..... 90
giör 18 mjhl.

d. 15 Martij Kommo wij till Musko är..... 140
giör 28 mjhl.
är altså if:n Tåbålski och till Muskå denne wägen i summa 463 1/5 mjhl el..... 2316

d. 2 Aprill war iag på Musko slått och utj S. Johans kyrckiotoorn, der wore 33 stycken klåckor, der ibland 3 st. mycket stoora nembl. 1:o af 5 2/3 fambnar i kring brädden 2:o af 8 fambnar i kring brädden. Men den 3:die eller största neder på hwalfwet, den war 22 steeg i kring brädden att gåå och wäger den 8000 puud. Men den af 8 fambnar kring brädden berättades wara af 6.000 puudz wicht. Den störste klåckan heeter Iwan wäljka. Tornet ifrån de öfwersta klåckorna och neder till marcken är 230 trapsteeg högt.

d. 4 Aprill finge wij ij Musko uth ifrån Krigs Collegio wåre pass portto el:r frijpass ifrån fångenskapet.

d. 18 Dito finge wij uth wärior ifrån Krigz Collegio i Musko.

d. 9 Maij Booflytte iag ifrån Petter Brätschneider och till Twerski Jam slåbåda i qwarter till Priänisnik Timåfei Duraaki.

d. 21 Maij Reeste wij ifrån Musko och

d. 23 Dito Kommo wij till Klijna stad..... 85
giör 17 mihl.

d. 24 Dito ifrån Kljna och till Twieristad..... 85
giör 17 mihl.

wirster

d. 26 Dito if:n Twieeri stad och
d. 27 Kommo wij till Tårsdzåck stad..... 60
giör 12 mjhl.

Transport 2,546

d. 28 Maij if:n Tårsdzååk med struuser up föör Swierttza strömen och
d. 31 Dito Komo wij till Wijsdzne Wålåtziåk..... 70
giör 14 mihl till landz; men siöledes krok 50
giör 24 mihl i alles.
d. 2 Junij ifrån Wijsne Wålåtziåck och..... 10
d. 5 Dito uthföre strömmarne och stoora fall..... 20
d. 7 Dito Kommo wij [till] Båråwijtz Slåbåd..... 150
giör 40 mihl landwägen, men siöledes 440
wirst giör 36 mihl är krook..... 260
d. 9 Junij Kommo wij till Novågåråd stad..... 40
som är if:n Wijsne Wålåtziåk 260 wirst land
wägen men siöledes med strömmen wid
nampn Mstarika 500 wirst.
giör 100 mihl är krook till än [?]..... 20
är altså if:n Musko till Nåwagåråda 557 wirst
giör 111 $^{2}/_{5}$ mihl.

S. o. trpt 3,166

d. 10 Junij ifrån Novagårod och till Prjstan el:r Satzniuk Jam..... 45
d. 13 Junij if:n Satzniukz Jam och
d. 15 Junij Klåckan 6 om mårgonen bleef iag af skogz röfwarena som wore 10 man oförmodel. emellan Riåbåwa harsååwna och [lakun] som war ifrån 42
Pejstan på den nyija wägen jämmerligen illa hanttert och slagen och sänckt i wattnet i meingning att fördränckia ia omsider aldeles till bara skiortan uthplu[n]drat och äntteligen med lijtet lijff lembnat mig i skoogen dith de mig slääpat hade.

wirster

d. 16 Junij Komo wij till Pettersburg..... 74
är altså if:n Nåwågåråd till Pettersburg 161 wirst giör 32 1/5 mjhl.
S. o. trpt 629 1/5 mihl giöra 3327

d. 17, 18, 19, 20, 21, 22 och d. 23 Junij stode wij stilla i Pettersburg och wänttade på farkåster.

d. 24 Junij Reeste iag ifrån Pettersburg och till Cronslått..... 30
giör 6 mjhl.

d. 25, 26, 27 och 28 Junij Låge wij i stilla wänttade på wind.

d. 29 Junij Reeste wij if:n Cronslått och

d. 8 Julij Kommo wij till Helsingfårss..... 300
Gudj wari lååf som släpte uth [oss] ifrån fiendens wälde.
är if:n Cronslått till Helsingfårss 300 wirst giör 60 mjhl ryska.

d. 9, 10 Julij wore wij i Helsingfårss stilla och wänttade på skiutz.
S. o. tr. 3657

Mihl Swenska

d. 11 Julij if. Helsingfårs till Böneböle i Espo s:n. 2
d. 12 Dito till Gillebacka i Kyr[k]slät s:n 1 3/4
d. 13 Dito till Palmgård i Siundo so[c]hn..... 2 3/4
d. 14 Dito till Nyby i Karis so[c]hn..... 2 1/2
Noch till Hälss kulla i Pooiå s:n 1 3/4
Noch till Fasterby ij Tenala s:n..... 1 1/4
d. 15 Dito till Sauru i Biernå soch..... 2 3/4
Noch till Händälä ij Halickå sochn..... 2 3/4
d. 16, 17 och 18 stode wij stilla och wäntade på skiutz
d. 18 Dito till Wista ij Peemar sochn..... 1 3/4

		Mihl Swenska
d. 19	Dito till Åbo stad	2 3/4
	är ifrån Helsingfårs till Åbo 22 mihl är altså if:n Tåbålsko i Sibjrien och till Åbo stad 753 2/5 mihls wäg giör	3767 [w]

Extract af föregående reesans wägars längd. nembl:n

		Ryska wirster	Mihl giör
Ifrån	Tåbålsko till Tumjn	255	51
if:	Tumjn till Jepantzina	150	30
if:n	Jepantzinna till Werhaturia	205	41
if:n	Werhaturia till Solikamski	276	55 1/5
if:n	Solikamski till Kajgåråd	250	50
if:n	Kajgåråd till Catarina Klåst	95	19
if:n	Catarina Klåster till Swietzi Pååwåst	110	22
if:n	Swietzi Pååwåst till Slåboda	50	10
if:n	Slåbådha till Hljnåwa	30	6
if:n	Hljnåwa till Årlåwa	51	10 1/5
if:n	Årlåwa till Kotielnitza	46	9 1/5
if:n	Kotielnitsa till Jaaranskij	128	25 3/5
	S. o. tr.	1646	329 1/5
if:n	Jaaranskoi till Sannsurjn	60	12
if:n	Sannsurin till Kusmademianski	120	24
if:n	Kuusmademianski till Wassjli	40	8
if:n	Wassili till Njsna stadh	120	24
if:n	Njsna till Gåråhhåwitz	70	14
if:n	Gåråhhowitz till Wissnikj	30	6
if:n	Wissnikj till Wålådjmer	90	18
if:n	Wålådjmer till Musko	140	28
	Summa	2316	463 1/5

		Ryska wirster	Mihl
if:n	Musko till Kljna.....	85	17
if:n	Kljna till Twieeri.....	85	17
if:	Twieeri till Tårsdzååk.....	60	12
if:	Tårsdzååk till Wijsne Wålåtziååk.....	120	24
if:n	Wisne Wålåtziåck till Novagåråd.....	500	100
if:	Nåwågåråd till Petterburg.....	161	32 1/5
if:	Petterburg till Cron Slått.....	30	6
if:n	Cronslått till Helsingfårss.....	300	60
	Summa	3657	731 2/5

Säger — 3657 wirst giör 731 2/5 mihl.
Ifrån Helsingfårss till Åbo swenska 22
Summa 753 2/5

d. 27 Julij Kom H:r Öfwersten Giertta*) till Åbo.

d. 29 Julj Reeste iag ifrån Åbo och

d. 31 Dito Kom iag till Tårtilla i Cumo. Lofwat wari herrans Nampn i ewigheet.

d. 14 Augustij war iag på Selckis hoos H:r Öfwerste.

d. 4 Septemb:r Reeste iag till Wackala i Öresilax.

d. 6 Septemb. Kom iag på Wackala och

d. 7 Dito Reeste iag derifrån.

d. 10 och 11 Dito war iag i Sambo på skrifning.

d. 12 Dito Kom iag till Tårttila igen

d. 26 Dito Reeste iag till Åbo Commision.

d. 29 Dito war iag på Kårpjåki i Lundå.

d. 9 Octob. blef iag upsagt ifrån min tienst för min ålderdom skull**). Gud tröste mig arme och ware min stoore hielp.

d. 10 Octob:r Reeste iag if:n Åbo och

d. 12 Dito Kom iag till Tårttila.

---

*) Christian Giertta blef 1722 öfverste för Björneborgs reg.

**) Han var nu 58 år (f. d. 31/5 1664).

d. 15 Dito war eldzwåda på Näihälä.

d. 14 Octob:r Sniögade första sniön i höst.

d. 10 Novemb. Skreef iag min k. son Drabanten Himd. Johan till Arbåga om några anglägne ärender.

d. 16 Novemb. ankom min k. son H:r Drabanten Himd. Joh[a]n ifrån Swerige till Tårtila Låfwat warj gud som sine så nådel:n och underligen bewarar if:n all nöd och uth ur fahran frälsser.

d. 23 Novemb. togz mina hästar heem if:n skogen och på stallet.

d. 24 Dito Sniö glåpade starck.

d. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 och 18 Decemb:r Rägnade starck. Gud wälsigne oss.

[I dagbokens fortsättning finnes anteckningar till och med d. 18 okt. 1723 — dessutom flikar af 3 blad. Spåre omtalar här bland annat, att han i mars 1723 fått underhållsspannmål, 5 tunnor råg och 3 tunnor korn, struket mål. Men när han sedan själf uppmätte de fem tunnorna råg, så blef det ej mera än 4 tunnor 13 kappar, så att bristen var 7 kappar.

Vidare har han antecknat, när han hörde lärkan första gången detta år, det var d. 13 mars. Annars märks just ingen fågelsång i karolinernas anteckningar; det enda jag nu kan minnas är en anteckning af A. Hummerhjelm, när han ett år första gången hörde »hjöken».

Men om Henrik Spåre vid sin hemkomst fann, att han ingalunda lämnat alla sina bekymmer kvar i Sibirien (enl. en gammal skalds påstående sitta de alltid bakom sadelen på ryttarens häst), så hade han också, tacksamt erkända, stora glädjeämnen. Ett af dessa var hans sons »drabantens» återkomst till hemmet efter besynnerliga öden. Drabanttiteln är icke alldeles så stor som den låter, ty det var icke Carl XII, utan Fredrik I, som tilldelat honom den.

Henrik Johan Spåre, andre son af Henrik, gick 13-årig med i kriget sås. volontär vid Björneborgs reg. och blef af fadern — som jämte reg. hade bevakningspost vid Poltava och ej deltog i den egentliga drabbningen — aftonen före slaget bortsänd till trossen, sås. anteckningen för d. 27 Junij 1709 visar. Han blef således ej fången samtidigt med fadren utan först senare. Se antydn. sid. 250.

Nu har sonen själf redogjort för sina öden efter skils-

mässan från fadern och denna skrift ligger inom samma konvolut, som innehåller dennes anteckningar.

Tyvärr saknas början af denna skrift och läsaren kastas sålunda hufvudstupa in i en oklar situation. Luckan skulle ha varit *ännu* större, *om* icke en okänd hand, medan ännu skriften fanns i sin helhet, gjort afskrift däraf. Äfven denna afskrift har emellertid råkat ut för tidens omskiftelser och blifvit defekt. Själfva början är och blir borta.

Så mycket ser man, att gossen Henrik Johan kommit till eller tagits om hand af en rysk öfverstinna. Och nu sammanknytas hans öden på ett underligt sätt för en kort tid med prins Max' af Würtemberg.

Efter ett motstånd till det yttersta hade »lille prinsen» blifvit tillfångatagen i slaget. Men tsar Peter återskänkte honom på vissa betingelser friheten. Sjuk af ansträngningar och grämelse kom han till staden Lubin, där han fick intaga sängen. Till hans uppvaktning kvarlämnades öfverstelöjtnant frih. Carl Henrik Wrangel af Adinal och kornetten Hård, som båda tillhörde hans regemente (Sk. ståndsdragonerna) och blifvit fångar jämte honom. D. 4 sept. såg han sig i stånd att fortsätta resan mot Kiev.

Det är nu natten mellan d. 3 och 4 sept. i öfverstinnans stall i staden Lubin, som tanken uppstår hos unge Spåre att rymma i sällskap med prinsens betjäning, och han sätter den genast i verket på sätt som följer:]

—le kunna mig ju förr ju hel:r att lära deras måhl, derpå gick jag uth ifrån dem och gick inn i stallet, der satt jag den hela natten och specularade, huru som jag denna saken skulle begynna. Förty jag var rädder för dett att om gårdsfolcket skulle märckia dett att jag ville rymma, så hade den sidsta villan varit värre än som den första, och dett som värst var att de hvar natt hade en karl som hölt vacht vjd porte[n], för den var jag aldra mäst rädder. Till

det andra befruchtade jag mig för dett att om jag icke nu vjd detta tillfälle sökte att taga mig härifrån så måste jag blifva här så lenge jag lefver, och blifver icke allenast sargader till kroppen utan ochså till själen och sålunda blifva förtappelsens barn, för orsaken deras afse[e]nde var att truga på mig deras religion, för denskull de mig och först vjd fångandet lemnade i lifvet, efter som jag ännu ung var. Med sådane tankar drogz jag hela natten igenom; om sjder resolverade jag mig aldeles där till att komma derifrån, hvilket skiedde ganska bittjda om morgån, medan folcket allestädes ännu lågo. När som jag kom till gårdzporten, derigenom jag skulle gåå, så hade vachtkarlen satt sig på tröskelen vjd stugu färstun, som var vid gården och så lutat sig på ryggen och insomnat. När som jag sådant blef varse, fattade jag bettre mood, öpnade så porten, och såg mig lång tjd omkring, i mening at om någon skulle blifvit mig varse, hade jag kunnat ursächta mig dermed, att jag velat see efter, hvad som på gatan för olåt varit. Men mig kunde ingen blifva varse efter som de allestädes ännu såfde. Jag gick altså därifrån vjdare till Printzens qvarter och gick inn i stallet, där som Printzens stalldrengar och hästar voro. De togo mig genast och gömde mig under höö till thes Printzen skulle blifva påklädder och hästarna förespända. Emedlertid som jag låg under höet kommo åtskilliga af [ryska] Öfverstinnans folck, som sökte och frågade efter mig hoos Ryske Drabanterna, men de voro så redeliga at de förnekade aldeles, oansedt de väl viste at jag var i stallet. Så snart som Printzen var resfärdig, blef jag befalt att sätta mig i den vagnen som Printzens sängkläder voro uti, och där inne låg jag så lenge vij till Kyov kommo, som ligger 20 mihl väg ifrån Lubna: (vagnen var igenlychter och öfvertächt): där lågo vij 4:ra dagar stilla, derifrån reste vij sedan till Volinien och passera igenom

[Här slutar afskriften, afhuggen både i början och slu-

tet. Den kan eljest nu ha omtalat, att när prinsen kom till Ostrog, fick han ett nytt häftigt feberanfall och det var blott med möda han kunde fortskaffas till staden Dubno. Där hade han tre år tidigare, på Carl XII:s återtåg från Grodno, tillbragt mången glad stund med svenska officerare, då han allt emellan red dit från det närbelägna högkvarteret på slottet Jaroslavice. Här i Dubno bäddades nu hans sotsäng och här afled han d. 25 sept. (dateringen ur Bardili är efter n. st.) 20 år och 7 månader gammal, sedan han bedt Wrangel framföra tusen hälsningar till kung Carl. — Här börjar författarens egen hand och fortsätter sedan utan afbrott till slutet.]

— bijsattes uti en grufft i Capotziner klåster, lijkistan lät hr gen. Renn förfärdiga och öfwerdragas med fijnt rödt kläde och innantill foodra med hwijt atlask, lijket bleef sweptir med hwijt atlask och blef antomerat.

Efter sahl. herrnns dödh reeste hr Öfwerstl. Wrangel med 1 Corporal och 2 st. Ryske drabanter til Torn, til hans Zariske Maijst. til att reportera om sahl. herrens döödeliga afgång som ochså til at förfråga sig huru man skulle betee sig med hans lijk, som och med annat mehra, hwarpå af hans Zaariske Maijst. bleef så wijda resolverat, at printzens lijk skulle föras til Krakau, och hr Öfwerstl. Wrangel skulle derifrån reesa til Stuckart *) til hans fru moder, och taga hans hierta med sig och förfråga sig om hon skule weela hafva hans lijk heem eller eij. De officerare som följt honom skulle fåå 2 månaders permission och efter dhe 2:ne månaders sluut skulle de sig igen inställa i deras fångenskap, men de som warit salig herrnns håff betiente skulle hvar och en få resa til sin fädernes orth. Med denna resolution kom Hr Öfwerstl. tilbakas igen til Dubno, sedan han 3 wekors tijd varit borta. I Decemb.

*) Stuttgart.

månad blef lijket igen uptagen och wij fölgde med lijket til Krakau, som låg 60 mijhl därifrån. Wij passera samma reesan igenom Jerislovia och Dosolqvi som printz Alexander*) boor uti. I Decemb. månadz sluut kommo wij til Krakau, där lemnade wij sahl. herrens lijk uti en Dominicaner klåster; Ryska drabanterna marcherade tilbaakas åth Påhlen igen, hr Öf[verstlöjtnant] Wrangel reeste til Stuckart, sedan toog Hr hoffmestaren Brinck mig til sig, med honom fölgde iag til Släsingska gräntzen til en stad som heter Grönberg ligger 30 mijhl ifr. Krakau [förf:s anmärkning i brädden]: utom samma staden måste wij liggia 6 wekors tijd i qvaritan[!] för pästen skul, som den tijden grasera i Påhlen. Efter dhe förflutne 6 wekor, reeste wij til Tornovitz som ligger 2 mijhl ifrån Grönberg, ifrån Tornovitz reeste vij til Opeln som ligger 6 mijhl ifrån Tornovitz, ifrån Opeln reeste wij til Brijg, som ligger 6 mijhl ifrån Opeln, ifrån Brijg reeste vij til Olau som ligger 2 mijhl ifrån Brijg, ifrån Olau reeste vij til Breslau, som liger 4 mihl ifrån Olau, hvilcket skedde i Febr. månadz sluut 1710. Och när som iag nu hade varit i Breslau i 14 dagars tijd föll dett för Håffmestaren aldeles för svårt at uppehålla så många persohner hoos sig, dy wardt han föranlåten at söökia mig een annan huusbonde, som war en borderare, til honom kom iag ifrån Håffmestaren, och war hoos honom halfsiunde åhr, under hwilcken tijd iag honom tiente trooligen och reedeligen 6 åhrs tijd för en gåsse, och halft åhr för gesäll. Åhr 1714 reste iag med min patron til Praag och war til Oeltz, Lignitz, Bernstadt och Sweidnitz.

A:o 1716 d. 16 Julij toog iag min demission ifrån min patron och reeste ifrån Breslau til Steinau, som ligger 8 mijhl ifrån Breslau; ifrån Steinau reeste iag til Groosglogau, som ligger 4 mijhl ifrån Steinau, ifrån Groosglogau reeste iag til Crorsau, Brandenborg til höörig, som ligger 8 mihl ifrån Groosglogau, ifrån Crossau reeste iag til För-

*) Sobieski.

stenwald, ifrån Förstenwald reeste iag til Francfort an der Oder, ifrån Franckfurt reeste iag til Berlijn, som ligger 10 mijhl ifrån Franckfurt, ifrån Berlijn reeste iag til gambla Brandenborg och Spandau, ifrån gl. Brandenborg reeste iag til Magdeborg, ifrån Magdeborg til Braunsweig, ifrån Bråunsweig til Wolffenbittel och Hanover, der ifrån sedan til Lünneborg, ifrån Lünneborg til Hamborg derest iag lååg i 3 wekors tijd, ifrån Hamborg reste iag sedan til Lübeck, i mening att derifrån faara öfwer til Swerige men för Ryske troupperna skul, som den tijden låågo i Meklenborg, fördristade ingen af skiepparena taga någon af passionerare emoot, icke heller seeglade någon skiep den tijden til Swerige, med mindre dett skiedde hemliga; nödgades fördenskul iag blijfva qvaar i Lübeck til medio martij 1717 då iag sedan därifrån med Hr gen. Majoren Zöge reeste til Fiskland, som ligger i Meklenborg. I samma svijte voro efterföliande, hr Grefve Torstenson, hr major Fritz, hr Ryttmestaren Ehrenpreuss och Hr capiten Balck*) och sombliga andra, desse alle blefvo fångne wijd Strahlsund af de danske, men nu voro sinnade att begijfwa sig därifrån de danske owitterligen. Samma reesan passera wij igenom Wissmar och Råstock. d. 24 Martij anlände wij til Fiskland, den andra dagen der uppå kom en dansk partie, utaf 40 man ryttare til Fiskland, til att recognosera och fördenskul måste wij alle rettirera oss til en stad, som låg 1 mjhls vääg derifrån öfver een lijten siöö, som [ɔ: staden] heet Rubnitz, der lååg wij i 2 dygn til thes wij fick förnimma, att dansken draagit sig tilbaakas. d. 29 Martij fooro wij igen til Fiskland och efter som dett icke var god vind för oss dröögde wij där öfver natten, men moot midnatz tijden kommo de danske igen, och så snart wij dem blef warse packa wij oss därifrån öfver hals och hufwud til bååten som wij skulle faara

*) Öfversten, grefve Carl Ulrik Torstensson, ryttmästaren vid Vestgöta kavall. Hans Didrik Ehrenpreus; kaptenen vid Finska landtdragonerna — Balck.

öfver med, och gaf oss til siöös oansedt dett var starck mootvind, så halp det inttet, utan wij måste roo så många som kunde, men dhe danske förfölgde oss alt in til stranden. Densamma dagen kom wij icke til någon hambn, wij måste altså wända om igen och kommo til samma hambn moot natten, men dhe danske voro allaredan borta. d. 31 Martij heel bittijda om mårgonen fingo wij good wind, wij seeglade altså heela den dagen och natten. d. 1 april moot middagz tijden anlände wij til Trälleborg i Skåne, men när wij ännu wore så godt som 3 mijhl ifrån Trälleborg kommo 2 st. danske cappare seeglandes som oss förfölgde alt in til stranden. Densamma tijman ankom och hr gen. Poniatofsky med hr major Weijer som seeglat geenast ifrån Wissmar. Densamma dagen reeste vij geenast ifrån Trelleborg til Lund som hans Kongl. Maij:st då för tijden var.

d. 14 april war iag med hr gen.-majoren Zööge til Malmöö och Ystadh.

i medio Maij reeste wij ifrån Lund til Stockholm, och passerade igenom desse städer, nembl. LandzCroona Helsingborg, Jönkiöping, Linkiöping, Norkiöping, Grenna, Nykiöping och SöderTelge. d. 28 Junij anlände wij til Stockholm.

1718. Blef iag Sergiant under finska landtdragoune Regemente och Lijf Compagnie.

1719. Blef iag fältväbel wijd samma Compagnie, under samma Regemente. Samma åhr i Junij månad, var iag comend:t på förvacht med hr Capit. Balck och hr Cornet Broserus, och 40 man gemehne til Kapelschäär.

d. 15 Dito Kom Ryssen til Kaapelskiär och wij droogo oss tilbaakas til Penningsund, som låag 1 mijhl vääg därifrån, efter Hr grefven och Fältmarskalckens *) då för tijden gijfna ordres, efter fienden var för starck.

*) Carl Gustaf Dücker.

d. 20 dito blefvo wij aflööste och genast deruppå blef Regementet comend:t til Fårsmarcks bruuk, d. 25 ankommo wij til Fårsmarck, d. 28 hade wij action med Ryssen och mistade 1 underofcier och 4 man gemena, Ryssen dref oss tilbaakas och upbrände bruuket, förty han var för starck, och wij voro icke mehre än 200 man.

Därifrån marcherade vij til Lööfstad bruuk, der slogs wij lång tijd med ryssen, men måste omsijder gifva täpt *). Samma gången war ochså en Compagnie utaf LijfRegemente med och 100 man af Lijfdragouner. Därifrån marcherade wij til Österby bruuk. Regementet blef där qvaar, men iag blef comend:t med hr Öfverste Leutnant Ganskou på partie åth Giemo-bruuk, och drefvo kasacqverna ifrån Höökhufvud, som woro där och upbrände byar.

I Augustij månadz sluut droog Ryssen sig til baakas, att man ingen af them mehra blef waarse på siöön. Heela Sept:r månad låg wij stilla och campera.

I Octob:r marcherade wij til winterqwarter i Upland.

A:o 1720. Blef hästarna reducerade för Regementet, i Jan. månadh.

d. 24 April marcherade Regementet til Waxholm på arbeetet.

d. 30 October marcherade manskappet ifrån Waxholm til winterqvarteer i Roosslagen.

A:o 1721. i April marcherade Regement[et] åter til Waxholm på arbeetet.

d. 31 Martij avancerade iag til Cornet under samma Regemente, med hans Kongl. Maijs:ts allernådigste fulmacht.

I Octobr månad blef Regementet transporterat ifrån Waxholm til Rådmansöö med galeijer.

d. 15 dito Blef Regementet reducerat. Mig blef tilsagt afskiedh.

---

*) Det var just inga krigiska lagrar, som gen.-majoren Bengt Fabian Zöge bröt här.

d. 20 dito Reeste iag til Stockholm.

d. 24 ankom til Stockholm och bekom mitt afskiedh.

1722. d. 10 Maij Blef iag af Hans Kongl. Maij:st antagen til drabant.

d. 15 Septemb. Blef Drabanterna munstrade af hans Kongl. Maij:st.

d. [lakun] October erhölt iag H:r gen. Leutnant Gierthas permission at reesa til Finland.

d. 19 October reste iag ifrån Arboga til Stockholm, d. 30 dito reste iag ifrån Stockholm til Finland, d. 4:de November anlände iag til Åbo, d. 9 dito Reeste iag ifrån Åbo, och reeste den väägen igenom Wirmo s.

d. 16 dito anlände iag til Tortila i Chumo sochn, därest iag mina k. anhöörige anträffade vijd helsa och sundheet, Gudij warij låf för allan tijd, för moot- och med gång.

Tårtila i Chumeo sochn den
fembtonde Martij ANNO 1723.

Hindrich Johan Spåra.

[H. J. Spåre, som var gift två gånger och efterlämnade tre barn, dog på Haikka i Birkala sn d. 15 Jan. 1765].

SJÄLFBIOGRAFISKA ANTECKNINGAR

AF

BATALJONSPASTORN VID GARDET

MAG. ANDREAS WESTERMAN.

(1672—)

1705—1722

EN KORT
MIN FÖDELSES, LEFVERNES OCH VANDRINGS
BESKRIFNING,
PÅBEGYNT UNDER DET RYSKA FÅNGENSKAPET ATT SAMMANFATTAS.
AND. WESTERMAN.

Utique in Domino
omnis justitia et fortitudo.
Es. 45: 24.

Om Den Store GUDens nådiga villja och behag så är, att jag får dö på en sådan ort, att jag kan ärliga och med anständig heder komma till grafven; Så är min önskan, att min utvalda Lik-text af Ps: Davids den 84 v. 6, 7, 8, hvilken till mitt Döpelses namn och Stånd sig passar, vid min jordfästning förklaras måtte!

I. N. I.

Som man efter en bekant utsago, hafver en ljuflig åtanka eller åminnelse af det, som framfarit är; emedan man dervid sig skäligen erhindrar mycken HERrans nåd, som enom är vederfaren, i det att man många nådevälgjerningar åtnjutit, samt ifrån mången olycka och farlighet är befriad; såsom ock förer sig till sinnes huru man underligen hit och dit i verlden förder är, ja, åtskilliga, så äfventyr som svårigheter genomgått hafver: Så har ock sådant gifvit mig anledning, att allena för ett tidsfördrif skull, korteligen upsätta det märkvärdigaste af mitt lefvernes och vandrings lopp, huru det intill denna tiden varit hafver. Och, som ens födelse är lika som det första inträdet på denna verldens skådoplatts, på hvilken en hvar sin person föreställer; så tages ock billigt af den samma begynnelsen och här anföres, det jag Andreas Westerman i Kongl. Hufvudstaden Stockholm af Xstliga och ärliga föräldrar den 6 Martii år 1672. Fadren var fordom borgaren och järn-krämaren Sven Andersson Westerman; modren Christina Larsdotter Weilman. — Desse mine k. föräldrars Xstliga omsorg gjorde det, att jag den nästfölljande 8 Martii föddes på nytt af Vattn och Andanom; då de mig till Dop och Christendom uti S:t Jacobi kyrka befordrade. A: 1672.

Men efter GUD behagade mycket tidigt och uti dess bästa år, när han knapt det sjunde och tjugonde fyllt hade,
A. 1673. till sig affordra min salige k. fader, hvilken år 1673 uti maj månad genom döden afgick hållandes på Xsti himmelsfärds dag sin jordefärd, då han Christeligen uti bemälte kyrka blef begrafven; så har sedan min k. stjuffader järn krämaren och kyrkovärden, nu äfven i HERranom afsomnad, Anders Larsson Bank, haft för mig och min endaste bror Sven Westerman, det faderliga hjertelag, att han tillika med vår k. moder låtit vår Xstl: uptucktelse och välfärds befrämjande vara sig angelägen, så mycket mera, som de under sitt ägtenskap ingen lifsfruckt åtnjutit och derföre, ej allena sjelfve hemma i huset lärt oss, hvad uti de späda åren vid GUDs kunskap och en Christelig dygdeöfning kunnat inhämtas; utan ock sedermera lämnat oss under läroföders hand, hvilkas undervisning vi i Stockholm uti nö-
A. 1683. diga läro-stycken till hösten år 1683 nyttjat hafva; då vi, icke så mycket till vår egen, som mera till praeceptorens, hvilken vi intet mista ville, nytta och förmån sändes till Scholan i Upsala; varandes likväl vår k. stjuffaders afseende, att vi der så mycket bättre skulle kunna använda vår tid, som vi då mera, ifrån så många hinder, som hemma gåfvos, stängde voro. Att ock till flit en större upmunt-
1684. ring gifvas måtte; så lät han oss år 1684 uti Distings marknaden vid Academien inskrifvas till studenter; hvilket skidde af då varande R[ector] M[agnif.] Herr Andr. Spole Math: Prof:.

Således voro då jag och min k. broder tillsamman den vanliga tiden i Upsala under vår enskilte läromästares, P. Borrhæi handledande, samt den Vidtberömde och Lagfarne Herrens C: Lundii Jur: Pr:s inseende på oss till år
1686. 1686 då den stora vådelden i Stockholm lade våre k. föräldrars hus m. m. i aska och förorsakade att min k. broder, intet vidare vid Academien fick fullborda sitt upsåt uti de bokliga konsters idkande — utan måste året der-

efter, nöja sig med det, som han i Stockholm af en annan lärofader fatta kunde; såsom att räckna och skrifva samt lära bokhålleri, efter han först ämnades till skrifvare ståndet, men sedan dervid stannade att han genom handel och köpenskap, såsom vår k. fader, sig föda och nära skulle. Men efter mine k. föräldrar önskade, det jag måtte träda uti min sal: morfaders, fordom kyrkoherdens i Småland och Tofteryds pastorat Herr Lars Knutsson Weilmans fotspor och med tide[n] förvalta det Hel: Prediko-Embetet; så blef jag år 1687 åter igen sänd till Upsala att der under Prof: 1687.
Lundii upseende och min då varande Praeceptors Joh: Trogelii undervisning fortsätta mine påbegynta studier; sammaledes ock år 1688, då vid den tiden Philos: Cand:, se- 1688.
dermera kyrkoherden vid Fertuna pastorat mag: Sv: Serenius, mig till en närmare kunskap, så uti vår Xsteliga Lära, och de vetenskaper, som till den verldsliga visheten höra såsom ock uti det Lat: Hebr: Graechiska språket hörde; började jag då jämte hans särskilta handledning att betjena mig af Herrar Professorers offenteliga lärdomar.

Om sommaren år 1689 öfvergaf jag Academien i Up- 1689.
sala, såsom ock vid årets slut ofvannämnde min praeceptor, som sig en Hof-predikants förrättning påtog — men efter år 1690, Academien i Lifland och Dorpt igen uprät- 1690.
tades; så begaf jag mig efter min k. stjuffaders behag den 10 aug. på resan från Stockholm till Narven, efter jag der hade något för honom att uträtta; hvilken förrättning åstadkom det, att ehuru jag på det femte dygnet kom öfver sjöen, likväl intet hinte vara tillstädes vid Academien[s] i Dorpt högtidliga invigning, hvilken den 21 Aug. skedde, utan först i Sept. månad till samma stad anlända. Straxt efter min ditkomst, sedan jag till de Academiska personers gemenskap vederbörligen blifvit antagen af Academiens förste Rector Magn:, Theol: Professor Doctor O; Moberg borjade jag att ej allenast gifva ackt uppå åtskilliga Professorers åtskilliga föreläsningar, utan ock genom deras särskillta un-

dervisningar söka min förkofring — och præsiderade under den grundlärde, då varande Eloq. et Poëseos Professorn Herr O. Hermelin *de affectibus* m. m.

Men efter mitt ändamål var, att med tiden kunna tjena GUDs församling uti den Andeliga Ståndet, skattades för nödigt, att särdeles lägga mig vinning derom, att jag uti det, som till den Hel. Skrifts rätta förstånd och den euangeliska lärans, samt våra tros-articlars tydeliga kunskap fordras, något framsteg göra måtte och fördenskull af Theol: Professores sökte både offentel. och enskilldt undervisning. — När jag så vida bragt mig, att jag fördristade att upstiga i cathedern med något mitt eget verk, sammanfattade
1692. jag år 1692 den förra af trycket utgifna disputation: De erroribus Sensuum, hvilken den 18 Junii under sal: Professor Sjöbergs praesidio offentel: blef försvarad — St[r]axt derpå blef jag af bemälte H:r Professor föreslagen till General-Gouvernements Cammereraren i Narven Herr Er: Borg, att jag hans 2:ne söner undervisa skulle, till hvilken ända jag ock till Narven reste och samma lärjungar antog, hafvandes dem under min hand, så hemma som mästa delen vid Academien i Dorpt till år 1695, då jag vid Micaëlis-mässo
1693. tiden dem lemnade. — Anno 1693 öfvade jag mig dels såsom ordinarius dels som extra opponens på åtskilliga gradual disputationer, som då höllos till den instundande magisterial-promotionen, hvilken vid Jubel-fästen blef anställd — Såsom ock på Annan dag-påsk aflade min läro-spån med predikande uti Nyggaske församlingen vid h:ken afl: Prof: Jernfeld då var Pastor. Intet långt derefter om samma våren fastnade jag uti en svår hettsig sjukdom, hvilken mig mycket afmattade, så att en lång tid utdrogs, innan jag till mina förra krafter igen komma kunde. När jag om hösten till Narven var tillbaka kommen, undergick jag den 4 Oct. tillika med min altid goda vän, Gustaf Adolph Humble, examen theol: såsom ock 1694 examen stili, hvilken skrift blef gillad och mig tillåtit inställa till examen philosophicum. — Men efter

jag hermed intet skynda ville, blef jag år 1694 vid dess 1694.
begynnelse på Tit: Hermelins förslag anbefalld att jag såsom en kongl. stipendiat, äfven orera skulle, hvilket jag ock gjorde *) — Någon tid derefter blef jag uti Philosophien examinerad; hvarpå jag d. 23 Maj disputerade pro gradu magisterii: *De Adiaphoria in bello, vulgo neutralitate,* under den förr nämnde namnkunnige mannen, Herr Tit: Hermelins praesidio. R. M. Pr. Sjöberg, magistri Limatius och Bertleffius, samt Bibl: Dreilich intet sparade att försöka med hvad fasthet jag min mening försvara kunde.

Samma år reste jag till Stockholm att besöka mine kära föräldrar och anförvanter, dit jag vid slutet af Junii månad ankom; men straxt derpå förfogade mig till Upsala att göra hos m. m. Archi Biskopen Doctor Olof Svebelius min skylldiga upvacktning, samt öfverleverera honom min gradual disputation. Hvilken jag ock honom tillägnadt hade. Efter några dagars der vistande, sedan jag de bekante Professorer påhälsat, begaf jag mig till Stockholm igen, hvaräst jag en liten tid uppehölt mig ibland mina k: anhöriga och under samma tid allenast predikade en gång uti S:t Jacobi kyrka, på en Onsdag, på det att mine k. föräldrar mig höra och för sin omkostnad någon fägnad hafva måtte. Uti Aug: månad lemnade jag åter Stockholm och for till Narven samt derifrån med mine lärjungar uti Sept: till Dorpt igen. Öfver denna vintren användes och någon tid på det fransyska språket. Anlitades jag såsom enda 1694.
Candidatus Phil: att opponera på åtskilliga — aflade äfven

*) I den handskrift, som Gjörwell begagnat för sin i »Det Swenska Biblioteket» 3 del meddelade biografi, heter det härpå:

Och det pro Renato des Cartes, hvilken jag efter det sätt, som Cicero gjorde för Archiam Poetam, försvara skulle, och wisa det hans Philosophie intet är ny ej heller såsom onyttig bör ogillas och förkastas. Till följe härutaf, så fattade jag ej allenast en sådan oration tilsamman, utan ock d. 11 Mart. för en ansenlig sammankomst af lärda åhörare, utan at koxa i papperet, offenteligen afkunnade.

åtskilliga prediko-prof i Dorptiske Dom-kyrkan. Men efter jag fattade i sinnet att intet vidare, mig vid denna Academien uppehålla; ty meddelte då varande Rector Magn: Herr Sven Dimberg mig ett anständigt vittnesbörd om mitt förhållande, den tiden jag der varit, med hvilket jag uti Junii 1695 ifrån Dorpt bortreste, begifvandes mig till Narven hv[ar]äst jag någon tid fördröjde och emedlertid äfven i dess domkyrka, några gånger predikade. Den 15 Sept:, då en beqväm lägenhet sig yppade (att), att jag derifrån till Stockholm komma kunde skilldes jag med kärlek ifrån H:r Kamreraren och hans förnäme anhörige, särdeles mina lärjungar och kom efter 3 veckors sjöresa lyckligen fram. — Sedan jag till Stockholm ankommit lät jag mig vara angelägit, att arbeta deruppå huru jag på något sätt till de Tyska academier komma måtte, särdeles efter mine k. föräldrars förmögenhet intet så vida sig sträckte, att de mig till en sådan resa, någon tillräckelig undsättning göra kunde och fördenskull, tid efter annan sökte det Helmstedtska stipendium, hvilket länge tillförene var mig lofvadt och jag såsom en rättighet för en och annan orsak skull borde hafva, — Men efter jag med mina ansökningar intet uträttade och fåfängt der vid omkostningar, så i Stockholm som Upsala gjordes; emedan de, till samma stipendium anslagne medel intet uti tillbörlig rigtighet voro; ty slog jag
Anno 1696. en sådan resa ur hågen och år 1696 mine vanliga studier ej allenast fortsatte, samt då och då predikade; utan ock i stillhet afvacktade en laglig kallelse till det heliga predikoembetet; hvartill jag så väl af mina käre föräldrar som andre förnäme gynnare styrktes.

Till detta fogade den högste GUDens skickelse, i det att fordom Han[s] Grefl. Exellence, kongl. May:ts Råd, Fält-Marskalk och President i kongl: krigs-Collegio Herr Axel Wacktmeister, genom sitt bref till framl. Archi Bisko-
1697. pen Svebilius af den 8 April, kallade mig till sin hof-predikant, på h:ken kallelse jag ock efter föregången examen

och prof-predikan på Xsti-Himmelsfärds dag uti Bonde församlingen i Upsala d. 13 Maj blef af bemälte Archi-Biskop uti Upsala domkyrka, vigder till präst 17 Maj — hafvandes vid samma vigning den äran att framför 9 andra hvilka samma gången detta heliga embetet tillträdde, njuta det första rummet.

Straxt derefter, som jag denna hof-predikants beställningen antagit hade förordnade Hans Exellence mig till den sig tillhörige hälsobrunnen vid Medevi uti Öster-Göttland, att jag der, så med predikande, som andre nödige embets-förrättningar skulle betjena dem, som dit komne voro att söka sin hälsas förbättring, hvilken tjenst jag på den vanliga tiden om sommaren så detta, som följande året förrättade.

När jag således första gången var vid Medevi, blef jag ock bekant med den fordom ereborna och dygderika 16 Julii
Jungfru Inga Lysing, hvilken varit någon tid på Hellestad presteg[ård] hos sin k. mormoder och nu ibland många andra brunsgäster, sig der tillika med sine k. föräldrar infunnit hade. Denna bekantskapen och dagliga umgänget gjorde, att hon ej allenast för ett utvärtes angenämt anseende behagade mina ögon; utan ock särdeles för sin dygd, ärbarhet, fromhet och alfvarsamma GUdsfrucktan skull vardt af mig kär hållen, så att jag med mina k. föräldrars råd och samtycke bemödde mig derom, att jag hennes kärlek till mig igen vinna kunde; såsom ock på anständigt sätt begärade, det hon mig till hustru gifvas måtte. — En sådan min åstundan vann ock [så] mycket lättare sitt ändamål, som jag hade den lyckan att hennes kära fader, kyrkoherden vid S:t Jacobi et Joh: församlingar i Stockholm, samt consistorii assessor mag. m. m. Anders Lysing, redan tillförene burit för mig ett godt tycke samt all gunst o. kärlek emot mig visat. Ty på Anders-mässo dagen samma år 1697 blefvo vi i närvaro af bägges våre k. föräldrar samt med deras stora nöje och hugnad af bemälte min svärfa-

der sjelf trolofvade; ehuru sedan länge dröjde, att samma slutna ägtenskap kom till sin fullbordan; emedan svårigheten att komma uti en beständig tjenst sådant förorsakade, hvarvid likväl den nådige GUden utan all tvifvel sin hand och försyn haft haver.

Under den tiden, som jag förbemälte hofpredikants förrättning [innehade], antog jag mig ock på k. svärfaders kal-
1698. lelse att vara hans medhjelpare, hvilket embete jag år 1698 d. 13 Dec: tillträdde, samt uppå det 6:e året förvaltade. A. 1699 d. 12 Junii öfverföll mig en häftig sjukdom, hvilken hölt mig några veckor vid sängen, efter hvilkas förlopp den gode GUden min förra hälsa mig återskänkte.

Men, emedlertid, som jag sådane omtalte tjenster hade, vardt jag, ej allenast vid Academiens invigning i Pernou,
1699. hvilken dit ifrån Dorpt flyttades, den 14 Sept. år 1699 frånvarandes promoverad till magister af framl: Professor Sjöberg, som då var Promotor och mitt magister-Bref till mig öfversände; utan ärhöll en och annan så föreskrift som kallelse till åtskilliga lägenheter, hvilka mig likväl intet gifne äro. Jag vill ej vidlyftigt omtala, det jag intet njöt till godo merbemälte Hans Exellences skrifteliga befordran till Herr Doctor Iser att blifva comminister i Stockholm; ehuru ock många af församlingen det påstodo såsom en billighet efter jag i Stockholm födder var och såsom ett stadens barn, vid ett sådant tillfälle borde ihågkommas. Ej eller att jag
1700. år 1700 förgäfves kallades af General Gouvern: m. m. Eric Dahlberg till kyrkoherde i Thuringe socken i Södermanland; ej eller det deras förslag misslyckades, som mig med sin föreskrift till Jäders församling i Närket försedde: ej eller att somblige adelens i Spånga och Järfälle församl: straxt vid Stockholm hederliga kallelse intet kunnat vinna sin
1701. framgång, ehuru jag på den samma år 1701, efter Kongl. Maj:ts förordning, inställte mig till examen i Upsala, samt i dom-kyrkan på Dom: X p: Tr: gjorde dertill min profpredikan, ja, blef till Kongl. Maj:t af Upsala Consistorio

föreslagen: ty vid alt detta måste man göra det slutet att sådant intet behagat HERranom, som tillåtit m[enni]skor att lägga sig emellan och göra häruti hinder, efter det han med mig ett annat utseende haft hafver, och mig till krigspräst föro[r]dnat, att jag äfven derutinnan måtte liknas vid min aflidne morfader, hvilken såsom Regements-präst hafver i 14 år gjort dem följe, som det långvariga Tyska kriget bivistade.

Sådant har ock i sjelfva verket sig tydel: visat; ty ehuru så syntes att ock det skulle fruktlöst aflöpa, det ofta bemälte Grefve m. m. Wachtmeister redan år 1698 *) på sin sotesäng skriftel: anhöll, hos då varande Öfversten vid kongl: gardet Grefve m. m. Knut Posse att jag till predikant vid dess Regem: antagas måtte, hvilket skedde i behaglig tid att sist omtalte Hans grefliga Exellence år 1703 1703.
den 24 Jan. hade mig uti ett nådigt minne och med sin fullmagt, gifven samma dag uti cantonementet vid Lublin, till en sådan beställning, mig öfversände; efter hvilkens ankomst den 3 Apr: jag straxt derpå den 12, som var andra Söndagen efter Påsk, tillträdde denna beställningen och såsom extra ordinarius pastor in uppå det 3:dje året för den hemmavarand[e] församlingen i Stockholm, den samma förvaltade.

Samma år den 4 Junii fullbordades omsider det slutna ägta förbundet emellan mig och min kära hustru, hvilket ock följjande år 1704 10 Sept. oss begge till hjertans hug- 1704.
nad och glädje med en vacker son, som vid dopet kallades Andreas, blef välsignadt; men denna glädje blef icke långvarig emedan döden, hvilken utaf en gångbar mässling förorsakades, den samma uti sorg förväxlade då han honom år 1705 den 3 Jan. hastigt hädan ryckte.

Nästföljjande den 5 Febr: bekom jag Hans Hög-gref- 1705.
liga Exellences befallning att förfoga mig till Regementet,

*) Han dog $^{24}/_{7}$ 1699 enl. ättartaflorna.

hvilken jag ock åtlydde, så att jag till en sådan resa mig skickade och efter taget afskedd så utaf S:t Jacobi som Johannis församlingar samt gardes församlingen i Stockholm, som ock mine k. anhöriga isynnerhet min aldra käraste hustru /: ifrån hvilken skilsmässan var så mycket svårare, som hon igenom en olycklig händelse af en knappnål, som uti samma Febr: månad blef nedersvulgen och kommit i lungorne, var råkad uti ett sjukligt tillstånd och såsom halfdöd af mig lemnades :/ begaf mig med Gardes Recrüterne, hvilka af Herr Öfversten, då för tiden Capitaine af kongl: gardet Herr And: Appelgren *) utfördes, på resan från Stockholm den 15 Junii och kom till Penemynder skans vid Wolgast den 24 den näst på följande. Efter få dagars hvila i bemälte stad Wolgast, fortsattes resan genom städerne uti Pommern, Anclam och Yckermynde till Stettin, hvaräst vi några dagar stodo stilla; samt sedan derifrån genom Brandenburgiske landet och några små städer, ibland hvilka Falkenberg var den sista, in uti Högpåhlen, kommandes vi genom städerne Mezentz, Grätz, Smiegel och Lissa den 20 Julii till staden Geriken **), deräst Hans Exel: stod med några comp: af Regem:. Dagen derefter då Kongl: M:t var der att bese recrüterne, vistes mig den kongl: nåden, att Hans Maj:t räck[t]e mig sin hand och bad mig vara välkommen i fält.

Häruppå reste jag den 22 Julii till mitt anslagne qvarter i Jütrorin ***), hvaräst jag likväl intet länge blef ståndandes; ty knapt hade jag derifrån fått besöka mina H:rar embets-bröder, hvilka hvar på sin ort i städerne Zduni och

---

*) Apelgren efterträdde Jakob Sperling, som föll vid Veprik 1709, sås. öfverste vid Östgöta infanteri. Fången vid Dnjepr, dog han i Moskva 1716.

**) De uppräknade städerna ligga ej alls i »Högpolen», utan i Storpolen. Se not. sid. 110. — Geriken är liktydigt med Görchen.

***) Jutroschin.

Cobolin *) lågo, samt beställt några små ärender vid kongl: högqvarteret i staden Ravitz förr än befallning till upbrott blef gifven, hvilken ock verkställdes d. 26 Julii, då jag vid Regementet följde på resan inemot Warsau förbi städerne Crotozin, Raischovo och Calisch, under hvilka Regementet hade sina läger; sedan öfver Wartaströmmen genom städerne Uniof, Piontick och Lovitz, hvilken hörde Cardinalen till, och så för sina kostbara kyrkor och kloster, som det goda dricka, hvilket der brygges, är berömlig; jämväl ock förbi Furstinnan Radzevils befäste hof Schemanoff till ståndqvarteren kring kongl: högqvarteret i Blonie, blifvandes jag hos älsta Pastoren vid Regem: Herr Mag: Sederberg i Grodzisko **), dit vi den 18 Aug: ankommo.

Under denna tågningen hölt jag min inträdes predikan för hela Regm: som var 10 Söndagen efter Heliga Tref: söndag, blifvandes vid fält-predikstolen, som är trumman, tämmeligen våter, efter samma dagen mycket regnade.

Straxt efter min ankomst till Grodzisko, sedan jag med bem: min k: embets-broder en eller annan dag varit i Warsau och som hastigast beskådat hvad som der märkvärdigt är, blef jag den 25 Aug: befalld att föllja H:r Capt: Sten Arvidson med ett partie, som gick till staden Rava, hvaräst jag med de öfriga af samma partie inqvarterades på ett Jesuiter kloster och således hade tillfälle, att blifva om det sällskapet och deras besvär närmare kunnig.

Men här vistades jag intet mer än 3 veckor, ty efter som emedlertid d. 10 Sept: Mag: Johannes Wagner genom döden blef kallad hädan och således lemnade ett rum ledigt ibland de ordinaire Regem: predikanterne; så kallades jag d: 15 derefter tillbaka ifrån partiet och anbefalltes att göra tjenst vid den 4:de battailonen, hvilken anfördes af äldste Capitainen C. G. Arvidsson ***), sedermera Öfverste

*) Kobylin.
**) Grodisk s. om Blonie.
***) Carl Gustaf A:n Natt och Dag (tab. 52) stupade vid Poltava

Ljeutena[n]t af kongl: Jönk: Inf: Regm:; då ock straxt derpå Hans Exellence föreslog mig till kongl. Maj:t att med dess fullmagt till ett sådant ledigt ställe blifva benådad.

Sådant vann ock sin önskeliga fullbordan, så att jag af Högst: Hans Kongl: Maj:t fick dertill en nådig transport af den 2 Oct: hvilken den 8 blef utgifven sedan jag samma dag, som var 19 Sönd: p. Tr: för hans Maj: konungen predikat hade. Den följande 14 Oct: skedde ett hastigt upbrott, för fiendens skull, som ville intaga den gjorda bryggan öfver Weixel-strömmen vid Warsau — Men efter han af de der stående Regementer blef tillbaka drifven, vändes d. 19 om igen, då jag flötte till Battallionen, som i byen Chelitze låg inqvarterad, blifvandes för brist på husrum intagen i qvarter hos Högv: Herr Baronen, då varande Capitaine, sedan major i Regem: Er: Gyllenstjerna *) af h:ken jag mycket godt åtnjutit hafver.

Emot slutet af November månad, då jag var vid kongl: högqvarteret i Blonie att aflägga min consistorial-ed, samt intaga mitt säte uti kongl: Hof-fält-consistorio, fick jag de hugneliga tidningar, att den allsvåldige GUden hade hulpit min saliga af sjukdom försvagade hustru, och efter en svår barns nöd uti 7 dagar utstånden, gifvit henne en nådig förlossning, så att hon den 2 Nov: den andra sonen till verlden framfödde, hvilken vid döpelsen såsom den förre det namnet Andreas bekommit hafver. Och ehuru derefter bemälte min sal: k. hustrus tillstånd haft någon förändring, samt gifvit hopp till bättring; så har likväl den förra sjukdomen sedermera tilltagit och gjort samma hopp till intet; hvarföre hon ock den 24 Nov: med mer än svag hand skref några rader till mig och med hjerterörande ord tog afskedd, hvilket sorgebref den 24 Dec: till mig ankom och mitt

---

och öfverlefdes länge af den nyss förut omtalade yngre brodern Sten, som följde Carl XII till Bender och dog som gen.-major och friherre Sture 1730.

*) Erik Gyllenstjerna af Ulaborg, stupade vid Poltava.

hjerta icke ringa sårade. Efter ändade jule-dagar skedde upbrott den 29 Dec: gående vi 30 öfver ofvanbemälte brygga vid Warsau förbi Prag till staden Okuniof hvaräst vi öfver Söndagen och Ny-års dagen lågo stilla och för den trängsel af många Regementer, hvilka tillika med kongl: högqvarteret der sammanstötte, intet det bästa utstodo.

Den 2 Jan: år 1706 rycktes derifrån up, då vi sedan 1706. togo vägen genom städerne Stanislav, Dobra, Wiengrow och Miesna till Bug-strömmen, öfver hvilken hela krigsmagten samt med tråssen gick på isen, som intet särdeles stark var, den 7 Jan: vid byen Zkrimina *). Samma dag fick jag bref från min k: svärfader af den 10 Dec: hvilket ref up de hjerte-såren, öfver hvilka ännu ingen skorpa kommit hade, i det att min sal: alldra käraste hustrus dödliga afgång uppå den 7 Dec:, mig förkunnades.

Resan fortsattes vidare genom kongl: högqvarteret Breniski och på isen öfver Nava **)-strömmen vid byen Uth, samt ock genom städerna Griuski, Zablodi och Grodeck ***) in emot Grodno, hvaräst hela krigsmagten den 14 stötte tillsamman vid byen Manwalikovitze hvarifrån vi den 15 kommo till Memel-strömmen under hofvet Koikanovo, då af kongl: gardet, grenadieurerne först öfvergingo att fatta post, drifvandes tillbaka en stor myckenhet Ryssar, som öfvergången ville förhindra, hvilka, sedan Lifbattallionen och några dragoner jämväl öfver kommo, togo sin undanflyckt till Grodno, lemnandes dock efter sig på platsen vid pass 20 döda, bortförandes de sårade med sig. Här syntes det så, som en slagtning förelöpa skulle, emedan vid pass 80000 man Ryssar sades här vara församlade till hvilken ända ock den svenska krigs magten upställdes och stod på fälltet hela natten öfver, såsom ock dagen efter gick förbi Grodno och Ryssarnes canonering till byn Granzioke, hvar-

*) Adlerfeld skrifver Krzimenca.
**) Narev. Högkvarteret var Briansk.
***) De två sista städerna äro Sabludowo och Gorodok.

äst vi till den 18 uti kölld och annor olägenhet oss uppehöllo. Men efter Ryssarne intet ville hålla stånd och Kongl: Maj:t nogsamt befann att han vid denna årsens tid intet utan stor folkspillan af sitt ädla manskap dem i Grodno angripa kunde och att bem:te Ryssar genom inspärrande och partier på dem, när de sig utvågade, skulle ändå antingen dödas eller fångas, eller eljest omkomma, som ock sedermera skedde; så gingo vi derifrå och kommo den 25 till stånd qvarteren kring om kongl: högqvarteret i staden Kamiumka *).

Efter 3 veckors förlopp, den 10 Febr: flötte vi derifrån uti andra ståndqvarter kring om kongl: högqvarteret i staden Saludeok **), då sal: Ö:st Ljeuten:s C. G. Arvidssons Comp: stod allena der jag låg i byen Kupri, hvaräst vi ock stodo öfver Påsk-högtiden, uti h:ken jag den 4:de dagen för Kongl: Maj:t predikade såsom ock öfver tacksägelse dagen, hvilken firades den 3 April, så för staden Lembergs eröfring under Kongl: Maj:ts eget anförande, hvilken ock sedermera förfölgde fienden ifrån Warsau utom den Pålniska gränsen, som äfven för de härliga segervinningar, med h:ka den Högste GUden välsignat Hans Kongl: Maj:ts vapen, dels genom General Ljeuten:t Herr Grefve Adam Ludvig Levenhaupts tvänne lyckeliga slagtningar ***) i Curland, dels ock genom då varande General-Ljeutenantens, sedermera Kongl: Maj:ts Råd, och President i Götha Hofrätt, Herr Grefve Carl Nieroths berömlige action vid Warsau, hvarigenom krönings verket med den nyvalde konungen af Påhlen /: som den 24 Sept: 1705 i Warsau skedde :/ intet ringa befrämjades och grunden till fredsslutet i Warsau lades. Den 4 April, ryckte vi utur dessa ståndqvarteren till staden Orlova, vid hvilken bryggor öfver Memel

*) Kamenka.
**) Scheludok.
***) Vid Jakobstadt och Gemäuerthof.

och Pzaros *) strömmarne slagne voro, hvilka den 5:te öfvergingos och till staden Tereozin **), ifrån hvilken sedermera forttogades genom staden Rosanoff till byen Zoppoli. Vid hvilken jag den 17 hölt lik-predikan öfver Ljeutenanten Herr Carl Gust: Travenhjelm ***), ifrån hvilken ock Kongl: Maj:t samma dag gick förut med Grenadeur battallionen och 5 compagnier af då varande majorens, sedermera Öfverste Ljeutenantens af Kongl: Gardet och General Qvartermästarens Herr Axel Gyllenkroks Battallion, samt under våra styckens spelande sjelf sprang först i vattnet under armarne och bemälte manskap vadade öfver Narowströmmen, förjagandes 4000 Ryssar jämte ett anhang af Witnovitzskis folk, som bryggorna vid en qvarn upkastat och sig på andra sidan ställt hade, der de ock några döde efter sig lemna måste. Den 18 gingo vi öfver samma ström dels igenom vattnet, dels ock på sådana bryggor, som i hastighet kunde ihopflickas, förbi staden Berezin och ett kosteligt Callmeduller kloster är beläget och Sapieherna sina grafvar hafva, kommande den 21 till staden Komst. Vid dessa dagar eröfrades ock genom Herr General-Majoren Creutz, hvilken hade med sig Lif-Regementet och ett antal dragoner åtskilliga fästningar utan någon förlust af manskap, på hvilka styckenen, som der funnos, blefvo sprängde och fångar togos. Från Komst släpptes lösa 86 man gemena af Fursten Potskis †) folk /: hvilke af våre kongl: hofstats-betjenter tillika med en öfverste och några officerare under ditresan blefvo till fångatagne :/ sedan dem till skam att de lagt neder gevär för dem, som inga soldater voro, håret och skägget på en sida samt ock råckflickarne till median i lika måtto blifvit afskurne; hvilke ock af 12 man gardes karlar på hvardera sidan med bajonetter på mos-

*) Schara.
**) Deretschin. Det följ. stadsnamnet är Rushany.
***) Trafverhjelm.
†) Pocey, underfältherre af Littauen.

quetten och halmfacklor utlystes; då jämnväl den längste ibland dem med ett gammalt hvitt kläde på en käpp för ut gå och således dem utföra måste. Derifrån gingo vi till stånd qvarteren omkrings kongl: högqvarteret i staden Pinsk, hvilka den 24 intogos, då jag kom till att ligga hos sal: Herr Öfverste Ljeutenanten C. G. Arvidson på hofvet Podkomodzene.

Ifrån detta ståndet upbröts den 23 Maj, då ock förstaden i Pinsk med Witznowskis slott och byar upbrändes och tågades förbi klostret Dubow samt staden Lubziow *), hvilken äfven såsom Witz: tillhörig, blef plundrad och upbrännd och Lessniucka **), vid hvilken den Wolhyniske gränsen började, såsom ock järnbruken Nova-Ruda och staden Holufski ***), samt vidare genom städerne Cohiuski och Janufski, öfver Styrsz strömmen och förbi staden Lauski eller Lusk vid hvilken kongl: Maj:t uti denna Junii månad låt sin befallning emot pietisterne †) (utgå) till stånd qvarteren i Wolhynien utgå, då jag tillika med sal: mag: Westphal kom att ligga uti byen Kruppi vid hofvet Castella Nova, der Öfverste Ljeuten: af kongl: Gardet nu mera Öfversten ††) välb: Herr Baron Carl Magn: Posse hade sitt qvarter och dagen för vårt upbrått derifrån, så om hans befordring som den stora förändring, h:ken då medelst högre och nedrigare tjensters utdelande skedde, blef utspridt. Under detta ståndet var jag vid kongl: högqvarteret i staden Jarislavitz och in Logicis examinerade Herr Rydell och Lindeen, hvilka vigdes till präster uti Kongl. Maj:ts tält midsommarsdagen, då jag ock för Kongl: Maj:t predikade och samma prästevigning med händers påläggande bivistade.

Detta ståndet lemnades den 5 Julii, då vägen togs

*) Ljubaschewo.
**) Leschnewka.
***) Adlerfeld skrifver: Holuwka.
†) Skrifvelsen, dat. d. 7 Juni 1706, är tryckt hos Nordberg I, 693.
††) Sedan 1706. Posse dog i Moskva 1715.

förbi kongl: högqvarteret öfver Kva-strömmen, samt dels förbi, dels ock igenom städerne Lokost, Bladmirs och Porodla *) till Bugströmmen, [där] den högst förfarne och ridderlige mannen Kongl: Maj:ts Lifmedicus Doctor Lars Lilljestolpe, i HERranonom [!] afsomnade **). När Bugströmmen var öfvergången, gingo vi vidare genom Dubinica och Kielms ***) samt förbi Lublin /: hvilken jag likväl tillika med några andre gode vänner af staben, såsom en bland de vackraste pålske städer besökte och vid samma tillfälle fick se, på hvad sätt de pålske sammankomster vid vigtiga ärenders afgörande hållne voro :/ och sedan genom Martisziov, Kurrof, Konskovola †) till det mer än vackra och väl byggda slottet Polavi vid Weixel-strömmen, midt emot staden Casimir, som på andra sidan ligger; vid hvilket slott var en kostelig trägård och förträffeligen stora källare, uti hvilka vid fredliga tider ett stort nederlag af ungerskt vin och andra saker varit hafva. Men, dessa förmåner kunde intet det samma ifrån sköflande och elden befria, emedan det var Fält-herren Svinatski ††) tillhörigt, hvilken sig hos konung August uppehöllt, och fördenskull måste tillika med de nämnde städer, som derunder hörde, sådana svåra villkor undergå. När vi öfver Weixel-strömmen komne voro på de 4 flottbryggor och 8 wittiner, som der voro, gick resan fort genom städerne Szvolin, Szkuoff †††), Radoms, Pszytiok, Kwoff *†) och förbi staden Novimiasto öfver Rava-

*) Lokatschi, Wladimir-Wolynski och Gorodlo.

**) Lars Micrander-Liljestolpe (en icke introducerad ätt) var Carl XII:s lifmedikus sedan 1701 och dog »af för mycket körsbärsätande en het sommardag» d. $^{5}/_{7}$ 1706.

***) Dubenka och Cholm.

†) Markuschow, Kurow, Konsko-Wolja.

††) Adam Mikolai Sieniawski, voivod af Belz, utnämndes 1706 af k. August till kronfältherre efter den s. å. aflidne Hieronymus Lubomirski.

†††) Skaryschow.

*†) Prshitijk, Klwow.

strömmen *); samt ock sedermera genom Rava, Bryssini, Stryckow, Szyers, Luckomirs, Zadick **) till staden Warta vid Warta-strömmen, hvilken vi öfverging[o] den 15 Aug: och kommo efter 2:ne dags-resor till Olorbog, hvaräst är ett mycket vackert nunne-kloster, hvarifrå intet långt, vid byen Zotovize Hög-pålen begynnes; då, sedan vår resa genom städerna Ostow, Solmiroitze, Jutrovin, Jeriken ***) och Ravitz, till de[n] Slesiska gränsen fortsattes. Här kommo vi den 24 Aug: att gå öfver Barr-strömmen genom Herenstadt och sedermera öfver Oder-strömmen, /: hvilken Hans Majestät förr än bryggan blef färdig med alla[s] förundran genomridit :/ till staden Stein[au] genom hvilken ock de öfrige städer Lieben och Klein Han, såsom ock förbi det namnkunniga Creuts berget öfver Bougour strömmen och genom staden Lemberg samt ur Slesien och genom staden Lauben, som är den största i neder Laubsnitz, de följande dags resor i denna månaden fullbragtes. Under denna tiden fick jag genom min k: svärfaders bref de sorge-tidender att ock min andra son den 25 Maj var genom döden afgången, samt lagd i kistan till sin moder, hvilka bägge den 3 Junii med anständig heder äro begrafne i S:t Jacobi kyrka, hafvandes förr bemälte Herr Doctor Humble, en härlig likpredikan hållit, hvilken sedermera af trycket utgången är.

Den 1 Sept: gingo vi öfver strömmen Neithe till och genom staden Görlitz, uti h:ken jämte ett kostbart orgelverk och annat, som der beskådas, och det såsom märkvärdigt kan antecknas, att där en afritning af Xsti graf finnes, såsom ock en afmätning, huru långt emellan henne

*) Strömmen heter Piliza.

**) De tre sista, mindre igenkänneliga stadsnamnen äro (enl. Andrees skrifning): Sgersh, Ljutomersk och Schadek.

***) Ostrowo, Sulmierzyce, Jutroschin och Görchen. Den ström som passerades den 24 Aug. var Bartsch.

och korset varit hafver, hvarom den tryckta beskrifningen kan läsas.

Härifrån forttågades dels förbi, dels ock genom städerne Reichenback och Veisenberg förbi Radeburg till Meisen; hvilken stad utom andre sina förmåner, så väl för de sköna kringliggande vinberg, som ock ett vackert slott och en väl inrättad schola kan berömmas — här fick jag ock tillfälle tala med några lärde män af det andeliga ståndet, ibland hvilka isynnerhet må nämnas Superintendenten Doctor Georg Wilke, hvilken jag med mine k. embets bröder före vår affärd om morgonen den 10 September besökte och så med ett ljufligt samtal, som annor höflighet af honom bemöttes, gifvandes oss till åminnelse sin *Ideam fidelis Ecclesiae Xsti Episcopi ab Apostolo 1 Tim: 3: 2 seq: et Tit: 1: 7 et seq. delineatam*, hvilken han vidare förklarat och till det instundande prestmötet utgifvit hade.

Ifrån Meishen färdades vi öfver Elb-strömmen till staden Oschatz, hvaräst är en stor och förträffeligen vacker kyrka, uti hvilken många namnkunniga Theologie Doctores såsom Superintendenter, dersammastädes, stå afskilldrade. Uti samma kyrka predikade jag en Fredag för hela Regementet den 14 September, då jag ock flytte till mitt ståndqvarter uti den lilla staden Dahlen.

Uti dessa ståndqvarteren låg Regementet vida fördelt på åtskilliga ställen, såsom uti städerna Oschatz, Wurtzen, Belgern och Dahlen, förutan några byar, uti hvilka några Compagnier stodo, hvilket gjorde, att så mina medbröder i ordet, som jag voro mycket bundne, samt med trägit arbete öfverhopade. Likväl afbröto vid slutet af denna månaden mag: Sederberg och jag några dagar, till en resa till Wittenberg, där jag särdeles, som intet förr där varit, hade ett synnerl: nöje deraf, att jag fick beskåda, hvad där förnämligast uti slotts-kyrkan, academien, bibliotheket, anatomie-salen och Lutheri boning visas, och en märkvärdig åtanka af sådant kan upväcka. Och, ehuru den korta tiden

intet tillät att göra sig bekant med alla de namnkunniga män, som vid denna academien voro; likväl var det mig en fägnad, att vi med en ogemen höflighet antogos, så af den högtberömde Theol: Prof: Doctor Johan Neuman, som den vidt bekante och med förträfflig lärdom begåfvade mannen Conrad Sam: Schurzfleisch, hos hvilken vid samma tillfälle var hans broder Doct: Henric Leonhard Schurz: den ock sin bevågenhet emot oss förklarade, samt till tecken däraf skänkte mig Orientii Commonitorium fidelium, hvilket han ånyo uplagt, och med sina anmärkningar förbättradt. Någon tid derefter, af det tillfället att jag en gång reste genom Leipsig till kongl. högqvarteret i Alt-Ranstadt att vara tillstädes i consistorio och sedan en gång hade något för mig att där uträtta, fick jag ock samma stad besöka; men som jag den förra gången allenast en eller annan timma, och den senare knapt en dag, där vistades, kunde jag intet ögonen af dess åskådande, som där märkvärdigt är, särdeles förnöja, det endaste, såsom en förmån skattades, var det, att jag fick hålla ett kort samtal med de fyra för sin stora lärdom och många utgångne skrifter af den lärda verlden högt aktade männer och Theol: Prof: därsammastädes, såsom Doctor Adam Reikenberg, D:r Joh: Olearius, D. Thomas Ittig; D. Gottlieb Seligman, hvilka jag hvar efter annan besökte, samt af dem alla med vänlighet blef emottagen.

Efter man jämnväl, på denna resan skulle genom fara staden Wartzen vid Moldau-strömmen, der Herr Öfversten stod med Lifbattallionen, hvaräst ock min medbroder Herr Carl Sternell låg inqvarterad hos Superintendenten därsammastädes Herr Doctor Schreiter, hade jag äfven den äran att af honom blifva buden till aftonmåltid och således hans bekantskap åtnjuta; att jag intet må omröra den vänskap och omgänge, som jag under vårt varande i Saxen med andra vittra och lärda män haft hafver.

Under denna tiden hölt Kongl: Maij:t den 17 Nov. mönstring vid Regementet; då ock han[s] Hög-Grefl: Exellence Öfverståthållaren med mycket bevekligt tal det samma afträdde och ifrån sig till Högv: Herr Öfversten Posse lefvererade; änskönt han öfver jule högtiden stod qvar i sitt qvarter på hofvet Lampersvalde, derifrån han sin resa till Sverige fortsatte.

Uti Dahlen stod jag i qvarter öfver sju månader och jämte den godhet, som vederfors af andre mine åhörare, särdeles hade att glädja mig af de sal. H:rrar Capitainers, hvilka där med sina compagnier lågo neml. Baron Bengt Horns *), som då anförde den 4:de battallionen och Johan Ankarhjelms *) goda hjertelag emot mig, hvilka intet mindre då än som både förr och sedan, med många prof, sin gunst och kärlek emot mig förklarade.

Medan jag ock där var, hölls den 26 Apr: 1707 tack- A. 1707.
sägelsedag så för den märkvärdiga och fullkomliga seger, hvilken Hans HögGrefl: Exell:ce Kongl: Maij:ts Råd och Fält-Marskark Carl Gust: Rehnschiöld det föregående året ärhöllt vid Frauenstadt; som den framgång, med hvilken Kongl: May:t kringförde sina segrande vapen i Lethauen emot Ryssarne, som voro i Grodno och deras anhang, då åtskilliga fästningar, som förr är förmält, utan någon blodspillan bemägtigades; såsom ock att han träffat det slut, som var eftersyftadt, i det att konung Stanislaus vid den Pålniska kronan var befästad och en ärofull fred emellan Sverige och Saxen sluten.

Straxt derefter den 3 Maj flyttes jag ifrån Dahlen till Belgern intet långt ifrån Torgau, hvaräst jag vistades intill vårt upbrott öfver Saxen och där hos då varande Capitainer Herr Baron Gust: Ribbing **) sedermera Öfverste Ljeu-

*) Frih. Bengt Horn af Åminne (tab. 4), död 1708. Johan Anckarhjelm stupade 1708 vid Holovczin.

**) Frih. Gustaf Ribbing af Zernava; Stackelbergs reg. = Björneborgs.

tenant af Gen: Major Stackelbergs Regemente, samt Baron Eric Gyllenstjerna goda dagar hade.

När bem:te upbrott skedde den 12 Aug. gingo vi till Strehle, der jag med många andra till slut väl undfägnades af den godhjertade Herren Capitaine Hans Strick *) hvilken altid för mig och mina medbröder hade ospardt hvad till vår fägnad lända kunde.

Och, som samma stad låg hardt intill Elb-strömmen, gick Regementet deröfver och så vidare genom staden Gross-Hahn och Königs-bruck, samt förbi de städer på hvilka vi uti resan åt Saxen kommo, tågandes genom åtskilliga byar, som på sidan lågo, ur Saxen in uti Slesien, dit vi kommo den 25 Aug: genom marknadsplatsen Siegersdorffs; ifrån hvilken vi sedan gingo genom staden Bonziow, till de ståndqvarteren, som uti Klein-Hahn och deromkring hades.

Dessa qvarteren lemnades den 8 Sept., ifrån hvilka resan fortskyndades genom staden Stein[au] öfver Oderströmmen och så vidare genom Herenstadt uti Slesien, samt i Hög Pålen förbi staden Ravitz, som nu af Ryssarne var afbrännd och genom Jeriken och Pistri, vid hvilken en brygga öfver Varta-strömmen uti den upkastades ställe göras måste, till ståndqvarteren vid k: högqvarteret i Slupza, då jag med fem compagnier af 4:e battallionen stod i byen Biegyansva, hvaräst 1706 års Recryter, med hvilka sal: mag: Hofvenius utkom, af k. m:t besågos och till Regementet indeltes.

Ifrån detta ståndet togs afsked den 2 Nov. då vi efter några dagars tågande genom åtskilliga byar och öfver Nothströmmen kommo till staden Wladislau, hvilken var ett biskops säte och för denskull med canonicis och mässe-präster upfylld. Här var en ogement stor och vacker kyrka samt straxt vid staden ett grå munke-kloster hvaräst

*) Hans Henrik Strijk stupade vid Poltava.

jag med flere andra af staben låg inqvarterad. Emot förmodan dröjdes här några veckor, af det tillfälle att bryggorne, som här gjordes öfver Weixeln, till hvilke många sköna plank och nederlagsbodar användes, genom den starka ström och isgång som der var sönderbrötos, så att allena ÖstGötha rytteriet öfver den senare komma kunde, hvilken ock natten derefter gick sönder; men sedan isen blef stämder och några dygn en stark frost varit hade, gick krigs magten med tråssen den 24 Dec: /: ehuru med stort äfventyr :/ på isen öfver b:mte ström, samt sedan med 2:ne dags resor det gamla året ändade.

Men till ett förebud af mycken svårighet, hvilken det 1708.
följande året måste genom gåss så gjordes en begynnelse på Nyårsdagen år 1708, då vi uti ett bistert väder och stark kölld, farandes villse om vägen, tågade hela dagen alt in på natten, innan vi kommo till en liten by, uti hvilken vi oss tillhopa trängde, ehuru mästa delen under bar himmel åt en stockeld sig mycket gladde. Efter ock compagnierne uti uhrvädret intet kunde efter befallning stöta till hopa, såsom de der uti villan mer och mer skingrades, så blef ock då en slät gudstjenst.

Denna resa tog sin väg genom städerne Ratzions, samt öfver ett styggt kärr till staden Ckorzella *), vid hvilken Mazuren började och tillika det myckna onda, [s]om vi där utstodo; ty utom det, att vi vid denna årstiden dels uti kölld, dels uti regn och slagg genom kärr och ovägade stigar oss frambragte, så gjorde ock landets inbyggare, som utur byarne rymde voro och i skogarne sig uppehöllo, oss mycket inpass; ehuru många sjelfve derföre fingo sättja lifvet till och b:mte byar sedermera af de sista Regementerne upbrändes. Vid ingången till detta landet voro några bönder så förmätne, att de med kongl: M:t ville afgöra, på hvad sätt han med sin krigs makt derigenom tåga skulle

*) Chorshele vid ostpreussiska gränsen.

och hvad de till honom ville utgifva. Men talemannen blef så af en stutsare genom Hans Exel:es Herr Fältmarskalkens jägare påhällsad att han dervid sitt tal här i verlden ändade. På denna vägen gingo vi igenom åtskilliga byar samt staden Kollno till Nava *)-strömmen, hvilken vi den 23 Jan: öfver gingo, såsom ock sedan genom staden Coritzin och öfver Podlaikien till staden Zeidri **), som uti Lithauen och 7 mila byn Dolgovus är belägen ***).

Den 31 gingo vi öfver Memela †) genom staden Grodno, hvilken af några vackre kloster särdeles Jesuiternes, som Sapieha tillika med den sköna tillhöriga kyrkan, straxt bredevid sitt kosteliga, dock af Ryssarne sköflade hus, låtit upbygga, såsom många andra städer i Påhlen och Lithauen, sin endaste prydnad hafver. Här hade Hans kongl: Maj:t, som med ett litet partie gick förut öfver isen snart öfverrumplat Zaren och Prins Mensichou, om de intet genom en så hastig undanflyckt och, som man plägar säga, öfver hals och hufvud sig derifrån begifvit hade, hvilket Jesuiterne viste att berätta. Härifrån gingo vi vidare genom städerne Ziambrova ††), Lida, Lipniski, Zebodnicki, Travi, Bardanoff till staden Krevo, deräst den fjerde battallionen, hvilken jag följde, den 17 Febr: fick sitt ståndqvarter, genom hvilken ock stora vägen gick till kongl: högqvarteret i Smorgonie.

Under denna vägen afsomnade i HERranom den 12 Febr: då varande äldste Capitainen af Regementet, hvilken

*) Narew. Förmodl. rättare öfver dess biflod Bobr.

**) Koryzin och Sidra.

***) Sammanhanget här dunkelt. Enl. ordalydelsen skulle Sidra utgöra en del af sjumilabyn. Denna bör i så fall haft många namn och till ett vittnesbörd härom kallar Sperling (Kar. Krig. III) den för Nowawolla. Nordberg har samma namn, men säger ingenting om dess anskrämliga längd. Adlerfeld har i texten hvarken namn eller epitet. W—n är, synes det, ensam om det något misstänkta namnet Dolgovus.

†) Här tänker man på en felskrifning, ty floden var Njemen, men på sin sista sträcka byter den om namn och heter en stund Memel.

††) Dembrovo — — Subotniki, Traby.

den omtalte battallionen anförde, Högv: Herr Baron Bengt Horn, som ock den 14 nästfölljande med anständig likpredikan vid ett Pålskt hof blef af mig begrafven *), men sedermera förd till Willna att derifrån till Riga vidare till Stockholm öfverföras. Ifrån Krewo bröto vi up den 18 Martii och gingo genom städerna Moladezna, Krasnaziola samt förbi Racow **) till de andre ståndqvarteren kring kongl: högqvarteret Radetschovitz, då jag kom att stå vid afl: kapt: Ankarhjelms comp: i byn Cothina.

Medan jag där vistades fick jag bref om min käre stjuffaders dödliga frånfälle, hvilket i Stockholm d. 11 Febr: sig tilldragit och mig så rörde, som hade han varit min naturlige fader, efter det han städse ett kärligt fadershjerta för mig burit och efter yttersta sin förmåga min välgång sökt att befrämja. Vid detta ståndet var jag ock den 7 Maj till städes uti kongl: Hof-fält consistorio, examinerandes uti Logicis och Philosophia in genere ett präste-ämne, som straxt derpå vigdes och till Södre Skånska rytteriet befordrades.

Den 31 Maj ryckte vi up och flytte till de andre compagnierne af battallionen, som stodo uti byen Luscova; men derifrån skedde upbrott den 6 Junii, då sedan forttågades genom städerne Bielarudza, Graudeik ***), Smolovize och till staden Berezin den 13 Junii hans sal: Dursleuchtighet Prinsen af Wurtemberg blef öfver strömmen skuten i sidan, af hvilken sårnad han likväl efter någon tid kom sig före igen.

Den 18 gingo vi öfver strömmen på 2:ne bryggor, som deröfver gjordes, jagandes Ryssarne för oss hela vägen, hvilka undan gingo och bryggorne efter sig upkastade.

*) Han blef död på marschen i båren, berättar C. M. Posse, samt begrafven med »en vacker lijkpredikning som magister Wästerman gjorde och blef lijket straxt ur grafven uptagit».

**) Krasnoje och Rakow.

***) Gorodok.

Sedermera gingo vi öfver strömmarne Moziomtze och Drutz *) vid hvilken senare Ryssarne sig med spanske ryttare väl förvarat hade, hvilka de dock vid vår ankomst lämnade och sin undanfluckt genom skogen togo.

D. 30 kommo vi till staden Holofzin vid älfven Vabitz belägen; vid hvilken ock den 4 Julii skedde det på vår sida genom Guds välsignelse lyckliga slaget, öfver hvilkets eld och det skarpa fäcktandet, som där var, en hvar åskådare uti häpenhet och förundran stanna måste, samt gifva GUD äran, hvilken, genom så få våre, som kunde komma till att här något uträtta, en så stor myckenhet uti sina förmåner, dels nedergjort, dels ock på flyckten drifvit hafver; hvilket särdeles, den väl och sirligen samman fattade sal: H:r Canzellie-Rådet Hermelins berättelse om samma slag med mera gifver vid handen.

När fienden var förjagad och jag begaf mig öfver älfven, fick jag ock där något att göra, medan uti kärret lågo några som på mig ropade, hvilka illa och till döds sårade voro, hvilka jag ock uti gyttjan med HERrans heliga nattvard bespisade.

Dagen derefter predikade jag för Kongl: Maj:t, då ock samma dag emot aftonen alla uti slaget dödade så officerare som gemena uti Kongl: Maj:ts och andre så högre som nedrigare ståndspersoners närvaro af Herr Biskopen Malmberg blefvo begrafne, samt efter predikan med 2:ne salfvor af 600 man garde behedrade.

När denna valplatsen den 8 Julii lämnades, gikk kongl: Maj:t med sin kongl: mackt genom staden Knitzitza **) till staden Moholov, då vid ankomsten den 9 Julii Borgmästare och Råd därsammastädes mötte Hans Maj:t efter sitt sätt med salt och bröd samt stadens nycklar på ett rödt hyende, hvilka de honom tillbudo.

*) Moschtschanitsa (själfva strömmen heter egentligen Oslik) och Drut.

**) Knjaschitsy.

Utan för denna stad hade vi någon tid bortåt vårt läger, uti hvilket så andra präster som jag hade med de sjukas besökande jämte andra sysslor ett dageligt arbete. Här blef ock Ljeutenanten Carl Ulric Lake *) af mig med likpredika begrafven d. 15 Julii.

När de sårade, hvilka uti förstaden lågo inqvarterade, voro så någorlunda läkte, rycktes detta lägret, då vi den 6:te Aug: begåfvo oss öfver Niper strömmen på de bryggor, som där öfver slagne voro. Efter några dagsresor samt stilla stående i byen Stolika **), däräst en del officerare uti de aflidnas ställe vid Regementet föreställtes, vadades sedan öfver 2:ne floder såsom Retsch, Prontha och Kamienka ***), kommandes vi den 21 till staden Scherikow vid Sosa-strömmen, däräst våra frurier [!] och furierskötter samt med 40 man samladt manskap fingo till att göra med ett antal Ryssar, som dem i staden angrepo, och af 10000 man, som sig på andra sidan vid bryggan satt och med stycken försett hade, understöddes, till hvilka de ock med bryggans upkastande sin undanflyckt togo. På vår sida blefvo några sårade och Fendricken Lejonflyckt †) till döds skuten. Ehuru väl Hans Majestät ärnade först att gå häröfver; likväl ändrade han sig och tog en annan väg, gående vi genom några byar och öfver ett gungande kärr till staden Maletitza, dit vi den 29 ankommo och hela krigsmagten sitt läger på åtskilliga kanter gjorde. Här blef ock Herr Gener: Maj: Roos med de Regem: som honom följde, vid det samma som bem:te R:gter sitt läger flytte och sina

*) Kallas af ättartaflorna Carl Göran. Men W., som höll likpredikan öfver den af blessyrerna från Holovczin aflidne gardeslöjtnanten, har förmodl. riktiga namn. Han har väl också säkrare än C. M. Posse besked om dagen.

**) Stalka.

***) Kamenka är ett litet tillflöde till Pronja, vid hvars utflöde på den tiden har legat en ort af samma namn, omtalad af C. M. Posse.

†) Pehr Leijonflyckt.

tält upslogo, om morgonen uti en stark dimma, af 14000 Ryssar, utvaldt folck, hvilka öfver kärret kommo, hastigt öfverfallne, då må[n]ga af våra så officerare som gemena både dödades och sårades samt Öfversten vid Östgötha rytteriet Herr Nils Rosenstjerna sitt lif tillsatte. Men när hjelp kom, särdeles af kongl: Dahl-Regementet, som låg närmast och först hinde dit, blefvo Ryssarne tillbaka körde, då ock en stor del af dem döde qvarlämnades.

När vi stått stilla till den 2 Sept: började åter jagten igen efter Ryssarne, både öfver kärr och slätter, samt förbi staden Buda *), hvilke likväl intet ville hålla stånd, ehuru de under vägen gåfvo då och då tecken dertill och oss vid ett och annat tillfälle anfäcktade. Den 10 var Hans Majestät sjelf med i skjärmysslen **), hafvandes i förstone emot en stor deras myckenhet intet mera med sig än 2 Esqvadroner af Östgötha rytteriet, med hvilka han dem hade angripet, då han ock vistades uti tämmelig stor fara, varandes af dem kringvärfd, gönom hvilka han dock högg sig ut, sedan likväl 2:ne General-Adjutanter H:rar *Thure Hård* och *Carl Rosenstjerna* samt med Lifknekten Flygare, dels vid hans sida stupa, dels ock af många sår straxt derpå sitt lif ända måste; där satte ock flera lifvet till. Den 12 blef ock Ljeutenanten Carl Bened: Wagner död och samma dag med en kort predikan af mig begrafven.

Den 15 vändes om ifrån denna vägen, då Herr Gen: Major Lagercrona med ett utvaldt partie till häst och fot af 4000 man, med nödige stycken förut sändes att fatta post i Severien, gåendes Kongl: Maij:t med krigsmagten hastigt efter till Maletitza igen och så vidare till Sosa-strömmen, hvilken vi den 19 under staden Cruziow öfvergingo, såsom ock sedan in i Severien genom kärr samt en trång och

*) Det är ett namn, som inte träffas i någon annan dagbok, och det kan vara teml. likgiltigt hvad det skall föreställa; möjl. Novoe, förbi hvilket marschen bör ha gått.

**) Vid Raevka.

ovägad skog, på hvilken många både menniskor och hästar blefvo döde, kommande vi omsider efter många utståndna svårigheter den 24 till byen Cotzenze*) däräst vi stodo stilla i 4 dygn, väntande på tråssen som på skogen efterlämnades, under hvilken tid man jämnväl uti rägn och slask samt knapphet om födan, hade tillfälle, som ofta eljest, att förfara, hvad ondt är.

När tråssen var ankommen, den 29 såsom Michaëlismässo dagen /: på hvilken ock det äfventyrliga slaget vid den krigsmagten som Herr Generalen Gref Levenhaupt förde, vid Lesna-strömmen förelupit hafver :/ flyttes stånd neder uti byen, hvaräst vi fördröjde till den 11 Oct:, då återigen resan företogs och fortsattes genom åtskillige andre byar till byn Byaditza**) dit samma dag, som var den 16, de öfverblefne af ofvannämnde krigsmagt till oss kommo och vid de Regementer, som följde Kongl: Maj:t blefvo indelte. Desse gjorde oss sedan följe och tågade med oss vägen fram genom de emellan liggande byar och förbi städerne Staradubs och Novogrodlik Sevierski /: Uti hvilka väl rysk besättning var, dock intet af oss angrepos :/ till Desna-strömmen, hvilken vi den 5 Nov: öfvergingo, ifrån hvilken 2:ne dagar tillförene sal: General Majoren Stakelberg***) med 400 man samladt manskap ett stort antal Ryssar fördrefvit hafver, hvaräst de ock en hop sårade och döde lämna måste.

När vi således in uti Ucranien komne voro, gingo vi den 11 Nov. förbi Fält Herrens Matzepas hufvudstad Bat-

---

*) Kostenztji.

**) Äfven C. M. Posse har det liknande namnet Biadutza. v. Weihe tyckte, att det lät Bialuzdra och för Petres öron blef det Siornitza, såvida det ej är föregående dagens Bielzirska. Det beror alltså rent på gehör, om man på ryska treverst kartans blad XVIII, 11 tilltror sig att uppleta stället.

***) Berndt Otto Stackelberg dog först $^{29}/_{8}$ 1734, men »sal.» är endast ett senare tillägg till den längesedan skrifna berättelsen.

turin, hvilken näst tillförene af Ryssarne med storm var intagen, utplundrad och afbränd; vid hvilken tid uti Oct: månad Fält Herren sjelf med sitt hoffolk och annat medföllje till oss anlände. Den 18 ändades denna besvärliga resan, som oss så mången vedervärdighet tillfogat hade, då vi till staden Romne kommo och där ståndqvarter bekommo.

Här hade man kunnat må väl såsom uppå en ort, hvaräst man för lindrigt pris fick det, som till ens nödtorft uti mat och drick fordras. Men denna fägnaden varade intet länge; ty knapt hade vi intagit våra qvarter, förr än vi åter igen färdas skulle: i det att sal: magister Westphal och jag måste göra våra Battallioner föllje, hvilka den 24 Nov. afgingo *) från Romne till att undsätta några Regementer, som af fienden uti sina qvarter blefvo öfverfallne. Och oansedt fienden för vår ankomst var fördrifven; så måste vi dock där med svårighet slita vår tid fram i några dagar innan bem:te Regementer kommo tillbaka, hvilka fienden förföljt och en stad dit han tog sin undanflyckt, upbrännt hade. Efter vår tillbaka komst sedan vi litet igen börjat att laga om oss, sjuknade sal: mag: Westphal blifvandes så hårdt angripen, att han på det 5:te dygnet, sedan han lade sig till sängs, slöt sin jordiska mödosamma vandel, neml: den 15 Dec: då ock jag hans ögon sammanlade.

Näst derpå den 17 /: sedan han vardt med heder begrafven :/ rycktes up ifrån dessa ståndqvarteren, då vi gingo till staden Hadjatz, till att göra de Regementer bistånd, som där lågo och af Ryssarne antastades. Men här fördrögde Hans Maj:t intet länge. Ty den 23 afgick han med den helbregda krigsmagten, dock utan trássen /: hvilken till en stor del med artolleriet i Hadjatz hopträngdes, samt af Södermanlands och Westerbottns Regementer bevakades :/

*) Under befäl af major A. Appelgren. Se Petre och Posse Kar. Krig. I. Staden Smiloe blef uppbränd.

och uti en obeskrifvelig kölld så vid slutet af detta, som begynnelsen af det följande året fullfölgde det, som han i sinnet fattade, så med staden Weprechs bestormande, som sitt tog in i Ryssland; *) hvarvid väl fienden mycket lidit; men Hans Majestät icke ringa saknad hade af åtskilliga så högre som nedrigare Officerare och många soldater, hvilka dels illa sårade dels ock dräpne äro, att man annor skada förtiga måtte.

Emedlertid som detta företogs var jag qvar i Hadjatz A:o 1709. hos de sjuke af Regementet, h:ka tillika med det indelta folket voro emot 700 personer och ibland dem mästadelen sådane, som under ditresan af köllden blefvo skadade, så att händer och fötter bortfrusne voro och således måste afskäras — hvaraf lätteligen kan dömas att sjukstugorne uti hvilka de lågo hoppackade, med stank upfyllde voro, af hvilken jag ock vid deras besökande, en stor besvärlighet hade. Straxt efter 13:de dagen, då man haft en sorgelig Julhelgd och ett nyår, hvilket tycktes oss allsköns vedermöda förkunna, blef jag sjuk af en hetsig sjukdom, hvilken lika som kastade mig in uti dödsens käftar, utur hvilka dock HERrans starka hand mig underligen ryckte, ja, emot min förmodan, som jämte sjukdomen, många andra vidrigheter, som vårt tillstånd med sig födde, lida måste.

När jag litet hade kommit mig före och några dagar gått ute, fingo vi befallning att förfoga oss med trassen till Regementet; ty bröto vi ock den 12 Febr: up och kommo genom städerna Lutencka, Burchi och Opusna den 18 till Regementet i byen Schemanofka, hvilken vi lämnade den 6 Martii och våra ståndqvarter i byen Petrofska vid Worsklosströmmen intogo. Medan vi ock här stodo, hölt jag ej allenast likpredikan öfver afl. Capit: Baron Gerhard Oto von Lieven **), hvilken den 30 Martii jord fästes, utan ock

*) D. 28 Jan.—19 Febr.

**) Ättartaflorna omnämna en Berndt Otto v. Liewen, löjtnant vid lifgardet, som säges ha stupat vid Poltava. Misstanken ligger nära, att det just är den i texten omtalade.

följande dagen vid kongl: högqvarteret vid staden Budethia examinerade 2:ne personer *) uti Ethicis och Physicis, hvilkas vigning till präster jag den 4 Apr: bivistade med händers påläggande, uti Kongl: Maj:ts närvaro.

Den 1 Maj flötte jag till lägret för Pultava, deräst ibland annat ondt var ock svårt efter godt vattn, hvilket är så mycket högre skattandes, som man uti vattns drickande var genom en så lång vana mer än mycket förfaren. Brännevin var ock här en dyr vara, så att en kanna af det, som billigt för det gemena slag hålles med 10 Rd måste betalas, ehuru det mer än sällan kunde bekommas.

Den 10 Junii höll jag likpredikan öfver afl: Fendrick Vietinghoff **).

1709 d. 17 Junii Hans Maj:t skjuten i foten.

Den 17 Junii blef Hans Kongl. Maj:t, såsom till beklagligt förbud af vår olycka just uppå sin födelsedag, uti foten skuten, då han med en Battallion af Dahl-regementet kom en postering af 50 man Lif-Dragoner till hjelp emot ett parti Ryssar, som sig öfver kärret draga ville.

28 Junii skedde det namnkunniga olyckliga slaget vid Pultava.

Den 27 predikade jag för Kongl: Maj:t, men den 28 derpå följande skedde det olyckeliga slaget vid Pultava, om hvilket så väl som hvad tillförene under denna belägringen och då sig tilldrog vid ett och annat tillfälle, man så mycket mindre behöfver göra vidlyftig berättelse, som det nog är bekant och såsom en orsak till mången bedröfvelse, som oss sedermera är öfvergången, intet utan ängslan och grämelse kan nämnas.

Samma dag började vår undanflyckt till Niepern förbi städerna Stari och Nova-Zian-Zorn, samt Kobolaik, kommandes vi den 30 att stanna vid en afbrännd stad straxt vid strömmen benämnd Perowollozin.

---

*) De hette Wetterman, smål., och Sven Agrell, götebr. Den förre är säkerligen vår gamle bekante från de Stålhammarska brefven; till den senare böra alla läsare af den 5:te delen af Kar. Krig:s Dagböcker erkänna sig stå i stor förbindelse.

**) Återfinnes ej i ättartaflorna.

Men efter ogörligt var att med hela krigsmagten i hastighet öfverkomma och fienden oss stadigt efterfölgde /: varandes det att skatta såsom en nåd af GUD att Hans Kongl: Maj:t sjelf med sitt medföllje kunnat undankomma :/ så blefvo vi den 1 Julii sedan Herr Generalen Grefve Levenhaupt efter inhämtadt råd och samtycke af de andre Herrar Generaler och Öfverstar med Prins Mensichou accord slutet och ingått hade, gjorde till krigsfångar och uti Hans Zariske Maj:ts vålld gifne, såsom och samma dag af honom och bem:te Prins beskådade. Anno 1709 den 1 Julii fången.

Den 3:dje och nästfölljande dagar måste vi göra de Ryske Regementerne föllje tillbaka till Pultava igen, då den 6 ett särdeles intog skedde igenom staden till deras läger till andra sidan om Worsklo-strömmen, hvaräst vi vid det Prebrezinsiske gardet oss några dagar uppehöllo, till hvilket vi ock sedan indelte blefvo.

Den 11 afhörde vi med ängslan, huru till ett segertecken 103 stycken lossades, och eljest vid alla Regementer blef skutet; hvar vid ock pressande och supande på alla ställen i lägret intet blef eftersatt.

Den 15 blefvo vi lefvererade till Öfversten von Delden, att han med sitt Regemente oss till Kiov beledsaga skulle. Hvaruppå ock samma dag våra vagnar blefvo genom sedde och hvad uti dem var, antecknadt och beskådadt; såsom ock utaf oss fordrat, att vi vår paroll eller försäkran att intet rymma, ifrån oss gifva skulle, hvilket jämnväl skedde, så att våra namn ej allena under samma försäkran på ryska upsattes, utan ock af oss sjelfva där bredvid egenhändigt tillsattes, samt till General Ljeutenant Gallerin *) lefvererades.

När alt sådant var verkställt, började den 16 vår resa och gick sedan för sig förbi strömmen Pxzoll och dels förbi, dels ock igenom städerne Reohotalofka **) Brela, Zor-

*) Furst Dmitri Michailovitj Golitzyn. Se den hos v. Weihe (Hist. Handl. 19) meddelade, på latin affattade förbindelsen.

**) Reschetilovka, — Lubny.

kucka, Lubie /: vid hvilken salig magister Hofvenius den 25 i HERranom afled *) och af mig jordfästes :/ Jablanov, Perioslov och Barispoll, kommandes vi den 7 Aug. öfver Nipern, då vi ock med en synnerlig ordning mellan Regementet ingingo, till Kiov och förbi Gouverneurens Furst Gallerins boning in uti en fästning, derest vi uti soldate husen inträngdes. **)

Men här fingo vi ej eller den gången länge vara i ro; ty när vi ånyo gifvit en skriftelig försäkran ifrån oss så om rymmande som oloflig brefväxling och bem:te Furste således var om oss nog förvissad, såsom ock vi i den tanken, att vi där en nådig förlossning i sinom tid afvänta skulle, till hvilken ända ock på Commendantens inrådande våra hästar till större delen för ringa penningar bortsålldes ***): så kom den 30 Aug: Furstens befallning att vi skulle därifrån och till stade[n] Bielagorod; hvilken resa straxt derpå med vår stora skada företogs och några dagar fortsattes. Men, att intet något som kunde befrämja vår ofärd uteblifva måtte; kallades vi åter den 4 September ifrån ett sådant tågande tillbaka till Kiov igen och å nyo den 7 Sept: uti samma ordning som förr, höllo vårt intåg till samma fästning, samt där, dock uti andra hus, litet bättre inrymdes.

Här måste vi nu sedan förslita vår tid med särdeles omkostnad på våra hästar hvilka vi för osäkerhet af ett hastigt upbrott nödgades behålla, så framt vi icke det lilla af vår egendom, som öfrig var, bortkasta ville. Eljest var där godt nog att lefva; ty utom det, att up till fästningen bragtes ett och annat som var nödtorftigt; så var ock sjelfva

---

*) Und obrister v. Delden massete sich der erbschafft an — anmärker v. Weihe.

**) Hoos skiälme pack, som bodde i små och stygge röök kojor, derest de viste väll och öfver måttan att skinna oss medh sine dyre vahrors försälljande — anmärker A. Pihlström. *Væ victis!*

***) Pihlström fick för sin 8 ½ rubel.

staden Kiov eller den så kallade Podollien beröm värd derföre, att man där för penningar fick hvad som häldst man åstundade och man på många andra ställen fåfängt eftersöker. Eljest bestod dess prydnad för öfrigt uti kyrkor och kloster. På fästningarne voro ock klostren det endaste, hvilket såsom vackert kan antecknas särdeles uppå Pitzirski, hvaräst och några heligas lekamen förvaras; men intet gerna visas, att till äfventyrs intet det bedrägeri, som därunder är uptäckas måtte. Där var jag några gånger och med HERrans hel: nattvard besökte några svänska fångar, som där sutto.

När vi som minst det förmodade fingo vi en mer än häftig befallning att vi åter ifrån Kiov fara skulle och för den skull den 28 Nov: begåfvo oss neder till Nipern, däräst vi, så när i 2 dygn utstodo mycket ondt af kölld och annor förtretlighet innan vi omsider med prommar öfverkomma kunde. Sedan gick det ock svårt till med denna resan uti den sällsamma väderleken och de djupa vägar, som vid den tiden voro; af hvilket ock våra hästar, som sparsamt blefvo fordrade samt vid Nipern togo en stor stöt, afmattades och gingo under, så att ock våra vagnar och det vi med omkostnad fordat [ɔ: forslat] af vår egendom, dels bortkastas dels åt de Ryske officerare bortgifvas måste.

När vi mycket långsamt hulpet oss fram genom Ukranien och städerne, som där på den vägen äro, såsom Brovari, Ziedlucka, Bathari och Konatopp /: som på den sidan är den sista, hvaräst ock Commendanten i Batturin på 5 stegel midt på torget ligger :/ såsom ock städerne i Rysland Pativle och Relisk *); fingo vi sedan befallning att lämna efter oss våra drängar och hvad vi öfrigit hafva kunde, då det gick i fullt fläng natt och dag ifrån staden Cröm **)

---

*) Putivl och Rylsk.

**) Kromy, Orel — Tula, Serpuchow.

Från Moskva gick sedan deras väg genom Pereslavl, Rostov,

genom städerna Oria, Amzineik, Tule, Czerpuch, Molodien
22 Dec. inträffade de i Muscou. och till Muscou dit vi d. 22 Dec. ankommo; hvaräst ock hölls 28 intåg med de svänska fångar som uti de dagarne tillika med oss anlände såsom ock Herr Öfverste Gyllenkroks parti blifvandes dock prästerne på Hans Czariska Maj:ts befallning för en sådan genomgång förskonte. Denna stad är med sina tillhörige många slabodde af ett mycket vida begrepp och med en otrolig myckenhet af folk upfylld. Här och där finnes några vackra hus, som kunna skattas af värde och svara emot dem, som på andre orter finnas. Men kyrkor och kloster äro där flere, än att de snart sagt räknas kunna. Eljest är där godt att lefva för det ymniga förråd på all nödtorftighet, som där uti en viss ordning sammanbringes, så att man det eller det som åstundas på sin särskildte ort hafva kan, hvilket man ock intet, om man betänker, hvad uti andra store städer plägar ske, så särdeles dyrt betalar. När vi här hade legat uti
1710. den Demetriska Slabodden till den 10 Jan: blefvo vi af öfversten von Delden öfverandtvardade till Öfverste Fedor Levantroth Wilgiminofz Regemente, under hvilkens upseende vi sedan voro, då efter hand de svänske officerarne hit och dit blefvo bortförde. Den 30 Jan: måste ock jag göra en Column af 100 Officerare *) /: ibland hvilka några och 30 voro af kongl: gardet :/ följe, hvilken under en Rysk Capiteins af bem:te Reg:te, jämte Corporals och 6 gemenas ledsagande, fördes ifrån Muscau genom Troitze klostren samt städerne Perislav, Rostova, Gerislav, Slabodden Danielova, Wologda /: Däräst jag många gamla goda vänner ibland de svänske fångarne från Narven och Dorpt **),

---

Jaroslavl, Wologda, Totma, WelikiUstjug till fångenskapsorten Solwytschegodsk.

*) Löjtn. v. Weihe uppräknar dem alla i sin dagbok. Hist. Handl. 19.

**) Att förstå: icke besättningarna i dessa städer, utan det fredliga borgerskapet, som 1708 (alltså 4 år efter eröfringen), när den af-

särdeles Herr Apot: Thiels och hans k. anhörige råkade och af dem väl unfägnades :/ Totma, vid hvilken vi kommo på Suchian strömmen och Ustiga, däräst han sig med Irga floden förenar och där sitt namn uti Dvina förbyter.

Uti Ustiga uppehölt vi oss några dagar och äfven där gjorde bekantskap med några af de Narviske och Dorptiske innevånare, hvaräst man ock gamla bekanta träffade. Men därifrå kommo vi omsider den 13 Martii till staden Solivitzuguska; uti hvilken vi sedermera sättet [!] under vårt fångenskap, som vi ock hjerteligen önske, det GUD i nåder ville tänka uppå oss fattige fångar uti vår eländighet och i sinom tid vända vårt fängelse samt förskona oss för ett vidare flyttjande af våra fiender till våra orter, till dess vi på en fri fot ställde med hugnad och förnöjelse denna staden lämna måtte!!! —

Men af denna ensligheten, som man här haft hafver, har jag ock sökt att till min förkofring mig betjena; ty som jag med hjertans ödmjukhet vördar den Store GUDens oändeliga godhet, som förunt mig alt härintill helsan samt draget den faderliga försorgen för mig, att jag intet som mången annan, lidit nöd och brist på nödtorftigt uppehälle; så ärkänner jag med intet mindre vördsamhet Hans nåd och barmhertighet därutinnan, att Han styrkt mig under mitt arbete vid mitt embetes förrättning, hvilken än så mycket svårare fallit, som många tillfälligheter en sådan svårighet ökat och man fått ärfara hvad det är att lefva ibland ett folk, som ingen öfverhet hafver, utan att en hvar efter eget tycke och ofta med en stor frihet i synden sitt lefverne anställer: Ja, gifvit sin välsignelse därtill, att man dels kunnat påminna sig igen hvad man en tid bortåt under krigsbuller och orolighet hafver förgätit, dels ock få en

---

görande kampen ryckte närmare, af tsar Peter deporterades till Ryssland. Se för Dorpats räkning: Die Katastrophe der Stadt Dorpat von F. Bienemann jun. Reval 1902.

tillökning uti de stycken som till lärdom höra och isynnerhet vid GUDs ords bättre förstånd och den christeliga lärans drifvande fordras. Till den ändan har jag ock intet försummat att genomögna de böcker, som jag antingen sjelf haft öfrige eller ock af andra kunnat mig förskaffa. Mitt förnämsta ändamål har dock varit att jag uti Theologia morali och Casibus Conscientiae något framsteg göra måtte.

Sedan vår hitkomst till denna staden äro intet mer
A:o 1711. än 2:ne Officerare genom döden afgångne; neml. Herr Cap.
d. 20 Martii. af Södermanlands Reg:te Fabian Casper Tiesenhausen och
d. 6 Sept. Herr Ljeutenanten Zion Skarp, öfver hvilka jag likpredikningar hållit. Eljest är intet, hvilket jag för mig såsom märkvärdigt behöfver att anteckna. *)

Solivitzuguska d. 4 Dec. A: 1711.

Emot Jule högtiden, neml: den 23 Dec. 1711 försporde jag någon opasslighet, hvilken bestod mäst uti bröst- och hufvudvärk, såsom ock en ogemen matthet, hvilken alt mer och mer tilltog och mig en stor olägenhet vid mitt öfverhopade arbete tillfogade. Dock var GUDs nåd den,

---

*) Angående de svenska fångarnas tillstånd i Solwytschegodsk har antecknaren varit helt förtegen. Röster ifrån fångastaden vid Wytschegda ha dock från annat håll framträngt till oss. Där satt löjtn. v. Weihe, hvars dagbok tryckts i Hist. Handl. 19. Fändrik Petre, som också satt här, har dock ej, veterligen, berättat något härifrån. Men i ett i v. Wreechs »Historie» anfördt bref heter det: Aus Solowitziogda schrieben neulich (Febr. 1714) Zweene vornehme Capitains, dass Sie sich den gantzen Sommer von den Beeren aus dem Walde erhalten, und nun in Winter keinen Rath mehr wüsten. Gerne wolten Sie arbeiten, Holz hacken und dergleichen, wenn Sie nur dazu gelassen, und damit einige Copecken verdienen können. Etliche schrieben und begehrten nur einen Schaaf-Peltz, ihre Blösse damit zu decken.

Det är endast ett s. k. »Streiflicht», som faller på en och annan punkt och försvinner.

som styrkte mig och hans kraft uti de svaga uppehöllt mig så, att jag ändå intet återsatte någon predikan uti högtiden, utan på vanliga dagar en ordentelig Gudstjenst och mitt embete förrättade. Samma GUDens hjelp viste sig ock däruti att jag sjukdomen öfvervann och min helsa igen ärhöll, för hvilket så väl som alla Hans mig bevista nåde välgjerningar vare den Treeniga GUDens namn evigt prisadt och äradt!!!

Den 26 Martii begrof jag med vanliga ceremonier och likpredikan Cap: af kongl: Dahl Reg:tet, edle och välbördige Herr Håkan Wallensten, hvilken näst till förene den 21 i HERranom afsomnade. Anno 1712.

Den 9 Apr: blef Fendricken af Kongl: Maj:ts Garde edle och välb: Herr Eric Ljungfelt med likpredikan och brukliga cerem: begrafven; hvilken dog den 2 Apr:.

På lika sätt den 3 Junii Ljeutenanten vid Kongl: Kronobergs Reg:te Hr Johan Törngren *) hvilken efter en mycket långvarig sjukdom, stilla afled den 31 Maj.

Den 29 Jan. hölt jag genom GUDs nåd likpredikan vid Ljeuten:s af k. Dahl Reg:tet fordom ädle och välbördige Herr Jacob Wargers jordefärd, hvilken uti gudelig beredelse stilla skilgdes ifrån verlden den 25 Jan: A: 1713.

Den 16 Febr: afsomnade i HERranom Fendricken af Kongl. Maj:ts Garde ädle och välbördige Herr David von Fritski *) hvilken den 20 derpå följande med vanlige cerem: blef begrafven.

Den 3 Junii afled Fendricken af Kongl. Kronobergs Reg:te m. m. Herr Johan Wedige *) hvilken den 6 straxt der efter med vanlig heder blef begrafven.

Den 21 Aug: är min sal: svärfader Kyrkoherden m. m. Lysing död.

---

*) Om Törngren, Frietzky, Wedige och Gräberg, jämte några andra i det följ. nämnda, har Ennes den oriktiga uppgiften, att de dött i Tobolsk. Den knappa formen för anteckningen om Gråbergs död antyder väl på ett diskret sätt, att omständigheterna voro ledsamma.

Den 27 Sept: afgick genom en mycket hastig död Ljeut: af Kongl: Dahl Reg:tet Herr Johan Gråberg *) hvilken den 1 Oct. vart af mig begrafven.

A: 1714. Den 11 Jan: reste jag i HERrans namn till Archangell, att där genom muntel. samtal och förtroligt omgänge bekräfta den vänskap som jag med Pastorn vid den Tyska Euangeliska församlingen därsammastädes Herr Philippus Michaëlis **), en mycket gudelig och lärd man, genom brefväxling slutat hade. Uti detta vann jag ock mitt fullkomliga nöje, emedan jag af honom, intet som en vänn allena utan ock broder blef antagen — åtnjutande jag större kärlek och bevågenhet af honom och hans fromma hustru, än som jag förmodat eller tillfyllest kan berömma, utan allena önskar att HERren igen ville tänka på dem till det bästa samt dem i andelig och lekamlig måtto välsigna.

Där i Archangell voro ock några andre gode Christne, som mig med all höflighet bemötte samt ett godt hjertelag emot mig förklarade, för hvilket ock HERren vare deras beskärm och ganska stora lön.

Jag kom åter igen den 19 Februarii. Under mitt bortovarande är för detta Capit: af Högv: Herr Generalens Grefve Levenhaupts Reg:te Herr Otto Adam Richter genom döden afgången den 21 Jan., men, blef genom min frånvarelse, för[st] den 5 Martii af mig med vanlige cerm: begrafven.

---

*) Se not sid. 297.

**) Pastor Michaëlis i Archangelsk hör liksom pastor Roloffs i Moskva till dem, hvilkas minne bör äras här i Sverige för den omvårdnad han visade de fångna karolinerna. Han hörde visserligen till det Halleska sällskapet, för hvilket Carl XII — och många af hans strama fältpräster — ej alls hade någon sympati. Men i den delen skola vi ställa oss något annorlunda än konungen (de andra bry vi oss ej om) och här alldeles instämma med Westerman.

Michaëlis har ombestyrt penningesändningar till fångarna i Solwytschegodsk — hur ofta veta vi ej — »als der ich weiss», heter det, »in welchem grossen Elende Sie» (några antydda) »vor viel andern sitzen».

Den 2 Junii afsomnade efter en lång och plågsam sjukdom Löjtn: af Kongl: Maj:ts Lif Gardie Herr Leonhard Hård och blef den 4 derpå följande på vanligt sätt till sitt hvilorum förd.

Den 12 Julii afled genom en stilla död efter en rätt gudelig beredelse och med tålamod utstånden långsam sjukdom samt mycken annan vedervärdighet Löjtn. af Kongl: Helsinge Reg:te Herr Adam Brant och blef med vanliga cerem: begrafven af mig den 15 derpå följande i samma månad.

Natten emellan den 10 och 11 Sept: blef Fendricken af konungens Garde välborne Herr Pehr Styltenhjelm ymkeligen och på ett faseliget sätt mördad och sedan den 14 derpå utan likpredikan begrafven.

Den 30 Dec. afsomnade i HERranom Fendr: af Kongl: Kronobergs Reg:te ädle och välbördige Herr Aron Leuchovius och blef den 14 Jan. 1715 med vanlig heder begrafven.

Den 15 Febr: afled efter föregången Gudelig bere- A: 1715.
delse, under sin långvariga sjukdom, genom en salig död Fendr. af Konungens Garde välborne Herr Sven Roos och vart den 23 med likpredikan och vanliga ceremonier af mig begrafven.

Den 20 April, afled genom en stilla och salig död väl beredd och förnöjd på sitt 60 ålders år Ljeutenanten af kongl: Östgötha Cavalleriet ädle och välbördige Herr Lars Schonberg och blef begrafven den 25 derpå följande.

Den 29 Aprilis afsomnade i HERranom efter en Gudelig vandel och Christelig beredelse Fendr: af framlidne Öfverstens Högv: Herr Baron Pehr Baners Reg:te ädle och väl:ge Herr Johan Gerh: Mais *) och blef på vanligt sätt begrafven den 4 Maj derpå följande.

---

*) Ennes har i likhet med Weihe den förmodl. riktigare namnformen *Maas*. I Gjörwells utdrag ur Westerman kallas han Maes.

Den 15 Sept: slutade jag mine ordentlig[e] vecko predikningar, hvilka genom Guds nåd 50 hållne äro A: 1713 — HERren stadfäste sitt ord uti oss och gifve att vi genom det samma mer och mer uti tron och gudaktighetens öfning helga måtte!

Den 27 Nov: på 1 Adv: Sönd: började jag åter i HERrans fruktan att förklara de årlige och vanlige euang: brukandes till förberedelse en vers som sig bäst skickade efter ämnet ur dagens epistel.

Anno 1716. Den 20 Junii afsomnade i HERranom efter en långsam, med stort tålamod och ståndaktighet i tron, utstånden sjukdom, den fromme och af hjertat gudfrucktige mannen, fordom Fendr: af Kongl: Jönköpings Regemente välb:ge Herr Johan Rothback*), hvilken ock den 23 derpå blef med vanlig heder och likpred: begrafven.

Vid kyrko årets begynnelse, började jag i Jesu namn att förklara vår Christeliga läras hufvud articlar m. m.

Anno 1717. Sven Westerman död. Den 21 Martii ärhöll jag ett sorgebref från min k. svägerska uti hvilket berättades att min endaste aldra käraste broder Sven Westerman, hennes högst älskade man, den 20 Febr: 1716 genom döden var afgången. Huru denna post klämt mitt hjerta, vet den bäst som hjertan ransakar, inför hvilkens ansigte jag ock betygar, det jag mera uti min saliga kära broder saknat än jag med tårar beklaga kan, hvilkens död ock mera går mig till hjertat uti närvarande eländes tillstånd, än alla de öfriga af mina k. anhörigas, som äfven under mitt fångenskap genom döden afgångne äro. Men, låt så vara. Svärfader, stjuffader, moder, hustru, son och broder hafva under denna jämmers tiden öfvergifvit mig. Dock är min tröst att HERren lefver, hvilken ock uptager och sorjer för mig.

---

*) Felskrifning för Rosback (ätten 939). Att den rätta namnformen stått i Westermans egen handskrift kan slutas däraf att den finns i Gjörwells utdrag.

Den 13 Nov: om natten hade jag den olyckan att mitt goda qvarter här blef upbrändt, hvarvid äfven jag på ett och annat sätt både skada och saknad hade. Dock tackar jag GUD derföre, att jag vid den stora faran med lifvet unslapp och största delen af min lilla egendom räddade.

På Adventets första söndag började jag att så af- A: 1718.
handla Euang: att vid hvart och ett, året igenom, 1. lära. 2. förmana. 3. trösta [föredrogs]; till förberedelse tog jag en tjenlig vers af Psalmboken.

Thorsdagar fortsattes pred: öfver Trons articlar.

Den 17 Junii afsomnade i HERranom genom en salig död efter en lång och plågsam sjukdom, samt väl utstånden dödskamp, ja, christelig beredelse, Fendr: af Konungens Garde ädle och välborne H:r Johan Gustaf Taube och blef den 20 derpå följande anständigt af mig begrafven.

Den 29 Julii om natten upkom en hastig vådeld genom hvilken större delen af staden lades i aska, då äfven ock mitt qvarter upbränndes hvarvid jag ej eller slapp utan skada och så en som annan olägenhet derigenom ärfara måste.

År 1718 på Advents söndagen började jag åter att predika öfver Epistlarne, tagandes till grund det som särdeles till en sann Christendoms öfning, genom ett heligt dygdelefverne kunde upväcka, hvartill och tjenliga förtal
lifstid *)
brukade blifva, därest GUD sin anda, nåd och kraft förläne, att sådant efter mitt upsåt utföras kan.

Den 16 Martii afsomnade genom en stilla död Ljeu- A: 1719.
ten: af Gener: och Guvern: Grefve Levenhaupts Regem:te, ädle och välborne Herr Robbert Dornfelt och blef den 19 derpå med vanlig heder och likpred: begrafven.

Den 10 Maj skilldes i HERranom hädan Capt: af Högv: Herr Baronens och Öfverstens Gyllenstjernas Dra-

*) Öfverskrifvet, vare sig det nu är en rättelse af afskrifvaren eller af författaren.

goun Reg:te, ädle och välbördige Herr Carl Funck och blef d. 14 med vederbörliga ceremonier begrafven.

Den 15 d:o afsomnade Capit: af Dahl Reg:tet Herr Johan Wiksten och blef den 20 begr.

Den 30 Junii afled Löjten: vid Dahl Reg:tet, ädle och välb:ge Herr Daniel Pomerin och blef med vanlig heder af mig begr: den 2 derpå följande Julii.

1719 på Advents söndagen började jag i Jesu namn att af Euangelierne fortsätta det som året tillförene af Ep: företogs, neml: att drifva på en sann Christendom och gudaktighets öfning uti goda gjerningar.

A: 1720. Den 14 Junii afled genom en stark och hastig blodstörtning allenast efter vid pass 26 timmers sjukdom Cap: af kongl: Dahl-Reg:tet Högv: Baronen Herr Gustaf Rehbinder och blef den 20 derpå följande vanligen begrafven.

På Adv: söndagen började jag efter förra methoden att förklara af Euangelierna en eller annan vers.

A: 1721. Den 8 Maj afsomnade i HERranom efter en långsam sjukdom Löjten: af Kongl: Kronobergs Reg:te välborne Herr Gustaf Stråhle *) och blef med vanlig heder den 18 derpå begrafven.

Fred förklarad. Den 5 October ärhöllo vi genom en offentelig af Hans Zariska Maj:t utskickader fredsförklarare, de hugneliga och länge efterlängtade fredstidningar, neml. att freden emellan

*) Af Eknaätten (tab. 14). I ättartaflorna står, att han var löjtnant vid »Östra Skånska reg.». Men Ennes har honom bland fångna Kronobergare, dock med den felaktiga uppgiften, att han vistats i Tobolsk. *Delvis* torde Ennes' misstag kanske kunna förklaras däraf att vederbörande destinerats till Tobolsk, men senare af en l. annan anledning kommit till annan ort.

Kan den hand, som tillskrifvit dödsdata i Weihes fånglista (sid. 93 i den tryckta dagboken), just vara Westermans? Då skulle det kunna vara han, som räddat dagboken hem. Att ingen anteckning om Weihes död och begrafning (Apr. 1713) förekommer, beror förmodl. därpå att Weihe antagligen icke dog i Solwytschegodsk utan i Ustjug.

Sverige och Ryssland sluten och redan i Petersburg och Muscou publicerad var.

HERren gifve att den beständig blifva måtte!!!

Den 19 Dec. reste jag från Solivitzuguska till Ustiga att fortsätta vidare vår resa till Fäderneslandet, hvilken derifrån i Jesu namn den 1 Jan: 1722 anträddes. Under väg kommo vi genom städerna Totma, Wologda, Tifina, Petersburg, Wiborg, Borgo och omsider den 1 Marti till Åbo. A: 1722.

På 1 Store bönedagen den 6 Apr: predikade jag i Åbo Dom-kyrka högmässan.

Den 6 Maj anlände jag från Åbo till Stockholm, åstundandes den glädjen att efter ett så långvarigt fångenskap och nådig förlossning, omsider få se min kära fädernesort och till en begynnelse besöka HERrans Tempel S:t Jacob uti hvilken församling jag döpt och uppfödd är, samt några år en lärare varit hafver. Återkomsten till Stockholm 1722.

GUDI vare för all sin nåd och godhet ära och lof evinnerliga! —

[Anteckningarna om förf:s lefnadsöden fortsättas, ehuru ganska kortfattade, till d. 1 Febr. 1733. De afslutas på samma sätt som ofvan, nu blott i en latinsk formel: *Soli Deo Gloria.*]

BERÄTTELSE

AF

FÄLTVÄBELN VID DALREGEMENTET

JONAS WALLBERG

OM HANS FÅNGENSKAP

1709—1713 (l. 14).

Allerunderdånigst Relation.

An:o 1709 d. 28 Junij, Olyckelig, bewistades undertecknat, Gudj klagat, det slaget wijdh Pultava, för Fältwäbel under DahlRegementet, hwarest nembl. om afftonen tillförende blef ordres utgifwit till att attaqvera fienden och Lösen medh Gudz hielp. Marcherandes altså hela natten hinnandes wij om morgonen i dagningen till fiendens Retrangemente, hwarest Öfwerst Leutnanten Drakes *) Batalion utaf bem:te DahlRegemente, tillika mädh flere andre Regementer, Grep fiendens Skantzar an, och öfwerrumplade 2:ne deraf, Men när som wij wille angripa den tridie och sielfwa Linien, hwaräst skarpasta elden uhtur Canonerna så wähl som Handtgewären oss emot sprutade, kunde man intet komma wijdare, i ty att Regementz så wähl öf:r som Underofficerare med mästa dehlen af Gemene blefwe dödskutne nödsakades den öfriga lilla Resten Retirera till skogskanten, deräst wij med några Rootar Musqveterare och medh Piqvenerarnes, halfwa afskutne Piqvars späckiande Leder blefwe upstälte, hwilket fienden straxt observerandes, och kom utur sina starka bröstwärn med sitt Cavallerie till höger, Infanteriet mitt uti, Callmucker och Caushaker på wenstra Fly-

Ordres Der öpning gifwes måste alla föllia effter.

*) Fr. Drake, J. Stålhammars svåger, från kapten vid gardet befordrad till öfverstelöjtnant vid Dalregementet. Stupade i slaget.

gelen, och effter Starkesta Salfwors gifwande på bägge sijdor blef en stoor Confusion hoos oss, så att wij blefwe twungne att taga den andra gången Retiraden till Paggaget, då i dett samma, hwilcket Gud och mine öfwer Officerare, som nu äro fångne i Ryskland, weta att iag fattade i många Såldater, som woro af andra Regementer att stå medh hwarandra tappert, men alt förgäfwes så att fiende[n]s piqvetspittzar woro oss på Lifwet, att merendels deraf dödel. skadde blefwe, Men Gudj klagan Jag tillika med några andra, utaf Fiendens granadeiurer, blef fasttagen, och naken afklädder och in uhti hans Läger förd, derest några af hans Tyske officerare gofwo mig Slarfwor att skiuhla mig med, men sedan effter 4 wickors förlopp, med de andre Fångarne till Musko fördes, men om winteren blefwo wij upstälte och igenom TriumphPortarne förde och medh oss deras Gäckerj hade; Då omsider effter stort elände iag bekom 60 Copeker, hwilket sades att Hans Grefl. Excell:ce Fältmarschalk Renschiöld skulle hafwa gifwit Fångarne. Utaf Hans Zariske Maij:ttz fick iag halfannan Copek om dagen hwilket Continuerade i 9 weckor, Men sedan intet underhåld åhtniutit, ändock lika fult måst arbetat hwar dag med sandbärande, på wallarne öfwer winteren in till Aprill Månad då iag med de andre åfwanberörde fångarna blef ifrån bem:te Stad Musko förder, och till Waronitz *) brachter, men under warande Margie blef iag äländig illa siuker såsom och mina ögon och Syn aldeles war förderfwat att mina Camerater måste leda mig, hwarest iag låg i 5 weckor, och sedan förder till plågorummet Ziroda **), på hwilket ställe iag mädh alle andre mine olyc-

*) Tsarens skeppsvarf vid Don. Anläggningarna där fingo, berättar Weber, förfalla, när tsar Peter 1712 måst återlämna Assov till turkarna.

**) Skrifves i andra anteckningar (J. J. Crafoord, Kar. Krig. III; F. Hager, Kar. off. Tjänstef.) Seroda l. Zeroda. Omtalas äfven i C. Pipers dagbok. Orten, som Hager beskrifver såsom liggande i en

kelige Cammerater, obarmherteligen plågat blef, med outseijel. swårt arbete, och snart altzingen Föda; allenast 1/4 Tunna miöhl 2 diöpnar gryn och en näfwa Salt om månaden för hwar Fånge, och det warade utj 2 åhr. 1710 sidst i Junij Månad Assarderade iag mig med 4 Under officerare och en Corporal att Echapera, och kommo 12 mil när Musko till en bondeby i meen för hungersnöd måste wij tigga oss bröd på ryska språket, hwarest en unger bonde gick till Starosten och sade att der wara swänska som woro rymde, straxt deruppå begynte de till att ringa i klåckan och kommo alla bönderna som woro deromkring med spiut och Stafrar, grepo och slogo oss tämmel. andra dagen förde de oss tillbaka till Ziroda för öfwerst Rickman hvilken lätte slå träbultar oss på benen, så att wij dermed sittia måste utj 6 wickors tid på wattn och en hand full miöhl om dagen det war wårt trachtamente (ach Elände) och plågor, men under den tijden ett obeskrifweligit Slafwerij och arbete; om hösten i Octobr. månad kom iag under en annan wacht, Nilidhofs Commando, hwarest iag med 2:ne under officerare af Uplandz Regemente andra gången tenderade Esiapera åth Staden Isum *) hwilken låg 30 mil derifrån åth Pålska gräntzen, men kommo intet högre än 9 mil och till DonauStrömmen [ɔ: Donez] hwarest ryska Cossakerne kommo och togo oss fast, förde oss igen till staden Ziroda derest de oss plågade och pinte utan återwendo. Så att iag längtade Storligen, att kunna tiena någon för Födan men kunde omöijel:n någon kristmild menniska ibland dett obarmhärtige folket finna utan måste så Patientera i mitt Elende tiden igenom då iag åter igen slapp de hårda fiättror, och kom wijdh tillfälle ditt ett

ödemark, 40 mil på denna sidan Assov, är *Serotinskaia stanez*, som finnes utsatt på en gammal af J. B. Homann i Nürnberg utgifven karta: Ukrania etc. Den återfinnes här vid mellersta Don ung. i jämnhöjd med Zarizyn vid Wolga.

*) Isjum vid Donez.

spargament i föliande åhret, att Nicrassau med några tusende Rebeller skulle komma att giöra Larm, då blefwo wij straxt dädan Commenderade *) på byar och i Städer, deräst iag blef förder med twåhundrade Man till att brenna kåhl, uhti en Stadt wijdh namn Usman derest iag proberade tridie resan att eschapera med en Corporal och 2 Gemena under östgiöta Cavalleriet men kommo intet längre än 1 1/2 mil ifrån Staden hwarest wij blefwe Attraperade om natten i skogen och fasttagne utaf bönderne, som oss grufweligen åter pinte, hwilka hade hafft wacht om oss, och förde oss in hoos Commendanten, hwilken oss med podogger på det grufweligaste Straffade, och effter trij månaders förlopp kom ordres att Marchera med oss fångar åth Ziroda, hwarest iag måste effter deras pina och plågors obeskrifwelighet, som Gudi bäst bekant är, dock här i Swärie otroligit, men igenom Guds nåd och hans Gudommeliga försyn mig till lindring och hugswalelse kom en Engelsman wijdh nampn Kåsens som war Hans Zariske Maij:tz Skiepsbyggare, hwilken hade permission att taga af de Swänske fångarne så många han wille, der ibland effter Gudz styrelse tog han och mig äländige fånge till sig, hwarest iag utij 14 månader hoos honom uthärdade, och medh honom måste föllia till Pettersbårg derest iag på warfwet måste arbeta **) och woro der 3:ne Engelska och en

*) »Anno 1711», berättar Crafoord, »d. 20 Febr. marcherade vi ifrån Seroda till en Casaka by». Så nämnas en del orter, som passerades: Bobbrofva, Osmun, Bjällaka Coskij, Roman, Sakollij. Därifrån kommenderades 200 man till ett järnbruk Lybske Savoda. På de uppslagsbokstäfverna återfinner man ej platsen i Ritters lexikon. Savoda är häller ej något ortnamn; det ryska Заводъ betyder industriel anläggning, här järnbruk. Stället är utan tvifvel *Lipesk,* numera en medelstor stad belägen på järnvägslinjen emellan Orel och Zarizyn. Här tycks Crafoord ha fått arbeta i 11 tunga år. Wallberg åter stannade tills vidare i *Usman* (ö. om Dons biflod Woronez) och återfördes sedan till Siroda.

**) Wallberg har således tvingats att arbeta på byggandet af

Rysk bygmästare, och hwar bygmestare hade 2:ne Skiepp att förfärdiga med största hastighet son [!] skie kunde, så och förfärdigades 90 st. gallejer på hwilka arbetades natt och dag, så att Hans Zariske Maij:ttz hwar dag bewistade byggieriet och wiste bygmestarna en särdeles ynnest och nådh. Men under den tijden giorde iag mig intim ami med Hans Zariske Maij:tz Courier hwilken mig på fri foot till Köningsberg förhielpte af kristmilt Medlidande öfwer de stora plågor och älende som iag utstå måste Gudj låf slapp, och lyckeligen för mig uti Köningsberg war wår swänska Påstiacht iag fant, och med henne till mitt kiära Fädernesland Gudj ährat tillbakars kom, För hwilken nåd Gud ware Högeligen Låfwat och ährat Ewinnerliga, som mig fattiga Fånge Frälsat; däräst iag likwähl lämbnat efter mig mina Kamerater allenast uti Ziroda döda 6650 Swänska Män. Du store och Altzmechtige Gudh som styrer och regerar allting, han beweke Eders Hög Grefl. Excell:ciers hiärta till Nåd och mildhet emot mig som så mycket ondt utstått hafwer, att iag kunde blifwa Emplojerad. För en sådan åutsäijelig Nåd iag medh mitt lif och blod för min Allernådigste Konung och kiära FädernesLandh stundeligen Redo ähr att offerera. Förblifwer

Troplicktigste Undersåte
och Såldat

Jonas Wallberg.

---

den galérflotta, mot hvilken Nils Ehrensköld bestod sin ärofulla kamp vid Hangö d. 27 Juli 1714.

1/2 st.

ARBETE AF SVENSK FÅNGE I TOBOLSK.

DOSA AF MAMMUT-TAND MED GRAVERING.

INLAGA

AF DE SVENSKA FÅNGARNA I TOBOLSK

TILL

PIPER OCH REHNSKÖLD.

1713.

1/2 st.

ARBETE AF SVENSK FÅNGE I TOBOLSK.

DOSA AF MAMMUT-TAND MED GRAVERING.

INLAGA

AF DE SVENSKA FÅNGARNA I TOBOLSK

TILL

PIPER OCH REHNSKÖLD.

1713.

Præsent. Moscau d. 30 April 1713.
[Bil. Pipers bref $^{20}/_{5}$ 1713.]

Hochgebohrner H:r Graff, Kongl. Rath und Ober-Hoff-Marschalck wie auch Cantzler der Academie zu Upsal.

Hochgebohrner H:r Graff, Königl. Rath und General Fällt-Marschalck.

Gnädigste Herren.

Ob wir zwar von Eurer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce erleuchteten verstande und der uns jederzeit versicherten gnädigsten vorsorge uns die feste Hoffnung machen können, Eure Hochgrefl. Excell:ce Excellence werden ohne unsere vorstellung gnugsahm und gnädigst erwegen die grosse Noth und Dürfftigkeit, in welcher wir uns allhier befinden müssen, wir auch nicht zweiffeln, es werde d. H:r Capitain Muhl *) und d. H:r Rittmeister Elvers **) Eurer

*) Robert Muhl, kapten vid Lifdragonerna. D. 2 Dec. 1712 reste han från Tobolsk till Moskva, d. 4 Maj 1714 var han tillbaka i Tobolsk (Pihlströms dagbok).

**) Ennes uppger, att ryttmästaren vid Karelska kavalleriet Carl v. Elvers varit betrodd med dylika uppdrag. Men enligt L. Kaggs dagbok (Hist. Handl. 24) är det här fråga om Kristian Magnus v. Elvern, ryttmästare vid Östgöta kavalleri. Han fanns äfven i Tobolsk och hade hört till Nissna-sviten.

E. passerade d. 14 Nov. 1712 Ustjuga på väg från Tobolsk till

Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce die wahre beschaffenheit unseres eländen zustandes, wie sellbiger ihnen dahmals wissend gewehsen, demütigst vorgestället haben: So haben wir dennach nicht umbgehen können, bey der uns von hiesiger hohen Obrigkeit gnädigst vergünten gelegenheit diese unsere demütigste Supplique an Eurer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce mit gehorsamsten respect zu übersenden, da, bey dem tägl. vergrössernden Mangel auch unser zustand immer eländer wird. Alls zu anfang des vergangenen jahres Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce uns erst durch d. H:r Rittmeister Elvers, und hernach durch d. H:n Corporal Råhlamb und Capitain Stakelberg *) zu sahmen vier monaths destinirte unterhalltungs gellder, wo von dennach grosse unkosten abgegangen, übersanten, war doch solches bey dehnen meisten schon ein vorher gegessenes Brodt, denn da wir vorher in anderthalb jahren nicht einen weisen bekommen hätten, und doch die beschwerliche Reise hieher

---

Moskva (v. Weihes dagbok). När han återkom, finnes ej antecknadtl Men d. 28 Nov. 1713 reste han ånyo till Moskva och kom d. 25 April 1714 åter tillbaka (Pihlström).

*) Under d. 29 Mars 1712 antecknar Pihlström, att Elvern ankom till Tobolsk med 5 månaders gage, som utgjorde 181 styfver till mans. Och d. 24 Maj ankom drabantkorporalen Bror Rålamb och kapten Stackelberg med 4 månaders gage, beloppet anges denna gång ej.

Man har två kaptener Stackelberg att gissa på. Den ene, Otto Reinhold, tjänade vid Mejerfelds dragoner, den andre, Kasper, vid Uplands ståndsdragoner. Båda voro de internerade i Tobolsk och hörde, enl. Pihlström, den förre till den Arsamarske, den senare till den Simbirske sviten; men båda dessa ankommo samtidigt, d. 15 Sept. 1711, till Tobolsk. Här är fråga om den förre.

En *tredje* kapten Stackelberg, Carl Wilhelm, tillhörde Södermanlands regemente, och skall enl. Ennes ha dött i Tobolsk. Pihlström nämner äfven honom, ehuru ej med förnamn, och säger, att han hörde till den Klinovska sviten, men att han (alltså före uppbrottet) dött i Klinov. Han är väl alltså den, som hos Piper—Rehnsköld d. $^{14}/_{1}$ 1714 nämnes »salige». Kasper blef visserligen ihjälstucken i Tobolsk, men det var först 1721.

gethan und hernach bey antretenden Winter zu abwehrung der harten und lang anhalten den Källte dieses landes, uns nothdürfftige wärme und bedeckung unserer blösse anschaffen müssen, so werden Euer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce selbst gnädigst überschlagen, wie viel uns nach bezahlung der vorher hir zu gemachten schullden von obgedachten vier Monaths Geldern zu unserer Subsistance hätte überbleiben können. Da ohne dahin alles, was zu unterhallt und Kleidung des leibes gehöret, an diesen orthe doppelt so theüer, wie in dem andern Rüsslande. Wir haben dennach durch die besonders walltende Allmacht Gottes und vielfältige hochst zu rühmenden Gutthaten hiesiger Leute unser leben den Sommer über kümmerlich gefristet, aber wass misere viele da bey ausgestanden, und wie vielerley arten der sordidesten arbeit sie über sich nehmen müssen, ist Gott bekant und ohne schande und schmertzliche Empfinden nicht zu melden. Unterdessen kamen der winter wieder heran, und unsere blösse beweg [!] die Hertzen vieler Einwohner, dass sie auf freündliches bitten sehr vielen unter unss Schafpeltze biss auf die erwartende ankunfft dess Herrn General Gouverneurs auf Credit borgeten, weiln wir nach art der bedrängten, die bey jeden Sonnenblich auch vor sich einen trost erwarten, uns eine gewisse hüllffe bey der ankunfft obgedachten Hochgebohrnen Herrn Gouverneurs durch Eüer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce gnädigste anstallt unfelbar vermuthen waren. Ob uns zwar diese Hoffnung dahmals fehl geschlagen, so hat den nach der grosse Gott (dessen nahmen sey dafür ewig gepreyset) uns nicht hülfflos gelassen, in dehm er dass mildtätige Hertz dieses Hochgebohrnen Fürstens *) dergestalt auch zu uns

*) Enl. Pihlström ankom furst Matvej Petrovitj Gagarin d. 9 Okt. 1712 till Tobolsk. Af Pipers dagbok tycks det framgå, att det varit från ett längre besök i Moskva och att han tidigare varit i sin residensstad. Han var Sibiriens guvernör 1710—1718. Han efterträddes af furst Alexej Michailovitj Tserkaskoj. De svenska fångarna äro

gewendet, dass er nicht allein auf unsere demütigste bitte uns ins gesambt 1000 Rubell gegen assignation auf Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce gnädigste bezahlung zu sublevirung unsserer grössesten noth vorgestrecket, sondern auch vielen, die ihm en particulier ihre noth zu klagen die Kühnheit gehabt, mit besonderer Gnade und milldigkeit erhöret, wie woll viele, denen die noth ebenfalls die Seele rühret, dennach zu diese empfintliche mittell der betteley nicht greiffen kunnen. Vergangenen Novembr. kamen Eurer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce remiss auf einen Monaths unterhalltung Gelld hie selbst ann, und da wir sellbiges von der Pricase noch nicht ausbekommen hatten, kamm auch dass betrübte schreiben des H:r KriegsCommissarii Melanders an den Herrn ObristLieutnant Kaulbars *) hieher,

---

enstämmiga i sitt beröm öfver den godhet och hjälpsamhet Gagarin visade alla, som vände sig till honom med bön om understöd. Han var äfven en god arbetsgifvare för en del af fångarna.

Af sin misstänksamme och odisputabelt grymme herre blef han hemkallad, torterad och afrättad för förmenta eller verkliga konspirationsplaner och upprorstankar. Det angår visserligen oss redan såtillvida, som hans godhet mot svenska fångar bör hos dessas landsmän tillförsäkra honom ett äradt och tacksamt minne, men äfven därigenom att de svenska fångarna skulle ha spelat en betydande roll i hans planer. Det var ju visserligen en icke ringa mängd öfverlägsen intelligens och i nödfall väldig handlingskraft, han hade magasinerad i sin aflägsna residensstad. Men voro svenskar, flere l. färre, »medskyldiga», så är det besynnerligt, att inga efterräkningar förspordes bland dem. Utg. känner ej hvad rättegångshandlingarna ansetts ha bragt i dagen, men äro förhållandena, sås. troligt, ännu outredda, så få ryska forskare ta upp saken, om de intressera sig för den. Kanske det hela reduceras till en hofintrig, i hvilken den värdige »Alexasjka» spelat en roll?

*) Öfverstelöjtnanten vid Schlippenbachs dragoner Arvid Johan v. Kaulbars förde, enl. konstitutorial af Piper och Rehnsköld, uppsikten öfver fångarna i Tobolsk. Han hade af tsaren 1709? blifvit sänd till Sibirien under förevändning att vid Dnjepr något af Mazepas tillhörigheter funnits i hans vagn. Såsom repressalier från svensk sida sändes tre ryska kaptener till Marstrand. Ryssarna åter satte då Piper och generalerna för en tid under strängare bevakning. Kaulbars synes

worinnen er auf Eurer Hochgräfl. Excellence Excell:ce befehl berichteten, dass sie die bezahlung der allhier geliehene 1000 und noch versprochenen andern 1000 Rubell nicht acceptiren könten, wobey Er auch Eüre Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce missfallen bezeügete, dass wir allhier auff eine so grosse Post Credit gemachet hatten. Wie schmertzlich unser betrübniss bey dieser empfindlichen Post gewesen, können wir wohl nicht mit gebührenden worten vorställen, da wir unss bey unserem schon so grossen elände nicht allein in Eurer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce ungnade gesetzet, sondern auch der erhalltung des weniges gelldes beraubet sehen, welches uns sonst nach unserer gewohnheit zu wasser und brodt zu unterhalltung unsers lebens auf einige Monath hätte reichen können. Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce werden dennoch gnädigst ansehen, dass wir zu unseren gehorsamsten Entschülldigung mellden, wie wir uns [n]immer [!] hätten vorställen mögen, dass wir auf einige weise hätten sündigen können, wen wir hier seiende 800 officeer in unseren grossesten noth 1000 Rubell aufborgen, da uns noch die zuversichtliche und feste Hoffnung jederzeit übrig gewesen, dass unsser Allergnädigster König uns nicht allso in elände werde stecken lassen, wie wir denn auch vernommen gehabt, dass Ihro May:tt die allergnädigste verordnung gemacht, dass wir in der gefangenschafft die hallbe Gage geniesen sollten; Hiebey schrieb auch d. H:r KriegsCommissarius, dass Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce wille wäre, dass die obbemelte 2000. Rubell von diesen letzl. remittirten ein Monaths unterhalltung gelldern sollte betzahlet werden, und wass da von nicht zureichete, sollte von der grossen Post, die d. H:r Corporal Råhlamb und Capitain Stakelberg vor einen Jahr her über gebracht hatten, erfüllet werden. Nechst

ha åtnjutit furst Gagarins förtroende och får äfven från svensk sida de bästa vitsord. — Troligen är det med hans gillande, i hvarje fall med hans vetskap, som här föreliggande skrifvelse afsändts till Moskva.

gemeltes ein Monats gelld ist wohl zu bezahlung auf diese harte Assignation einbehallten worden, weilen wir sellbiges noch nicht empfangen gehabt, Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce werden nach dero beywohnenden hohen verstand leicht ermessen, dass dass jenige gelld, so d. H:r Corporal Rolamb uns vor einen Jahr hie her gebracht, nicht mehr annoch bey unss in rerum natura seyn künte, da man gewisslich von dehm, wass auf einen jeden unter unss von solchen geld bestunden worden, woll nicht einmahl wasser und Brodt, geschweige Bedeckung und andere Leibes notdürfft bissher hatte haben können. Ess wäre zu wünschen, das die empfindliche wirkung dieser Ordre nur in aller hertzen wären verborgen geblieben, alleine wir sind obligiret Eüre Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce gehorsamst zu berichten, dass einige unter der allerärmsten nicht solche standhafftigkeit des hertzens gehabt auf fernere Hüllffe zu hoffen, sondern es haben sellbige (die d. H:r Obrist Lieutnant Kaulbars specificiren wird) sich in ihre Gross Ctarische May:ttz Dienste begeben, unter welchen auch sind, die ihre untertänigste treüe durch alles ausgestanden elend schon bey einer fast zehen jahrigen gefangenschafft inviolable conserviret gehabt, und es ist Gott bekant, wie lange noch viele andere ihr gemüth in ertragung der eussersten noth bey einer so wenig apparenten verbesserung werden Disponiren können. Da wir auch nach dehm die nachricht erhallten, dass noch keine Hoffnung zu einiger Hüllffe vor uns in Moscau sey, so haben die jenigen unter uns die gantz und gar kein mittel zu ihrer auch kümmerlichen unterhalltung mehr übrig wissen, bey dem hiesigen Hochgebohrnen Herrn Gouverneurn demütigst suppliciret, dass er ihnen aus Ihro Gross Ctarischen May:ttz Cassa einen jeden 3 Copequen auff den Tag zu ihrer unterhalltung gnädigst wolle reichen lassen, welches sie, bevor sie aus der gefangenschafft gehen, selbst zu bezahlen untertänigst versprochen, wor auff der H:r General Gouverneur durch d.

H:r Secretarium Dittmar *) antworten lassen, dass er bey der letzten post ein schreiben erhallten, worinnen er gebeten, dass er, der Hochgebohrner Herr Gouverneur, kein gelld vorstrecken sollte, sondern wenn gelld aus Schweden kähme, so sollte es durch die Pricase an uns übersand werden; der gehorsamste respect heisset uns die hand auff den Mund legen, da es doch betrübt lautet, dass nun mehro denen mildthätigen barmhertzigkeit zu erweisen und denen elenden sellbigen zu geniesen untersaget seyn soll. So siehet es den nun, Gnädigste Herren, mit unserm innerlichen zustande auss, wie ess aber eüsserlich bey einen jeden beschaffen, und welch einen traurigen anblick ein Cammerat dem andern so wohl in seiner Kleidung alls anderer Leibes gestalt giebet, entsehen wir uns Eurer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce mit seinen naturlichen farben vorzulegen, und wird solches auch woll dass allgemeine geschrey zu berichten nicht unterlassen, wobey noch dieses dass härteste ist, dass sich keiner unter uns des anderen auch bey empfindung der grössesten barmhertzigkeit nicht mehr erbarmen kan sondern wie dorten der Priester und Leuit, vor seinen darbenden, und die verächtligste und gröbeste Knechte arbeit verrichtenden brüder mit trähnenden hertzen vorüber gehen muss, zu dessen diensten und rettung er sonsten nicht Blut noch leben menagiret hätte. In diesem unsern fast desperaten zustande nehmen wir noch [!] so vielen demütigsten instantien nochmahls unssere demütigste zuflucht zu Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce alls welche sich biss her der gnädigste versorge vor uns angenommen,

*) Kanslisten Joakim Dittmer (senare v. Dittmer) vistades i Moskva — där han förestod Pipers hushåll och såsom mäktig ryska språket af honom mycket användes — till Febr. 1712, då han med Moskva-sviten bortfördes till Tobolsk, dit han ankom d. 15 Maj (Pihlström). Af furst Gagarin var han förut känd från dennes guvernörstid i hufvudstaden och d. 14/8 1713 har Piper skrifvit ett tacksägelsebref till fursten för den godhet han visat Dittmer.

und denen auch die gelegenheit und freyheit allezeit offen stehet unsern elenden zustand unsern allergnädigsten Hochsten obrigkeit an gehörigen orte zu berichten. Wir bitten vors erste, Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce wollen diese unsere demütigste remonstration ohne vorurtheil gnädigst ansehen, und nicht mutmassen, dass dieses nur bloss ausgesuchte worte seind, und unser zustand sey noch so arg nicht, wir kunten uns noch woll sellber hellffen. Neyn wir guarantiren alle vor die warheit dieser worte mit der allerunterthänigsten treue die wir unsern Allergnädigsten König schülldig, und mit dem gehorsamsten respect, mit welchen wir alls erliche Officirer Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce verbunden sind, so wir auch jederzeit conserviren werden, und sollte auch noch einer oder andere (deren vielleicht wenig sein werden) noch etwas übrig oder verwahret haben, so wird der sellbe auch nun mehro nicht mehr willens seyn, solches her vor zu geben, nach dehm er es bey so augenscheinlichen elende seines Cammeraten biss her zu hat conserviren können, welches dan auch nunmehro wohl nichtes mehr vorschlagen würde; wir sind allso gar nicht mehr geschickt uns ein ander zu hellffen, denn wer auch heute noch ein stück brodt mit seinen Cammeraten theilen künte, der müste doch morgen mit sellbigen zu gleich wieder hungern, und wenn einer gleich gehollffen würde, so sind doch dagegen 20., die da darben. Hier ist nechst Gott keine andere resource vor uns übrig alls die wir von Eurer Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce nachdrücklicher und gnädigster vorsorge zu gewarten haben; Wir bitten allso demütigst Eüre Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce lassen sich diese unsere wahre und eüsserste Noth gnädigst zu hertzen gehen und errätten uns durch einige baldige und réelle erkleckliche hülffe von dem vor augen liegenden untergang. Wir bitten nun die jenige ehr willen die wir so lange zeit gehabt unserm allerseitz allergnädigsten grossen Könige bey so vielen grossen Expeditionen zu follgen

und antheil an so vielen glorieusen actionen zu haben, Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce haben doch ein gnädiges mitleiden mit uns auch wegen unseres gemeinschafftlichen Vaterlandes und nahmens willen, sie lassen sich doch die noch allerzeit conservirte Ehre unserer Nation bewegen und bedencken, dass wir hier von allen unseres gantzes Reichs die bittende hände zur sie ausstrecken. Sie betrachten doch gnädigst, dass wir noch lange nicht so viel in unserer gantzen gefangenschafft genossen, alls welches auf den grössesten übelthäter bey uns ihm Stockhause bestanden wird. Wir bitten so wohl um der so woll Biblischen alls profanen allgemeinen regel willen, dass man keinen treüen Solldaten zu letzt soll hunger sterben lassen. Wir bitten um derjenigen unterthänigen und schülldigsten treüe willen, die wir durch aller menschlichen Noth und trübsahl auch biss an den bettelstab bisshero unzerbrüchlich erhallten, auch biss an unser ende unverletzt conserviren werden, Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce wenden doch durch dero gnädigste vorsorge alles fernere elend von uns ab und verschaffen aus der ihnen obliegenden und noch allezeit gnädigst erzeigten Sorgfallt, dass nach so vielen und lang ausgestandenen elend und Noth auch dass ende unzerbrüchlich möge erwartet werden können, und wir nich ferner ein und ander glied durch die eüsserste Noth mit dem grössesten Schmertzen von uns mögen abgerissen sehen ie [ɔ: ja] Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce erwegen doch wie schmertzlich es demjenigen seyn muss, der aller Noth und elend in gedulltiger Hoffnung einer erfollgenden besserung durch so viele Jahre überstanden und dennoch zu letzt durch die noth uberwunden zu einen so desperaten mittel mit grössesten schmertzen greiffen müss, da er auch nur biss wasser und brodt alles elendt gerne hätte ausstehen wollen, den wir können Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce in unterthänigkeit versichern, wie wir auch solches gnädigst consideriren, demütigst bitten, wan ja ein und

ander Disordres und Dereglements unter uns vorgehen, und Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce möchten vorgebracht werden, das solches mehr ein effect der grossen noth und misere, alls mangel der schülldig conservirten pflicht sey, da viele nicht Standhafftigkeit genug haben alles elend mit Stillen und gleichgesinneten gemüthe zu ertragen, in dehm beij einen hungrigen magen und desperaten zustand alle raisons auffhören. Wir bitten mit demutigsten und gehorsamsten respect Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce lassen doch in unserem elend uns unserem feinde nicht zum spott werden und vergünnen doch durch dero gnädigsten beystand, dass wir auch bey unseren misere das andencken unseres vorigen zustandes, und wie wir auch von unserem allergnädigsten Könige jederzeit distingviret werden, so das derselbe uns auch dessen geheiligte person offt zu bewachen die Ehre gegünnet nach [!] zu unseren ferneren Troste conserviren können. Wir bitten nochmahls Eure Hochgräffl. Excell:ce Excell:ce wollen diese unsere gehorsamst schülldigste vorställung undt demütigste bitte mit gnädigen augen und wohlwollenden gemüte ansehen, und unss mit einer gnädigen erhörung und balldigen hülffe gnädigst erfreuen, wir werden da vor mit der aller danckbarsten Erkäntligkeit und unterthänig gehorsamsten respect biss an unser ende verharren

Eurer Hochgräffl. Excell:ces Excell:ces

unterthänige und gehorsamste

Diener.

Sämtliche gefangene in Toball.

HYLLNINGSSKRIFVELSE

FRÅN

SVENSKA FÅNGAR I TOBOLSK

TILL

GUVERNÖREN ÖFVER SIBIRIEN

FURST GAGARIN.

---

1) Quod
felix faustumque
iubeat
Deus ter optimus maximus!!!
Huc dudum rediit,
iterum visurus metropolin,
et adest
gubernator Ziberiæ illustrissimus
Matteus Petrovitz Gagarinus,
Princeps celsissimus,
totius Moscoviæ
sidus clarissimum,
captivis Sueticis
solamen summum.
Sic
tua minuit præsentia lumen, *)
uti
nobis etiam absens
semper in memoria recens
ita
præsentiæ tuæ splendor
umbram
illuminat nostram.

---

*) Meningen här oklar; man skulle väl snarast tänka sig, att furstens närvaro hade en motsatt verkan.

2) Fulcrum Reipublicæ
ille est
qui
prudentia inprimis ac mente
valet,
qui
semper idem est
atque
tam secum ipso quam cum iis
quibus est notus
consentit.
Cui
bonum solum
scilicet
patienter excipere fata,
sinistra tolerare
et
dextra moderari.
Uti
te,
Princeps celsissime,
constantia et magnanimitas
elevant
ita
vultus tuus placidus et facundus
patrocinatur
vernanti Siberiæ
et
civibus
tam severitatem, quam gratiam, gravitate mixtam
ostendendo, declaras.
Summa enim prudentia
uteris:
clementia supplicibus
severitate delinquentibus.

Te videre
lætum parit vultum
et
tristem mutat in hilarem.
Ab
ore enim tuo
dependet
tota Siberia,
celsissime Princeps!

---

3) Quum primum te vidimus
eo ipso reviviscere coepimus
et
succum et sanguinem coepit attrahere nostrum foetus
a te,
clementissime Princeps.
Tibi namque
omnium virtutum cumulum inesse
videmus. Et gratulamur
tibi,
celsissime Princeps,
fructum uberrimum
ut
floreas, vigeas, vivas
et sub tua gubernatione
tuta sit nostra captivatio.
Quid opus est votis?
Omnibus quippe es suavis, nemini gravis.
Deo vivis pie, proximo juste, tibi caste.
Amicis uteris in gratiam, inimicis in patientiam
atque in benevolentiam, quibus potes in beneficentiam.
Adparet
misericordia in affectu, benignitas in vultu,
modestia in incessu, patientia in tribulatione.

Vim potentiæ tuæ ostendis
in juvando,
vim divitiarum
in benefaciendo.
Habes
in corde puritatem, in ore veritatem, in actione honestatem.
Tot, tantorumque donorum beneficiorumque auctorem
quis nostrum non
colit et veneratur;
quis non
ex intimis præcordiis optabit,
uti quæ tibi placuerint
ea Deus immortalis adprobet benigneque evenire sinat!
Det tibi Deus,
Princeps optime,
vitam prolixam, domum tutam et quæcumque
in votis esse possunt.
Sic
cumulatio beneficiorum erit recordatio et memoria
tibi, celsissime Princeps,
et longe jucundissima et bona nutricula
senectutis tuæ.

PERSONREGISTER *)

Adlerfelt, Carl? Gustaf? 156.
Algærus, Lars, kyrkoherde. 32, 48, 73, 93, 110, 135, 151, 162.
Anckarhjelm, Johan, kapten. 279, 283.
*Appelgren, Anders, öfverste. 268.
Armsköld, Anna, gift Ulfsax. 38.
Arvedsson (Natt och Dag) Carl Gustaf, kapten, öfv. löjtnant. 269, 272, 274.
Arvedsson (Natt och Dag), Sten, kapten, gen. adjutant, öfverste. 269.
v. Ascheberg, Rutger, grefve, fältmarskalk. 201.
v. Ascheberg, Kristian Ludvig, grefve, löjtnant — gen. löjtnant. 201.
Arzionefsky, rysk öfverste. 268.
August II af Polen. 5, 19, 70, 83, 97, 127, 138, 140, 275.
Austrin, Claudius, kyrkoherde. 139, 141, 152, 156, 159.

Bagge af Berga, Erik, ryttmästare. 102.
Bagge af Berga, Peder, hofmarskalk. 40, 46, 52, 78.
Balck, kapten. 253 f.
Bank, Anders, järnkrämare. 260.
Beckman, ryttmästare. 93.
Bergencrona, Johan Gabriel, ryttmästare. 78.
Bergencrona, löjtnant. 166 f.
Bertleffius, magister. 263.
v. Billsten, Konrad, major, kommend. på Kobron. 203.

*) Asterisken betecknar de som varit i rysk fångenskap.

*Blåfjeld, Carl Johan, furir. 235 f.
*Bock af Buckila, Hans, löjtn., kapten. 202.
Bonde, Klas, öfv. löjtn. 102, 135, 145.
Borg, E., guv. kamrer. 262.
Borhæus, P., lärare. 260.
*Born, Fredrik, kapten. 229 f.
*Brandt, Adam, löjtnant. 299.
Brandt, Klas. 206.
Brask, Gabriel, löjtn. 205.
Brantsiev, Bakkfi Jacovlevitj, rysk öfverste. 228.
Brink, hofmästare. 252.
Broserus, kornett. 254.
Brummer, Wolmar, ryttmästare. 102.
Bråkenhjelm, Peder, ryttmästare. 111.
*v. Buggenhagen, Hans Ernst, kapten. 239.

Carl xi. 197 ff.
Carl xii. 1, 5 f., 10, 12, 17, 33, 35, 43, 54, 56, 66, 78, 87, 99, 120, 138, 140, 201, 254, 268, 270, 272 f., 276, 279, 282, 284, 286 f., 290 f.
Carl Gustaf, prins. 201.
Candelin, Thomas, korporal. 218.
Carmelin, Henrik. 206.
Carpelan, Krister, major. 215.
*Collin, Sune, pastor. 238.
Cornelius, informator. 137, 140, 148, 159.
Coyet, Carl Fredrik, major. 220.
*Creutz, Carl Gustaf, frih., gen. major. 273.
Creutz, Johan Lorentz, frih., öfverste. 215, 220.
Croneborg, Anton Efraim, f. d. löjtn. 38, 147, 160.
Cuypercrona, Per, resident. 60, 63, 70.

Dachsberg, Agneta, gift Stålhammar. 12, 38.
Dahlberg, Erik, grefve, fältmarskalk, gen. guvernör. 220, 266.
Dahldorff, Johan Valentin, öfverste. 122, 144, 158.

Danckwardt, Peter, landskamrer. 36.
Delden, rysk öfverste. 291 f., 294.
Devit, Johan, skeppslöjtn. 46.
Dimberg, Sven, professor. 264.
*v. Dingraf, Carl Otto, kapten. 229.
*Dittmer, Joakim, kanslist. 321.
*Dornfelt, Robert, löjtnant. 301.
Drake, Fredrik, kapten, öfv. löjtnant. 25, 33, 59, 66, 72, 76, 89, 92, 97, 113, 126, 131, 141, 162, 185, 189, 307.
Drake, Sofia, gift J. Stålhammar. 1—190.
Drangel. 123.
Dreilich, v. bibliotekarie. 263.
*Dunker, Joakim, löjtn. 236, 236.
Duse, Gabriel. 167.
Duse. 172.
Dücker, Carl Gustaf, grefve, fältmarskalk. 254.
Dymerin, Daniel, löjtnant.

*Ebel, Johan Fredrik, fältskär. 236 f.
Ehinger, löjtnant. 61, 72.
Ehrenpreus, Hans Didrik, ryttmästare. 253.
Ehrenschantz, Gerhard, öfv. löjtnant. 44.
*Ek, Peter, hofbokhållare. 235.
Eklund, Carl, borgmästare. 119.
*v. Elvern (Elvers), Kristian Magnus, kapten. 315.
Enhörning, Jon, f. d. kapten, 20, 69, 126.

Falkengren, Kristofer, öfv. löjtn., kommendant. 4, 71.
v. Falzburg, Gustaf, landshöfding. 72, 115.
Finckenberg, Jacob, kapten, 221 f.
Finckenberg, Beata, gift Spåre. 195, 211.
*Fitinghoff, Otto Georg, kapten, lifdrabant. 173.
Fleming, Barbro, gift Srarre, presidentska. 195 f.
Fleming, Helena, gift Mörner. 38.
Flint-Flintsten, Nils, öfverinspektör. 27, 38, 43, 179.

Flintsten, Lars, militär. 41, 46, 179.
Flygare, lifknekt. 286.
Fogelhufvud *) — kapten. 203.
Fredrik iv af Holstein. 13.
Fredrik i af Sverige. 238, 256.
*Fritski, David, fänrik. 297.
Fritz, major. 253.
Fröberg, Erik, major. 10.
Fröberg, Per Jonsson, kornett, ryttmästare. 8, 10, 103 f., 112.
Frölich, Carl Gustaf, frih., gen. löjtn. 49, 224.
*Funck, Carl, kapten. 302.

Gagarin, Matvej Petrovitj, knes, guvernör öfver Sibirien. 317 f., 327.
v. Gerten (Jerten), Magnus? kapten. 83.
Giertta, Johan, frih., gen. löjtnant. 256.
Giertta, Kristian, öfverste. 246.
Golitzyn (Gallerin), Dmitri Michajlovitj, knes, gen. löjtn. 291 f.
Gradman, Anders, kyrkoherde. 95, 126.
Granquist, löjnant. 66, 89.
Grek, Carl, studiosus. 195.
*Gråberg, Johan, löjtnant. 298.
Gustaf, prins. 199.
Gyllenankar, Katarina, gift Rosenquist. 33.
*Gyllenkrook, Axel, öfverste, gen. kvarterm. 228, 273, 294.
Gyllennieroth, Johan, f. d. löjtnant. 15.
Gyllenpamp, Gabriel, rgmtskvarterm., ryttm. 3 f., 9, 13, 67, 80, 86, 89, 91, 94, 97, 100, 107, 119, 126.
*Gyllenpamp, Johan Lorentz. kornett. 5, 69.
Gyllenstierna af Ulaborg, Erik, frih., major. 270, 280.
Gyllentorner, Magnus, f. d. rgmtskvarterm. 32, 36, 41, 47, 54, 69.
Gyllentorner, — — militär 111.

*) Ej i ättartaflorna.

*v. Hagendorn, Alexander Göran, ryttmästare, öfv. löjtnant. 111, 147, 173, 191.
Hagström, rgmtsskrifvare. 174.
Hammarsköld, Vendela, gift Reutercrantz. 94.
Hastfehr, Jakob Johan, grefve, öfverste, K. Råd och gen. guvernör. 197.
Hedvig Eleonora, enkedrottning. 201.
Hedvig Sofia, prinsessa. 201.
Helvig, löjtnant. 224.
*Hermelin, Olof, professor, kansliråd. 262 f., 284.
Hillebard, Axel, fänrik. 112, 117 f., 145, 151, 154, 161, 175.
Hillebard, Erik Eriksson, f. d. öfv. löjtnant. 175, 181.
Hillebard, Erik, öfverste. 124.
*Hjelm, Nils, öfverste. 138, 141, 145.
Hjerta, Lars, öfverste. 170, 177.
*Hofvenius, reg. präst. 280, 292.
v. Holden, Erik Johan, major. 227, 229.
Horn af Åminne, Bengt, frih., kapten. 279, 283.
Horn af Åminne, Krister, frih., öfv. löjtn. 224.
Humble, Gustaf Adolf, teolog. 262, 276.
*Hård, Leonard, löjtnant. 299.
Hård, Thure, gen. adjutant. 286.

Jernfeld, professor. 262.
Johannis Mathias, kyrkoherde. 215.
Jordan, kornett. 236.
*Joris, Thomas, kapten. 229, 234 f., 236 f.
Iser, teol. doktor. 266.
Isjupov, Alexej Dementiovitj, rysk vojvod. 239.
Ittig, Thomas, teol. doktor. 278.
Jäger, Konrad, major. 227.

*v. Kaulbars, Arvid Johan, öfv. löjtnant. 318, 320.
Kjellman, Lars, befallningsman. 3, 13, 30, 34, 39, 48, 55, 69.
Klingspor, Adolf Magnus, öfverste. 13, 29.

Klingspor, Margareta, gift Drake. 2, o. s. v.
Klingspor, Katarina, gift Falkengren. 4.
Klint, Håkan, kornett, reg.-kvartermästare, 123, 140? 151, 162.
Klint, Kristina, gift Weidenhjelm. 47.
Kraak, löjtnant. 224.
*Kruse af Kaibala, Carl Gustaf, öfverste. 98.
Kursel, major. 202, 212 f.
Kåsens (Cosens?) eng. skeppsbyggare. 310.
Königsfelt, Mathias, öfverste, landshöfding. 139.

Lagercrona, Anders, frih., gen. major. 286.
Lagerfelt, Carl Gustaf, ryttmästare. 102.
Lake, Carl Ulrik, löjtn. 285.
Landian, Jakob, studiosus. 195.
Lauterbach, kapten, major. 209, 219.
Leijoncrantz, Ebba, gift Leijonhjelm. 6, 9.
Leijonflycht, Per, fänrik. 285.
Leijonhjelm, Anders, kapten, major. 6, 9, 13, 67, 72, 95, 103, 164.
Leopold I, tysk kejsare. 97.
*Leuchovius, Aron, fänrik. 299.
*Lewenhaupt, Adam Ludvig, general. 97, 103, 225, 272, 287, 291.
v. Lieven, Gerhard Otto, frih. kapten. 289.
Liljestolpe, Lars, lifmedikus. 275.
Limatius, magister. 263.
Lind, Sven, löjtnant. 72.
*Lindén, Sven, bat: präst. 274.
Lindevall, Johan, häradsprost. 38.
Lindhjelm, Mårten Grelsson, frih. landshöfding. 41, 69.
*Lindman, Simon, sergeant. 237, 239.
Ling, löjtnant. 176, 179, 181.
*Liwensten, Alexander Georg, ryttmästare. 89.
*Ljungfelt, Gabriel, löjtn., kapten. 103.
*Ljungfelt, Erik, fänrik. 297.

Lood i Småland, Per, ryttmästare. 23, 144, 151.
Lovisin, Katarina, enkefru Gripenwald. 48.
Lundius, C., professor. 260 f.
Luther, Martin. 277.
Lysing, Anders, kyrkoherde. 265, 297.
Lysing, Inga, gift A. Westerman, 265, 267, 270 f.
Löschern von Hertzfelt, Anders, öfverste. 196.
*Löthman, Olof, kornett. 151.

*Maes, Johan Gerhard, fänrik. 299.
Maidel, Georg Johan, frih., gen. major, gen. löjtnant. 23.
Malmberg, Petrus, fältsuperintendent, biskop. 284.
Marlborough, John Churchill, hertig, eng. härförare. 145.
Matsson, Sven, löjtn. 66.
*Maximilian Emanuel af Würtemberg. 250 f., 283.
Mazepa-Koledinski, Ivan Stepanovitj, kosackhetman. 287.
Mehmed Aga, turkisk utskickad. 165.
*Melander, Jakob, krigskommissarie. 318.
Mellin, Gustaf Adolf, frih., öfverste. 213.
Melovius, Johan, ryttare. 93, 185.
Mengden, rysk öfverste. 226.
*Menius, Georg Adolf, kapten. 238 f.
Mensjikov, Alexander Danilovitj, furste. 282, 291.
Michaëlis, Filip, tysk pastor. 298.
Moberg, O., professor. 261.
*Muhl, Robert, kapten. 236, 315.
Müller (Möller), ryttmästare, öfverste. 11, 16, 29, 60, 94.
Mörner af Tuna, Carl, frih., ryttmästare. 89.
Mörner af Morlanda, Hampus, frih. öfv. löjtnant. 28, 32, 67, 73, 81, 83, 86 f., 88.
*Mörner af Morlanda, Hans Didrik, frih., fänrik. 38.

Nasack, Carl, furir. 217.
Neuman, Johan, teol. professor. 278.
Nicander, Magnus, kyrkoherde. 24.

Nieroth, Carl, grefve, gen. major, K. Råd. 7, 39, 45, 47, 60, 122, 129, 132, 141, 148, 171, 272.
Nilidhoff, rysk öfverste. 309.
Nilsson, Anders i Berga, fogde. 40.

Oginski, Gregorius, voivod af Samogitien. 28.
Olearius, Johan, teol. doktor. 278.
Oxe, Harald, landshöfding. 196.

*v. d. Pahlen, Otto Kristofer, frih., ryttmästare. 89.
Paijkul, Otto Arnold, sax. gen. löjtnant. 101.
Palmberg, Henning, drabant. 186.
Palmquist, Magnus, frih., löjtn. — gen. major. 201.
Patkul, Georg Reinhold, frih., öfverste, gen. major och landshöfding. 26.
Peter i af Ryssland. 3, 99, 120, 251, 282, 302, 308 f.
Phaler, Carl, reg.-kvartermästare. 209.
*Piper, Carl, grefve, öfverstemarskalk. 145, 315.
Piper, Carl, major. 89, 173.
Pistol, Hedvig, gift Rosenquist. 80, 156.
Pocey, litt. underfältherre. 273.
*Pomerin, Daniel, löjtnant. 302.
Polviander, Johan. 236,
Poniatowski, Stanislaus, general. 254.
*Poppelman, Henrik, korporal, kornett. 69, 73, 94, 99, 103.
*Posse, Carl Magnus, frih., öfverste. 186, 274, 279.
Posse, Knut, grefve, öfverste, öfverståthållare. 267, 279.
Potocki, Josef, voivod af Kiev. 97.
Printzensköld, Johan, f. d. ryttmästare. 60, 62, 65, 72.
Printzensköld, Carl, f. d. öfverste. 132.

Radzivil, polsk furstinna. 269.
Ranck, Gustaf, öfverste. 171, 173, 175.
Rehbinder, Bernhard, friherre, öfverste. 202 f.
*Rehbinder, Gustaf, frih., kapten. 302.

Rehbinder, Gustaviana Kristiana, gift Lood. 144, 151, 154, 161.
Rehbinder, Reinhold, frih., landshöfding. 19.
Reichenberg, Adam, teol. doktor. 278.
*Rehnsköld, Carl Gustaf, grefve, fältmarskalk. 60, 66, 279, 308.
Repnin, Anikita Ivanovitj, knes, rysk general. 226.
Reuter af Skälboö, Henrik, öfv. löjtnant. 112.
Reutercrantz, Carl, kammarherre. 94, 112.
Ribbing af Zernava, Gustaf, frih., kapten, öfv. löjtn. 279.
*Richter, Otto Adam, kapten. 298.
Rickman, rysk öfverste. 309.
Ridderhjelm, Hans Isak, frih., öfverste, gen. löjtnant och guvernör. 214.
Risling, korporal. 94, 100.
Robach, Aron, kornett, ryttmästare *), 23, 33, 46, 149, 153, 157.
*Roos, Carl Gustaf, frih., gen. major. 285.
*Roos af Hjälmsäter, Sven, fänrik. 299.
Rosenquist, Adolf, löjtnant. 11, 45.
Rosenquist, Anna Maria, gift Gyllenpamp. 5, 14.
Rosenquist, Axel, f. d. ryttmästare. 33, 109, 126, 149.
Rosenquist, Johan Carl, volontär, fänrik. 23.
Rosenstjerna, Carl Gustaf, gen. adjutant. 286.
Rosenstjerna, Nils, öfverste. 286.
*Rosbach, Johan, fänrik. 300.
Roth, Isak, furir. 220.
Roth, Kristina, gift Spåre. 208, 229, 236.
Russ, Thomas, fältväbel. 204, 206.
Rydell, präst. 274.
*Rålamb, Bror, frih., drabantkorporal. 316, 319 f.
Rääf, Axel Johan, fänrik. 11, 69.
*Rääf, Benjamin Magnus, adjutant, kornett. 69, 79, 90.

*) Det är möjligt att de två första hänvisningarna gälla Carl R., som 1709 blef fången.

Sabelfelt, Estrid, gift Ulfsax. 37.
*Sackelius, Benjamin, bat.-präst. 235 f.
Saranek, polsk fältherre. 97.
Savoler, sergeant. 208.
Savjelov (»Sålåwåf»), Alexej Kusma, rysk v. guvernör. 237.
v. Scheiding, Anna Margareta, gift Niethoff. 182.
*Schonberg, Lars, löjtnant. 299.
Schreiter, superintendent. 278.
Schurtzfleisch, Konrad Samuel och Henrik Leonard, teologer. 278.
*Sederberg, Henrik, reg.-pastor. 269.
Seligman, Gottlieb, teol. doktor. 278.
Serenius, Sven, kyrkoherde. 261.
Sieniawski, Adam Mikolaj, voivod af Belz, kronfältherre af Augusts parti. 275.
Silfverbrand, löjtnant. 176, 181.
Silfverharnesk, Gustaf, kornett. 205.
Silfverhjelm, Göran, frih., öfv. löjtnant — gen. major. 188.
Silfversparre, Carl Magnus, ryttmästare. 128, 140.
Silfversparre, Carl, kapten. 196.
Silfversparre, Knut, f. d. kapten. 12, 15, 52, 117 f., 123, 134, 140, 182.
Sinclair, Carl Anders?, öfv. löjtn., 58, 60, 68, 72, 95.
Sjöberg, professor. 262 f., 266.
*Sjöman, Jahan, skvadronspräst. 163.
*Skarp, Zion, löjtnant. 296.
Smigielski, Adam, starost af Gnesen. 97.
Sobieski, Alexander, prins. 252.
Spole, Andreas, professor. 260.
Spole, Sven Eriksson, befallningsman. 26, 139.
Spångberg, kornett. 102.
Spåre, Hans. 216.
*Spåre, Henrik, kapten. 195—247.
*Spåre, Henrik Johan, volontär, drabant. 211, 223, 226, 247, 249—256.

Spåre, Jakob. 195.
Spåre, Krister. 195, 208 f.
Spåre, Kristian Lorentz. 209, 216, 223.
Spåre, Margareta och Kristina. 213.
Spåre, Beata Kristina. 214.
Spåre, Maria. 216.
Spåre, Märta. 211.
*Stackelberg, Berndt Otto, öfverste, gen. major. 225 f., 229, 287.
*Stackelberg, Otto Reinhold, kapten. 229 f., 316, 319.
Stadelius, Urban, präst. 102, 106.
Stanislaus, Leszcynski 106.
*Starenflycht, Gustaf Adolf, löjtnant. 238.
*Starensköld, Johan, kapten. 235 f., 237.
v. Stéfken, Magnus Kristian, öfverste. 202 f., 209.
Stenbock, Magnus, grefve, gen. major — fältmarskalk. 20.
Sternell, Carl, reg.-präst. 278.
Strijk, Hans Henrik, kapten. 280.
Stråle af Ekna, Elisabeth, gift m. Carl Stålhammar. 25, 93, 100, 117.
*Stråle af Ekna, Gustaf, löjtnant. 302.
Stuart, Carl Magnus, frih., gen. löjtnant. 52, 77.
Stålhammar, Per, öfverste, far och farfar till följ.: 2.
Stålhammar, Brita, gift Gyllentorner. 125, 157, 175.
Stålhammar, Carl, ryttmästare. 3, 6 f., 12.
Stålhammar, Jahan, öfv. löjtn. 3, 10, 15, 23, 28, 33, 40 f., 55, 101.
Stålhammar, Kasper, öfv. löjtn. *). 12, 22, 28, 30, 34, 38, 150.
Stålhammar, Fredrik Georg, Jahansson, kvartermästare. 112, 118.

*) Dessa 4 äro syskon till brefskrifvaren. Fruarna Stålhammar på brefvens tid återfinnas under Dachsberg, Stråle, Drake, utom Jahans d. ä. fru, som tillhörde ätten Lood, men som aldrig nämnes.

*Stålhammar, Per Gabriel, Jahansson, löjtnant. 68, 79, 112, 147, 152, 155.
*Stålhammar, Anders, Carlsson, ryttmästare, 72, 93, 100, 112, 117, 172, 179.
Stålhammar, Johan Fredrik, Carlsson, löjtnant. 134, 152.
Stålhammar, Jon, öfv. löjtnant, brefskrifvaren. 1—190.
Stålhammar, Jahan Adolf, Jonsson, volontär. 54, 100, 108 f., 112, 116, 120 f., 129, 142, 145, 148, 158 f., 162, 171, 185 f.
Stålhammar, Otto Fredrik, Jonsson. 54, 80, 125, 145.
Stålhammar, Adam, Jonsson. 54, 80, 146.
Stålhammar, Anna Sofia, Jonsdotter. 54, 69, 80, 94.
Stålhammar, Eva (»Drutta») Jonsdotter. 54, 80, 94.
*Stöltenhjelm, Per, fänrik. 299.
Sune i Mörsebo, Jon Stålhammars hästskötare. 37, o. s. v.
*Svan, Peter?, kornett. 189.
Svanberg, kvartermästare. 134.
Svebilius, Olof, erkebiskop. 263 f.
Svensson, Lars, löjtnant. 149.
Sylvest, Erik, furir. 207.

*Taube, Johan Gustaf, fänrik. 301.
*Thiel, apotekare. 295.
*v. Tiesenhausen, Fabian Kasper, kapten. 296.
Torstensson, Carl Ulrik, grefve, öfverste. 253.
Trafverhjelm, Carl Gustaf, löjtnant. 273.
Trogelius, Johan, lärare. 261.
Trolle, Zakris, rusthållare. 3, 7, 20, 26, 39.
Tserkaskoj, Alexei Michailovitj, knes, guvernör. 237.
Tyvk, kvartermästare. 206.
*Törngren, Johan, löjtnant. 297.
Törnefelt, Johan, löjtnant. 183.
Törner, kamrer. 32, 155, 168, 181.

Uggelvi, Jakob, gen. adjutant. 183.
Uggelvi, Katarina, gift Törnefelt. 183.

Ulfsax, Per Gabriel, reg.-kvartermästare. 70, 95, 101, 111, 161.
Ulfsparre af Broxvik, Gustaf, gen. major. 127.
Ulrik, prins. 199.
Ulrika Eleonora d. ä. 199 f., 211.
Ulrika Eleonora d. y. 235, 237.
Utter, kyrkoherde. 214.

Wachtmeister, Axel, grefve, K. Råd. 264 f.
Wagner, Johannes, reg.-präst. 269.
Wagner, Carl Benedikt, löjtnant. 286.
Wallenius, Carl, kyrkoherde. 236.
*Wallensten, Håkan, kapten. 297.
Wanæus, Johan. 214.
*Warger, Jakob, löjtnant. 297.
Wats, Walter, fänrik. 225.
*Wedije, Johan, fänrik. 297.
Weiher, major. 254.
Weidenhjelm, Lars, kapten. 47.
Weilman, Lars, kyrkoherde. 261.
Weilman, Kristina, gift S. Westerman. 259.
Wellingk, Otto, frih., general, K. Råd. 219.
Welckenius, Josef, studiosus. 223.
*Westerman, Andreas, bat.-präst. 258—303.
Westerman, Sven, järnkrämare. 259.
Westphal, reg.-präst. 288.
Wetterham, kommissarie. 81, 94, 100.
Wetterman, Anders, informator, prästkandidat. 132, 134, 136, 139 f., 142, 149.
Vietinghoff, fänrik. 290.
Wiesnowiecki, polsk furste. 97, 274.
*Wiksten, Johan, kapten. 302.
Willicminow (Wilgiminof), Feodor, rysk öfverste. 294.
Wilke, Georg, superintendent. 277.
Woronzov, Larion, rysk kommendant. 235.

Wrangel af Adinal, Carl Henrik, frih., öfv. löjtnant. 251.
Wrangel, Hans Henrik, major. 43.
Wrede af Elimä, Fabian, frih., öfv. löjtnant. 221.

Zöge, Bengt Fabian, gen. major. 253 f.

Örnberg, löjtnant. 164.
*Örnflycht, Magnus, löjtnant. 238.

Rättelser.

Sid.	XIII	rad	16	nedifr.	står 35	läs 36
»	XIV	»	12	uppifr.	» Länigelsivesi	» Längelmävesi.
»	26	»	6	nedifr.	» Caun	» Kowno
»	144	»	7	»	» o. 47	» 48.

Hvad som anföres i not 3 sid. 94 beror delvis på sammanblandning med öfverste W. B. Müller v. d. Lühnen. Men äfven Stålhammars frände lär, enl. Schlegel-Klingspor, ha slutat som öfverste.

6000145136
Göteborgs universitetsbibliotek